TIBOR OSTERMANN OANA MANOLESCU

VEŞNIC PRIZONIER?

Editura Privirea - Bucuresti - 2009

Tibor Ostermann
Oana Manolescu

VEŞNIC PRIZONIER?
Viaţa în Gulagul sovietic

Editura Privirea
Bucureşti, 2009

Această carte a apărut la Editura Privirea a Asociaţiei Liga Albanezilor din România cu sprijinul Guvernului României

ISBN 978–973–88048–9–0

———————

Corectură [V1.0]: februarie 2020.

———————

CUVÂNT ÎNAINTE

În vara anului 1990, la Braşov, Tibor Ostermann, cinstindu-mi condeiul, m-a rugat să scriu un roman despre anii de detenţie în Uniunea Sovietică în care au fost duşi etnicii germani din România după al doilea război mondial.

Tibor Ostermann este unul dintre cei care au avut norocul să supravieţuiască în lagărele de muncă forţată şi voluminosul caiet de însemnări al acestui bun prieten al meu a stat la baza paginilor de mai jos.

Cititorul nu va găsi în ele nimic exagerat, sinceritatea fiind crezul nostru principal [1]. Astfel de întâmplări au îndurerat şi îndoliat soarta acestor cetăţeni ai României, pentru zeci de mii de germani sau numai purtători ai unui nume nemţesc, ele fiind ultimele în cartea vieţii lor pământene.

Au trecut mai mult de şase decenii de atunci [2].

Lumea de azi priveşte fie spre limita rezistenţei materiale, fie numai spre strălucirea atât de înşelătoare a bunăstării prezente şi viitoare. Într-o astfel de lume, avem dreptul să aflăm mereu mai multe despre trecut şi să nu-l uităm. Generaţia personajelor acestei povestiri nu mai este astăzi în viaţă. Dar cei care au avut şansa să trăiască eliberarea din lagărele de muncă şi să revină acasă, au povestit. Unii au aşezat pe hârtie amintirile acelor ani şi a celor care au urmat în perioada comunistă a României: cu detaşare uneori, cu încrâncenare şi tristeţe de multe ori, chiar cu umor câteodată. Sau cu spaimă. Poate multe din aceste amintiri s-au uitat. Dar ceea ce a rămas ne poate face prea bine cunoştinţă cu întâmplări din trecut.

Povestirea de mai jos face parte din acest trecut, parte a istoriei României încă foarte puţin cunoscută cititorilor de azi.

Pe linia ce separă sângele scurs, chinul şi lacrimile pe pământ, ale acestor nevinovate victime, de tăcerea sufletelor lor mutate în acei ani în alte planuri astrale, cu ajutorul Domnului nostru Iisus a toate Iertătorul, s-a născut şi împlinit cartea noastră „VEŞNIC PRIZONIER?”.

OANA MANOLESCU
Craiova 1993

CARTEA ÎNTÂIA
ZBORUL

„Un şoim îşi ia zborul spre ceru-nsorit
Şi zarea cu-argint presărată.
Dar calea spre cuibul de unde-a pornit
*El n-o va uita niciodată!”**[3]*

1.

Luni, 31 decembrie 1984, Braşov.

Mare minune! E linişte la mine la birou. Biroul directorului comercial al uzinei. E linişte. Nu sună telefonul şi nici eu nu trebuie să telefonez, nu mi se deschide uşa, nu se mai înalţă în faţa mea teancul de materiale pentru studiat şi acte de semnat… Sunt ofiţer de serviciu în astă seară.

Afară s-a întunecat. În curând voi merge acasă unde azi dimineaţă era frig, frig… Tot o minune este că ulcerul nu dă niciun semn de viaţă, nu mai simt nici durerea din rinichi. Şi iar grozav este că am izbutit să iau aprobarea aceea pentru patru zile de concediu – restanţă de anul trecut, patru zile din atâtea zile de concediu restante, încă nepetrecute până acum. În aceste patru zile am fost cu maşina la Mihăileşti…

I-am spus Inei că merg la Mihăileşti. Nu am mai fost pe drumul acela, între Urziceni şi Buzău de mai bine de patruzeci şi cinci de ani, şi niciodată în cimitirul mic, unde pe singura cruce de piatră, o fotografie spălată de ploi abia de iveşte fetiţa cu funde mari. Lelu. Treisprezece ani. Lelu Teodorescu, eleva de care pe atunci eram îndrăgostit…

Ei, dar astă seară nu trebuie… nu trebuie să… Astă-seară sunt ofiţer de serviciu în uzină până deseară la ora zece când vine să mă schimbe ghinionistul pe care sorţii au căzut să facă de gardă, vezi Doamne, să nu arunce cumva careva IMMR Braşov în aer în noaptea de revelion…

E cald în birou şi e atâta linişte… iar gândul meu poate fugi puţin şi în trecut…

…la bunicul nostru, Johann Ostermann, născut în 1851, primul dintre cei nouă copii ai lui Adam şi ai Anei, care era, pe la 1900, administrator de moşie la Cermei, undeva, la nord de Ineu, pe lângă apa Teuzului. Pentru cei trei băieţi ai săi, Adolf, Gergely şi Johann, a

mai arendat o moşie mică pe care le-a dat-o în grijă. Toţi trei urmaseră şcoli agricole, iar moşia avea cai frumoşi de călărie, vite şi multe oi.

Înainte de primul război mondial, Adolf s-a îndrăgostit de primadona teatrului din Arad. O plimba prin oraş cu trăsura cu patru cai, i-a dăruit o mulţime de bijuterii… Chefurile şi cheltuielile nesăbuite au dus mica moşie la faliment. Scandalul şi furia familiei l-au silit pe unchiul meu Adolf să fugă la Triest, unde s-a îmbarcat pentru America. Acolo s-a căsătorit, şi-a făcut o situaţie şi a rupt relaţiile cu familia din ţară.

Gergely a luptat ca husar pe frontul de est[4]. Grav rănit, a căzut prizonier la ruşi. Când a revenit, rana grea pe care o primise la cap i-a cauzat destule necazuri, greutăţi şi apoi nereuşite în viaţă. În 1935 a murit la Timişoara, în aceeaşi săptămână cu cel mai mic dintre copiii săi, rod al unei căsnicii nefericite.

Johann, tatăl nostru, isteţ şi norocos, a trecut cu bine prin cei patru ani ai acelui război. A luptat pe frontul de sud, în Italia. A revenit cu gradul de plutonier, după ce refuzase avansarea. Pe atunci era logodit cu Komlodi Juliana din Arad, cu care s-a căsătorit în 1919. S-a asociat unor negustori ce exportau porci, dar în 1923 o epidemie porcină puternică i-a dus la faliment. Vremurile erau grele. Între timp Adolf i-a scris chemându-l în America. Johann avea atunci o fetiţă, pe sora mea Elena – Iţa şi aştepta al doilea copil. Cum fratele se oferise a-i suporta cheltuielile de drum doar pentru el, tatăl Julianei a fost împotrivă, căci, spunea el, sunt bătrân şi nu pot să-ţi întreţin familia până când faci tu avere în America! Atunci tatăl meu, Johann Ostermann a acceptat postul de administrator la moşia Tătăreşti de lângă Brăila. Era în 1924.

Dar tata nu s-a putut acomoda cu felul de viaţă de acolo. A preluat mai apoi moşia de la Strejnic unde am locuit doi ani. Între timp, se născuse Wilhelm fratele meu şi după un an, eu, Tibor, debil, subalimentat, pentru că mama, din cauza locuinţei proaste – mi s-a povestit – se îmbolnăvise grav. Când am împlinit un an ne-au dus la Arad la bunicii dinspre mamă. Acolo Iţa a urmat prima clasă la şcoala maghiară iar eu, bine îngrijit, mi-am revenit complet. După doi ani moşia Strejnic s-a vândut şi tata s-a angajat administrator la Sălcile, moşia boierului Hariton. Dar acesta era cheltuitor… Ne-am mutat în comuna vecină, Jilava, unde am rămas încă doi ani, apoi la Ciorani, într-o clădire părăsită de lângă gară… Situaţia familiei era foarte grea. Tata era un om cinstit şi drept, mândru, nu-i plăcea să plece capul; din această cauză a avut mult de suferit. În 1933 a fost obligat să primească iar un post de administrator, după ce eşuase în încercarea de a fi pe cont propriu crescător de păsări. În acea toamnă lungă, frumoasă, ne-am mutat la Mihăileşti.

*

* *

Hek a venit pe lume odată cu sosirea noastră acolo. Era un căţel lup ce ne-a fost primul şi nelipsitul camarad al jocurilor şi nebuniilor noastre de copii, în toţi cei zece ani „de aur” petrecuţi la Mihăileşti. Hek ne întovărăşea vara la gârla satului la scaldă, acolo unde, în apropierea bisericii făcea baie toată comuna. Ţăranii veneau la gârlă cu caii şi, ţinându-ne de coada cailor am învăţat, Willi şi cu mine, să înotăm. Hek lătra de pe malul opus la femeile ce intrau în apă îmbrăcate de ruşinoase ce erau… pe urmă „ne ajuta” să omoram şerpii care se soreau vara pe lângă gardul cimitirului. Hek se războia cu şobolanii, dihorii şi jderii, cu viţeii străini intraţi pe imaş, iar ca vânător de iepuri, iarna era neîntrecut. În timpul ăsta noi alunecam pe gheaţă cu patine făcute din oase, ca şi ceilalţi copii pentru care eram fiii „boierului”, adică administratorului moşiei. Ne-au poreclit „Pipili” şi „Piţică” pe Willi şi pe mine şi, deşi ne arătau multă consideraţie, ne-am jucat şi ne-am bătut cu ei îndestul.

Moşia din Mihăileşti era a moşierului Alexandru Mişu, burlac ce stătea în Bucureşti pe strada Pitar Moş mai tot anul. Când sosea vara la ţară pentru scurtă vreme, se lăuda cu cei trei nepoţi ai săi, doi băieţi şi o fată, însă tare mai era supărat că nu voiau să vină la ţară, să înveţe să conducă moşia ce trebuia să le revină după moartea lui.

Proprietatea lui Alexandru Mişu avea aproape o mie de hectare şi se întindea din mijlocul comunei pe o fâşie de pământ lată de doi şi lungă de vreo zece kilometri, străbătută de un drum nepietruit. Casa era destul de prăpădită: două camere pentru administrator şi o a treia rezervată moşierului, biroul administratorului – încăpere scundă şi cu duşumeaua stricată. Mai era acolo o bucătărie mare şi luminoasă unde ne făceam veacul, Willi şi cu mine, în serile când ploaia sau viscolul ne potoleau joaca şi argaţii ne cereau să furăm din cămara mamei fainã, ulei şi zahăr, să facem cu toţii gogoşi…

Comuna se compunea din trei părţi: Mihăileştii în care stăteam noi, cu primăria, jandarmeria şi şcoala primară; dincolo de lac se numea Satu Nou şi după ce treceai un al doilea lac i se spunea Mărgineanu. Conacul moşiei situat lângă primărie şi şcoală avea grajduri de vite, cocini pentru porci, coteţe, magazie de grâne… Tot acolo era un tractor german de tipul „Lanz-Buldog” pe care am învăţat foarte repede să-l conducem şi să-l reparăm. La începutul fiecărui an agricol se încheia un contract între conducerea moşiei reprezentată de tata şi ţăranii cărora le revenea a treia parte din ceea ce lucrau.

Dacă moşierului i se spunea „Conaşu”, tata era „Boieru” care a pus pe picioare gospodăria lăsată în paragină a lui Alexandru Mişu. A reparat locuinţele argaţilor, a ridicat gardurile căzute, a prăsit animale, a crescut oi şi a populat cele două gârle cu peşte caras. Iar

moşierul se lăuda: „Am administrator neamţ, merge moşia ca pe roate”.

La Ciorani făcusem clasa întâia, aşa că aici ne-au înscris pe amândoi în clasa a doua în şcoala cu doar două săli, hol şi cancelarie. Ce ne mai băteam cu copiii la şcoală! asta pentru că Willi era foarte bătăios, nu ca mine timid, slab şi fricos. Învăţătorul nostru, domnul Şerpescu a murit de tuberculoză curând după venirea noastră acolo. Noi ne-am împrietenit foarte repede cu copiii lui; la ei acasă am văzut pentru prima oară un gramofon şi tot acolo ne lăsau să dăm iama în dudul din curte. Iar Willi s-a îndrăgostit încă de pe atunci de Georgeta-Cecilia, fiica lui Şerpescu şi dragostea lor tinerească a curmat-o doar moartea…

Tot în perioada asta au început acasă conflictele cu Iţa, sora noastră mai mare. S-a înfuriat că ne lăsăm porecliţi „Pipili” şi „Piţică”, s-a înfuriat că vorbim cu „mă” şi „fa”, că spunem „ghine” în loc de „bine”, şi că în general nu învăţăm nimic şi că nu vorbim mai mult nemţeşte cu părinţii şi între noi. Între timp şcoala mergea parcă singură, noi treceam automat dintr-o clasă în alta. Ce şcoală frumoasă! Fără să înveţi, fără să-ţi baţi capul, iată că ne pomenim cu şcoala primară terminată!

Materia principală era „Religia” predată de popa Gheorghe, cel mai bun prieten al tatei la Mihăileşti. Venea zilnic pe la noi şi de obicei aveam totdeauna musafiri la masă, iar de Sfântul Ion se făceau la noi petreceri ce zguduiau satul! Şase lăutari din Mărgineanu distrau mesenii zile şi nopţi de-a rândul şi mesele erau încărcate cu bunătăţi făcute de mama, atât de meşteră în bucătăria ardelenească. Invitaţii de vază erau mai marii comunei: primarul, notarul, învăţătorul, plutonierul de jandarmi, judecătorul, avocatul şi domnul Teodorescu, funcţionarul micuţei bănci a comunei, a cărei fiică, Lelu, stăpânea gândurile celui ce eram pe atunci.

Lui Lelu nu i-am spus că o iubesc. Şi ar fi trebuit să-i dau măcar un semn de dragoste… Dar, cât eram de timid, fugeam de câte ori o vedeam… îmi lipsea îndrăzneala lui Willi deşi, când zece-cincisprezece copii răsturnam curtea cu jocurile noastre, mă grozăveam destul dacă Lelu era ceva mai depărtişor de mine. Lelu…

Lumina primilor trei ani de viaţă de la Mihăileşti a scăzut când tata ne-a trimis la „LTD”, liceul „Tase Dumitrescu” din Mizilul aflat la vreo douăzeci de kilometri de sat. Pe drumul foarte prost până acolo mergeam cu trăsura sau cu docarul şi iarna cu sania. Docarul îl conducea numai tata sau numai Iţa; noi, băieţii năzdrăvani, nu prezentam suficientă încredere să conducem caii de rasă care-i plăceau tatei atâta! Mai curând pe noi doi ar fi trebuit să ne strunească întâi de toate, cineva.

Prăpădit orăşel mai era Mizilul pe atunci! Înghesuite una în alta, o mulţime de dughene formau „centrul”, iar liceul era pe strada principală ce duce de la Ploieşti la Buzău, lângă monumentul eroilor din primul război mondial. Casele cu etaj – le numărai pe degete. Dar nenorocirea cea mai mare a fost că a trebuit să ne încălţăm chiar de cu toamnă. La Mihăileşti noi umblam desculţi până spre iarnă, ca şi copiii ţăranilor, iar în tălpile îngroşate nu mai pătrundeau nici măcar spinii de salcâm.

Plecarea la liceu a însemnat şi despărţirea de iubitele noastre; văzându-l pe Willi că suferă, n-am mai fost gelos pe îndrăzneala lui; eu continuam să mă înroşesc la cea mai mică aluzie despre Lelu. Numai că ea şi Cici Şerpescu au fost înscrise la şcolile din Buzău. Oricum, ne rămânea speranţa vacanţelor, a acelor zile pentru care merita să trăieşti când ai doisprezece sau treisprezece ani. Dar într-o zi de iarnă, tata, venit la noi la gazdă ne-a spus că Lelu a murit. Meningită. Lelu. Frumoasă, cuminte, isteaţă, premiantă…

După mai bine de patruzeci şi cinci de ani m-am întors la Mihăileşti, la anii aceia de neegalat… Nea Manole, paznicul moşiei de atunci, acum trecut de optzeci de ani, m-a întovărăşit la cimitir. Nu m-a întrebat de ce am stat în faţa mormântului, aşa cum nici eu, în astă-seară, de serviciu în biroul meu, nu am tăria să mă întreb de ce îmi amintesc atâtea…

La „LTD” ocupaţia de bază era fotbalul de dimineaţă până seara. Şcoala, era şi ea pe undeva. Ne-am împrietenit cu Gheorghe Teişanu, colegul care semăna cu Stalin făr’ de mustaţă, Stalin, a cărui poză o văzusem într-o revistă. Şi, pe rând, grozav se supăra şi se făcea Teişanu cu asta!

Am schimbat mai multe gazde cât am stat la şcoală la Mizil. Pe când eram într-a întâia de liceu ne-am pomenit cu păduchi în cap, aşa că ne-am dus acasă la ţară şi mama ne-a aşezat la masa din bucătărie cu câte un ziar în faţă şi a început să ne pieptene cu un pieptene des. Cădeau păduchii pe ziar cu zgomot – poc! poc! Willi şi cu mine îi număram în gura mare ca să vedem care dintre noi are mai mulţi. Mama ne-a dat cu gaz în cap şi, cu toate că speram ca păduchii să ne scutească de şcoală, a doua zi ne-au trimis iar la Mizil.

Clasa întâia de liceu s-a terminat tragic! Willi a fost declarat repetent, eu corijent la matematici! Părinţii nu ne-au certat, însă Iţa, care pe atunci era în clasa a cincea la liceul de fete din Buzău, ne-a făcut scandal şi toată vacanţa de vară a lucrat cu mine la matematică; toamna, profesorul, promovându-mă, chiar m-a lăudat! Dar despărţirea de Willi – coleg de clasă – m-a afectat profund… Mai târziu şcoala ne-a despărţit aproape cu totul, căci Willi nu a mai trecut de clasa a treia, în timp ce eu terminam gimnaziul.

*

* *

Făcând economii „la sânge” căci nu era uşor să ai trei copii în şcoală, tata a izbutit după un timp să cumpere două maşini de treierat, cu gândul că are doi băieţi cărora să aibă ce să le lase. Şi ce bucuroşi am fost auzind că tot noi trebuie să lucrăm cu ele, să le îngrijim în tot acest timp cât erau contractate de ţăranii din comună! Fiecare din aceste utilaje era compus dintr-o batoză şi un fel de maşină acţionată cu aburi. Transportul lor pe câmp şi punerea lor în funcţiune era o treabă foarte grea ce necesita mecanici, multe ajutoare şi câte treizeci de perechi de cai.

Aşa am început să ne petrecem verile: la batoză şi ţăranii erau foarte exigenţi în buna ei funcţionare, să nu se piardă cumva boabe în paie şi pleavă. Când terminam cu satul nostru ne mutam la Glodeanu Sărat sau mai departe, în satul Florica. Locuiam cu mecanicii în căsuţe ambulante făcute de tata, căsuţe ce ne serveau şi ca dormitor şi de atelier mecanic.

„Verile batozei”! Plini de transpiraţie şi praf de pleavă, ca tăvăliţi prin noroi când amurgul se stinge în lumină de stele, ce mulţumiţi suntem că, zilnic, până la cincisprezece saci plini cu grâu iau drumul magaziei de la Mihăileşti! Ce dacă noi nu mergem acasă cu săptămânile uneori! Ce dacă mâncăm numai o ciorbă de măruntaie, de ţi se face şi lehamite! Aceeaşi ciorbă, indiferent de ţăranul care este la rând să-şi treiere grâul şi care aduce masa! Uneori ni se pune în strachină şi copan fript sau o bucată de brânză de oaie. Noi mâncăm, oricum, tot! Înfulecăm ca lupii uitându-ne şi după şareta cu care Iţa aduce mâncare gătită de mama. Şi când ne depărtăm de casă plecând cu batozele în alte comune, Willi încinge acolo serile câte un chef de se cutremură satul.

Pe vremea când ne mutasem la Mihăileşti, ţăranii încă mai foloseau secera la câmp. Batozele noastre – a lui Willi toată din lemn şi a mea cu schelet metalic uşor, fabricaţie englezească amândouă au fost pentru săteni o noutate grozavă! Perioada treierişului nu era deloc uşoară, dar magazia noastră de grâne se fălea în fiecare toamnă că e la fel de plină cu cea a stăpânului, a moşierului Alexandru Mişu.

Acesta nu se amesteca mai deloc în treburile moşiei sale. Când venea la ţară, toată ziulica dormea; noaptea însă, lumina ardea până spre zori la el în cameră.

— Nea Manole, am spus noi într-o zi paznicului moşiei, ia uită-te matale, ce face boier Mişu toată noaptea? Citeşte?

Nea Manole a zâmbit în colţul gurii şi vârful mustăţii sale bălaie a marcat zâmbetul. Nu era nevoie să-l rugăm noi. Spionase, aflase.

— Păi… da… citeşte cum s-ar zice…

— Ziare sau cărţi?

De oameni care citeau toată nopticica în loc să doarmă, noi nu mai auzisem, dar atunci nea Manole a vorbit a lehamite:

— Cărţi… da' cărţi de joc… Le învârteşte toată noaptea pân' se luminează… Face *izirciţii*, ca să ia banii boierilor de la Bucureşti.

Deodată, Alexandru Mişu ne-a devenit mult mai simpatic. Atunci însă când tata mergea la Bucureşti să-i ducă, într-o cutie mare carne de porc şi găină, raţă, gâscă… carne ţinută în gheaţă, nu-l găsea niciodată în strada Pitar Moş, ci numai la Cazino de unde abia-l convingea să vină acasă, ca să-i prezinte socotelile. Tatei nu-i era simpatic „stăpânul", deşi nu avea pic de odihnă gospodărindu-i averea. De când era la Mihăileşti, tata nu primise niciodată măcar o zi de concediu.

Vara, la moşie, boierul nu mânca decât pui la frigare, făcut în curte, pe jar; şi-n timpul ăsta cineva trebuia să stea chircit lângă foc şi să-i ungă puiul cu unt.

Nevastă n-avea. Copii n-avea, ci numai nepoţi de soră pe care zadarnic se chinuia să-i facă a iubi moşia şi viaţa de aici, pe care noi o îndrăgisem atâta! Îngâmfaţi, distanţi, de domnişorii şcoliţi în străinătate nu se lipea deloc dorinţa de a trăi la Mihăileşti în alte anotimpuri decât acelea când nu plouă, nu viscoleşte, nu e vânt, nu e noroi sau praf, nu e arşiţă, nu-s ţânţari, purici sau nici cântat de cocoş poate…

Cu Willi şi cu mine aceşti tineri nu vorbeau. Nouă ni se păreau cam tâmpiţi. Şi totuşi… ce ne mai bucuram când apăreau la ţară, căci veneau cu un fel de motociclete, pentru care abia aşteptam să cadă noaptea. Le călăream şi le bâzâiam pe şosea până la istovirea – şi a noastră şi a micilor maşini.

Asta era distracţia de noapte. După-amiezile de duminică mergeam la bal, cu lumea „subţire" din sat şi comunele vecine.

— Ce-mi place mie, zise Willi odată, e că la bal e şi tombolă şi bufet.

— Ai uitat băutura, l-am necăjit eu.

— Asta se-nţelege, se făli Willi. Şi ce nu-mi place…

Ştiam de la-nceput, nu trebuia să-mi spună. Nu *prea* erau fete. La horă, în mijlocul satului, unde era şi cârciuma nu mergeam, nu jucam sub focul cântecelor lăutăreşti de la Mărgineanu. Nu ne amestecam cu ţăranii la joc, oricât ne-am fi jucat, ne-am fi scăldat şi am fi muncit laolaltă cu copiii lor.

Willi îşi frecă deodată, cu bucurie palmele:

— În curând la vie, la cules, Tibi!

Mama ieşi din bucătărie cu găleata plină cu lături şi-i auzi ultimele cuvinte.

— Începe culesul? întrebai, plin de interes.

— Începe! se opinti mama, în timp ce ridica vasul greu peste îngrăditura lângă care se îngrămădeau porcii, nerăbdători, guiţători, călcând albia în copite. Fratele meu se repezi s-o ajute. Când reveni, părea mohorât:

— Adică începe şcoala, măi Tibi…

Willi nu se împăcase niciodată prea bine cu cartea. Târâş-grăpiş, după ce repetase clasa întâia la liceul „Tase Dumitrescu" din Mizil, lipsindu-mă pe mine de tovărăşia lui *şi* în clasă, abia sufla înotând prin zilele şi săptămânile şcolare.

— Lasă, Willi, o să bem must, îi răspunsei, înveselindu-mă la gândul că iar facem diaree şi, bolnavi, tata n-o să se-ndure să ne ducă la şcoală.

Foarte multe familii din sat chemau pe băieţii Ostermann la culesul viei locului, via „teraz" cu boabe negre – vişinii. Apoi, la timpul cuvenit, Willi şi cu mine eram invitaţi la cei ce ajutasem, să gustăm vinul abia potolit din fiert.

Ca de obicei, şi în toamna aceea, gustatul vinului îl începurăm în capul satului, ca să-l terminăm… cumva… la celălalt…

„Piţică" şi „Pipili" au ajuns doar până în faţa casei, beţi turtă. Ne-am sprijinit unul pe altul şi pe amândoi ne-a ţinut poarta cea mare şi tocmai atunci tata a ieşit din casă. Ne văzuse popa Gheorghe şi ne pârâse.

— Ia veniţi până la mine amândoi! strigă tata la noi. Schnell! Repede!

De la poarta mare şi până la casă erau imprimate în drumul uscat urmele roţilor de căruţă. Cum să mergi repede?! Am pornit, înfăşurat în nişte zdrenţe de ambiţie, pe urma de la căruţă şi Willi, gând cu mine, pe cealaltă; dar, cu atâta vin tânăr în picioare, cum să mergi drept pe-o urmă, cât ar fi ea de lată?!

Nu reuşeam deloc. Mergeam în zig-zag şi ne-am şi izbit unul de altul, ba, în pas împiedicat, am schimbat liniile între noi, geaba ne-ncordam să le ţinem pe cele pe care pornisem de lângă poartă.

— …'tu-vă ceara voastră de copii! tună în româneşte vocea tatei de undeva, dintr-o periculoasă apropiere…

— …Nu mai beau niciodată!… scâncii eu după ce, bătut cu cureaua de tata, mă trezisem ca prin farmec din ameţeala atât de neplăcută.

Din alt colţ, acolo unde-l aruncase ultima palmă a tatei, Willi începu să-şi sufle nasul.

— Zici tu aşa… da' n-o să mă laşi să beau singur…

— Nu mai beau în viaţa mea! Jurr!

— Zici că-mi eşti frate?! se ridică Willi, cătrănit şi furios. Ia, hai! Care pe care!

Am sărit în picioare şi a început iarăşi una din vestitele noastre

bătăi în urma cărora, după ce ne despărţeau alţii, spălându-ne şi oblojindu-ne, juram să nu ne mai vorbim. După câteva ore uitam tot şi reîncepeam, împreună mereu, năzdrăvăniile fericitelor noastre zile de atunci.

Mereu împreună. Şi, cu toate că ne încăieram adesea, ne iubeam atât de mult!… că n-am fi putut gândi viaţa unul fără celălalt.

Împreună la prinsul peştelui în iaz, la şcoală, la biserică, la gazdă, prin oraş „să vedem fetele", la treierat, la baluri, în vizită la familia Şerpescu pe a căror fată, Cici, Willi continua s-o îndrăgească. Şi eu, de curând, la fel. Şi tot pe ea. Dar Willi câştigase definitiv inima Ceciliei, pe când eu… mă consolam că o iubisem pe Lelu şi mă lăudam că precis şi ea… Slabă consolare!

În vara anului 1938 am lăsat baltă amândoi orice altă preocupare atunci când părinţii ne-au anunţat MAREA EXCURSIE în Transilvania cu MAŞINA MICĂ!!!

Mama şi tata părăsiseră Ardealul cu treisprezece ani în urmă. Adolf Ostermann, fratele tatei, nu mai revenise niciodată în România, dar celelalte rude ne tot invitau să le revedem, aşa că am plecat cu un automobil închiriat, noi cinci şi cu şoferul. A fost pentru prima oară când, apropiindu-ne de Sinaia, am văzut nişte ridicături imense din pământ şi piatră şi Iţa ne-a spus că aceştia sunt Munţii Carpaţi pentru care Willi şi cu mine luasem câte un 3 la geografie…

Buzău, Sinaia, Predeal, Braşov (unde tata a cumpărat parizer pe care-l gustam întâia oară în viaţă), Sibiu (unde mâncasem deja noi doi, parizerul, stârnind furia tatei!)… Ce cai mari erau în Ardeal! Şi ţărăncile, ce costume sobre, simple, ce costume frumoase purtau! Şi ce pălării mari! Apoi Sebeş Alba, Arad, pe şoseaua naţională cu patru degete de praf pe ea…

La Arad, sora mamei, Erji neni şi soţul ei Kalman baci, fără copii, foarte săraci, ne-au primit cu o bucurie greu de descris! Iar centrul Aradului era magnific în comparaţie cu prăpăditul de Mizil unde ne mai aştepta în curând şi şcoala, dar şi fetele de la gimnaziu!… Am fost şi la Pecica, un sat de oameni foarte înstăriţi, şi la Timişoara…

Când maşina a pornit pe drumul de întoarcere, mama, după ce oftase adânc, satisfăcută, cuibărindu-se pe locul ei de pe canapeaua de piele a maşinii, spuse deodată:

— Ce mulţumită sunt că i-am văzut pe toţi ai noştri! După atâţia ani! Cine ştie când… Mulţumesc lui Dumnezeu! Se închină, apoi adăugă, simplu: Mulţumesc, dragul meu! Şi se întoarse puţin, sărutând uşor obrazul tatei. Pentru firea acelei femei blânde şi reţinută în vorbe şi gesturi, acest simplu sărut spunea foarte, foarte mult.

Şi noi, copiii, eram mulţumiţi! Făcusem prima noastră ascensiune – la Deva, până la cetate, mâncasem la Timişoara îngheţată pe care cred că numai îngerii din cer o mănâncă, simţisem gustul de neegalat al

parizerului, văzusem atâtea oraşe noi şi, bineînţeles, Willi şi cu mine plonjasem de nenumărate ori sub capota deschisă a automobilului, spre disperarea şoferului – proprietar. Clasa a treia – pentru mine şi a doua – pentru fratele meu – de la „LTD", n-aveau decât să înceapă!

…Am avut şi noi maşina noastră în anii în care eram elev la Mizil şi mai târziu, la Buzău. Era un Opel-Pullman, o rablă cumpărată la Ploieşti, răs-răsreparată şi încă la fiecare drum făcea pană… Cât îi plăceau tatei caii şi maşinile! Şi Iţei! Cât despre noi, băieţii, toată ziua scotoceam prin motor şi mare lucru dacă atunci când ni se oprea în mijloc de drum, nu era şi datorită nouă… Am învăţat să reparăm acel antic motor, am învăţat să şofăm. După aceea, în vacanţe, o furam din garaj aproape în fiecare noapte şi, laolaltă cu băieţii din sat, spulberam drumurile cu ea!

2.

Şcoala însemna şi străjeria, organizaţia elevilor sub conducerea directă a regelui Carol al II-lea; uniforma era obligatorie, în special în zilele festive: bluză albă, bască albă cu insignă, pantaloni scurţi sau bufanţi, bleumarin. Zilnic, dimineaţa în careu, se înălţa drapelul pe catarg, în timp ce noi intonam „Imnul străjerului" şi la amiază steagul era iar coborât. Dar adunarea noastră era dificilă şi luam destulă bătaie când careul nu era perfect format şi aliniat. Iar la prânz ne era foarte foame şi era greu să-i ţii locului pe băieţi.

— Ştii, Willi, am colegi care fac politică! i-am spus eu într-o după amiază frumoasă din toamna aceea târzie. Eram în camera noastră de la gazdă, o cameră cu tapete roşii pe pereţi care, spunea Willi, îi zăpăceau ochii şi nu mai putea să vadă bine literele din cărţile de şcoală. Acum fratele meu se tot fâţâie pe scaun în faţa unui caiet deschis în faţa lui pe masă. Zise vesel:

— Băieţii şi la mine în clasă vorbesc multe. Unii ar vrea să se înscrie de pe acum pe la partide… Eu n-aş face-o pentru nimic în lume! Te interesează politica?

— Pe mine? De niciun fel!

— Nici pe mine!

— Atunci de ce se bat între ele? îl întrebai.

— Partidele astea, ştiu şi eu?… De fiecare dată, ai văzut şi tu, când se votează la Mihăileşti, la şcoală, cum stă armata la intrarea în sat…

— Şi vin şi nişte domni de la oraş… le spun la fiecare cu cine să voteze… Hă! Hă! Hă!

— Şi pe ur… şi pe urmă… mă-necai şi eu de râs, domnii se iau rău la ceartă între ei, ba se şi bat! Hă! Hă! Hă!

Râdeam amândoi cu gura până la urechi. Râdeam, ne priveam cu acea înţelegere şi iubire ce ne legase pe veci. Râdeam şi tropăiam.

Binişor, se deschise uşa. Gazda-şi vârî capul prin ea.

— Mai încet, flăcăilor, că doarme moşu-meu!

— De-acuma? Cu găinile!

Şi râzi, şi râzi!… Dar Willi atâta aştepta:

— Uite, ne potolim, tuşă, noi plecăm în oraş!

— Acu'?! ne revoltarăm şi eu şi gazda într-un glas.

— Vă spun lu' domnu' Johann că iar ieşiţi, domnu' Willi, seara din casă!

— Hai! mă-nghionti Willi. Mototolule! Hai! Tanti…

Ca de obicei, în astfel de cazuri, vocea lui Willi se-ndulci ca mierea, deşi eu aveam a doua zi extemporal la matematici!

— Ne doare capu' de atâta învăţat!

Bătrâna gazdă se-nduioşă pe loc.

— Arde-o-ar focu' de carte! Duceţi-vă, maică.

Aha! Aşa deci izbutea Willi s-o şteargă serile de acasă şi pe mine nu mă lua?!… De data astă mă lua, mai bine zis mă împingea şi pe mine.

Periculos de aproape de liceul nostru, pe stânga cum te duci spre Buzău, funcţiona „în plin" o casă deocheată, despre care băieţii vorbeau în gura mare la şcoală, când nu-i auzea pedagogul. Willi şi Teişanu mereu mă chemau să vin cu ei. Eu – ruşinos, timid… Dar în seara asta pe stradă ne aşteptau Teişanu şi încă un băiat din cursul superior. M-au apucat, m-au strâns bine între ei, m-au înghesuit în holul bordelului şi m-am dezmeticit într-o cameră, în braţele unei femei aproape dezbrăcată. Era târziu să fug… Dar nici nu mai voiam…

. . . . . .

Mândru şi un pic transpirat, cu urechile zumzăind parcă şi vălul copilăriei lăsat în patul acelei femei… m-am scotocit prin buzunare.

— …A plătit unul dintre băieţi pentru tine cincisprezece lei…

…adică aproape cât primea şi nea Manole care, atunci când ne ducea la oraş, îi dădea tata douăzeci de lei ca să mănânce la prânz într-un birt bun. Şi tot atâta ne dădea şi nouă tata bani de buzunar când venea la oraş. De-asta n-avea niciodată Willi bani de caiete şi mă buzunărea pe mine?!

Continuam să percep acel zgomot devenit zuruitor. Cred că pe stradă ceva se petrecea! Am coborât încet scările de la intrare şi am încremenit la vederea unor coloane lungi, motorizate ce huruiau peste pavajul străzii principale.

Trecea armata poloneză! Vecinii de la nord, în acel septembrie al începutului de război, străbăteau România, refugiindu-se din calea nemţilor, poate prin portul Constanţa, spre alte ţări, spre alte lumi. Apoi zile întregi s-au scurs refugiaţi, iar avioane de un tip încă nemaivăzut de noi au trecut şi ele peste Mizil. Nopţi şi zile, fără oprire, armata poloneză a traversat România. Şi, imediat după aceea,

armata germană a intrat în ţară şi ea.

Disciplină. Ordine. Curăţenie. Uniforme strălucitoare. Civilizaţie. Politeţe. După ce au ajuns în Mihăileşti, Iţa şi-a făcut bagajele şi a plecat la Sibiu, ca să înveţe ultima clasă, a opta, la liceul german.

Vremea trecea.

Tata s-a împrietenit cu un maior bătrânel, de felul lui din Hamburg. Îl chema Bayermann şi venea deseori de la Buzău, unde era încartiruit, la noi la ţară. Nu-l simpatiza pe Hitler şi aici spunea că e într-un fel de exil. Le povestea părinţilor mei ce educaţie frumoasă şi serioasă primesc tinerii în Germania.

Şi tata şi mama s-au gândit imediat la Willi. Acolo, şi-au zis ei, va termina băiatul şcoala, se disciplinează şi se-ntoarce „om", nu derbedeu cum era tânărul de nici şaptesprezece ani de acum. De fapt, fratele meu era doar un adolescent vioi şi vesel, dar ei n-au gândit aşa atunci. Willi nu trecea de clasa a treia la Mizil şi legase şcoala de gard. Dar fratele meu s-a opus. „Nu plec" spunea, mohorât, în tot acest timp. „Nu vreau să plec". „Să nu plece Willi", mă rugam toată ziua de mama. „De ce ne despărţiţi?!"

— Ia nu mai boci ca o muiere! zbieră la mine tata într-o zi. Şi, ce-i cu tine pe-acasă?! Tot satu-i la iaz! Mergeţi de vă pescuiţi partea. Hai, plecaţi la gârlă, imediat! La treabă, nu la scaldă!

Dar în ziua aceea mareşalul Antonescu a ordonat armatelor române să treacă Prutul şi am ţinut-o numai într-o fugă până la popa Gheorghe, imediat ce-am auzit vestea. Abia cu el împreună m-am dus atunci la iaz. Lumea a ieşit din apă de la pescuit, iar preotul a ţinut o scurtă predică şi acolo, pe mal, laolaltă cu sătenii, am îngenunchiat.

Aşa a început pentru mine al doilea război mondial.

*

* *

A doua zi nea Manole ne-a spus că se auzeau bubuituri de tun de pe malul Prutului. Mie nu-mi venea să cred, căci erau, în linie dreaptă, până acolo, vreo sută cincizeci de kilometri! Dar nenorocirile au început să vină una după alta. Aproape zilnic soseau la primărie telegrame, plicuri de un anumit format, de-acuma cunoscut, ce nu însemnau decât moarte. Vedeam femei tinere chemate la primărie de unde reveneau plângând în hohote sau bocind. Aşa treceau prin faţa curţii noastre, cu plicul acela blestemat în mână şi noi, băieţii, lăcrimam odată cu ele. Cine a murit? Iar a mai murit cineva!…

Au apărut şi primii prizonieri ruşi făcuţi de armata română. Mâna de lucru lipsea la ţară mai ales acum, vara, la strânsul recoltei. Nouă ruşi, dintre care pe cel puţin cinci îi chema Ivan, au fost aduşi la moşie, la muncă. Erau harnici şi ascultători. Erau blânzi. Au dus la moşie o viaţă uşoară, pentru că erau destul de liberi, mergeau fără

pază la câmp şi un singur soldat le ţinea evidenţa. Mâncau pendestulate. Erau cam dezbrăcaţi, dar tata le-a făcut la fiecare câte o căciulă de miel şi o haină îmblănită, lucru care l-a supărat pe Bayermann când a auzit. Hamburghezul îi detesta şi-i spunea tatei cât sunt de răi, cât sunt de sălbatici. Dar noi credeam că doar pe front se purtau aşa, căci acolo… dincolo de Nistru… era totuşi ţara lor.

Ni s-a impus şi camuflajul, mai ales la oraşe şi acesta a devenit o beznă urâtă, aproape insuportabilă. Pe timpul alarmelor aeriene nu era voie să mergi cu ţigara aprinsă, că totul se pedepsea. Câteva avioane ruseşti au încercat să bombardeze Ploieştiul, dar n-au reuşit să facă mare lucru. Noaptea treceau pe deasupra Mihăileştiului şi toată lumea striga îngrozită: „Stinge lumina! Stinge ţigara!”. Ploieştiul era bine apărat de antiaeriană şi o dată avioanele şi-au golit burta de bombe între Mihăileşti şi Glodeanu Sărat, peste nişte focuri aprinse de ţiganii nomazi; pe urmă au mai lansat şi o paraşută luminoasă, ca să vadă ce obiectiv au lovit. O, cât ne-a mai înspăimântat acea paraşută!

Tot pe atunci liceul „Tase Dumitrescu” s-a desfiinţat, aşa că a trebuit să mă mut la şcoală la Buzău. Cu Teişanu. Am fost singurii mizileni „curajoşi” din clasa noastră.

Buzăul era oraş mare, cu multe şcoli: fetele învăţau la Liceul ortodox – unde era elevă şi Cici Şerpescu, la liceul „Angelescu” unde fusese şi Iţa, şi la Şcoala Normală de fete unde murise, la treisprezece ani, Lelu, prima mea dragoste. Băieţii frecventau liceul „Haşdeu”, liceu grozav, cu profesori pretenţioşi, cu elevi de elită, şcoală în care Teişanu şi cu mine nu aveam pretenţia să spunem „prezent”; mai era Şcoala Normală de băieţi şi liceul „Petre Zaharescu” unde ne-am înscris, contra unei taxe foarte pipărate. Liceu particular. Proprietarul, domnul Zaharescu, era director şi profesor de matematică, iar la nevoie preda şi franceza şi geografia. Era bătrân dar energic şi toată ziua ne controla în şcoală şi la gazdă, că nici să respirăm nu ne dădea pace!

Între timp, Willi a fost înscris la o şcoală agricolă, undeva pe lângă Iaşi. Dar fratelui meu nu i-a plăcut acolo. Sau, pur şi simplu nu s-a acomodat cu viitoarea-i meserie, sau, cine ştie?… şi într-o seară s-au pomenit înapoi cu el acasă.

Willi era un băiat cu suflet foarte bun, vesel, foarte muncitor, dar nu-i plăcea cartea, iar părinţii mei nu au înţeles atunci că „dragoste cu sila nu se face” sau că „de unde nu e, nici Dumnezeu nu cere”. Willi era un băiat sociabil, plăcut, ştia să fie tandru, curajos… şi cu mare succes la fete. Ideea de a-l trimite în Germania, „ţară civilizată unde cu siguranţă vor face om din el” se va materializa acum, după eşecul cu şcoala agricolă. Tata s-a sfătuit şi cu maiorul Bayermann. Da, Willi trebuia să plece în Germania! Chiar dacă afirma că nu-i place şcoala.

…Despărţirea noastră a fost foarte tristă. Noi doi eram ca şi un

singur om. Nu concepeam viaţa departe de el. Acelaşi lucru îl simţise şi el la şcoala din Moldova. N-a suportat despărţirea de mine, dar părinţilor nu le-a spus.

Cici Şerpescu nu contenea cu plânsul. Cred azi că, dacă n-ar fi plecat, ei doi s-ar fi căsătorit. Dar cât de neinformaţi au fost părinţii mei?! Cum de nu s-a opus mama?! Willi era slăbiciunea ei…

Fratele meu şi-a făcut bagajele. Foarte multe lucruri, fotografii în special, amintiri, l-au întovărăşit în Germania. După două luni toate lucrurile lui au fost retrimise acasă! Odată ajuns la Nürnberg a fost imediat înrolat şi Wilhelm Ostermann a devenit la optsprezece ani soldat al celui de al treilea Reich.

Ce mai chef de despărţire făcusem noi, tinerii, cu Willi, la cârciuma lui Dobrescu din Mihăileşti! Ce petrecere de adio fusese aceea! Atunci, alături cu noi, Willi plânsese, plânsese… Acum, acasă, totul era pustiu parcă. „De când Willi a plecat, la noi totul s-a schimbat” scriam eu, vărsând lacrimi, pe marginea unui caiet de-al lui. Şi totul amuţise în jurul meu. Totul, afară de suspinele mamei.

Poate abia acum ai mei îşi dădeau seama de uriaşa prostie făcută. Uriaşa inconştienţă! Să nu se fi interesat? Să nu-şi fi dat seama că băiatul va fi imediat înrolat şi trimis pe front?! Voiam să-l urmez şi i-am scris asta. Voiam să fim împreună cu orice preţ! Dar în scrisorile cu timbre nemţeşti, în scrisorile din care exuberanţa, veselia lui notorie dispăruse, citeam invariabilul: „Tibi, să nu cumva să faci pasul ăsta! Să nu vii aici pentru nimic în lume! Tu nu vei rezista la probele fizice la care am fost eu supus. Să nu cumva să faci prostia să vii!”.

Nu era pas în jurul meu pe care să nu-l fi făcut cu el împreună, cândva. Dorul, grija pentru Willi ne încovoiau umerii, ne schimbaseră parcă şi glasul. Tata era mereu mohorât, mama plânsă. Lângă pernă eu am ţinut deschis multă vreme atlasul cu harta Germaniei unde încercuisem oraşul Nürnberg. Acolo era acum toată inima mea.

*

* *

Deşi părea mic, Buzăul era superior Mizilului. Avea două cinematografe, era capitală de judeţ cu mai multe şcoli şi cu mai multe prostituate. Cum am ajuns a fi elev acolo, am luat gazdă cu încă doi colegi din satul Verneşti: Olărescu Mircea, fiu de notar şi Titi Naftan, copil de învăţător. Lor le povesteam că Lenuţa lui Roşu, mihăileşteancă frumoasă coz, e ţinută straşnic în frâu de părinţi şi că n-am curajul să-i vorbesc decât după ce beau un păhărel de izmă verde la nea Dobrescu, în centrul satului. Apoi a venit în vacanţă la noi acasă Ursula de la Sibiu şi tovărăşia fetiţei de cincisprezece ani a fost pentru mine, în acea vară, tot ce mi-aş fi putut dori acum, când Willi era departe.

Ursula era fiica cea mai mică a medicului veterinar Schuster unde locuia Iţa la Sibiu în timpul şcolii. Ursula se bucura jucându-se cu puii, căţeii, purceii, viţeii de la moşie, alerga pe câmpuri, se tăvălea în lanul de grâu, voia să doarmă în căpiţele de fân, călărea, hălăduia prin lanuri, se scălda în iaz… Şi eu mă jucam cu ea, alergam, călăream, mă scăldam, mă plimbam cu ea… De dimineaţa până seara alături. Ne-am jurat dragoste, ne-am propus ca în fiecare seară la ora opt să ne gândim unul la altul când suntem departe… Zile fericite, pe care Dumnezeu mi le-a dăruit şi îi mulţumeam în fiecare seară, la culcare, pentru că Ursula era în vacanţă la noi.

Dacă şi scrisorile de la Willi nu mi-ar fi amintit că e război! Dar situaţia se agrava pe toate fronturile. Americanii survolau cu avioane de bombardament şi de vânătoare cerul nostru şi ajungeau până la Buzău, venind din Italia, peste Iugoslavia. La Mihăileşti au fost aruncate într-o zi din avion manifeste scrise româneşte; în ele erau ameninţări împotriva „naziştilor”, cuvânt pe care-l citeam şi auzeam prima oară. Când a reînceput şcoala, am luat manifestele cu mine, să le arăt colegilor. În acea vară fusese bombardat şi depozitul de muniţii de la Buzău. Toamna am putut face baie în groapa deja umplută cu apă de pe locul unde fusese depozitul. Tot atunci directorul Zaharescu ce ne controla sistematic şi acasă, mi-a găsit manifestele! Le-a confiscat, l-a chemat pe tata ca să-i explice la ce pericol mă expuneam arătându-le cui vrei şi cui nu vrei (parcă tata nu ştia!), pentru că textul nu era numai împotriva germanilor, dar aţâţa şi împotriva mareşalului Antonescu.

Pe urmă „am luat” râie. M-am umplut din creştet până-n tălpi, laolaltă cu Mircea şi Titi. Ce toamnă agitată! Şi, copil inconştient, gândeam că mai la adăpost era Willi în Germania decât eu la Buzău.

Mircea Olărescu învăţa mai bine ca noi, dar era şi hoţ! Nu-şi cumpăra niciodată cărţi, pentru că le fura de la colegi. Avea şi un scris foarte frumos, citise multă filosofie şi el era cel care ne compunea scrisorile de dragoste. Zilnic mergeam în centru, „muream zice-se” dacă nu ne duceam pe stradă sau în renumitul parc al oraşului, „Crângul”. Sau la film ori la teatru, când soseau trupe cu Tănase, Birlic, Stroe şi Vasilache.

Hei, păi nu era voie! Interzis music-hallul, interzise filmele! Toate, toate! În sală, pe întuneric, scaun cu scaun profesorii controlau pe braţul stâng al spectatorilor, numărul de înmatriculare al liceului… dar noi dădeam adevărate bătălii înghesuindu-ne în jurul găurilor făcute cu briceagul prin uşi ca să vedem spectacolele de revistă! La cinematograf ne machiam, schimbam hainele… Grupului nostru de trei curând i s-a alăturat şi Ovidiu Olărescu, văr cu Mircea, un zdrahon cu vreo doi ani mai mare, bun boxer, achiziţie excelentă pentru a ne

împăuna în faţa colegilor cu „Vezi, că-s prieten cu Ovid!” înţelegeţi cum vine asta.

Pereţii camerei noastre se acopereau cu afişe luate cu mari sacrificii de la cinematograf. Din ele răsărea în special figura Alidei Valli; celebra artistă aproape ni se urcase, cu afişe cu tot, chiar şi pe tavan! dar prezenţa ei mută ne consola de lipsa plimbărilor la lumina zilei cu încrezutele de liceence.

Şi chiar dacă „afişul” cu cele mai frumoase colege ale noastre în inimă era ţintuit, ele se gândeau şi se uitau numai după aviatorii unităţilor militare din oraş. Ei aveau banii, privilegiul zilnic al luptelor, aveau uniforme frumoase şi nu purtau număr controlabil, la filmul interzis, pe întuneric, tocmai când Alida Valli era în culmea pasiunii!…

Ce puteau şti însă puştoaicele din Buzău despre motoreta cea nouă cumpărată de tata, care vânduse rabla de Opel? După ce a adus motoreta acasă, a fost vai de ea şi de comuna Mihăileşti!

De câte ori veneam acasă, o chinuiam şi o frecam pe drumuri neasfaltate şi prin sat, călcând peste tot felul de orătănii: găini, raţe, curci, gâşte, ba uneori izbind şi prin vite şi porci… şi ce duios mă primeau atuncea toate şanţurile satului!… Ce mai, gălăgie mare peste tot! Pentru fiecare orătanie călcată scotea bietul tata alta din coteţul nostru şi o dădea păgubaşului. Ba, în acel an, clasa a cincea de liceu, am exersat cu motoreta chiar şi la „Zidul morţii” de la Movila Banului, împreună cu militarii unităţii germane de acolo. Când, furios, tata închidea motoreta ca să nu piară tot neamul păsăresc din sat, fâţâiam bicicleta, dar mult prea multe figuri i-am făcut, eu ei şi ea mie… Şi nici sperietoare nu era şi nici pe fetele din sat nu le impresiona.

Între timp, armata germană, extrem de civilizată, complet şi splendid motorizată, era în toată ţara. De la Willi aveam veşti bune; nu ne părăsise nici de un an, dar izbutise să se eschiveze de la plecarea în Balcani, în Albania. Să lupte cu partizanii albanezi era moarte sigură şi imediată, aşa că noi am fost foarte fericiţi când un vecin venit în permisie ne-a spus că l-a întâlnit pe Willi în Ucraina într-o unitate ce se retrăgea; că fratele meu ar fi putut acolo să evadeze, dar că nu a vrut. Eu am zis că mare prostie a făcut, dar tata şi mama au fost foarte, foarte mândri de el!

…Poate un ultim prilej de bucurie… pentru că în anul acela au început neînţelegerile cu boierul Alexandru Mişu. Niciodată nu-i plătise tatei salariul, spunea că i-l păstrează el, până s-o face suma cu care putem cumpăra, undeva, o gospodărie mică. În zece ani, se adunaseră la boier şapte sute de mii de lei, cu care noi şi arvunisem *în gând* o căsuţă lângă Braşov…

…Procesul a fost câştigat de boier. Cu economiile făcute din gospodăria noastră, a trebuit să plecăm, să părăsim Mihăileştiul atât

de drag mie, şi să ne mutăm la Buzău, unde am luat cu chirie o căsuţă, la numărul 121 pe strada Marghiloman.

Banii se împuţinau. Ca să reziste, părinţii mei au primit elevi în gazdă şi au început să crească păsări şi porci. Între timp, eu descoperisem cu bucurie atletismul şi jocul de handbal şi, împreună cu un coleg mai tânăr, Vlad Vlase, ne antrenam cu profesorul Francisk Matei. Mă antrenam cu entuziasm, ore multe, iar mama abia mai reuşea să-mi potolească pofta de mâncare. Un lighean plin de găluşte cu sos, l-aş fi înghiţit cu toarte cu tot!

Oh, Willi! Acum sunt mai tare ca tine la sport! Azi chiar o să-ţi scriu la unitatea din Cracovia, despre cât am progresat la săritura în lungime, şi despre meciul de handbal de ieri. Abia aştept să mă întrec iarăşi cu tine! Abia te aştept, Willi!

Într-o după amiază de primăvară reveneam de la stadion, cu gândul numai la cratiţa şi oala cu ciorbă de pe plita cea mare. Dincolo de poartă i-am zărit pe tata, Iţa şi maiorul Bayermann şi ceva din înfăţişarea tatei mi-a oprit fuga spre bucătăria din fundul curţii unde mama robotea ziua-ntreagă.

…Niciodată, niciodată nu fusese faţa tatei mai galbenă şi mai împietrită. Degetele-i butucănoase frământau în neştire un plic.

Prea cunoscutul şi groaznicul plic.

Şi, năvalnic şuvoi de durere, a inundat ţipătul copleşitor al mamei.

— De ce?! De ce l-am lăsat să plece de lângă noi?!

3.

Maiorul Bayermann îşi pierduse toată familia în timpul năucitorului bombardament al aliaţilor, ce a distrus oraşul Hamburg din Germania. Şi în est, frontul se apropia de Nistru… de Basarabia… de România!… Aviaţia americană ataca şi ea, dar eu continuam să merg la stadion pentru antrenamente, cu toate că „fortăreţele zburătoare” treceau zilnic peste oraş. Creştea panica. Profesorul Francisk Matei, Vlase şi cu mine am săpat într-un colţ al stadionului o tranşee; aici, cu pieptul zgâriat până la sânge de zgrumţii pământului din şanţul pe fundul căruia ne lipisem de spaimă, am trăit noi trei clipe ale groaznicului bombardament care a stricat atâta şi parcul cel frumos, „Crângul”. Şi, între timp, fluviul motorizat al armatelor germane şi române se revărsa prin oraş pe drumurile ce duceau la Ploieşti.

Gospodărind pe cât de bine se pricepea, tata a izbutit să mai închirieze în apropiere o casă cu o curte mare şi un grajd. Casa a primit o familie de basarabeni refugiaţi, a căror fiică, domnişoara Lola, afirma că e artistă. Lola îmi dorea şi îmi căuta mereu tovărăşia şi, îşi exersa, conversând cu mine, cunoştinţele ei de limbă germană… Tot

împreună eram şi când radioul a anunţat că armatele ruseşti erau deacuma în Moldova.

Oamenii începuseră să părăsească Buzăul, iar armata germană se retrăgea masiv. Acum se vedea că sărăcise; unii soldaţi, în trecere, cumpărau de la tata untură de porc, o închideau în cutii goale de conserve şi o trimiteau familiilor, în Germania. Dar, oricât de dezorganizată părea a le fi retragerea, oricât de înfometaţi erau, purtarea acestor soldaţi era de toată lauda, căci n-au atacat bunurile populaţiei, nu au luat cu forţa nimic, şi atâta vreme cât a stat în ţară, armata germană şi-a plătit corect orice datorie.

În acele zile de sfârşit de august, tata ar fi vrut să ne refugiem şi noi din calea ruşilor, cum făcuseră atâţia buzoieni. Am fi putut pleca în Ardeal. Dar, cu ce? Cum? Trenurile nu circulau. Puteam folosi căruţa şi calul, însă, ce să încarci mai întâi? Tata şi Iţa au hotărât să rămânem pe loc, urmând să ne mutăm în grajdul din curtea casei închiriate, aşezat mai departe de stradă.

Mamei îi era indiferent. Pe mama n-o mai interesa parcă nimica. Mama nu contenea să plângă, dar în acelaşi timp s-a agăţat cu disperare de firicelul de speranţă că Willi n-ar fi murit. Cum nu putea fi adevărat, spunea ea, că murise fiind santinelă şi schija unei bombe îi smulsese braţul stâng şi-i atinsese inima. Willi nu putea fi atât de groaznic mutilat. Willi nu era mort pentru mama şi nu va fi niciodată! Poate dispărut, poate prizonier… cândva el va reveni, cu obrajii scofâlciţi şi trenţăros. Ea-l va întâmpina prima dintre noi, alergând spre el prea fericită… oricâţi ani ar trece, o mamă îşi recunoaşte copilul. Şi ghicitoarea de la colţul străzii îi spunea că vede în cărţi acelaşi lucru: băiatul trăieşte şi e la drum lung, dar va reveni… Cu ochii mereu înlăcrimaţi, zâmbea uneori Juliana Ostermann către astfel de gânduri şi imagini poate…

Eu şi tata pregăteam în timpul ăsta cele trei lăzi mari şi ghintuite care s-au umplut până-n capace cu îmbrăcăminte, încălţăminte, lenjerie, covoare, perdele, veselă – tot ce aveam noi mai valoros. Cu căruţa astfel încărcată, eu am plecat spre Verneşti la părinţii lui Mircea Olărescu, ce urmau să ni le ascundă până când vremurile vor fi mai sigure[5]. De acest drum, întâi prin cartierul Simileasca şi apoi pe şoseaua aproape complet blocată de armata germană în retragere spre Ploieşti şi Braşov, îmi voi aminti mereu.

Puhoi de maşini, tancuri, infanterie. De cele mai multe ori trebuia să mân căruţa pe alături, prin câmp, sau mergeam în zigzag şi, la rugămintea mea, soldaţii încercau cum puteau să-mi facă loc, şi deloc nu cred că o făceau numai pentru că vorbeam cu ei nemţeşte. Pe şosea n-aveai cum s-arunci un ac măcar. Transpiraţi, cu capul gol şi casca legată de centură, oamenii epuizaţi se aşezau direct pe pământul şoselei. Dar nimeni, niciunul nu s-a legat de mine, nu m-au bruscat, nu

mi-au spus vreo vorbă urâtă. Am strecurat cum am putut calul care trăgea căruţa cea greoaie printre valurile acestei armii nesfârşite, obosită, dar grăbindu-se totuşi pe cât putea să-şi salveze oamenii şi motorizatele din calea unei furtuni a cărei tărie n-aveam cum s-o bănuiesc pe atunci.

La câteva zile după 23 august, pe malul drept al râului Buzău, au apărut primii ruşi. Tunurile lor trăgeau continuu spre poziţiile germane şi obuzele treceau peste capetele locuitorilor înspăimântaţi ascunşi în pivniţe, grajduri sau poduri.

Pe străzile Buzăului, în acele zile, nici măcar o pisică nu s-a mai zărit.

*

* *

Cu şapca mea de elev trasă bine pe frunte, o şapcă înaltă cu cozoroc bordat cu şnur auriu, mă fâţâiam în poartă şi pic de astâmpăr n-aveam, cu toate ameninţările şi spaimele alor mei. Voiam să văd primul rus, mai ales că „vecinul de grajd" spunea că el văzuse deja unul, care a împuşcat sub ochii lui un soldat neamţ ascuns într-un canal şi l-a lăsat acolo. Ruşii erau acum pretutindeni în oraş. „Al meu", cu o figură mongoloidă, plin de noroi şi sânge pentru că cinci raţe împuşcate i se legănau cu capetele prinse de brâu, a zbierat către mine: „Gde restoran?!", adică unde-i restaurantul? şi m-a împins, din faţa casei, unde făcusem imprudenţa să ies, către centru.

Acolo am văzut o mulţime de soldaţi zbierând şi bătând în uşa oblonită a unui restaurant al cărui proprietar fugise. Părea că băuseră pe tot drumul Moldovei până aici. Abia se ţineau oamenii ăştia pe picioare. Unul, îmbrăcat în cojoc murdar, a scos o grenadă cu gând s-o arunce în restaurant, dar aceasta i-a explodat în mâini. Deodată s-a auzit un pocnet puternic şi am văzut bucăţi de cojoc şi carne însângerată pe obloanele localului. Îngrozit, am luat-o la goană spre casă. Dar…

— Stooooi!!!!

Am încremenit. Atâta înţelegeam şi eu, să stau locului.

Beat criţă şi ăsta. S-a repezit la mine şi mi-a zvârlit şapca într-o curte plină de armament uşor. Credea poate că-s din armata duşmană şi gestul brutal mi-a vârât spaima în oase că nici nu ştiu bine cum am ajuns acasă.

Dar, a doua zi, iar am plecat. Magazinele străzilor din centru erau în flăcări! Ardeau casele pe lângă zidurile cărora stătusem noi, elevii din cursul superior, de atâtea ori, aşteptând să vedem fetele când orele de şcoală se terminau. Se prăbuşeau cu pocnete în jar geamurile vitrinelor în care altădată ne oglindeam freza şi ne aşezam şmechereşte şapca. Centrul oraşului era distrus, distrus… Prin

dărâmăturile arzânde scotoceau încă soldaţii învingători. Unul a găsit şi a turnat pe el o damingeană întreagă de colonie, ba au şi băut câţiva din ea.

— Horoşo! Horoşo! [6]

Noua administraţie a oraşului sub ocupaţie sovietică a ordonat locuitorilor să-şi predea aparatele de radio şi pianele. Ostaşii lor intrau fără menajamente în case şi tot fără menajamente le încărcau în camioane, claie peste grămadă; ostaşii aceştia, bărbaţi şi femei ce dormeau de-a valma pe trotuare, care foloseau splendide motorizate de producţie americană, zbierau la curajoşii care mai îndrăzneau să se arate pe străzi:

— Gde Berlin?! [7] Iob tvoiu mati! [8] Gde Berlin?!

Într-o zi, domnul Francisk Matei, Vlad Vlase şi cu mine ne-am întors la stadion. „Crângul" era dezolant. Pretutindeni zăceau cadavre ale soldaţilor nemţi, al căror miros ne-a gonit repede înapoi. Pe gazonul stadionului păşteau nişte oi. Un soldat rus, bucătarul de campanie, înarmat cu un băţ, amesteca printre bucăţile de carne de oaie într-o găleată murdară sub care ardea un foc straşnic. Ne-a ameninţat cu puşca şi ne-a înjurat, pe urmă ne-a invitat insistent la festinul acesta fără de sare şi pâine, servit direct din găleată, în timp ce trăgea cu dinţii din carnea plină de seu. Invitaţia n-a fost acceptată.

Orice soldat german prins de către învingători era împuşcat pe loc. Atunci când grupul număra mai mult de zece, nu mai stricau gloanţele, ci-i luau prizonieri. Pe largi rânduri, murdari, fără centuri, cerând privitorilor de mâncare, soldaţii unei armate cândva de elită erau mânaţi prin centrul Buzăului şi orăşenii le aruncau pâini de la distanţă în ciuda escortei ruseşti înarmate. I-am urmărit până pe drumul spre Râmnicu Sărat pe aceşti nefericiţi care presărau şoseaua cu trupuri epuizate. Şi imediat împuşcate.

În oraş văzusem cu ochii mei ce făceau sovieticii cu prizonierii, îi alergau, îi fugăreau între biserică şi hala de peşte o dată, de două ori, de zece, de o sută, de sute de ori… Pe urmă, un glonţ în ceafă punea capăt chinului şi bătăii de joc.

…Şi la marginea comunei Mihăileşti a fost adus un grup de opt prizonieri. Cu fotografiile celor dragi în mâini, plângând în hohote, aşa au plecat de pe lumea asta cei opt oameni, împuşcaţi pe la spate. Tot în ceafă.

…Din beciuri şi poduri, pe unde scotoceau, erau scoşi cu sălbăticie nemţii, românii basarabeni şi foarte mulţi ruşi refugiaţi odată cu ei. Erau împuşcaţi imediat, cu toate rugăminţile acestora din urmă… Un glonte în ceafă, în timp ce unii dintre conaţionalii lor, în genunchi, sărutau cizmele butucănoase şi prăfuite ale învingătorului.

…Scene de-acestea am văzut eu însumi. Dar, câte rămân

nedescrise? Nescrise aici, pe pământ? Căci undeva, unde vom ajunge după moarte, ele stau de neşters mărturie a faptelor unor ucigaşi. Nimenea nu are dreptul să ia viaţa dăruită egal, tuturor. Sigur, într-un război ai dreptul să te aperi de atacant. Războiul de apărare e drept. Dar, de ce să fie război?! De ce a trebuit să-l pierdem pe Willi, de ce?! Îmi puneam astfel de întrebări acum, după ce doliul ne frânsese inima, şi nu-l găseam vinovat decât pe Hitler. Vinovatul vinovaţilor, Hitler. Ura populaţiei ruseşti o înţelegeam. Faptul că luau prizonieri, înţelegeam. Dar să omori oameni dezarmaţi… Cât de mare e păcatul răzbunării?! Şi, de asemenea, cine are dreptul să distrugă oraşe, să batjocorească munca?! Nimeni!

Centrul Buzăului era distrus, pe toate străzile vedeai maşini germane părăsite, incendiate, devastate, morţi neîngropaţi de multe, multe zile…

Într-o dimineaţă, Iţa, tulburată, ne-a povestit un vis. Revenisem de-acum în casa noastră şi eram cu toţii în bucătărie. Se auzea că şcolile îşi vor amâna deschiderea şi eu mă bucuram. Grosul armatei ruseşti plecase. Oare câte zile de vacanţă în plus îmi va dărui toată această situaţie confuză din oraş?

În dimineaţa aceea, mama trebăluia în tăcere pe lângă maşina de gătit, iar tata dregea un coş de nuiele. Taman când mama a scos pâinea din cuptor, Iţa deodată ni s-a adresat:

— Să vă spun ce-am visat…

Tata s-a ridicat de pe locul lui şi a venit lângă ea. La gândul poate că fata l-a visat pe Willi, mama a lăsat jos tava încinsă.

— Am intrat împreună cu Tibi într-o apă mare, văluroasă şi neagră… Noi nu voiam, dar ne-a împins cineva din spate. Parcă era un soldat…

M-am uitat speriat la mama. Se albise la faţă. Eu însumi, deşi văzusem în ultimele săptămâni atâtea, am simţit un ghem în stomac.

— …ne-a luat un val şi l-am pierdut pe Tibi. La început m-am lăsat dusă, dar mă gândeam că trebuie să înot, să pot scăpa şi să-l ajut pe Tibi. Şi m-am luptat… m-am luptat mult cu apa şi erau multe gunoaie în ea. Era să mă înec de câteva ori… Îl vedeam pe Tibi, se zbătea şi el, pe urmă nu l-am mai văzut… Şi…

— Şi?!

Într-un glas întrebasem ceilalţi trei.

— Tot zbătându-mă, am ajuns cumva la mal. Da' nu mă puteam ţine pe picioare, nu puteam să mai merg. A apărut un cioban, m-a ajutat, m-am sprijinit de el. Când m-am uitat în urmă, Tibi venea după mine; da' era departe, departe de tot…

Veneam şi eu deci?! Asta era bine! Voios, am început să rup din pâinea caldă cu uşurarea celui care a scăpat, înainte de a păţi ceva.

— Să nu mai dormi cu pătura peste cap, zise tata. Ba, uneori tragi şi perna peste tine. Ai somnul agitat.

— Cu atâtea necazuri în jurai ei… a oftat mama. Ţine cana, Johann, să-ţi torn lapte. Mâncaţi, copii!

— O să te măriţi cu un cioban! a izbucnit în râs tata.

Şi visul cel negru a ieşit pe uşă afară, în lumina zilei de toamnă.

Două săptămâni mai târziu, la 10 octombrie 1944 am început clasa a şaptea, penultima de liceu. Mircea Olărescu şi Titi Naftan au revenit la noi în gazdă şi tustrei am reînceput după-amiezile să ne plimbăm cu ochii după fete…

*

* *

— La mulţi ani, tovarăşe director! Cum e pe aici? Bine?

Am tresărit puternic. Colegul din conducere, care urma să mă schimbe, adică să petreacă *el* Anul Nou în uzină, venise, ducând o sacoşă mare. Vesel. Resemnat, oricum, că nu e împreună cu ai lui în seara asta deosebită.

— Televizorul, merge?

— Cred că da…

— Uitaţi-vă aici! Hai să începem! Am cotnărel… Sau vă grăbiţi? Azi dăm peste cap decretul 400[9]! Da', ce-i cu dumneavoastră? Aveţi ochii roşii…

— …mi-am amintit de fratele meu…

— Beţi totuşi un păhărel!

— …nu beau. Ştii, stomacul…

— A, da, ulcerul. De ce nu vă pensionaţi medical? Stai să dau un telefon! Am o listă întreagă. Mama lor cu serviciu cu tot! Las' că-mi fac eu revelionul. Cine mai e pe-aici? Au telefonat de la partid, de la… Ne-au controlat?

— Încă nu. Or fi şi ei la masă…

— Trebuie să trăiască şi ei din ceva, măcar din telefoane de control, nu?

A deschis televizorul şi a început să-şi expună pe birou pachetele, o farfurie, termosul cu cafea.

— La mulţi ani, tovule! Sărutări de mâini soţiei – doamna Ina şi domnişoarei dumneavoastră, Anda, Alexandra, aşa o cheamă? E o puştoaică splendidă!

Mi-a tresărit inima şi l-am îmbrăţişat.

— Fără ulcer în optzeci şi cinci! Fără necazuri!

— La mulţi ani, colega! Asemenea!

Izbutise cu vorbe vesele să mă readucă în prezent pentru că, uite, coborând scările, am simţit deodată durerea cea mare în stomac. Sufeream de ulcer de prea multă vreme. Tot mai des auzeam:

„operaţie”.

Începuse poate în dimineaţa zilei de 11 ianuarie 1945 când soldaţii ocupanţi înarmaţi ne-au zguduit uşa sub lovituri de bocanc… Aşa s-au zguduit, sub bocancul rusesc uşile caselor tuturor nemţilor din România… Ina, Anda şi alţii, cât ştiu ei despre înfricoşarea acelei zile?

Vai, cât mă mai doare! Ia să nu mă gândesc, aşa-mi trece! Îmi trece!

Dincolo de uşa apartamentului m-au întâmpinat lumina şi bucuria casei noastre, pregătită de sărbătoare cu alimente căutate, pentru Crăciun şi Anul Nou, încă de la sfârşitul verii.

CARTEA A DOUA
CĂDEREA

PARTEA ÎNTÂIA
ŞI SĂ NU CULEGI CU GRABĂ NICIO FLOARE…

„Şi să nu culegi în pripă nicio floare!…
Nici nu ştii când desparţi tulpina-n două,
Cât o doare…
Când buchetu-alegi, o clipă de uitare va strivi
Bucuria veşnic nouă de-a fi floare…”

1.

4 ianuarie 1985, Braşov.

Noaptea care a trecut am avut iarăşi dureri, aproape de limita suportabilului. Mi-a fost mereu teamă de operaţie – pe care tot va trebui s-o fac, simt eu că nu se poate altfel. Durerile din stomac nu numai că nu m-au părăsit cu încetul, ca altădată, cu medicament, ci s-au înteţit atâta că, azi dimineaţă Ina a telefonat doctorului Ciucă apoi, cu încordarea pe faţă, a început să facă un mic bagaj. O urmăream în tăcere de câte ori intra în camera noastră ca să ia ba un prosop, ba o pijama groasă; pe urmă, s-a aşezat uşurel pe marginea patului şi mi-a spus, cu falsă veselie:

— Trebuie! Te repară acolo şi pe urmă vii acasă. Nu vezi că eu nu ştiu cum să te mai îngrijesc?! Dacă te poţi interna la doctor prieten, te încăpăţânezi încă şi vrei să mori?!

…E seară, injecţiile mi-au calmat durerile. „Prima zi”. Mâine încep o serie de analize; vom vedea. După ce Ina a spus „Vrei să mori”, m-am sculat cu precauţie, tot trebuia să mă ridic, şi dacă m-ar duce pe urmă cu targa. Am adăugat sacoşei pentru spital un caiet luat din camera Andei. Şi am verificat dacă am pixul în plicul cu acte.

A urmat momentul acela neplăcut şi prelungit – intrarea în spital, predarea „efectelor”, urcarea într-un pat rece. Singurul lucru cald primit a fost sărutul Inei şi strângerea de mână a doctorului Ciucă. Pe urmă s-a lăsat liniştea şi m-a înconjurat frigul – un frig pe care nu-mi vine să cred că-l voi suporta, nici sub cele două pături.

Injecţia – şi durerile s-au potolit. Cum nu dormisem toată noaptea, cred că am aţipit. S-a încălzit puţin şi patul şi nici uşile nu s-au mai

trântit pe coridor. Undeva, într-o curte din apropiere, cineva sparge lemne. Poc! Poc! Trooosc! Crah!… Poc! Poc! Trooosc! Crah!… Da, cineva trebuie să spargă lemnele, deşi traversele astea de cale ferată nu se sparg uşor. Şi trebuie să mă feresc, să nu mă lovească, doar stăm aşa de înghesuiţi…

…Acum e mai cald. Poate cojocul dat de tata în gara Buzău îmi ţine de cald. Gata, omul a terminat lucrul, iar e linişte, dar ce ciudat, că nu simt nici legănatul trenului şi nici nu aud zgomotul lui… Dorm încă, sigur că dorm, însă nu pot visa; oare sunt la spitalul din Braşov şi Ina cu Anda sunt acasă? Ori sunt în trenul acela îngrozitor, în vagonul de vite în care se spărgeau câteva traverse, făceam focul şi încercam să ne încălzim? Şi în acest timp, afară, zăpada era înaltă şi gerul cumplit.

Sigur că sunt în tren, doar stomacul nu mă doare, nu mai sunt eu, inginerul Tibor Ostermann, director comercial, bolnav de ulcer şi de frig, sunt Tibi şi am nouăsprezece ani, şi sunt într-un vagon de vite din cele câteva zeci de vagoane de vite care alcătuiesc trenul ce, sub pază rusească, a pornit cu noi spre…

…— E încă în gimnaziu. N-a terminat şcoala. E încă mic…

Cel de lângă mine vorbise, poate, despre copilul său. „E încă mic”. Dar eu, eu cum sunt? Mare? Nici eu nu terminasem şcoala. Şcoala începuse acum pentru toţi, pentru toţi în afară de mine… Colegii mei scriu acum primele teme… Colegii mei…

Deodată, în urechi mi-a răsunat plânsul năprasnic al mamei de acum câteva dimineţi şi am început şi eu să plâng tăcut, ghemuindu-mă şi mai mult în colţul meu. Şi chiar dacă umerii mi se zguduiau şi suspinele mi le auzeam, zgomotul şi mişcarea vagonului mi le-au acoperit.

Atunci, cu câteva zile doar în urmă, camionul se zguduia la fel pe pietrele mari, pietre de râu de pe străzile mărginaşe ale Buzăului. Atunci, când loviturile bocancilor şi paturilor de armă ne deschiseseră uşa şi soldaţii ne ceruseră, Iţei şi mie să ne îmbrăcăm repede şi să-i urmăm… Atunci, la pornirea maşinii din faţa casei, am simţit o emoţie puternică, un val de sânge mi-a năvălit parcă din inimă în obraji, capul s-a încins… Vedeam feţele vecinilor şi a multor altora, necunoscuţi strânşi pe trotuare, feţe crispate, priviri disperate… Poate bănuiau că se întâmplase ceva rău în familia noastră. Podeaua camionului mă sălta, dârdâiam, apoi însă alte valuri de căldură… Oare ce simte Iţa? Unde e? Şi bagajele?

— Iţa! Bagajele…

— Aiurează, soră. Are febră. Şi cred că are dureri că, uite, plânge. Îi e rău domnului inginer.

— Fug după dom’ doctor!

O mână răcoroasă mi se aşază pe frunte şi în vagon se face lumină.

O lumină crudă – oh, m-au scos de acolo? Sunt la spital totuşi… Iţa!

— Gata, gata, o să vă liniştiţi imediat. O să fie bine.

Pe urmă s-a aplecat spre mine o siluetă în halat alb. Poate medicul de gardă. Iar mi s-a făcut o injecţie şi simt că mă cuprinde o toropeală plăcută.

— Cine e Iţa? Soţia?

— …Nu… e sora… mea…

— E în Braşov?

În Braşov? Niciodată! E într-unul din vagoanele pline cu femei în acelaşi tren cu mine, de unde până unde în Braşov? N-am stat în Braşov niciodată.

— N-am stat în Braşov niciodată…

Vocile s-au depărtat, parcă se aud strigăte din mulţimea de pe trotuar, parcă ne încurajează, parcă şi-ar lua adio. Sunt strigăte alarmate şi, zăpăcit, caut cu privirea pe mama şi pe tata şi nu-i văd în mulţimea de oameni. Pe urmă aud paşi grăbiţi… cum poate cineva să meargă într-un camion… Ba nu! Dar e adevărat, întâi a fost drumul cu camionul şi pe urmă trenul…

Unul dintre soldaţii din camion se uită numai la mine. Întorc privirea. Mi-e teamă să nu se uite prea mult la Iţa care saltă caraghios, icnind mereu, pe geamantanul făcut în grabă, dar şi ea îşi întoarce cu o strălucire de dispreţ capul spre stradă. Mergem spre centrul oraşului, spre primărie, apoi pe drumul ce duce la Râmnicu Sărat şi maşina se opreşte în dreptul unei case fără etaj.

Unde ne duc?

Ne duc strâns spre fundul curţii, ne înghesuie într-o cameră de la parter. Şi, pe măsură ce parcurgem acest mic drum, paza se instalează în urma noastră: la poartă, în curte, la uşă.

Ne numărăm din ochi, douăzeci. Din oraş suntem trei: Iţa, eu şi Klein, preotul catolic. E foarte vesel, tot glumeşte. Ceilalţi sunt cam morocănoşi. Numai Iţa izbucneşte în râs, eu hohotesc după ea şi ne ţin isonul alţii trei, despre care aflu că sunt fraţi dintr-un sat de lângă Nehoiu: Victor, cu căciula lui cea ţuguiată şi cele două fete îmbrăcate ţărăneşte. S-au apropiat de noi. Deodată, Iţa mă trage de mânecă. În uşă apăruse prietenul bun al tatei, administratorul de la moşia Garofidi de lângă Florica, o comună aproape de Mihăileştiul copilăriei noastre. Strigăm. El vine lângă noi. Se apropie încă o familie – Johann…

În această casă au fost aduşi toţi germanii din perimetrul judeţului Buzău.

Simt că mă îneacă plânsul. S-ar putea ca şi tata… Mă cuprinde o teamă de moarte, parcă se întunecă în jur, tremur, mâinile mi-s reci…

A doua zi vin să ne vadă mama şi tata şi vin şi a treia zi, şi a

patra… Ruşii îi lasă. Dar ne duc sub escortă la un restaurant din apropiere, mâncăm cu ei la spate, şi revenim cu ei în faţa noastră, în rând cu noi, în spatele nostru.

Într-o zi cumplit de geroasă ne urcă iar în camionul acela deschis. Ploieşti! În faţa unei şcoli de pe strada Oilor izbutim în cele din urmă să coborâm; fusese atâta ger, că eram ţeapăn şi trupul parcă nu-mi aparţinea.

Ne înmulţeam. Acum erau aici germani din mai multe judeţe din Muntenia, ingineri şi ţărani, muncitori şi elevi. Doar paza era tot rusească. Şi totuşi… în cele câteva zile cât am rămas aici, unii au fugit. Au spart pereţii closetului din curte, au spart gardul vecin şi s-au furişat în noapte.

Şi Iţei şi mie ne-a fost frică să fugim. Se spunea că-i ia pe părinţi în locul nostru. Ba, mai rău, că îi împuşcă. Ne-a fost frică. Iar în faţa acestei şcoli de pe strada Oilor stăteau mereu oameni… rude ale celor izolaţi aici, sau pur şi simplu curioşi. Aşa, cu strada plină de lume, cu sute de oameni ce se înghesuiau în faţa şcolii unde ruşii ne stăpâneau parcă şi sufletul, aşa a început într-o după-amiază urcarea noastră în camioane militare. Paza se dublase. Deodată un bărbat sare ca fulgerul din camionul în care abia se căţărase, intră într-o maşină ce tocmai trecea şi dus a fost! O santinelă vrea să tragă, dar mulţimea îi închide drumul în urma maşinii ce-l răpise pe evadat.

„Şi eu aş fi putut… doar nu-mi ştiau numele… Doamne, dă Doamne, te rog Doamne, să nu ne împuşte!…” şi-n timp ce mă rugam ca un automat, camioanele goneau prin beznă şi ger.

„… Dacă ne-mpuşcă în pădurea asta… aşa au făcut cu polonezii şi letonii şi estonii…” şi, camioanele huruie urât prin ger şi noapte, apropiindu-ne de iadul necunoscut încă.

Maşinile au intrat într-un fel de triaj şi, foarte repede ne urcă în vagoane de vite. „Scorei! Scorei!”[10]. Auzeam prima oară aste vorbe, cu care vor „conversa” cu noi… Apuc s-o văd pe Iţa cum e împinsă, într-un grup de femei, spre alt vagon. Mă ţin de cei din Buzău. Oamenii se înghesuie pe priciuri şi în jurul unei sobiţe de tablă, aşezată la mijlocul vagonului. E rece.

Coborâm câţiva – Johann, Klein, Victor, eu şi, sub ochii santinelei vagonului, urnim dintr-o grămadă, sub lumina unui bec slab, câteva traverse. Santinele sunt cel puţin patru de fiecare parte a vagonului.

Nu pot dormi de frig. Hârşc! Hârşc! încercau să facă aşchii din lemnoaiele alea.

— Tinere, dacă ai briceagul cu tine, hai la tăiat traverse!

Acel Johann îmi vorbise autoritar. Nu era cazul să mă supăr. Mă mişc greoi din locul meu, îmi fac loc. Ce fel de foc o ieşi din beţişoarele astea pe care briceagul le ia, aşchiuţe, din traversele îngheţate?… Şi-mi încordez privirea în bezna vagonului – unii nu s-au

mişcat de când s-au aciuit acolo la urcare. Poate-s morţi, ca bărbatul din sala de clasă de la Ploieşti care dormea lângă mine – şi când colo el se omorâse! Se omorâse cu un pumn de pastile, atâta luase, un pumn! Doamne, şi cum mai vorbea de nevastă-sa şi de copii!… şi s-a omorât aşa de uşor! De ce? De ce?!

Spre dimineaţă s-a mişcat trenul şi iar am ajuns la Buzău…

— Tibiii!! Iţaaaa!!

Am tresărit, mă zbat să ajung la gemuleţul de pe prici şi îmi văd părinţii. Mama pleacă de-a lungul trenului s-o caute pe Iţa.

— Tibi, ce să vă aducem?

— Haine groase, tată, şi mâncare!

— Topor, băiete, pentru traversele-astea, aud din spate.

— Şi un topor, tată, să spargem traversele!

O, ce repede au revenit cu toţii! mama, tata şi o mulţime de prieteni şi cunoştinţe de pe strada noastră. Stă şi se uită la mine şi o fată din vecini căreia, văzusem eu bine, îi plăcea teribil de mine! Venise şi se uita la mine. Vorba sau râsul nu i le auzisem niciodată. Acum, cu toată gălăgia din jur, îi auzeam suspinele.

Tata îmi întinde toporul şi, tot prin gemuleţ, cojocul cel lung pe care-l purta el iarna în sanie când mergea la vânătoare sau de la Mihăileşti la Mizil sau Buzău, pe gerurile mari.

În jurul corpului meu slăbuţ, dar vânos de pe urma gimnasticii făcute cu profesorul Francisk Matei, am strâns cojocul tatei, cu tristeţe şi nădejde.

În vagon se fuma şi mă mai înăbuşea şi fumul de la sobiţă. Foamea începea să-mi dea ghes dar, deşi aveam foarte multă mâncare de acasă, nu mă atingeam de ea. Careva adusese vestea că la coada trenului e un vagon încărcat cu carne de porc şi de oaie. Eu aşteptam carnea de porc, friptă. Fie, să ne-o dea şi crudă, o frigem noi aici. Domnul Johann cam începuse să facă pe şeful şi ceilalţi l-au lăsat să preia iniţiativele. Aşa că, atunci când ne-au anunţat să ne ducem după carne, dumnealui a numit doi inşi să-l însoţească. El cu limba rusă pe care o vorbea, ceilalţi doi cu căratul. Îi şi vedeam întorcându-se cocoşaţi de greutatea muşchilor de porc căraţi pe spate. Reveniră cu o oaie…

O înghesuirăm într-un colţ. Riscam să se strice carnea cea crudă, acum însă ne interesa cu totul altceva: cu ce noutăţi veneau cei trei care fuseseră „afară”? şi aflarăm că în câmp (unde staţionase trenul ca să ne facă să mâncăm oaia) eram păziţi de soldaţi şi subofiţeri ruşi, care la fiecare al treilea vagon improvizaseră câte o gheretă din scânduri. Că la coada trenului erau vagoane cu ai noştri din judeţele din Ardeal. Că acestora li se dase ordin să aducă porcii şi oile. Că se auzea muzică din vagoanele lor. Ai noştri în vagon s-au destins,

zâmbeau. Tot zâmbind, dar cu năduf, au aruncat carnea de oaie prin gaura care ţinea loc de toaletă, rotund tăiată în podeaua vagonului. Niciunul dintre noi nu suporta mirosul acelei cărni însă, măcar cu cel din jurul acelei găuri, ne mai obişnuisem…

— Domnilor! Unde sunt ăia cinci?!

Ne uităm holbaţi spre priciul de lângă gemuleţ. Nu-s! Acolo dormeau şase oameni. Muncitorii saşi din Ploieşti. Acum e unul singur, şi pare mai speriat ca noi.

— Au şters-o, hai? Dumneata ai ştiut?!

— Nu s-au gândit că ne pot împuşca pe toţi pentru asta?!

— Măcar ei ne anunţau staţiile… că le vedeau… se aude, timid, o voce şi nu ştii dacă cel ce-a spus-o este un inconştient sau un hâtru.

Vocea era a unui băiat de vârsta mea, Paul, fiul domnului Junker de la Piteşti, care nu încercase să se apropie până acum de mine şi tot pe lângă taică-său şi fratele acestuia se ţinea. Din vitejie faţă de alţii am râs scurt, că restul hohotelor mi le-au tăiat privirile disperate ale celorlalţi.

Eram în Moldova, zăpada înaltă lumina şi noaptea, se lumina vagonul când se îndurau cei de lângă gemuleţ să dea la o parte cârpa ce-l acoperea. O puseseră acolo, ziceau ei, să nu fie şi mai frig când merge trenul. O puseseră ca să poată, pe după ea, să demonteze geamul, fără ca să vadă ori să simtă cineva. Poate că săriseră atunci când, urcând o pantă spre Prut, îşi încetinise trenul mersul. Poate că…

Johann a anunţat paza la prima oprire…

Am rămas câteva ore în staţia aceea. Au intrat în vagonul nostru soldaţii din pază cu automatele, au îmbrâncit violent în stânga şi în dreapta, făcându-şi loc spre al şaselea – şi ultimul rămas pe prici care, sau dormise, ori îi fusese teamă să evadeze.

Trosneli urâte se auziseră din colţul acela. Printre icnete omul îngăima – şi Johann traducea – că e muncitor cinstit, că n-a vrut să fugă, a dormit dus. Izbuti să scoată la iveală, sub ploaia de lovituri, un carneţel roşu.

— Eu, comunist!

Atunci s-a dezlănţuit prăpădul. Cred că leşinase demult când tot în lovituri de bocanc l-au rostogolit din vagon.

Închizându-se din afară, uşile au huruit greu. S-a făcut iar brusc, întuneric, dar un întuneric spăimos, gâfâitor. Ştiam acum ce ne poate aştepta: jos, mitraliera şi gata! Am trăit o viaţă parcă atunci, dar porţile spre lumina de afară s-au deschis. Un trup însângerat, inert, greu, a fost trântit în faţa noastră, a celor retraşi spre pereţii vagonului. Trei ore de bătaie. Atâta durase. Trei ore, cât a mai rămas şi pentru *ce* am rămas în halta moldovenească.

Şi iar s-a urnit trenul…

Deodată, unul dintre cei care pândeau prin gemuleţ a strigat cu glas înalt:

— Trecem Prutul!! Suntem în Basarabia!!

— Am trecut… graniţa? am îngăimat eu. Adică, am… trecut… dincolo?…

— Vorbeşti în somn? se auzi, venită de departe, vocea doctorului Ciucă. Auzi la el, a trecut graniţa! Ai trecut-o aproape, dragule, că era să mori şi tu în criza de astă-noapte! Dar am ambiţia să te scap de cuţit!

Mi-a cuprins palma umedă.

— Am visat… am bâiguit. Şi era un frig…

Vreau să-l întreb când îmi dă drumul din spital, dar îmi dau seama că-i o prostie şi, obosit, închid ochii. Ce bine că sunt în spital, dar ce frig îmi este! Cum pot să mai stau aici?! Ce bine că nu sunt în vagonul acela de vite din care… două săptămâni, cât a durat de la plecare şi până la prima oprire, nu ne-au lăsat să coborâm o dată măcar! Două săptămâni cu genunchii la gură, strânşi unul în altul. Sute de ore de nemişcare şi frig.

— Mi-e frig…

— Păi da, că ăştia nu mai dau căldură noaptea şi acu' e dimineaţă. Telefonez eu azi acasă la voi să-ţi mai aducă un pulover. Sigur că… Lua-i-ar să-i ia cu economiile lor şi mai ştim noi pe cine, că uite, omoară oamenii… Şi privi spre al doilea pat al rezervei.

I-am urmărit privirea. Cât dormisem, cât visasem sau cât aiurasem, acolo nu mai… Dispăruse cel care tot o chema pe asistentă la fiecare geamăt al meu şi mă supraveghease îngrijorat în aceste prime ore de criză.

…Ce viteză îşi luase trenul vieţii noastre! şi prioritate spre pusta rusească, poate spre nesfârşire…

Aşa dispăruse cândva şi pământul ţării mele sub roţile de oţel ce ţăcăneau duşmănos acuma trecând podul de pe Nistru.

2.

Şi într-o zi de sfârşit de ianuarie ne-am oprit iarăşi. Uşile s-au deschis şi ne-au lăsat pentru întâia oară să ieşim, dar călcam teritoriu ucrainean. Amorţiţi, băteam tare pământul cu bocancii, cu cizmele… Se aude peste tot răpăitul tălpilor, ca şi cum o grindină ar fi căzut peste cleştarul zăpezii. Gerul cumplit abia de-mi îngăduie să-mi forţez ochii, să privesc în jur. Doamne, ce lung e trenul ăsta din care coboară acum sute de oameni, care mai de care mai încotoşmănaţi, mai îmblăniţi!… Cineva silabiseşte „Per-vo-ma-i-s-k". Ai mei din vagon mă

trag spre grupurile saşilor ardeleni de unde se aude cântând un acordeon. Fetele şi femeile ni se alătură. Mă îmbrăţişez cu Iţa, ca şi ceilalţi cu rudele şi prietenii lor. Ne vedem după două săptămâni!

Mai privesc o dată literele, ciudate pentru mine, care indică numele gării: Pervomaisk. Să nu uit, să ţin minte că aici ne-au dat jos din tren pentru prima oară.

— Să nu ne despărţim, domnilor, spune careva. Numai aşa o să rezistăm.

Trenul e teribil de lung. Aproape nu-i văd capătul.

— Haidem la muzică!

— Haidem!

Soldaţii îşi îndreaptă automatele spre noi. Nu scot o vorbă. Dar ne întovărăşesc, ei şi armele lor, spre vagoanele din coada trenului.

Merg abătut, însă Iţa, lângă mine, păşeşte vioi şi-i turuie gura:

— Tibi, omul trebuie să fie vesel şi când merge la moarte! Ce-ar avea de câştigat dac-ar mai fi şi trist?! Eu, oricum, fug la primul prilej. Tu, nu?

Nu ştiu încă ce va fi, deci nu-i răspund. Mă întorc să privesc spre oraş, atâta cât pot vedea peste umărul soldaţilor înarmaţi. Şi-mi face impresia unui sat foarte mare, sărăcăcios.

Un băiat scund, blond, cam de o vârstă cu mine, mă trage de mânecă:

— Hai sus, în vagon, că nu e nimeni acuma. La closet. Ne păzim cu rândul.

Oo, ce mulţumire să te aşezi pe vine, singur singurel, cu pază „prietenă" afară, chiar dacă prin gaura împuţită pe margini te pişcă gerul! Să nu se mai prefacă în orbi şi surzi, să nu-şi mai strâmbe nasul treizeci de inşi care totuşi mai fac şi glume când ţie, aşezat pe vine, lumea ţi-e mai dragă, burta din ce în ce mai uşoară şi fundul mai rece!

Dialog prin uşa vagonului:

— Cum te cheamă?

— Tibi, Oster-mann, mă opintesc eu. Din Buzău.

— Costi Zwirner din Târgovişte. Crezi că…

Tac. Şi dacă mi-ar arde de vorbă, ce să cred?!

Facem schimb de locuri, sunt eu de pază, acum am eu chef de vorbă:

— În ce clasă eşti?

Costi tace. Cum şi când m-am găsit şi eu să-l întreb!

— Gata! într-a şaptea. Hai, că vor şi alţii, uite. Profită de singurătate. Hai să jucăm!

Holbez ochii la el. Eu nu uit obrazul umflat de plâns al mamei.

— Ne dezmorţim picioarele, colega! De alergat nu putem, de fugit… încă nu, aşa că de-aia se joacă!

Şi, în timp ce mergeam de-a lungul vagoanelor, sub fiecare din ele

se înălţau cu încetul, grămăjoare urât mirositoare şi aburinde, căci foarte mulţi au preţuit, ca şi noi, o astfel de singurătate. S-a profitat de asta şi pentru a se face curat în vagon. Ghemotoacele acelea de nemestecat, negre, pline de paie, cleioase, pe care se încăpăţânau paznicii să le numească „pâine" au fost aruncate prin acelaşi loc rotund tăiat în podeaua vagonului.

Ne apropiem de grupul săltăreţ format în jurul celor doi acordeonişti şi soldaţii ne calcă pe urme, cu puştile îndreptate spre noi. Deodată, mă pufneşte râsul. Păi, cum aşa, cu puşca după noi la horă!

Şi, care cum ieşea uşurat şi fericit din vagon, soldatul aproape că-l lua la ochi şi-l urmărea până începea să joace! Vai, nu mai pot… de râs!

Ştiu că am bătut pământul gării din Pervomaisk pe un ger de crăpau pietrele! Am jucat de-au curs apele pe mine! şi între timp o mulţime de cerşetori – femei, copii, câte-un bătrân, se apropie. Stau gură-cască, sigur că nu ştiu despre ce e vorba! Şi sunt foarte prost îmbrăcaţi.

Dar… dar sunt oameni ai Pervomaiskului! Onorabilii locuitori ai acestui onorabil oraş! Se vede limpede că vor să le dăm ceva, orice, numai să le dăm! se vede asta din privirile înfometate, din zdrenţele cu care-s înfăşuraţi…

Nu ştiu cui îi vine ideea şi aruncă spre ei o bucată de carne de oaie pe care oricum, niciunul dintre noi nu o mânca. (De cea de porc ne scutise paza militară)

Cerşetorii se apropie cu mâinile întinse. Le punem în palmele negre şi crăpate de ger carne şi pâine – pâinea aceea pe care o mânca şi paza noastră ce ne-a lăsat acum să ne apropiem. Pâinea aceea – cleiul negru, acru, gros, plin de paie! Cum de putuse rezista un popor care mânca aşa ceva?!

Oamenii în zdrenţe s-au repezit hămesiţi şi au luat carnea şi pâinea.

— Sposibo[11]! Sposibo! Sposibo!

Am încremenit. Având sacul plin cu merindele de acasă, mă uitam la acei poporeni trenţăroşi şi nu-mi venea să-mi cred ochilor. Apoi am auzit un strigăt şi văd pe cineva care tot zbiară şi arată cu degetul spre vagonul din care coborâsem.

Pe sub el mergea de-a buşilea o femeie. Se târa în patru labe spre grămada de excremente în care se întrezărea o pâine, aruncată acolo de unul dintre noi. Toţi ai noştri au început să fluiere, să râdă, să ţipe la ea.

Mie mi-a stat mintea în loc. Tremur puţin şi mi-e greaţă, da-mi vine să şi râd.

Aceasta era prima noastră cunoştinţă cu populaţia civilă a ţării

vecine pustiită de un război pe cale de a-l câştiga.

De strigătele noastre, femeia nu s-a sinchisit. A apucat pâinea aceea mizeră acoperită cu murdărie umană. A ieşit de sub vagon ţinând-o cu o mână la piept. Apoi a şters-o puţin, a trecut pe lângă noi, ne-a zâmbit fericită şi ochii ei ne spuneau, în orice limbă ar fi vorbit: „Mulţumesc!”…

— Hă! Hă! Hă! Hăăă, hă-hă!

— Oa-ha, ha! A, ha, ha!

Până la urmă, toţi am râs! Au început doi-trei, apoi nu ne-am mai oprit. Cel puţin în vagonul nostru se râde cu sughiţuri, cu hohote, cu lacrimi chiar. Întâmplarea din gara Pervomaisk era sucită pe toate părţile.

— Nici în filme! Nici în filme!

— Doamne fereşte de aşa ceva! E de speriat!…

— Eu, dac-aş muri de foame, şi nu…

— Imposibil! Nici acu’ nu pot crede! Vai de mama lor! Ha! Ha! Ha! I-a îmbunătăţit „gustul”, domnilor!

— …cu cremă de ciocolată, icneşte unul.

Şi râzi, şi râzi!…

— …că era cofetăria colea!

— …da’ ce cremă!

— Şi ce murdari sunt…

— Doamne, ce diferenţă! Cum de pot purta aşa ceva?! Cum de-or mânca din „crema” de pe pâine?!

— N-am mai pomenit o aşa mizerie…

— Domnilor, vă anunţ că au apărut păduchii!

Mă cutremur. Mi-e silă. Şi s-a făcut o linişte nefirească, după ce zguduisem şi noi vagonul cu râsul. Simt o ruşine de moarte. Pentru că am râs şi n-ar fi trebuit, pedeapsă! Cum scap de ei? Ce mă fac?! Dar păduchi au oamenii murdari, noi nu…

Cel ce vorbise, era singurul care nu a râs cu noi la început. Era medic veterinar chiar la Mihăileşti; nu îi ştiam numele, dar acolo îl numisem *Arzt*, adică medic în germană, şi aşa îl numeam şi acum. De un timp încoace tot moşmondeşte ceva la o cămaşă, cu spinarea goală şi flanelul gros pe genunchi.

— Ce tot spui, domnule?!

— Că sunt păduchii pe noi, asta spun!

Doamne, Dumnezeule, asta ne mai lipsea!

— Uite, domnule elev, cum îi găseşti…

— Eu n-am! mă răţoiesc, întorcându-mă, speriat, spre domnul Junker, unchiul lui Paulică.

Pe acesta din urmă şi începuse a-l căuta taică-său pe după guler.

Lumea porni să se dezbrace. O linişte aproape solemnă, feţe

încruntate. Hai, fie ce-o fi, îmi scot şi eu cămaşa. Mă uit, nu sunt! Nus!

— Eu n-am…

— Ia să-ţi arăt unde să-i cauţi…

Vocea domnului Junker era părintească. Îmi amintea mult prea bine de tata.

Cămaşa mea cea frumoasă, moale ca mătasea la pipăit, albastră cu dunguliţe albe, verticale… Cămaşa mea avea la subţioară o baterie de ouă de păduchi! Stăteau pe cusătură în linie dreaptă, ca soldaţii. Ha! O strâmbătură amară. Aveam şi eu!

Trenul îşi vede înainte de drumul lui necunoscut nouă… Uneori – fluieratul locomotivei, opriri, porniri, vagoanele ne clatină sau ne saltă… Şi în ele, aplecaţi fiecare pe cămaşa lui, stăm tăcuţi la clacă de despăduchere… Măcar pentru a le vedea pe maimuţe făcând aşa ceva, plăteşti intrarea!

*

* *

A, ce bine-mi este! Ah, Doamne, ţine-mă numai aici! Puţin îmi pasă de trenul care ne înfundă în inima Uniunii Sovietice şi de ce ne aşteaptă la capăt! Ce bine e cu fetele! Eu până atunci nici nu ştiusem ce-nseamnă să vorbeşti mai pe îndelete cu o fată (nu o Kleinchen[12] precum Ursula Schuster) – dar să mai stai şi aşa, lipit de ea!

E o vorbărie şi un râset în jur! Gălăgia pe care o făcea la Mihăileşti păsăretul nostru dimineaţa, la boabe, era nimic faţă de cât de gureşe pot fi fetele! Ce bine-am nimerit!

Mi se întind felurite bunătăţi: carne friptă, brânză, prăjituri… Mai încolo, înghesuit şi fericit, Victor Krauss se bucură şi el de acelaşi tratament. S-a despărţit pentru moment chiar şi de căciula-i ţuguiată cu care venise de la Gura Teghii de lângă Nehoiu. De la plecare, îi e şi lui poate pentru prima oară cald…

Cum de-am nimerit noi doi în raiul ăsta?! Că, dacă n-ar fi fost sorămea, Iţa, n-aş fi avut curaj niciodată!

Atunci când ne-au mai dat jos o dată, a venit repede la mine:

— Ia-l pe Victor Krauss şi hai la noi în vagon, acum! Cât nu ne văd ăştia!…

Şi ne-am dus la fete şi-mi tot vine să râd: dacă Johann anunţă iarăşi paza că i-au mai dispărut doi?

Dintre surorile lui Victor, una izbutise să fugă. De fapt, aflu acum, săriseră amândouă din vagon, dar cealaltă îşi fracturase clavicula în cădere. Aşa că soldaţii au prins-o uşor şi au adus-o, rănită, *înapoi, la locul ei!*

Din cauza înghesuielii trebuie să petrec braţul pe după umerii Leopoldinei, fata din dreapta mea.

De ouăle de păduchi de la subţioară, uitasem.

O senzaţie de siguranţă, o ameţeală dulce, dar şi un val de putere mă inundă şi-mi ridic privirea. Ce frumoase sunt fetele! Regret că n-am braţele mai lungi să îmbrăţişez şi umerii altora. Aşa că fata de lângă mine, cea mai aproape acum de trupul şi sufletul meu se bucură de atenţia-mi deplină… Palma a năduşit pe umerii ei în timp ce-i vorbesc vrute şi nevrute, iar ochii nu mi se dezlipesc de pe buzele ei şi amarnic regret că gălăgia nu ţine loc de întuneric.

Observ că, atunci când trebuie să-şi ridice vocea, fetele nu zbiară puternic precum noi, bărbaţii… Fetele ţipă ascuţit şi chiăie! Asta şi începuseră să facă acum, căci „pândarii" lor anunţară că trenul o luase înapoi, spre apus, spre casă! Înapoi! Acasă!!

Strigăte se auzeau şi din alte vagoane. Aveau dreptate. Trenul a mers, a tot mers către vest. S-o fi terminat războiul? Nu mai era nevoie de noi pentru „reconstrucţie", unde ne spuneau soldaţii că suntem trimişi?!

Am profitat. Mi-am luat drăguţa în braţe şi ne-am sărutat, ne-am sărutat… Cu fiecare stâlp de pe margine pe care-l lăsam în urmă, o sărutare…

…Ne-am tot dus aşa, vreo două zile, spre apus. Ce fericire! Ce plin de forţă mă simt!

O zdruncinătură. Linişte. Se deschid uşile.

Jos! Cu bagajele! Cu toate bagajele! Jos!

Acasă? Mergem acasă?!

— Mergeţi acasă, domnule inginer! grăieşte, vesel, asistenta de salon intrând pe uşă. V-a scăpat până la urmă domnul doctor Ciucă de operaţie. Vă facem ieşirea!

— A stat domnu' inginer o groază de timp la noi! O lună în cap, spune şi infirmiera, ştergând cu cârpa pe sub chiuvetă. Am intrat în luna lui Făurar!

Cum de-mi hotărâse ieşirea azi, când ieri nu-mi spusese nimica? Mă precipit spre telefon, dar Ina la ora asta e deja la serviciu.

— Anda? Anda! Eu sunt, tata.

— …mmm…

— Te-am sculat, fetiţa tatii? Ai grijă, nu întârzia de la şcoală… Azi, vin acasă, Anda!

— …Alo, Ina? Mi-au dat drumul! Vin acasă!

…Primii paşi făcuţi pe stradă, după o spitalizare atât de lungă, sunt cei mai frumoşi. Ca o eliberare.

Mi s-a făcut ieşirea, dar mi-au intrat în portofel două lungi reţete şi în cap o mulţime de recomandări. În primul rând pentru ulcerul meu – un regim alimentar cum numai în Germania Federală[13] de-ai fi, ai

putea să-l urmezi. Doar n-o să te duci pentru asta tocmai în America!

Pe măsură ce merg spre casă, bucuria scade. Recomandările de regim alimentar sunt zero. Nu le pot urma, nimeni aproape în ţara asta flămândă nu le poate urma. Ca şi reţetele… Ce-aş putea găsi din ele? Şi, unde?! Mă gândesc la ce cunoştinţe aş putea apela pentru o relaţie la vreo farmacie. Şi încep să simt frigul.

Probabil vorbesc singur pe stradă şi încă nu prea civilizat, că cineva se opreşte-n loc şi se uită la mine. Nu ştii niciodată cine te ascultă…

Gheaţa de pe stradă n-a fost curăţată. Nu se mai dă nici cu sare, cică merge la export! Fac echilibristică pe o potecuţă mai umblată. Tot concentrându-mă la mers, simt că-mi tremură picioarele; câtă vreme am stat acolo am slăbit şi n-am putut să mă mişc… Şi parc-am ameţit. Închid ochii, îi redeschid spre gheaţa pe care călcam acum patruzeci de ani, nu care cumva să alunecăm, altfel cădem în prăpastia din stânga, sau în prăpastia din dreapta – la alegere! Poteca asta şerpuieşte, depărtându-se de gara din Krivoi Rog[14] şi e teribil de îngustă şi alunecoasă! Gropile uriaşe stau să ne înghită flămânde, căci au fost părăsite după ce nici minereu n-au mai dat…

— Daţi-mi mâna, vă ajut eu, îl aud pe cel ce se oprise în loc să mă asculte. Dacă ne ţinem de mână se reduce riscul alunecării. Nu ştiu ce păzeşte Sfatul Popular… De ce n-or mai fi scos iar elevii sau salariaţii la curăţat? De când a-nceput luna, cine i-a mai văzut cu lopata pe străzi?!

— …Elevii… învaţă, spun eu, cu gândul la Anda.

— Învaţă pe naiba! Cum se duc la grădiniţă, cum au şi bacalaureatul asigurat! Aşa-i ordinu'!… învaţă, pe naiba!

— …şi muncitorii lucrează… şi duminica! nu mă las eu, speriat de o conversaţie mai alunecoasă decât gheaţa de sub tălpi.

— Lucrează, pe naiba! A înnebunit lumea, domnule!

…Ne prindem de mâini în drum spre lagăr, să nu alunecăm în aceste guri de mină adânci de sute de metri şi care străjuiesc poteca de ambele părţi. Oare, cum de-am ajuns aici, când credeam că revin acasă?!

Ne ţinem de mâini. De teamă să nu ne prăbuşim, şi această înfrăţire în suferinţe – care poate abia acum încep cu adevărat – încearcă să spargă gerul zilei de februarie. Într-o altă zare dispăruse coloana femeilor – soţiile, surorile, prietenele – de care soldaţii înarmaţi ne despărţiseră cu brutalitate. Au lovit chiar şi cu patul puştii când ne luam rămas bun. „Să fugim cum s-o încălzi vremea" a izbutit să mai strige Iţa.

Vorbind ruseşte cum numai el pricepea, Johann izbuti să înduplece soldaţii ca el să rămână împreună cu nevastă-sa, iar acum aceasta

merge împreună cu noi în rând…

…un şir lung, şerpuitor, ce urcă şovăielnic o colină mică şi trece de ghereta din poarta păzită de un ofiţer şi de sârma ghimpată ce înconjoară clădirile pardosite cu beton, cu priciuri pe trei nivele şi o păturică împuţită aruncată pe scândura lor. Aproape inconştient îmi fac semnul crucii.

Rece sus. Rece jos. Rece afară. Rece în noi.

…Am deschis uşa apartamentului. Înăuntru e rece. Se dă căldură trei-patru ore doar pe zi, nimic nu s-a schimbat de la plecarea la spital. Aprind aragazul şi flacăra abia pâlpâie. Păi, da! Iar minciunile despre contorul îngheţat! Şi frigiderul – acum nefolositor – e scos din priză, dar bineînţeles, la ora asta e întrerupt curentul electric în blocuri. Doar e prânzul!

…Oftez. După o lună de la plecarea în prizonierat, e tare uşurel sacul cu merinde. Cu cea mai mare băgare de seamă ne urcăm pe prici noi doi, sacul aproape gol şi cu mine. Iar pătura subţire şi murdară sfârşeşte prin a înveli gândurile în întuneric.

3.

Lagărul minei Rudnik-Artioma aparţinea localităţii miniere Krivoi Rog, aşezată cam la jumătatea distanţei între oraşele Poltava şi Herson. Clădirile lui din cărămidă roşie, netencuită, erau vechi. Acolo fusese poate cândva un cămin muncitoresc ori o cazarmă. Acum era distrus de război şi cele câteva reparaţii făcute în grabă se datorau numai venirii noastre aici, unde sălile lui imense puteau, fiecare, să adăpostească sute de oameni.

Oraşul se găsea în apropierea lagărului ce era înconjurat de şiruri de sârmă ghimpată, cu gherete de pază în cele patru colţuri, păzite de adolescenţi civili, înarmaţi. În afara acestora, a ofiţerilor şi soldaţilor din lagăr, restul bărbaţilor – şi aproape în totalitate al femeilor din Krivoi Rog – lucrau la mină.

Bântuită cumplit iarna de crivăţ, câmpia ucraineană ascundea în pântecu-i comoara ce colorase în roşu de-a lungul vremii, pe oricine se atingea de ea; pielea, hainele, încălţămintea căpătau o nuanţă cărămizie, întunecată. Fie că-l încărcai, fie că lucrai în fundul uriaşelor galerii la care se ajungea cu un fel de lift primitiv, totul ţi se impregna de pulberea cea roşă a minereului de fier, amestecată cu sudoare şi straturi de murdărie.

De-a lungul şi de-a latul acestei câmpii ce coboară lin spre Marea Neagră se ridicau muşuroaie imense de steril, crescute cu încetul din depărtatele vremi – când omul pusese fierul să lucreze pentru el – şi

până în aceste zile de februarie ale anului ’45. Eu nu auzisem, deci numi închipuiam că minereul s-ar putea găsi şi în câmpie, aşa că priveam uimit cum, alături de uriaşele gropi adânci cât marea, străjuiau aceste înălţimi artificiale, cocoaşe mohorâte sub şuier de vânt.

Păreau a fi gorgane ridicate în amintirea fiecărei vieţi pe care truda a frânt-o aici.

Niciun act oficial, niciun document, nici măcar un carneţel ori petec de hârtie nu consemnau numele deportaţilor veniţi din România. Abia când marile dormitoare ne-au înghiţit, ruşii au început să înregistreze datele noastre personale şi repartizarea în brigăzi de muncă. Se spunea că va fi conform pregătirii fiecăruia, dar am avut repede prilejul să constat că puţin le-a păsat de asta ori de numele nostru de familie.

Era nemţesc, naţionalitatea noastră era germană şi ne-au chemat invariabil cu înjurătura „Iob tvoiu mati”, mai des folosită de ei chiar şi decât acel „bă” cel drag al regăţenilor. Conta numărul de porniţi şi întorşi zilnic de la muncă. Ne-au numit în toată vremea „Nazad”[15], „Scorei”! şi „Na rabotu”[16]! şi, bineînţeles, toţi dintr-o mamă: „Iob tvoiu mati”!

Brigada a 4-a, la „Expediţie”, era formată cu noi, saşi proveniţi din Muntenia. Laolaltă şi cu buzoienii şi cu ploieştenii – toţi petrolişti, am curăţat în primele două zile terenul în jurul unor construcţii urâte, blocuri pentru nefamilişti, supravegheaţi doar de Johann. Şi încă din prima dimineaţă am văzut pe oamenii aceia, „piei roşii” în cunoscutele de acum pufoaice, haine şi pantaloni căptuşiţi cu vată, bărbaţi şi femei care, de la o oarece depărtare, se uitau la noi.

Nu se apropiau. Parcă o nevăzută linie îi despărţea de ai noştri, treizeci de inşi îmbrăcaţi care mai de care mai călduros şi mai colorat: căciuli, fesuri sau pălării, paltoane, haine îmblănite, cojoace, bocanci ori cizme din piele… „Pieile roşii” nu-şi luau ochii de la noi. Cred că acele ore libere ale lor le-au petrecut privindu-ne fascinaţi. Niciunul nu ne-a vorbit, deşi am strigat la ei. Dar a doua zi, în acelaşi loc, şi cu aceeaşi „asistenţă”, doi dintre aceştia s-au apropiat şi ni s-au adresat în româneşte:

— Da’ di undi v-o adus?
— Din România, ne-am bulucit spre ei.
— Ci mare-i România! Di undi?
— Ploieşti!
— Buzău!
— Moreni!
— Bucureşti!
— Avrig!
— Târgovişte!

— Piteşti! Da' dumneavoastră?

— Noi stăm aişi. Români din Basarabia. La muncă.

— Spuneţi-ne, am întrebat care mai de care, cum e?!

— Greu, a zis unul. Nevasta şi copchii ni-s acasă.

— De când sunteţi aici?

— A, di mult. Di câţiva anişori. Nu ni-e dă drumu' până nu s-or faşe minele aşe cum au fost. Minşiuni.

— De câţiva ani?! se crucesc ai noştri.

— Păi noi credem, zice Wentzel din Ploieşti, că imediat ce s-o termina…

— Ci să se termine? Războiu'?

— Păi cum altfel…

— Mă rog, matali crezi ci vrai. Noi suntem satui di minşiuni. Aişi v-au adus ca pi noi, cu anii…

— Sunteţi acum cetăţeni sovietici, vorbi domnul Zikely cel mic de statură. Vocea îi era alarmată. De ce se poartă aşa cu voi?

— Di ci? Pen' că suntem români…

— Şi-atunci cu noi, care suntem saşi din România, ce-o să fie?! întrebă domnul Junker, unchiul lui Paulică.

Amândoi românii din Basarabia tăcură. Priveau în jur, temători să nu-i vadă careva că vorbesc unor „străini". Doar erau cetăţeni sovietici, ne-au explicat ei, şi nu era voie…

Ai noştri s-au strâns mai mult în jurul lor, aşa că Paulică şi cu mine, doi blegi, am rămas în afara grupului, neliniştiţi la culme de cele auzite.

— Da' nu vă fie frică, măi, continuară cei doi cu un calm enervant. Di ci vă temeţi aşa? Pe-aişe lucrează români prizonieri încă de la primu' război! Au fost prin Siberia, au vrut să şi fugă, da' Rusia-i Rusie… Nu le-or mai dat drumu'. Di ci vă speriaţi aşe? Cum o vrea Dumnezeu…

Deodată am simţit mâna lui Paul prinzând-o pe a mea. Noi doi n-aveam împreună nici patruzeci de ani. O viaţă de aci înainte în minele ruseşti?! Pentru un lung, lung minut, Willi, scumpul meu frate a fost cel ce mă ţinea de mână. Aşa cum făcuse la despărţire, când plecase în Germania voios, dar cu lacrimi pe obraz. Atunci avea şi el doar toată viaţa în faţă…

Ne-am întors în lagăr în seara aceea speriaţi, gârboviţi de povara celor aflate şi ne-am aşezat la mesele lungi din „stolovaia"[17] cu priviri lacome totuşi spre castroanele din aluminiu înnegrit pe fundul cărora lucea un fel de terci rece.

Mi-era tare foame, cu toată spaima a ceea ce auzisem că s-ar putea întâmpla cu noi. Gândul mi-a fugit la ultimele conserve de acasă pe care le mai aveam. Să fi putut, aş fi păstrat măcar una ca pe o ultimă legătură cu ai mei. Dar n-am putut…

Domnul Knoblock îşi plimbă, apăsat, degetul arătător prin cutia conservei al cărei conţinut de abia îl mâncase. Apoi suge degetul, atent.

— Mie mi-era tare foame, Tibi, explică el prietenos, cu glas încet, dar vioi. Vezi, eu sunt aşa de gras, am stomacul dilatat şi trebuie să mănânc mult. Şi zâmbeşte. Fără ironie.

Domnul Knoblock mi-e foarte simpatic. Ba, spun drept, mi-e chiar drag, pentru că îmi face confidenţe şi îmi dă sfaturi. Se mişcă încet, căci îl împiedică uriaşul său pântec, şi pe dânsul plouă cel mai des „iob tvoiu mati”-urile. Dar e un bărbat vesel, tare glumeţ, vorbăreţ nevoie mare. Ne spune mereu că-şi va folosi spiritul inventiv pentru a ne face nouă, celor din brigada lui, viaţa mai uşoară.

Deocamdată, fundul de tablă al conservei, sclipeşte. Pune cutia la o parte.

— Ultima.

Nu pare să regrete. Optimismul său e molipsitor şi vorbele-i de duh se ţin lanţ, când nu gâfâie la lucru. Iar de cum pornim spre lagăr, vorbeşte numai despre mâncare.

Atâta vreme cât fiecare dintre noi a mai avut câte ceva de acasă, nimenea nu se supăra auzindu-l cum ridică în slăvi varza acră. Felul nostru principal de mâncare. Dar când ne-au rămas în „stolovaia” drept tovarăşi numai paza militară şi varza murată, oamenii s-au împărţit: unii tăceau, alţii înjurau şi alţii, precum Knoblock, glumeau.

În afară de Paul Junker, Victor Krauss şi Costi Zwirner, băieţi de vârsta mea, domnul Knoblock era singurul care începuse a mă tutui. Ce-i drept, ici-colo începea să se audă „dumneata”, chiar „măi”, căci în condiţiile în care lucram, suferea şi limbajul modificări. Numai înjurăturile şi glumele continuau să se lăfăiască în loja regală a spectacolului pe care-l oferea la muncă brigada a patra.

„Expediţia” începea chiar din faţa barăcilor. După apelul, numit „proverka”, ne „expediau” la muncă în trei ture, să încărcăm în vagoane minereu de fier. Ce scârbos de greu era! trebuia să luăm pe lopată deodată un pud[18], s-o mai şi ridicăm şi s-o aruncăm în vagonul deschis. Cu ochii mari priveam la unul, Nikita, căci localnicii lucrau lângă noi.

Încărca un vagon împreună cu o fată mai repede ca toată brigada noastră! Nu-şi vorbeau, lucrau parcă fără încordare, ca un automat, rapid şi meticulos. Pentru a doua oară de la plecarea de acasă m-am gândit la aceşti sovietici care nu puteau pierde războiul dacă, pe lângă acel clei negru de-i ziceau ei pâine, puteau să şi muncească atâta!

Uneori, vagoanele ce trebuiau încărcate erau închise şi pentru asta, pe frontul nostru de lucru lung de un kilometru, au fost aduse roabele. Ni le-au adus repede şi nu ne-au lăsat să le admirăm prea mult. Noi

am crezut că sunt nişte care mai speciale şi ne uitam după cai sau boi, dar animalele de povară am fost noi.

În viaţa mea nu mai văzusem o roabă ca asta! era numai din lemn şi intra în ea juma' de tonă de minereu. Ne-au şi arătat cum s-o mânuim: unul să ţină de mânerele grosolane, ba mai şi ridicându-le puţin în sus, şi altul să tragă din faţă cu un cârlig…

Brigada noastră fusese alcătuită numai din oameni voinici, dacă te luai după Knoblock, Philip sau Neubauer Wilhelm din Moreni. Dar coarnele roabei monstruoase, eu unul nu am putut niciodată să le salt…

Şi pentru că nu ne îndeplineam norma, adică tonele de minereu lopătate în opt ore, numai ce auzim pe Johann că vine cu bucuria: „Cine nu-şi face norma nu primeşte talonul pentru felul doi la cantină".

— Ducă-se dracului de nenorociţi!

— Taci, Neubauer, dacă ştie vreunul nemţeşte!

— N-am terminat ce-am avut de zis! Cred ei că nu-i putem ajunge din urmă? Ducă-se…

— Ruhe! **[19]**

— Taci, domnule! Aici trebuie să rezistăm!

— Pentru felul ăla… câteva fire de varză murată cu o linguriţă de ulei?! Lua-i-ar…

— Ia priviţi la brigadierul Luka, spuse Knoblock, împăciuitor, lăsând lopata jos. Arată excavatoristului din degete cât să-i încarce şi nu greşeşte niciodată.

— Baumenko al nostru e un prostălău. Dă din gură doar ca să facă impresie, da' nu ştie cât să pună în vagon şi trebuie să-l tot încărcăm şi să-l descărcăm! Să nu-i dea nici lui varză!

— Dar ştiu că ai spirit de observaţie, domnule Knoblock, râse Zikely. Matale nu poţi privi în jos din cauza burţii! De-aia ţii ochii pe unde nu-i putem roti noi. Dă-ne şi nouă din ea!…

— Lob tvoiu mati! Nazad na rabotu!!

Zbierătul soldatului din pază lui i se adresă. Probabil rămăsese o clipă zâmbind zărilor. Knoblock ridică din umeri şi se aplecă spre lopată, greoi. Din rupturile bombeului de pânză al ghetelor gigant cu talpă foarte groasă de lemn – o inovaţie a lui – paiele, cu care-şi căptuşise din plin talpa, ieşeau ca nişte lungi, colorate mustăţi de pisică.

Urâtă treabă, descărcarea de var a vagoanelor închise! Varul le trebuia ca să-l pună, straturi-straturi cu minereul, ca să nu îngheţe. Când auzeam că-i vorba să descărcăm var, ne îngrozeam. Întâi, că se lipea de podea. Pe urmă te urcai în vagon ca să-l lopătezi afară şi interiorul se umplea de praf alb care „mânca" pur şi simplu aerul, în timp ce nările sângerau, deşi ni le acopeream cu batistele. Patru

oameni abia puteam descărca un vagon într-o zi de muncă! Şi ce foame ne era! Tot timpul! Şi la „stolovaia”…

…— Ce naiba ne dau ăştia? Asta-i porcărie! şi cel de lângă mine vru să mătură cu mâna castronul din aluminiu înnegrit, cu apa lui fiartă cu tot, dar Meihelberg îl opri cu un gest ferm.

— Eu ştiam că apa fiartă se dă la sfârşit, pentru digestie!

— Ne-o dă să ne încălzim, domnilor!

— O fi entré-ul lor!

Câteva râsete slabe, câteva zâmbete strâmbe. Atât.

M-am speriat. Am băut apa aceea în care pluteau câteva foiţe de varză şi am mâncat caşa puţin vâscoasă ce-mi aducea vag aminte de colivă – lux faţă de ce aveam acum în faţă. Dar când a doua zi unul din bucătari puse vreo trei firişoare de varză murată tocată şi al doilea turnă peste ea câteva picături de ulei, începui să mă întreb serios cum voi, cum vom putea rezista la cât şi în ce condiţii lucram. Nu voiam să mor. Nu voiam să moară nimeni. Aveam nevoie de oamenii din jurul meu… Dar nu şi de pază… Aşa că într-o zi m-am strecurat prin spatele soldatului cu armă, m-am dus în sectorul muncitorilor localnici şi am început să lucrez cu ei, fără a fi invitat. Şi aceştia au înţeles că mi-e foame şi m-au luat cu ei la „stolovaia”. Mergeam şi mă bucuram. Luasem pe Dumnezeu de picior. Două porţii într-o zi, şi desigur o mâncare mai acătării ca a noastră, a prizonierilor!

Dar Dumnezeu nu s-a lăsat prins de picior. Nu s-a lăsat nici măcar atins! Au dat fiecare talonul lui pentru o mâncare identică şi la fel de lipsită de sare ca şi cea din lagăr: apă fierbinte cu câteva foiţe de varză şi o lingură de varză acră cu urme de ulei prin ea, o linguriţă de ulei turnată cu zgârcenie. N-a fost posibil să primesc nimica, totul era urmărit şi păzit. Oamenii au mâncat şi au plecat liniştiţi înapoi la muncă, fără murmur, fără să lase impresia că suferă de foame.

Şi atunci mi-am dat seama că trebuie să încep eu lupta cu ea. De m-o răzbi, mă îmbolnăvesc şi… Era întâia oară când mă gândeam la moarte. Că s-ar putea să nu mai revin acasă.

M-am întors de la cantina rusească ameţit şi slăbit. M-am sprijinit de prima baracă întâlnită în cale. Şi în gerul acela arzător, printre genele ce-mi coborau peste ochii obosiţi l-am văzut pe Willi. Râdea. Stătea în picioare în faţa mea şi râdea. „Fricosule! De ce n-ai curajul meu?! Doar mi-eşti frate!”

Am auzit limpede glasul lui Willi în ger şi am ridicat încet capul. Să fiu ca el, să stau drept şi să râd. Să râdem iarăşi amândoi, chiar şi cu lacrimile pe obraz… Am izbucnit în plâns, dar mi-am ridicat privirea, să-l mai pot zări o dată.

„Îţi promit, Willi, că vom râde iarăşi cândva, împreună”.

Plângeam cu disperare, în hohote.

„Îţi promit, Willi…”

Dar mă simţeam înspăimântat şi foarte, foarte nenorocit.

*
* *

— Hei, Tibi, vezi că ăsta iar vine la tine. Ţine-ţi bine pantalonii, măi.

— Lasă-l că doar aşa ne mai opreşte din lucru. Noroc de nădragii lui Tibi!

— Până nu se fac una cu minereul!

— Eu zic, domnule Ostermann, c-ar trebui să i-i vinzi gata căcaţi. I-ar lua cu mâncare cu tot! I-ai vinde şi tu mai scump!

Cu toată stâlceala muncii grele, cei de lângă mine râdeau să se prăpădească atunci când mecanicul şef al celor două excavatoare se apropie. Nu se uita la nimeni şi nici soldatul de lângă noi nu îndrăzni să ne înjure în faţa lui.

Mecanicul pusese ochii pe pantalonii mei. Erau cei mai jerpeliţi şi proşti pe care-i avusesem vreodată. Dar, de două, trei ori pe zi trecea pe lângă mine şi-mi ordona, scurt, „sotto voce", ca să nu-l audă ai lui:

— Davai ştanî! **[20]**

Adică să-i dau pantalonii. Începuseră să se rupă şi să se murdărească de zeama aceea roşie a minereului, care, odată intrată, nu mai ieşea din stofă.

Mă lăsam greu. Iar trecerea ca din întâmplare a mecanicului pe lângă mine devenise minutul de distracţie al celor cu care lucram.

— Davai ştanî!

Într-o zi, omul dur şi distant care era acest mecanic, îşi mări oferta: să-i dau pantalonii, că mă scoate de la lopată şi mă ia cu el, mecanic de întreţinere.

— Dă-i, mă, pantalonii ăia, că-ţi pune Dumnezeu mâna în cap! Ce-l tot chinuieşti pe om?!

— Abia-l aşteaptă nevasta, să-l vadă în „ştanî"! O vrea şi ea să mai schimbe şi măcar în pantalonii tăi să-l…

Localnicii, purtau toţi, fără excepţie, haine şi pantaloni vătuiţi, murdăriţi în cărămiziu de contactul cu minereul. Când am apărut noi, prizonierii din România, la „reconstrucţie" şi purtând haine de diferite forme şi culori, au năvălit pe noi, să ni le cumpere. Dar abia când am făcut cunoştinţă cu foamea aceea cronică, atât de greu de suportat, a început şi negustoria. Cămaşa albastră cu dunguliţe albe, cu care făcusem eu primii păduchi şi-apoi, cu ei cu tot îmbrăţişasem o fată, o vândusem abia ieri şi imediat mi-am cumpărat printr-un intermediar, din târgul sărac al Krivoi Rog-ului, nişte lapte.

Totuşi începusem să mă gândesc să vând şi pantalonii. Poate aveam prilejul să merg şi la el acasă, să-mi dea chiar să mănânc în cinstea lor. Mare mi-era curiozitatea de-a intra într-o casă ucraineană,

dar erau prea mulţi ochii şi urechile care-i pândeau pe oamenii acestei uriaşe ţări, chiar şi la ei în casă.

Minele de fier de la Krivoi Rog consumau foarte mult lemn pentru susţinerea galeriilor subpământene, iar noi în acea zi descărcăm buşteni uriaşi din vagoane. Era cumplit de greu, căci trebuia să-i săltăm peste pereţii înalţi şi buştenii aveau şi câte un metru în diametru. În plus, eram tare neliniştit. Cu o seară înainte îmi băusem puţinul lapte cumpărat cu banii pe cămaşă. Acum, încă de dimineaţă, mă uitam după vreun loc mai retras, dar closete se ştia că nu sunt. Fiecare, în văzul lumii.

Ai noştri vorbeau uneori cu muncitorii localnici ce lucrau lângă noi şi când îi întrebam de ce lipsesc pâinea, sarea, carnea, untul, nasturii sau aţa, răspunsul era „Rumânski zabrali", românii, armata română le-a furat… Când spuneau despre sare, le râdeam în nas. Auzi! Românii să ia sarea şi toate celelalte…

Eu mă lăudam cu un stomac de fier, dar acum nici varza şi nici laptele nu aveau linişte în mine. Se războiau undeva prin intestine, până când făcură pact să le părăsească amândouă deodată, fără să mă mai anunţe, aşa că m-am ciucit urgent lângă vagon, în timp ce în jurul meu se rostogoleau buştenii. Unul de-ai noştri, văzându-mă, strigă la unul dintre soldaţi: „Da' closetele cine vi le-a furat?" şi atunci îl văzui pe mecanicul *meu*, care probabil mă pândise, că vine direct spre mine. M-am ridicat, cu pantalonii în vine:

— Davai ştanî! Seiceas! **[21]** Davai bistrei! **[22]**

I-am dezbrăcat şi am făcut schimbul în tăcere, chiar lângă locul meu vremelnic de popas, dar, bineînţeles, în văzul tuturor. Rusul a îmbrăcat pantalonii mei şi a plecat fără un cuvânt.

…Rămăsesem la lopată…

Şi atunci, numai ce-l auzim pe Knoblock:

— Te-ai şters, Tibi? Sau i-ai donat cu supliment?!

Am râs şi eu, cum demult n-o mai făcusem. Iob tvoiu mati!

*

* *

Laptele băut fusese o raritate alimentară. Dar aşa era, începusem a ne vinde îmbrăcămintea. Apărură intermediari, care o cumpărau ieftin din lagăr şi apoi o vindeau scump în piaţa din Krivoi Rog. Se cumpăra orice: haine, pantaloni, cămăşi, cearceafuri, cojoace… sărăcia era evidentă pretutindeni. Cu rublele luate pe hainele vândute, mergeam după aceea la bazarul minei noastre, Rudnik-Artioma. Aici, localnici îşi etalau sărăcia direct pe pământ: varză tocată murată şi uneori lapte. Atât. Mai era şi „macuca", o turtiţă de-o juma' de palmă de seminţe presate, seminţe de floarea soarelui şi cu care ne amăgeam foamea.

Macuca era cenuşie şi tare precum cărămida arsă. Cum ieşeam din cantină, după ce ne isprăveam varza murată şi paiele cleioase ale pâinii şi până adormeam, rodeam turtiţa de macuca. Atâta izbuteai să rozi într-o zi: o turtiţă. Dar de foame nu ne-a ţinut niciodată.

Şi totuşi… în cutii aurii cu desene viu colorate, alături de varză şi turta-cărămidă de floarea soarelui, săltate pe câte-un pietroi, vezi Doamne, să nu se supere aliaţii, se lăfăiau, la preţuri de neatins, conservele americane trimise ca ajutor. Conţineau carne sau prăjituri. Deşi flămânzi, ca şi noi, localnicii le vindeau pentru alte lucruri de strictă necesitate. Dar cine să le fi putut oare cumpăra? Poate numai „fruntaşii în producţie”. Ne-am lămurit însă repede cum era şi cu răsplata asta a muncii pentru ai lor.

Multe zile la rând i-am văzut pe minerii localnici care ieşeau dintr-un şut şi pe cei ce trebuiau să intre, poposind în clădirea administraţiei minei. Pe urmă am aflat noi că acolo se făcea analiza muncii fiecărui schimb. Erau criticaţi rău cei ce nu-şi făcuseră norma şi evidenţiaţi nominal cei ce-o depăşeau. Aceştia din urmă mergeau în faţa unui ghişeu unde primeau o bucăţică de pâine neagră – de-acum bine cunoscută nouă – şi cu un bob de untură pe ea.

Aşa treceau apoi fruntaşii în producţie, cu lampa de miner într-o mână şi cu bucăţica de pâine în cealaltă, murdari de la lucru ca tăvăliţi prin rugină. Doar ochii, lucioşi în orbite, erau fixaţi pe palma întinsă a celeilalte mâini, atenţi ca nu cumva să scape feliuţa aceea de clei cu bobul ei de untură deasupra. Dar palme ca acestea care duceau pâinea aşa cum duci stropul de apă în Sahara, îşi purtaseră armata până în câmpia Poloniei de vest.

Ne uitam cu jind la suplimentul alimentar minuscul. Nu, nici ei nu şi-ar fi putut plăti o conservă americană cu aşa ceva. Iar noi, deportaţii, care ajunsesem cu timpul să lopătăm mai mult şi mai repede chiar decât ruşii, poate mai obişnuiţi de-acum cu munca, poate cu încă ceva rezerve de calorii de-acasă, poate de groaza pierderii talonului pentru felul doi, noi nu aveam ca supliment decât macuca, în schimbul hainelor călduroase vândute în târg.

Şi mai aveam ceva: era speranţa de neclintit că din paiele scoase din porţia de pâine timp de o lună, ne vom putea face încă o saltea!

În gerul grozav al acelui început de martie, cât ne-ar fi folosit?!…

4.

12 martie 1985, Braşov.

Azi am plecat de la întreprindere în interes personal de la ora 11, ca să mă duc să-mi iau raţia de benzină pe martie. M-am dus cu Mişu, cumnatu-meu şi am stat la staţia Noua Dârste zece ore, aşteptând să aducă benzină. Un frig pătrunzător, cu de toate: şi ploaie şi lapoviţă şi

ninsoare şi temperatură sub zero. La nouă seara am plecat cu maşina lui cumnatu-meu, lăsând-o pe-a mea acolo, ca să-mi ţină loc pentru mâine. Nimeni n-a venit să ne spună nimic, să mai stăm sau să plecăm; din contră, la telefon s-a spus că azi se dă benzină!…

Grija faţă de om a dispărut complet. Am îngheţat bocnă în maşini, deşi ne-am învelit cu o pătură şi alte boarfe, aduse special de acasă. O bătaie de joc nemaiîntâlnită, ca-n fiecare lună! pentru 20 de litri de benzină, cât e raţia, să stai la coadă zece ore şi-n final să nu primeşti nimic…

Înlemnisem de frig. Şi e 12 martie… 1985! Dar… ia te uită! Cine se-aştepta, după exact patruzeci de ani să…

…Ninsese foarte mult în noaptea aceea şi acum viscolea năprasnic. Treizeci şi patru de grade sub zero! Ce ne-am mai bucurat! Ne anunţă că nu ieşim la lucru. Ieşim în schimb la apel, „proverka”, dar pentru asta n-o să mă îmbrac de muncă. Doar nişte ciorapi subţirei traşi direct pe piciorul gol în bocanci, şi-o vestuţă pe mine. Şi ceilalţi sunt îmbrăcaţi sumar. Pe urmă, iar în pat! O zi întreagă, ce fericire!!

— Cetviortaia brigada, na robotu! Scorei! **[23]**

Din vâjâitura vântului, n-am auzit eu bine?

— Scorei!!

Dau să fug, să mă încotoşmănesc. Ce naiba!

— Nazad! Na rabotu! Iob tvoiu mati!

— Scorei!

— Domnilor, de ce să fugim?! îl aud pe Zikely în faţa mea. *Acolo unde se ordonă fuga înseamnă proastă organizare*.

Erau cuvintele lui preferate la fiecare „scorei”. Şi parcă ne întăreau.

Am coborât tremurând colina spre poteca îngustă dintre prăpăstii, nămeţită acum, creastă pe a cărei muchie ne împingeau din urmă. Ne-au mânat să descărcăm buşteni uriaşi tăiaţi în Bucovina. Erau etichetele pe vagon: Bucovina…

Era cumplit să prinzi buştenii cu mâinile îngheţate şi cu picioarele înţepenite. Am lucrat cu braţele, cu umerii, cu corpul… Pete sângerii, calde la început, rămâneau pe scoarţa arborilor româneşti. Lângă mine, Paulică Junker, cu faţa albă ca varul, aproape dezbrăcat şi el, afişa o îndârjire ca şi cum fiecare buştean pe care încerca să-l apuce cu degetele umflate şi sângerânde ar fi fost un cozonac fierbinte.

Viscolul urla şi ne arunca în obraze săbii ce tăiau. Plesnind cu usturimea şi arsura lor, gerul şi vântul acelei groaznice zile – 12 martie 1945 – au vrut să ne culce pe veci.

— Fraţilor! Fraţilooor!!

Pe întregul front de lucru al brigăzii noastre auzeam întâia oară strigătul acesta. Cine şi ce voia să spună? Să fugim? Să ne revoltăm? Ce…

Dar continuarea a fost alta.

— Există Dumnezeu! Şi pentru fiecare!! E-n fiecare din noi!!

Nu ne-au lăsat nici timp de odihnă. Nacealnicul[24], din a cărei căciulă nu i se zărea decât nasul, zbiera la noi prin blana ridicată până peste buze, că nu plecăm până nu terminăm cu descărcatul.

Am fugit la baraca de pază, unde ruşii stăteau la căldură. Să-mi dea un ceai. Poate au şi zahăr!

Am reuşit să beau o căniţă cu apă caldă.

— Na rabotu! Iob tvoiu mati!

Între timp ai noştri, inventivi de nevoie, au deschis uşile de la capetele vagonului şi câte treizeci dintre noi am tras cu funia de buştenii aceia uriaşi, îngheţaţi, zdrelitori. Am dat pe urmă cu ei jos drept între şine şi în icnete, cu disperare, cu ură, i-am rostogolit dincolo de ele, pe terasament.

Buştenii unei jumătăţi de tren.

Unul câte unul.

Şi am revenit… cândva… în lagăr. Prin beznă.

Cum?

Există Dumnezeu în Cer şi pentru fiecare şi în fiecare.

Nu cred că mai aveam vreunul dintre noi păcate.

Durase zece ore. Trăiam încă. Există Dumnezeu.

*

* *

Odată cu venirea primăverii, am început să resimt dureri mari în genunchiul stâng şi pe urmă acesta s-a umflat. Am crezut că durerea şi umflătura provin de la lopătarea minereului, căci eu împingeam crucea lopeţii cu piciorul stâng. Iacă şi o rană pe gamba stângă, făcută din frecătura bocancului. Şi rana creştea pe zi ce trecea. Lipseau vitaminele, mâncarea ne rămânea aceeaşi. Mulţi se plângeau de arsuri, chiar de dureri atroce în stomac. Pâinea – începusem s-o numim şi noi aşa – bucăţica aceea mizeră de-o jumătate de kilogram (ha! ha!) nu ne-ajungea nici pe-o măsea. La foamea din lagăr, un deţinut ar fi mâncat şi două kilograme în câteva minute! Dar pâinea era raţionalizată cu paie cu tot, purtată ca pe sfintele moaşte pe palma întinsă a fruntaşilor în producţie, iar porţiile de mâncare de la cantină urmărite cu ochi de Argus sadic de către bucătar, porţioneri, ofiţeri, soldaţi, nacealnic.

În „stolovaia” fiecare brigadă avea o masă a ei. După lucru, ne prăbuşeam pe băncile înguste, cu spatele lipit de al celor de la masa vecină. Cel puţin trei oameni urmăreau drumul tinichelelor în care ne primeam amărâtele porţii, trecându-le din mână în mână şi numărate cu glas tare.

De obicei vorbăreţ, vioi, bine dispus oricât de greu i-ar fi fost,

foarte iubit pentru asta, vecinul meu de masă, domnul Knoblock era tăcut astăzi. Construise un fel de balanţă – o altă inovaţie a lui – şi s-a dus glonţ la cei ce porţionau pâinea şi firicelele de varză murată, să le cântărească. Să nu mai fim păcăliţi. Dar ofiţerul care-i supraveghea pe bucătari a sfărâmat cu pumnul cântarul, apoi a ridicat piciorul şi a lovit pe inventator în ficat, înjurându-l cumplit.

Deşi vorbea engleza şi franceza, pe lângă germana maternă, înjurăturile ruseşti Knoblock părea că nu le-a înţeles… şi ce bine le ştiam de-acuma cu toţii! Knoblock a ridicat umerii şi a revenit lângă mine. Zâmbea trist. Cred că se apropia de pragul de jos al rezistenţei. Nici înalta lui pregătire profesională de petrolist, nici cultura, nici… nu-l scuteau de înjosiri. Nici pe ceilalţi, de altfel. Dar în loc să glumească, aşa cum făcea altădată, omul a rămas tăcut. Şi, după ce s-a terminat numărătoarea porţiilor s-a văzut că lipsea una.

A fost căutată aprig. Deodată s-a umplut sala de soldaţi şi farfuria a fost găsită sub picioarele domnului Knoblock. Într-o ploaie de pumni şi cuvinte grele a fost împins pe uşă afară.

Pentru câteva fire de varză.

Pe care nici noi nu le-am mai putut mânca. Aproape fiecare şi le-a luat în pumn. Pentru cât ulei aveau pe ele, nu riscam să ne ungem palma. Numai după ce, odată ajunşi în dormitor, ne-am depus cu toţii micul obol pe pătura lui Knoblock înălţând o moviliţă de vis, câţiva şi-au lins palmele. Dar nici de data asta destinatarul ei nu a zâmbit.

— Tibi! Măi, Tibi, de ce râzi?

— De unde vezi tu, acu' noaptea, că râd?

Paulică Junker se răsuci spre mine în patul de alături.

— Hai, dom'le, zi-mi şi mie! De ce râzi?

Puteam să jur că nu râd. Ba mai era şi beznă, de unde văzuse el că râd? poate că, potrivit hotărârii luate când stăteam ameţit de foame şi ger lângă baraca aceea, începusem prin a încerca să zâmbesc mai des. Cică te menţine sănătos. Şi promisesem…

— Tibi, ăştia te împuşcă!

— …?

— Paza! Ofiţerii… o să spună că râzi de ei. Te-am observat azi când lopătai. Una, două, te hlizeai. Şi mai spui că te doare piciorul… Te doare tare? Că şchiopătezi serios.

— Mă doare, Paulică…

— Ia ţine ici…

Fără Paul, fără băiatul acesta… Scotoci el după ceva în sacul de sub pernă şi-mi întinse câteva pastile. Medicamente! O comoară de nepreţuit!

— Ia-le tu, Tibi. De trei ori pe zi şi-o dată noaptea. Da' îmi spui de ce râzi?

Paulică Junker vorbea încet, dar, cum era linişte, îl auziră toţi.

— Lasă-l, domnule elev, să râdă, se auzi tocmai din celălalt capăt al dormitorului o voce. Trebuie să fi fost a unuia dintre fraţii Wentzel, muncitorul sau inginerul. Din patul de sub Paul, şeful *real* al brigăzii noastre şi unchiul prietenului meu, Georg Junker se foi pe saltea, dar nu spuse nimic. Însă vorba se lăţi.

— Nu merită să le vorbeşti sau să-i auzi… nicidecum să râzi de ei zise şi Wilhelm Neubauer, zdrahonul din Moreni care dormea în patul de sub mine. Acest prea voinic maistru sudor se apropia, cred, de cinzeci de ani, dar soldaţii care l-au ridicat de acasă după vreo listă, precis că nu ştiau să facă socoteli cu cele patru cifre ale anilor!

În lagăr fuseseră aduşi oameni între optsprezece şi patruzeci şi cinci de ani. Îi spusei asta lui Paul, care-mi răspunse că „socoteala din ţară nu se potriveşte cu cea din lagăr”. Apoi pufni, nu se ştie de ce, în râs.

— Mă, vouă nu vă e ruşine? Părintele Klein vrea să doarmă!

— …lăsaţi-i. Îi binecuvântez pentru asta.

— Hai să vă dau prilej de râs, că n-am apucat încă să vă spun. Dragă Schneider, îmi dai voie?

Cel care intervenise era domnul Zikely, avrigeanul. Un om fin, cult, un bun camarad în lagăr. O singură dată, când vorbisem cu basarabenii, îl văzusem alarmat. De obicei era calm, lucra încet şi nu ştia să fugă atunci când i se ordona. Ruşii îl puteau înjura toată ziua, el o ţinea pe a lui: „Acolo unde se ordonă fuga, înseamnă proastă organizare”. Chicoteam şi ne simţeam infinit mai bine când îl auzeam.

— Dragă Schneider, îmi dai voie?

Domnul Zikely era scund, iar bunul său prieten domnul Schneider, foarte înalt. Slab, cu ochelari, rezervat din fire, fusese directorul general al Companiei Româno-Americane de Petrol din Ploieşti. Nu lucra în brigada noastră, ci fusese repartizat să măture şpanul şi alte gunoaie din secţia de prelucrări mecanice a minei. Şi în timp ce mătura, muncitorii îl insultau cu vorba sau aruncau cu piese metalice în el.

— Hai să vă dau eu prilej de râs. Uite, domnul director general aici de faţă…

Din colţul acestuia nu se-auzi niciun sunet.

— …ieri a avut diaree. Şi din lipsă de closet, a făcut pe el!

Ici, colo, începură oamenii să râdă, încetişor totuşi, ca să nu piardă povestea.

— Ce măsură a luat? ridică Zikely vocea. Cu o foarfecă a decupat din izmană bucata murdară, cam de-o palmă, şi a cusut în loc un petic rotund, uşor detaşabil, pentru un eventual accident asemănător. Halal tehnologie, Schneider dragă! Te felicităm în numele constructorilor de closete care nu s-au născut încă! Nici ei, nici closetele!

Hardughia noastră râdea demult. „Ha-ha-uri” lungi, baritonale

scotea tatăl şi unchiul lui Paulică. Spasmodic râdeau şi Philip şi piteşteanul Meihelberg şi Neubauer…

— Mai am puţin şi caut closetul! ţipă Costi Zwirner.

— …care nu-i! zbieră Neubauer, iar hohotele noastre îl neliniştiră pe Johann, în seara aceea venit în vizită la noi…

Singur domnul Knoblock, ridicat într-un cot, ne privea fără zâmbet. Îl vedeam limpede în lumina becurilor de afară. Şi, cu încetul, cei care îl zăreau astfel, se opreau din râs.

Apoi liniştea reveni, dar ea nu mai era la fel. Nici întunericul.

Abia atunci se auzi, şovăitor, glasul lui Knoblock:

— …M-au mutat… disciplinar… în mină…

Râsesem noi cât râsesem, dar cu petecele nu era de glumit. Lucrul cu lopata, pe lângă faptul că era foarte greu, uza îmbrăcămintea şi încălţămintea, cei mai expuşi fiind pantalonii. Lopeţile ruseşti aveau cozile mai scurte şi terminate în capăt cu mâner transversal. Ca să poţi pune un pud pe lopată, trebuia să lucrezi în fiecare zi cu aceeaşi şi asta şi făceau echipele brigăzii a 4-a, la schimbul de tură. Ne însemnam lopata şi o predam zilnic aceluiaşi om.

Prindeai lopata cu mâna stângă de mânerul transversal, împingeai cu piciorul stâng şi cracul pantalonului nu mai rezista mult la astfel de tratamente. Şi alegeai: sau pui de fiecare dată pe lopată un pud şi-ţi câştigi dreptul la felul doi în cantină, sau pui petece. Şi încă repede! Şi, zilnic… la pantaloni şi în coate. Din lipsă de material, aplicam petecele numai pe ruptură, unul peste altul, pe măsură ce se rupeau. Lipsea complet şi aţa de cusut, aşa că foloseam o sfoară groasă pe care o procuram destrămând şnurul cu care se dirija trotilul folosit la exploziile din mină. Cu sfoara asta făceam toate cusăturile, inclusiv nasturii.

A, ce frumoase erau petecuţele, de diferite culori şi materiale, căci era o găselniţă afurisită a ni le procura. Niciodată nu se punea un petic nou înlăturându-l pe cel vechi, ci unul peste altul.

Câteodată făceam concurs: „Cine are mai multe?” Şi într-o zi, unul din Ploieşti ne-a lăsat ţuţ numărându-ne patruzeci de petece puse unul peste altul!

. . . . . .

— Ce scrii, domnule, acolo?

— Ăsta ţine un jurnal…

…Mi-am notat şi „concursul petecelor” în agendă. Îmi notam totul, zilnic, în agenda primită în dar de la Iţa, de Anul Nou. Nu trebuia să lipsească nimic din cursul atât de neobişnuit al vieţii de acum… dar cu care… luptam totuşi, măcar să ne obişnuim.

Tocmai ne chinuiam să urnim unul din motoarele acelea mari. Nu e simplu să târăşti motorul cântărind până la o jumătate de tonă. Ne smuceam braţele toată echipa de treizeci, ca să deplasăm câte unul de-a lungul a sute de metri. La un moment dat, Junker-tatăl făcu observaţia că şi sclavii care au ridicat piramidele egiptene au rostogolit aşa blocurile de piatră. Knoblock nu mai lucra cu noi, aşa că altcineva nu mai lungi vorba cu vreuna de duh, şi am continuat să ne tragem sufletul înainte de a ne apleca iarăşi pe uriaşul motor electric.

Nacealnicul, brigadierul nostru, Baumenko, nu se vedea, să ne strige „Scorei”! Ba, avuserăm norocul să duruie pe lângă noi aproape imediat unul după altul şi două marfare, aşa că ne-am mai putut odihni.

Dar înainte de a încerca să urnim târâş motorul acela din cele câteva zeci care aşteptau lângă şine, i-am zărit.

Purtau uniforme ale armatei germane… dar ce rupte! Undeva, în direcţia lagărului nostru săpau de zor, forfoteau pe acolo.

De-a lungul câtorva zile a fost clar că se ridică un nou lagăr, câteva barăci încercuite cu sârmă ghimpată şi straşnic păzite! Am comentat mult evenimentul, dar a venit repede şi ora ce ne-a făcut să uităm deocamdată de ei, oricât am fi vrut să le vorbim; pentru că am avut o vizită la locul nostru de trudă şi chin.

Pentru încărcarea minereului existau două excavatoare americane de mare capacitate: „Lima” şi „Marion”, cu acţionare hidraulică şi cupa de cinci tone. Pentru ele au apărut la rampa noastră de încărcare cei treisprezece străini. Străini de loc, pentru că erau mai bine îmbrăcaţi decât amărâţii de mineri din Krivoi Rog. Şi au cerut să le demontăm pe „Marion”.

Ne-a durut sufletul. Chiar şi eu, copil pe lângă ceilalţi, „vedeam” destulă mecanică şi am presimţit ce-o să fie. L-am demontat bucată cu bucată, şi ne-a luat destul timp, căci l-am desfăcut cu mare grijă, cu pioşenie chiar.

Ne-au cerut să le aducem fiecare bucată în parte. Au început să facă schiţe după ele – şi atunci am văzut că erau ingineri şi tehnicieni veniţi să şterpelească proiectele tehnologiei americane.

Şi deodată a apărut directorul minei. Ca din mină, adică a apărut ca din pământ. Numai că nu era murdar decât pe la gură – căci zbierătele lui furioase le-am înţeles bine – limbaj învăţat de câteva luni, he, he…

Nu i se ceruse lui, directorului, aprobarea şi „Marion” trebuia montat „bistrei” la loc.

Remontarea s-a făcut repede şi brutal, pe fondul muzical al strigătelor directorului, mai războinice decât ale tătarilor călare. Dar motorul Diesel, la pornire, n-a mai vrut să funcţioneze.

— Jos! Puneţi motor electric! urla directorul minei.

…Pe urmă, câte zile om mai lucra cu el, o să trebuiască să-i dirijăm cablul gros cât un braţ de om, să nu-l calce şenilele, că electrocutarea nu era departe.

Iar seara, sfârşiţi de oboseală am revenit spre lagăr şi am trecut, cu tălpile târşâinde pe lângă soldaţii aceia în uniformă germană aduşi într-un nou lagăr. Ne părea rău de ei, îi aşteptau poate zile mai negre decât pe noi, saşii din România, civili.

Deodată, se apropie unul. Merge umil, dar privirea i-e cruntă. Atent să nu-l vadă paza din spate, odată se-nfoaie:

— Scoro domoi! [25] Iob tvoiu mati!

Cu cel mai autentic accent rusesc!

Aveam deci parte numai de distracţii în ziua aceea!

Cu excepţia bietului „Marion”.

Lucram într-o seară foarte aproape de sectorul acestora, când s-a oprit pe linie un marfar şi ni s-a ordonat şi nouă şi lor să mergem să-l descărcăm. Aflasem cu timpul mai totul despre aceşti ruşi care se înrolaseră în Wehrmacht [26]. Când armata germană s-a retras, printre cei făcuţi prizonieri erau şi din aceştia, consideraţi „trădători”. Prinşi în luptele din Polonia, au fost aduşi pe jos tocmai de la Poznan. Erau de multe naţionalităţi ale întinsei Uniuni, acum bine păziţi şi muştruluiţi. Uniforma le era groaznic de zdrenţuită. Desigur că, sărăcia ţării fiind atât de mare, nici ruşii nu aveau cu ce altceva să-i îmbrace…

Moralul multora dintre aceşti prizonieri în însăşi ţara lor, era *la pământ*, n-aveau niciun fel de legături cu familia, nu-şi cunoşteau viitorul, dar îl bănuiau… Pe cât fusese posibil, vorbisem cu ei. Dar aveau şi cozi de topor. Una, două, aceştia zbierau la noi, ca să audă nacealnicul şi să raporteze că, vezi Doamne, nici usturoi cu Hitler n-au mâncat şi nici nemţeşte nu le miroase gura…

În acea seară de sfârşit de aprilie se mai încălzise şi totuşi parcă ne era mereu frig… Mi-am suflat în mâini apropiindu-mă de primul vagon. Conţinea lăzi de diferite mărimi. Captură de război.

Printre ele am zărit un cuptoraş. Neîmpachetat. Nici nu cred că mai aveau ce împacheta. Un cuptoraş de tratamente termice, rotund, puţin înalt. Trebuie să fi fost la începuturile lui o bijuterie, dar acum era foarte uzat. Uşa era arsă şi ruginită, o parte din căptuşeală nu mai exista. Şamota era crăpată şi cu bucăţi lipsă.

— Doamne, Doamne, dacă şi pe amărâtu’ ăsta l-au luat, ce-a mai rămas în alte ţări?!

Paulică, lângă mine ca de obicei, se holba şi el la cuptoraş.

— Tibi, hai, nu ne vede nimeni. Îl ducem în lagăr, ne încălzim mâinile.

— Acu' vine primăvara, ce să ne mai… La iarnă! zise altul.

Prin uşa vagonului ne tot uitam la lădoaiele acelea.

— La iarnă, zise tatăl lui Paulică… la iarnă, om fi departe.

Vorbele astea sunaseră ca o sentinţă, poate ca o ameninţare. Sau ca o… da, ca o promisiune de eliberare…

Şi-odată numai ce se înfige unul printre noi:

— Ibi vo mati! [27] Na robotu! Davai bistrei!

Era un tip din aceia în uniforma devenită numai trenţe a Wehrmachtului; rus în vorbă şi naiba ştie ce în inimă…

*

* *

Paulică Junker şi cu mine devenisem nedespărţiţi şi-n loc să ne odihnim oasele care începeau să ne iasă prin piele, ne fâţâiam prin imediata apropiere a lagărului, de câte ori puteam scăpa de ochiul sever al pazei. Cu timpul am descoperit că mina Rudnik-Artioma avea încă o cantină, foarte aproape de rampa de încărcare a brigăzii noastre. O astfel de clădire ne atrăgea precum îl atrage pe şoarece brânza din cursă. Imediat ce-am descoperit-o şi ne-am convins că e o miraculoasă „stolovaia", ne-am aţinut cu furişul pe acolo.

Era o cantină a elevilor şcolii profesionale, viitorii mineri. Ne-am uitat pe geam exact când copiii, trecând pe lângă noi intrau în „stolovaia" de unde venea un pătrunzător şi prea bine cunoscut miros de varză murată.

— Mă, Paule, hai să vorbim cu ei.

— Ce să vorbim, că nu ştim bine ruseşte.

— Ei, nu ştim…

— Ce ştim? Odin, dva, tri [28]? Şi, nu-i vezi? Intră aşa, fără de vlagă, par aşa de supuşi, că sunt în stare, dacă le comandăm „nazad na rabotu" să facă stânga-mprejur iar la mină. Cu disciplina sovieticilor nu te joci!

— Fac practică acolo. Se specializează.

— Specialitate de-asta… are şi Knoblock… acum.

Între timp elevii intraseră şi, fără a se mai spăla pe mâini se prefăcuseră miraculos într-un grup extrem de gălăgios. Apoi primiră fiecare o feliuţă din cunoscuta pâine cleioasă şi păioasă. Asta ne trezi la maximum interesul. Ne-am turtit nasurile pe geam.

— Vstavaite! [29]

Ca la comandă, elevii se ridicară ţinând bucăţica aceea deasupra capului. Ni se scurgeau ochii după ea.

— Slava Stalinu!

— Sla-va Stali-nu! Sla-va Stali-nu! ţipau în cadenţă tinerii meseni.

— Tibi, asta parcă-i o „Kneipe" de la studenţii din Germania.

M-am uitat la el. Piteştenii-s mai cu moţ. Nu ajunsese până la

Buzău aşa ceva.

— E un obicei studenţesc la berărie. Mi-a povestit bunicul.

— Unde? Ce?

— În Germania, până-n războiul din 1914.

— Şi ce fac?

— Şeful lor spune: „Acum o Salamandră vom freca". Şi stau cu toţii drept şi-şi huruie halbele pe masă şi zic: „Eins, zwei, drei" şi-odată cu toţii dau halba pe gât! O trântesc pe masă, golită, şi se-aşează, toţi odată.

Înnebunise Paulică de dor de bere?! M-am uitat la el. Părea tare dezamăgit de „meniu"-ul elevilor-mineri, aşa că ne-am retras strategic de lângă geam, dar nu şi de lângă zidul cantinei. Poate că totuşi…

Eu aveam încă în faţa ochilor bucăţica de pâine înălţată cu mâini murdare spre tavanul de tablă ondulată. Mi-am amintit cum la şcoală ne ridicam la începutul fiecărei ore şi colegul meu, Olărescu Mircea spunea „Tatăl nostru". Pe nesimţite am început să mormăi rugăciunea cu care tot creştinul se scoală, mănâncă şi se culcă.

… „Tatăl nostru carele eşti în ceruri…" şi am sărit repede la „Pâinea noastră… dă-ne-o nouă astăzi…"

Paulică mă îngâna şi el. Coboram colina şi ne rugam.

— Unde dracu' umblaţi, derbedeilor?! zbiera Johann, roşu tot la faţă, urcând spre noi. Hai, că vă caută Baumenko! zice că-i rost de mâncare dacă săpaţi groapa unuia din sat! a venit văduva să ceară oameni. Hai! Mişcă!

Şi eu şi Paulică ne-am repezit, îmbrâncit, în rându-ntâi în faţa brigadierului.

Cu siguranţă Dumnezeu ne auzise.

Păi, cum să nu crezi în El?!

Am săpat groapa aceea: Georg Junker (unchiul), Neubauer, Paulică, eu şi Knoblock – apărut prin nu ştiu ce minune, tot dumnezeiască, în echipa noastră, taman în dimineaţa aceea; în tura lui de la mină nu se lucra, pentru că reparau lifturile şi, nu care cumva să stea cineva degeaba, i-au trimis în alte locuri; pe Knoblock, la fosta lui brigadă.

Fără preot, fără niciun fel de ritual, am coborât mortul în groapă. S-au uitat la noi până am ridicat moviliţa şi ne-au chemat la pomană. Era cea mai fericită zi de până atunci, de când ajunsesem în lagăr! de o lună, mâncarea începuse a fi vizibil mai slabă şi mai puţină, dacă apa, varza şi zeama de caşă – cea arareori îngăduită-ne – puteau fi mai subţiri decât le făcuse Cel de Sus!

Sfinte, ce dacă nu era carne pe masă! Am mâncat felurile foarte simple, ca sparţii, şi sătenii s-au făcut că nu văd asta.

Am plecat noi voioşi înapoi spre lagăr, cu burţile 'nainte. Gâfâiam.

Pe pielea stomacului puteai bate darabana. Puteam să-l oferim vreunei nunţi, doar se ştie că nunta nu face doi bani fără tobă.

De umflaţi ce eram abia de mai puteam călca. Cu precauţie şi oftaturi de satisfacţie şi suferinţă ne-am aşezat într-un şanţ, cu linia ferată deasupra capetelor; eu unul simţeam că, dacă mai fac un pas, mor.

— Mi se pare că-s în rai, scânci Paulică.

I se prefăcuse până şi vocea de atâta mâncare.

— Fraţilor, zise Knoblock, de-acum pot spune şi eu că-s aproape de rai. Am mâncat ca ’naintea morţii.

— Măi, sus! Neubauer ciuli urechea. Vine un tren!

Nu era tren, dar făcea ca şi el. Duduia pe linie şi-şi fluiera ţignalul. Era Baumenko, speriat că întârziem atâta, prea convins că stăm acolo ca să chiulim de la lopătat. Aşa că venise după noi.

Nu cred că a înţeles vreodată ce se întâmplase cu adevărat…

*

* *

Stau şi mă uit la patul lui gol. Acum e o masă de carne sângerândă într-un afund al minei. O s-o recupereze mâine şi o s-o îngrămădească în vreo lădiţă de scânduri. Sau nici atât.

Şi ceilalţi tac. Ar înjura ei, ştiu. Că s-a deschis din mers uşa liftului abia reparat. Dar suntem năuciţi. Ce uşor ar putea oricare dintre noi să dispară aşa!

Medicul veterinar din Mihăileşti „domnul Arzt”, dă amănunte. Fusese în chiar liftul acela. Dar n-a fost el în dreptul uşii, asta-i, şi a scăpat!

Ceva mă apasă rău pe frunte, pe umeri, în piept… Cum spunea, abia ieri: „Am mâncat ca ’naintea morţii…” Oh, Doamne, ne-ai ascultat ruga, nu ne asculta chiar toate vorbele, Doamne! Nu ne asculta!

Aş vrea să-l văd intrând pe uşă cu obişnuita lui glumă pe buze despre „coada” de la closetul cu fereastra mare, cât cuprinzi cu ochii… Aş vrea să mi-l închipui măcar aşa cum arăta ieri încă, revenind spre lagăr, cu noi laolaltă pentru ultima oară…

Îmi afund capul în saltea… În cantină, cizma ofiţerului îi ţinteşte ficatul; şi-l smulg în lovituri, de la masa încă neîncepută.

Nu! Nu! Opriţi-vă, călăi nemernici! Laşilor!

Johann se introduce jumătate prin uşă:

— Mâine e întâi mai şi vi se dă masă festivă! Bucuraţi-vă! Serbăm ziua prin muncă! E sărbătoare! Bucuraţi-vă!

…Dar cizma loveşte iar şi el revine trist la masă, acolo unde stătea de obicei: lângă mine.

Aici vei şi rămâne. Mereu lângă mine.

O macaroană cenuşie pluteşte melancolic în castronul din aluminiu oxidat. După ce toată dimineaţa, singura conversaţie de-a lungul şi de-a latul, până la sârma ghimpată, precum şi la lucru fusese „Azi ne dă la masă ceva nemaiîntâlnit” cu variaţiuni pe aceeaşi temă… Acum răscoleam toţi cu lingură prin zeama aceea puţin vâscoasă căutând zadarnic o a doua macaroană zdrobită. Pentru o astfel de supă – tot nesărată însă – se făcuseră economii timp de o lună, şi nu-mi doream decât să vină mai repede o a doua sărbătoare sovietică, să văd iar aşa ceva în castronul din faţa mea.

Câtă nerecunoştinţă! Doar cu două zile înainte mă îndopasem la pomană, dar nu ştiu de ce azi burta mi-e lipită de spate şi pofta de mâncare mai aprigă.

În mina în care fusese accidentat nu s-a mai putut intra o săptămână. Abia după aceea au recuperat cât mai rămăsese din el.

. . . . . .

Acum aproape s-a înserat. Ne-am strâns unul în altul Victor Krauss, Paulică şi cu mine, pe priciul de sus. De aici putem vedea încă, sub un oarecare unghi, o bucată din drumul râpos ce duce spre o pădure măruntă, singurul petic de pământ înverzit de lângă lagăr.

O cotigă urcă spre cimitirul improvizat acolo pentru deţinuţi. Căluţul jigărit abia poate urca dâmbul mic. Un deţinut mână mârţoaga, alţi doi merg în spate. Dar avem consolarea că unul dintre ei este preotul buzoian Klein. Johann nu observase când acesta a intrat în echipa de trei. Klein va spune rugăciunile pentru morţi.

Cimitirul prizonierilor nu are cruci. Are numai movilţe care vor sfârşi prin a se nivela. Niciun semn distinctiv. Sunt foarte multe movilţe…

De unde stăm acum pe patul de sus, nu putem zări mai mult, doar o bucată de drum şi intrarea în pădurice. N-au vrut să lase nici măcar fosta lui echipă la înmormântare. Ne-au spus că, pentru ce şi cât a mai rămas din el sunt prea de ajuns trei oameni să-i sape groapa.

O, de câte ori în această primăvară nu văzusem prin gemuleţ, mârţoaga trăgând căruţa aceea prăpădită! Şi cât de nepăsător eram până azi, în faţa morţii!…

Închid ochii, încerc să-l mai văd o dată aşa cum a fost. Ciudat, în loc de asta văd cuptoraşul acela amărât din vagonul cu maşini şi utilaje capturate. Cuptoraşul cu uşa arsă şi căptuşeala căzută. Oamenii lagărului piereau între copacii tineri, fără o cruce la cap măcar. Nicio pagubă! Pentru fiecare deţinut mort, poftiţi câte un prăpădit de cuptoraş!

Zarva din lagăr devine deodată de nesuportat. Strigăte, urlete, râsete ţipate cu nebănuită putere.

— S-a terminat războiul!!

— Mergem acasă!!

— Victorieee!! Pace! E pace!

— În ţară! Acasă, de la-ntâi ale lunii!!

Singură mârţoaga, trăgând cotiga şi continuând a se hurduca prin şleaul drumului, dispăruse acum în pădurea-cimitir.

Knoblock ajunsese acasă.

6.

Odată cu venirea primăverii nu ştiu cum s-a făcut că ne-am simţit mai în putere – Victor, Paulică şi cu mine. Poate ne obişnuisem cu munca. Cei din echipă erau de altă părere: tinereţea rezista mai bine. Oricum, nu ne mai uitam ca la cinematograf la Nikita, ucraineanul slăbănog şi la Jenia „gură-spartă" atunci când încărcau vagonul mai repede ca cincisprezece dintre noi.

Perechea era bună pentru propagandă la jurnalul de actualităţi! Bărbatul părea îmbătrânit înainte de vreme. Şi era atât de zdrenţăros, că nu ştiai dacă rubaşca [30] numai găuri îi îmbracă pilea sau pielea îi îmbracă rupturile; iar fata, puternică şi batjocoritoare când ni se adresa, ni se părea cam nebună. Jenia şi Nikita îşi înfigeau lopata în minereul şistos ca şi cum ar fi fost zăpadă afânată şi în numai două ore încărcau vagonul!

Prânzul lui Nikita era o bucată de pâine – ştiţi din care! şi o cană de apă fiartă. Dar de unde, din ce altă mâncare şi, mai ales, unde-o găseau, ca să aibă ei doi şi mulţi alţii dintre muncitorii localnici, atâta putere?…

Bazinul Donbasului cerea minereul de fier. Se scotea, se încărca fără oprire, ziua şi noaptea. Mie şi lui Paulică mai mult ne plăcea să lucrăm noaptea. Atunci puteam noi căpăta de mâncare în schimbul lemnelor şterpelite de peste tot locul, sub lumina becurilor. Dar ziceam că nu se vede pentru că e noapte.

Eforturile noastre aveau un singur ţel: să găsim ceva de băgat în gură. Aşa, direct, cinstit, pe faţă, ceea ce ne dădeau la cantină nu ne-ajungea nici pe-o măsea. Era o primăvară târzie pe meleagurile acelea şi legumele din împrejurimi, cărora le pusesem noi gând rău, cu rădăcină, tulpină şi frunză cu tot, nu crescuseră bine încă.

Dar într-o seară târziu ne-am furişat de la rampa de încărcare şi ne-am prezentat la „stolovaia". La uşa din dos.

— Mamca! Dai nam kuşati! Dai nam hleb! [31]

Şi înălţăm palmele a rugă. Şi-am încercat să-i zâmbim.

Un măturoi ţepos a zburat spre noi. Şi mai ţepoasă, a izbucnit după el şefa cantinei.

— Mamca! Dai nam…

Măturoiul a mai făcut un salt. Pe urmă a venit după noi şi un lemn măricel.

Ne-am oprit la o oarecare distanţă. Femeia s-a dus după lemn, l-a apucat grijulie şi a reintrat în cantină. Mătura a rămas unde era.

Paulică a avut atunci sclipirea aceea care separă pe genii de proşti ca mine.

— Tibi, ăştia o duc prost cu lemnele.

Ce era pentru o femeie de acolo să ne dea o supă din ce rămânea de la schimbul doi? Că rămânea, aşa, chioară-chioară cum era. Dar din seara aceea am început să furăm lemne de unde vedeam cu ochii şi le târâiam după noi până la uşa din dos a cantinei. Scândurile, butucii, chiar şi beţişoarele au făcut ceea ce niciunul din lagăr nu făcuse încă: am căpătat de mâncare! Şi ce de mai noroc ploua pe urmă în gurile noastre!… O dată am avut parte şi de câte un cocoloş de caşa, *fiecare!* Eu, unul, l-am mâncat pe loc. Paul, cu tată şi unchi în lagăr, l-a aşezat în batistă şi a ascuns boţul în haină. Avea să-l împartă în trei.

Când lemnele au luat drumul camerei unde locuiau mamca şi soţul ei, a dat sfântul să putem intra şi noi într-o casă de localnic!

S-a dovedit că perechea e tare cumsecade şi pe picior de ducă în Siberia. Nu-şi făceau planuri de viitor. Nu-şi făceau iluzii. Nu-şi făceau, din cauza asta, nici măcar ordine în cameră. Pe toate suprafeţele plane ori ondulate pe orizontală era câte un obiect. Ceva mai năucitor decât dezordinea aceea nu văzusem până atunci într-o casă de om!

Ne-am aşezat pe două cutii de carton, Paulică şi cu mine. Bărbatul – brigadierul mustăcios şi cumsecade pe care-l cunoşteam de la rampa de încărcare, ne-a explicat de ce vor fi trimişi în Siberia: se ştie că el nu e de acord cu multe din tot ce se spune şi se face…

Ne-am neliniştit. Cu şiretenii de vulpe şi eforturi de măgar umplusem de lemne magazia de acasă a mamcăi. Dacă pleacă… ale cui şi câte magazii mai aveam de umplut?… Dar se pare că era totuşi mai uşor decât să umpli stomacul…

Stăm pe cutiile acelea şubrede, în aşteptare de ospăţ. Doar nu eram în lagăr, ci în tainică vizită-fulger la prieteni. Cu ei am împărţit în acea noapte câteva linguri de lapte şi cojile de pâine uscată. Era tot ce le lăsaseră în cămară Hitler şi cu Stalin.

Când am revenit în lagăr de la muncă în acea dimineaţă, Victor Krauss, care aflase primul vestea, ne-a adus-o, gâfâind:

— Costi Zwirner a fugit! A evadat întregul grup din Târgovişte!

*

* *

Când vremea a devenit mai caldă şi nopţile s-au înseninat, s-au înmulţit evadările în lagărul nostru. Începând cu cei ce făcuseră pe

negustorii vânzându-ne în bazarul din Krivoi Rog, la suprapreţ, hainele ajunse jerpelituri, şi până la cine nici nu te aşteptai.

Într-o zi ne-a dispărut şi frizerul, un bun prieten al lui Costi Zwirner, Anton Hirschkorn. A evadat noaptea, din subteran. Noi ne bucuram pentru ei şi ne rugam să dea Dumnezeu să ajungă acasă, căci numai aşa puteau afla şi familiile ceva despre noi. Dar ne şi înspăimântam. Ce va urma? Şi ce măsuri se vor lua?

Măsurile de pază creşteau. Vocea ofiţerilor se înăsprea. Privirea li se înrăia. Brigada celui ce evada era imediat descompusă iar membrii ei trimişi să lucreze în subteran. Rudele şi prietenii aceleiaşi brigăzi erau despărţiţi. Fiecare evadat sustras prin fugă de la munca silnică era un posibil martor şi nu ţineau să existe martori. De aceea îi căutau. Până îi prindeau.

În mijlocul curţii lagărului zidiseră carcera şi aici erau aduşi prinşii. Îi găseau repede, căci toţi porneau pe jos înspre apus, iar îmbrăcămintea roşcată şi faptul că nu ştiau limba, îi dădea de gol. De-a lungul drumurilor ce duceau către vest, autorităţile erau avertizate şi populaţia invitată sever să colaboreze la descoperirea lor.

Ce aveau cu noi?!

Şi de ce, când nu erau nici var, nici buşteni de descărcat, nici motoare de târât dintr-un loc în altul, nici minereu de lopătat, de ce nu ne lăsau să ne odihnim?! ci ne păzeau spinările frânte pe calea ferată de unde trebuia să ridicăm şi cel mai mic bulgăraş de minereu căzut. Fără oprire! nu trebuia să stea cineva pe loc!

Aşa cum nu stăteau nici fălcile lui Wilhelm Neubauer când mesteca macuca. Omul era un dur. Putea doborî pe oricine cu doar un pumn. Dar când mesteca varză murată, pâine sau macuca, muşchii obrazului i se ridicau până la ochi. Nouă ni se părea că mestecă şi apa-supă. Pe mine şi pe Paulică omul ne fascina, dar ne inspira şi teamă. Nu ştiam că destinul nostru va fi cândva legat de al lui.

După ce târgovişteni au evadat, mai marii lagărului au pus ochii şi pe brigada noastră, deşi cei fugiţi nu lucraseră cu noi. Tatăl lui Paulică a fost mutat când Johann a raportat despre gradul de rudenie al celor trei Junker.

O zi mai târziu după această mutare a avut loc accidentul.

L-au adus pe-o targă improvizată, cu piciorul drept devenit masă de carne sângerândă şi sfărâmături de os. Tocmai ridicau cu presa hidraulică un buncăr distrus, înălţând traverse de lemn sub el şi o presă manevrată manual de către deţinuţi a scăpat şi a căzut peste domnul Junker, tatăl lui Paul.

N-a mai ieşit la muncă niciodată. Medicul veterinar, „Domnul Arzt” a făcut pentru el ce şi cât a putut, aşa cum făcea şi pentru animalele jigărite ale localnicilor, câştigând astfel puţinul ce-i amăgea foamea. L-a pus în atele cu spaima de infecţie netratabilă în lagăr, şi i-a cârpit

muşchii, i-a înnodat tendoanele poate…

În lagărul de la Krivoi Rog foarte mulţi deveniseră infirmi. Ruşii considerau că le mănâncă degeaba varza… S-a zvonit că „vor face ceva cu bolnavii”. Ce aveau să hotărască în privinţa lor era spaima care ne-a împovărat şi mai mult viaţa.

Şi unii dintre noi nu au mai rezistat.

*

* *

Gândul îmi fugea mereu la Iţa care spusese în gura mare, la despărţire, că va fugi şi la Costi, unul dintre cei care o şi făcuse. Noi, mezinii brigăzii – Victor Krauss, Paul Junker şi cu mine îl invidiam. Poate ajunsese acasă. Dar, pe unde? Mi-era în ceaţă geografia Ucrainei. Câte ceva mai ştiam eu de când, la Buzău încă fiind, urmăream pe hartă operaţiunile de război. Dar atâta. Victor nu urmase liceul, aşa că nu „vedea”, credeam noi, oraşele şi râurile pe care le-am fi traversat când ne-am fi hotărât s-o luăm şi noi la sănătoasa! Aşa că Victor, respectuos faţă de „înalta” noastră ştiinţă de liceeni, tăcea în timp ce Paulică şi cu mine tăbăceam pe sub pătură sau prin alte colţuri o hartă apărută în ziarul local. Şi nevasta lui Johann ne-a văzut cu ea într-o zi:

— Ce faceţi aici, băieţi? ne-a întrebat ea cu veselie aspră când, retraşi tocmai lângă sârma de graniţă a lagărului, umblam cu degetele peste ziarul acela.

Ne-am uitat la ea, ba Krauss, politicos, chiar s-a ridicat în picioare.

Era trupeşă. Al naibii să fiu dacă slăbise vreun gram de când ne „debarcaseră”. Avea obrajii roşii, plini şi puteam să jur că nu din mestecat macuca.

— Învăţăm literele ruseşti…

— …ăăă, ucrainene, adusei eu o corecţie, fină.

Nu era făcută pentru asta.

— Bravo, copii! Şi, sunt grele?

— Mama lor, mormăi Victor.

— Să-i spun lui bărbatu-meu să vă înveţe ruseşte, deşi vine săracu’, aşa obosit de la lucru!…

Johann să lucreze?!?! Poate de la anul încolo!

— Dumneavoastră ştiţi ruseşte?

Mă ridicasem şi eu în picioare. Paulică întoarse ziarul cu harta-n ţărână şi izbuti să-l introducă în bocanc.

În acea seară, când ne-am întors din schimbul doi, ne-am găsit paturile şi ce brumă de lucruri mai aveam, răscolite rău de tot…

— Vă anunţ, băieţi, că „Johann cel roşu” a vrut să înveţe geografie… sau litere chirilice…

— Şi n-a avut… manual.

Capacul îl puse Krauss, atât de puţin vorbăreţ de obicei:

— I-ai spus „roşu” pentru că *lucrează* cu *„mine rău”?* Victor a crescut atunci cu cinci capete în ochii noştri. Şi ne simţeam aproape cu astfel de glume, şi ne simţeam bine împreună. Parcă mai puţin obosiţi.

— Hai, că la-ntâi ale lunii care vine, gata, drumu’ acasă! Pufnirăm în râs.

— Tăceţi dracului odată, că-i miezu’ nopţii! zbieră Neubauer din patul de sub mine. Vă fac terci!

Chicotirăm înfundat. Nu mai eram demult „domnule elev”.

— Ah, ce bine-ar fi să ne facă piure! chiţăi Victor.

— Nu ne-ar mai da drumu’ nici la cinşpe ale lunii, adăugai eu.

Mârâitul lui Neubauer ne tăcu ghem pe saltele. Dar ne-apucase o veselie!…

Noi mai găseam putere să râdem.

— Scoro domoi, şopti Krauss, ca pentru un „noapte bună”.

— Scoro domoi, se jură solemn, Paul.

— Scoro… mormăi şi eu.

Ăsta era refrenul. Nici nu-l mai luam în seamă. Ne băteam joc de el.

A început a doua zi după căderea Berlinului şi au ţinut-o ruşii tot pe-o coardă:

„La întâi mergeţi acasă”.

Ai noştri: „La cincisprezece ale lunii precis ne eliberează”.

Ruşii: „La întâi ale lunii următoare vă trimite în România”

Costi Zwirner şi alţii ca el nu aşteptaseră astfel de date. Şi le aleseseră singuri ca să evadeze!

Dar în prima noastră zi de lucru aici, undeva, la o margine de orăşel, românii aceia din Basarabia ştiau mai bine. Fusese o primă lecţie de răbdare pe care nu trebuia s-o uităm.

A doua avea să vină curând.

— A înnebunit şi ăsta…

Totul contribuia la asta, pentru câte ne pătimeau sufletul şi trupul!

Nu exista speranţă de salvare. Cei ce-o căutau erau readuşi între puşti, pumni şi răngi în carceră şi bătuţi acolo până la leşin. Pe urmă, dispăreau…

Părintele buzoian Klein ajutase multor suflete să-şi părăsească, împăcate, trupul. Dar în unele, deşi încă acolo, spiritul îşi găsea alte poteci pe care să hoinărească. Pe astfel de oameni, mâncarea nu-i mai interesa deloc. Sala de mese, iubita spre care ne îndreptam gândul toată ziua şi spre care visam noaptea că alergăm, nu-i mai atrăgea.

Erau totuşi oameni deosebit de liniştiţi cei care înnebuneau. Bolboroseau mereu ceva ce numai ei înţelegeau şi seara, în cantină, îşi

plimbau degetele pe pereţii ei la lumina becului, făcând umbre chinezeşti. Îşi mişcau mâna, degetele, urmărindu-le umbra.

Ne uitam la câte unul, mereu altul, îi priveam cu tristeţe. Noi sorbeam din linguri şi ei făceau umbre pe pereţi. Mereu alţii, în timp ce zilele se făceau săptămâni şi săptămânile – luni.

— A înnebunit şi ăsta…

Dintre cei ce mureau, nebunii lagărului o făceau cel mai repede, însă erau cei mai fericiţi.

*

* *

Linia ferată ce străbătea Ucraina de la apus la răsărit, avea la Pitihatka o ramificaţie de vreo şaizeci de kilometri spre Krivoi Rog. De-a lungul acesteia se strecura filonul de minereu de fier şi erau înşirate minele, deci şi lagărele de muncă. Precum mărgelele pe aţă.

Mărfarele treceau zi şi noapte. Opreau să încarce minereul atât de trebuincios în Donbas şi să descarce – în afară de blestematul de var sau buşteni – tot ce, vorbind despre maşini şi utilaje, îşi putea închipui mintea omenească: unelte, aparatură, maşini, agregate… nu o dată ai noştri afirmaseră că în Europa în care a intrat armata sovietică, din fabrici au rămas doar zidurile…

Mii de astfel de vagoane erau descărcate de conţinutul lor direct pe câmp, acoperind suprafeţe imense… Ziua şi noaptea umblau printre ele amatori de diferite piese şi curioşi, de la copil la vârstnic. Uzinele ce urmau să le adăpostească nu erau încă nici măcar proiectate. Lăzile desfăcute, cutiile crăpate cu conţinutul lor descompletat de hoţi aşteptau în soare sau ploaie sau zăpadă şi se depreciau văzând cu ochii.

Hectare întregi, de nimeni păzite. Şi sutele de trenuri continuau să treacă prin gară, să încarce, să descarce… Nu, nu ne lăsau nici să ne tragem sufletul, altfel nu ni se dădea talonul pentru cantină, cică nu ne facem norma… Dar într-un schimb de noapte, Zikely a fost cel care ne-a oprit truda şi nimeni nu ne-a pedepsit.

— Fraţilor! Veniţi repede aci! Cu ce puteţi lua de cărat! E sare! Am găsit sare!

Şi minunea s-a produs. Paznicii noştri pricepură imediat!

Am înconjurat vagonul şi ne-am căţărat pe el, fraternizând cu militarii sovietici – de la soldat la ofiţer. Luând cât nu puteam duce. Aşa cum pe un os aruncat în ţărână se îngrămădesc furnicile. Am înnegrit cu trupurile vagonul acela încărcat cu douăzeci de tone de sare. Vagon deschis! Ia să fi plouat!…

— Un’ să mai pun?!

— Ia şi-n buzunare!

Ni le-am umplut. Ca şi căştile din carton presat, pe care le purtam

pentru protecţie.

Ruşii au adus pentru ei saci şi căldări. Dar fraţii Wentzel i-au lăsat pe toţi în urmă; au smucit de mâner una din roabele acelea monstruoase şi, cu forţe unite, au împins-o, cu chiu cu vai, spre vagon!

…Că la revenirea dimineaţa în lagăr nu o aveau cu ei nici plină nici goală, nu e vina lor. O încărcaseră oare prea mult? Doar se ştia că, goală fiind, era de neurnit, darămite plină?!

Şi oare, cum s-a accidentat Johann imediat după ce fraţii Wentzel aduseseră cu greu unealta uriaşă lângă vagon? Îi căzuse în cap o roabă şi-l julise rău de tot, explica scâncit, Johann către ofiţeri şi soldaţi, arătându-şi zdreliturile.

— Pune, fiule, sare pe răni, că ai şi de unde lua şi unde pune. Să n-o păţeşti mai rău, îl sfătui pastorul Klein cu toată seriozitatea.

Fraţii Wentzel nu se vedeau. Retraşi pe undeva, probabil că reparau roaba…

7.

— Ostermann şi Krauss! La poartă!

Era o duminică senină şi caldă de iunie. Ne soream prin curte aşa că, auzind strigătul, ne-am repezit într-acolo.

Printre şirurile dese ale sârmei ghimpate am zărit trei fete.

— Iţa!!

— Ana!!

— Leopoldine!!

Militarii din ghereta de pază au îndreptat automatele spre noi.

— Nazad! Înapoi!

Am frânat în alergare dar am accelerat în emoţii. Inima îmi bătea nebuneşte. Iţa!

— Vai! Vaaai! Tibi! Ce slab eşti!

Şi a început să plângă. Laolaltă cu însoţitoarele ei.

— Oo, Doamne! Ce slabi mai sunt!

Suspinele fetelor nu încetau şi lacrimile izvorau bogat pe obrajii lor arşi de soare.

Când le-au văzut plângând, soldaţii n-au mai gonit fetele de la gard, cu toate că ei trimiseseră să ne cheme.

— Tibi! în ce hal sunteţi!

— Vai, în ce hal arătaţi!

O priveam pe Iţa. Şi ea era cu mult mai slabă, dar părea energică, vioaie… Iar eu nu observasem cât am slăbit. Ba mă simţeam chiar în putere, poate că mă obişnuisem cu foamea.

După aceste lamentări, am început să vorbim. Fetele lucrau într-un colhoz, la nord-est faţă de lagărul nostru şi ne-au explicat cum se ajunge acolo. Iar Iţa a preluat – ca în vremurile bune – frânele

conversaţiei.

— Băieţi, trebuie să ne facem planul cum să evadăm!

— Acuma se poate, cât e vară, zicea şi Ana.

Leopoldine şi cu mine ne priveam. Era cald şi multă linişte în jurul nostru. Aş fi strâns-o iar lângă mine, aşa cum o făcusem în tren; aş fi sărutat-o… începând cu ochii ei albaştri ca şi cerul acestei duminici…

— S-a făcut vremea numai bună, spunea Iţa, vioi. Va trebui să evadaţi din timpul lucrului.

— Băieţi, trebuie să veniţi la noi la colhoz, să facem planul, zise Anna Krauss. Cu paza în spate, aici, la voi, nu se poate. La noi e mai multă libertate…

— Duminica viitoare! hotărî Iţa. Vă aşteptăm duminica viitoare. Puteţi pleca?

— Voi cum aţi plecat?

— La noi e mult mai bine decât „se vede” pe-aici…

Am răsuflat uşuraţi. Măcar fetelor să le fie mai uşor. Victor vorbea despre hartă. Spunea pe ce drumuri să fugim, în ce gări să poposim şi unde şi cum, eventual, să ne ascundem…

Santinela se îndreptă spre noi. Toţi cinci ne trezeam parcă dintr-un vis.

— Vorbim la colhoz!

— Să veniţi duminică! Trebuie să vă dea voie!

Leopoldine întinse deodată mâna printre sârmele pline de ghimpi metalici. I-am atins degetele o clipă.

— Nazad! Nazad!

În săptămâna aceea mi-a tot răsunat în auz plânsul Iţei: „Vai, vai, Tibi, ce slab eşti!” Sora mea, atât de curajoasă şi energică, plânsese cum n-o văzusem niciodată, nici măcar când venise vestea că Willi murise. Cred că arătam ca un schelet ambulant în faţa Leopoldinei, faţă de bărbatul arătos din tren, aşa că am început să-l pisez pe Paulică:

— Sunt aşa de slab, mă?

— Mie nu mi se pare…

Dacă şi Paulică se jigărise la unison cu mine, noi doi n-aveam cum să observăm.

— Poate m-am urâţit…

Mă gândeam la Leopoldine, dar Paulică începea să râdă, înviorător:

— Mie totdeauna mi s-a părut că eşti un bărbat „bine”!

Dorinţa de-a mânca mai mult parcă-mi crescuse – asta era marea nenorocire. Oricum, trebuia să arăt mai în „forţă” în vizită la colhoz, aşa că ne-am mărit eforturile la şterpelit lemne pentru cantină şi magazia mamcăi.

Foarte mulţi dintre localnici furau. Aproape niciunul nu pleca de la

muncă fără să nu ducă ceva cu el, orice: ustensile, obiecte casnice, o bucată de lemn de foc… Dacă lemnul era mai lung, îi puneau un cârpoi murdar de minereu pe capul din faţă şi aşa treceau cu el prin faţa tuturor vămilor! Ca struţii! Că se vedea încă cel puţin un metru din el ieşindu-i omului de la subsuoară, nu era nicio pagubă… decât pentru şantier.

Aşa că mare ne-a fost mirarea când, într-o seară târziu a acelei săptămâni fierbinţi de nerăbdare, directorul minei a strigat la noi. Paulică şi cu mine ochisem o frumuseţe de scândură pe o schelă, o coborâsem de acolo cu precauţii de pisică şi acum, gâfâind, ne luptam cu ea, căci era incomodă la purtat chiar şi în doi.

Directorul şi alţii vedeau poate zi şi noapte localnici „cărăuşi" ca noi. Nu ziceau nimic. Şi acu', deodată:

— Kuda?! adică: încotro?!

Ca la comandă, am aruncat scândura de pe umeri. Aproape că l-am lovit pe director cu ea, da' şi el… Ce căuta la unsprezece seara pe-afară? A început să urle, să înjure şi, mai grav, să fugă după noi. Am încălecat urgent peretele unei roabe şi ne-am ascuns în ea, aşa că ne-a pierdut urma. Ha! Măcar o dată, slăbiciunea noastră şi mărimea ei ne aducea direct foloase… Că mai servise ea şi fraţilor Wentzel, nu puteam contesta, dar satisfacţia fusese a întregii echipe şi „campionii" nici măcar nu trebuiau pomeniţi.

*

* *

În duminica următoare n-a mai fost vorba de niciun bilet de voie pentru noi. Ne-au chemat la vizită medicală, aşa că planul de a ne vizita surorile a căzut. Într-o încăpere îngustă şi golită de orice fel de mobilier în afară de o masă, a trecut prin faţa unei comisii militare şirul nesfârşit al deportaţilor din lagărul de la Rudnik-Artioma. Singuri sau sprijiniţi, în cârje improvizate sau bastoane, clătinându-se, pe infirmi şi pe grav bolnavi parcă acum îi vedeam pentru întâia oară cât sunt de mulţi. Niciun membru al comisiei de triere nu purta halatul alb. Aici nu trebuia să fii medic pentru o astfel de triere.

Printre cei inapţi de muncă era şi domnul Junker. Tatăl lui Paulică a fost dus undeva, împreună cu alţi câţiva zeci. Ruşii au procedat astfel în toată salba de lagăre din zona aceea. Pe urmă pe toţi aceştia i-au urcat într-un marfar.

Eram speriaţi. Circula zvonul că îi trimite în România ca irecuperabili. Eram şi bucuroşi, dar mai mult speriaţi. În condiţiile de călătorie, câţi vor ajunge acasă? Şi de ce era trenul atât de sever păzit?

Am alergat, înnebuniţi, Paul şi cu mine, la gară dar n-a fost posibil nici măcar să ne apropiem de ea. Am fugit, să ne dăm sufletul, nu altceva, până la halta următoare şi am apucat să-l vedem o secundă pe

domnul Junker.

„Scoro domoi”!

— Deci…

Paulică mergea cu capul plecat, ca şi mine.

— Deci…

Reveneam de la gară spre lagăr, şi în buzunare pumnii se înfundau, îndârjit. Aproape fără o vorbă între noi, amândoi gândeam acelaşi lucru: revii acasă doar dacă eşti infirm sau bolnav pe moarte.

În cursul săptămânii care a urmat am dat lovitura la legumele din vale. Trebuia să ne întărim, să rezistăm. Am ros fructele şi tot ce se putea din plantele comestibile şi nepăzite, iar pentru mişcările obrazurilor noastre în vreme ce le mestecam, chiar şi Neubauer ne-ar fi invidiat. Era periculos a-ţi face rezerve ascunzându-le pe undeva, aşa că mâncam pe loc tot ce apucam să luăm din câmpurile de zarzavat, fără să fim prinşi.

Vine unul într-o zi şi strigă din uşa dormitorului:

— Veste bună! E plin de sârboaice în oraş! Au lagărul în partea cealaltă a târgului!

— Să mergem duminică la ele!

— Sârboaice ai spus?

— Din Iugoslavia! Stau în clădirile prăpădite ale căminelor unei şcoli!

— Duminică mergem să le consolăm!

Noi trei, mezinii brigăzii, ne-am dus acolo, însă, imediat. A doua zi. Şi ne tot întrebam: ce-au avut ruşii de împărţit cu sârbii? Doar sârbii luptaseră precum leii împotriva lui Hitler şi partizanii lor nu aşteptaseră ajutorul cuiva.

— Da’ cu noi, zicea Paulică, mestecând ceva, cu noi, elevi de şcoală, ce-au avut?…

Eram cu totul de acord cu revolta lui, dar ce-o mai fi avut atâta de mestecat Paulică? Doar nu fusese cine ştie ce de morcovul împărţit între noi trei şi pe care abia îl isprăvisem de ronţăit. Mergeam spre oraş, încercând să împac albastrul ochilor Leopoldinei şi cârlionţii aurii de lângă urechea ei cu ideea că, împreună cu fraţii mei de lagăr mă duc să cunosc nişte fete.

…Am ajuns acolo, le-am văzut, le-am auzit glasul – şi încă unele vorbeau în româneşte… Ne-am întors. Nu era timp de legături sentimentale, ne consolam noi.

Nu ne-au dat nicio atenţie. Dar ne-am întors în lagăr pregătind pe drum laudele despre cuceririle noastre…

În poarta lagărului am rămas cu vorbele pe buze.

Carcera din mijlocul curţii era înconjurată de deţinuţi. Stăteau la o oarecare distanţă, într-o linişte nefirească. Dinăuntru se auzeau icnete

şi lovituri. Semănau cu zgomotul făcut când baţi covorul, dar întovărăşit de înjurături ale bătăuşilor, greu de suportat chiar şi de către urechile noastre, atât de obişnuite cu ele. Pe urmă icnetele s-au prefăcut în gemete. Pe urmă şi astea au încetat.

Din carceră au ieşit câţiva puştani înfierbântaţi, dintre aceia care ne păzeau în gheretele cocoţate la colţurile lagărului. Fiecare avea în mână o rangă de fier. Ultimii doi au tras pe jumătate în afară un corp inert scăldat în sânge, pe care cu greu l-am recunoscut.

Era Costi Zwirner!

Îl prinseseră!! Îl omorâseră?!

Unul dintre soldaţi s-a apropiat cu o găleată în mâini şi i-a aruncat apă pe cap. Era atâta linişte, încât s-a putut chiar auzi geamătul stins, stins de tot. I-au mai aruncat apa din încă o găleată şi l-au târât înapoi în carceră, lăcăţind uşa.

Toată noaptea am păzit carcera, cu ochii şi degetele printre gratii. Micii călăi, admirabilii elevi ai vreunei şcoli de bătăuşi, ne-au lăsat. Ştiau ei ce făcuseră. Nu era pericol să le fugă victima. Nici măcar să-şi revină prea curând… Costi nu vedea, nu vorbea. Cu atât mai mult nu putea mânca ceea ce i-au aruncat, prin fereastră, deţinuţii.

Mai văzusem eu şi altă dată ce făceau cu evadaţii prinşi. Dar cu un copil, precum Costi?! Băiatul blond şi subţirel, frumos la obraz ca o adolescentă… prietenul nostru Costi… Ce făcuseră din el?!

Când am revenit de la lucru a doua zi, arestatul dispăruse. Carcera avea uşa larg deschisă. Părea că ne spune: „Intraţi! Vă aştept! Altul la rând!”

În aceeaşi seară Victor şi cu mine l-am căutat pe Johann.

*

* *

Şeful, cu numele doar, al brigăzii noastre s-a lăsat greu. Însă noi aveam o hotărâre disperată în privire şi în glas. Spaima că, odată prinşi, am putea avea parte de bătaia la care asistasem, ne dădea putere. Fuga împreună cu surorile trebuia organizată foarte bine. În cele mai mici amănunte. Şi primul pas în privinţa asta era să reluăm legătura cu ele, să le revedem. Să ne lase să le vizităm deci, la colhoz.

După „accidentul” cu roaba, atât de perfect aranjat de fraţii Wentzel, linguşitorul şi perfidul Johann se ţinea cam de o parte. Ne vorbea puţin şi nu se mai înfigea să traducă totul. Aşa că momentul şi felul de adresare ales de noi a fost foarte potrivit:

— Domnule Johann, de atâtea luni nu mi-am văzut sora… Şi e aşa aproape de aici…

— Şi eu, domnule Johann, am sora tot acolo…

— Zău, mă?! Da’ tu, se adresă lui Paulică, şi tu ai soră?

— Nu, domnule Johann, eu nu vreau să merg cu ei. Eu rămân aci

drept garanţie!

Am început să râdem împreună cu Johann şi omul s-a mai dezbăţoşat.

— Bine, vă duc la ofiţerul de serviciu să vă dea bilet de voie pentru duminică. Aţi văzut ce-a păţit Zwirner?! Unde-s fetele?

— Într-un colhoz…

— Păi, de unde ştiţi unde-i colhozul? Ai?

Ne luase prin surprindere.

— Am auzit unde se duc atunci când ne-am dat jos din tren şi se forma coloana. Astă iarnă. Dumneavoastră nu ştiţi, că eraţi ocupat cu tradusul…

— De atâtea luni nu le-am văzut, domnule Johann…

— Vă rugăm, domnule Johann…

…— Cât pe-aici s-ajungă în scaun domnesc pentru cât l-am „domnit”, zise Paulică seara, în timp ce ne căţăram pe priciurile noastre.

— „Şi-n caleaşca-i ca o roabă, Dumnezeu l-a aşezat…” psalmodie Victor Krauss.

Eu m-am tăvălit de râs pe salteaua de paie putrede. Sâsâituri, proteste slabe ne aduseră la tăcere. Fusese o zi tristă. Nu era cazul să râdem şi aveau dreptate.

— Tăceţi dracului, că vreau să dorm! zbieră Neubauer, stricând astfel liniştea tuturor. Vă fac terci!

Avea el ce-avea cu terciul. Probabil nu-l sătura cel de la „stolovaia”. Cu trecerea timpului, Neubauer devenise din ce în ce mai nervos, chiar violent.

— …salată… susură Paulică. De terci ne-am plictisit.

Georg Junker se înălţă din patul de alături şi-şi privi mustrător nepotul.

Toată noaptea l-am visat pe Costi. Râdea laolaltă cu noi.

Nu ne-am mai văzut surorile. Când, în duminica aceea am ajuns în sfârşit la colhoz, fetele erau duse undeva, foarte departe, la săpat. Venise chiar un camion ca să le transporte.

Clădirea principală era o magherniţă scundă, fără pază, fără sârmă ghimpată. Un adevărat rai! Am întâlnit acolo doar câteva fete bolnave şi pe cele din bucătărie.

Brigăzile de muncă reveneau abia seara aşa că n-avea rost să aşteptăm, căci învoirea noastră era doar pentru câteva ore.

Eram tare supăraţi. Vara înainta grăbit. Nu trebuia să ne mai prindă vremea ploilor sau a doua iarnă aici. Nu ştiam dacă puteam rezista unei a doua ierni ruseşti. Iar de o altă învoire nu mai putea fi vorba.

În zorii zilei de 17 iulie ce se anunţa a fi frumoasă, însorită şi

caldă, trecusem tocmai, în şir indian, pe poteca periculoasă dintre prăpăstiile fostelor mine de suprafaţă şi ne apropiam de calea ferată ce ducea de la Krivoi Rog la Pitihatka. În timp ce coloana brigăzii noastre cotea spre dreapta, spre mina Rudnik-Artioma, s-a apropiat de noi o fată. De sub broboada albă, abia i se ghiceau trăsăturile feţei. Mergând cu pas unduitor, ca din greşeală s-a alipit o clipă de mine:

— Tibi Ostermann…

Am tresărit de parcă fusesem lovit pe neaşteptate în spate. Şi am simţit că mi se strecoară în mână un cartonaş; apoi fata s-a întors imediat, depărtându-se de noi.

Tremurând, m-am lăsat să rămân ultimul din coloană şi l-am tras pe Krauss lângă mine. Cartonaşul – o carte poştală românească – îmi ardea palma. Obrajii îmi dogoreau, inima mi se chircea, ochii mă usturau, paşii mi-au devenit nesiguri…

17 iulie 1985, Braşov

De atunci au trecut exact patruzeci de ani. Conţinutul acestei cărţi poştale nu-l voi uita niciodată.

„Dragă Tibi,

Noi am fugit astă noapte de la colhoz şi am venit să vă luăm şi pe voi. Ne-am instalat în apropierea lagărului vostru în pădurica din dreapta unde vă aşteptăm şi pe voi să veniţi în cursul zilei de azi. Dacă nu veniţi, noi vom porni la drum singure, pe jos!

Iţa, Anna Krauss şi Leopoldine”.

PARTEA A DOUA
AM REVENIT PE DRUMU-ATÂT DE VERDE

„… Am revenit pe drumu-atât de verde
Şi ne-au oprit la jumătatea lui!
Dar pe poteca-nlăcrimată a timpului
Nu ne-a lipsit curajul de-a ne pierde…”

1.

În următorul sfert de ceas” am ajuns” la lopeţile noastre. Ni le-a predat schimbul de noapte şi cu asta a început pentru mine ultima zi de muncă aici!… Eram ameţit de surpriză, gânduri încâlcite cu spaimă şi bucurie mă năpădeau, privirea mi se împăienjenea. Cred că şi Victor trecea prin aceeaşi stare. Mânuia lopata şi-i simţeam surescitarea.

…Cum să pleci aşa?!

Era în plină zi. Pe drum, hainele de lucru, peticite şi parcă tăvălite prin grund, ne-ar fi dat de gol. Era o nebunie să şi ajungi până la pădurice, căci drumul spre ea se depărta de lagăr pe cea mai mare parte din lungimea lui. Nimic pregătit, nimic hotărât!…

Era o nebunie să încerci să evadezi ţinând seama de toate astea. Dar am încercat! am încercat fără a ne gândi o clipă la noi, la un posibil iad viitor, la vieţile noastre chiar. Ne-am gândit numai la surori.

— …Paule…

— …?

— …m-aşteaptă Iţa… Gata!…

O mică tăcere. Pe urmă, ca din întâmplare, Paulică, lucrând la dreapta mea, s-a întors puţin şi palma lui plină de bătături şi de urme de răni vindecate prost, a acoperit mâna mea peste mânerul lopeţii. Cândva, la începutul zilelor noastre de suferinţă aici, mâna lui, pe atunci nebătucită, la fel o prinsese pe a mea. Cred că aşa începuse îngemănarea noastră al cărei liant a fost mereu de cea mai bună calitate.

Deodată, Krauss trânti lopata şi-mi spuse, cu voce tremurândă:

— Hai…

Tulburarea lui o mări pe a mea. Atunci Junker Paul zise, neaşteptat de tare:

— Dacă nu mai puteţi de burtă, ce mai staţi? Uite acolo, în gropile de peste linii!…

Dar cu privirea îşi lua rămas bun.

…Am ocolit mult lagărul în marş forţat, chiar alergând pe unele porţiuni spre miazănoapte unde, ascunse în pădurice, ne aşteptau fetele. Am coborât prin valea râuleţului şi am lăsat în urmă un cătun cu câteva case mizere, apoi am părăsit drumul ce ducea spre lagăr şi atunci a început să crească, repede şi uriaş, pericolul de a întâlni oameni; sătean ori soldat, oricine ar fi înţeles… Şi noi mergeam, umăr la umăr, cu paşi mari, din ce în ce mai mari, cu feţe congestionate, şi prin toţi porii ne ţâşneau picături de sudoare… Pe poteca ce intra acum în pădurice se auzeau doar gâfâielile noastre. Doamne, fii mereu cu noi! Eram aproape! Aproape!

— Kuda? Tibi! Victor! Kuda [32] ?!

…Atunci a urcat Dumnezeu undeva prea sus şi prea departe…

Două femei se proţăpiseră în faţa noastră. Şi una dintre ele era nesuferita şi vicleana de Jenia „gură-spartă”.

— Şto vî delaite zdesi? Kuda vî idióte? [33]

Am înlemnit.

Doi băieţi şi două fete stau faţă în faţă pe potecă şi umbra pomilor din pădurea atât de departe acum, ne răcoreşte obrazul.

— Ia idu v lageri ştobî donositi vas! [34]

Era în stare, nebuna, de aşa ceva!

Noi, băieţii, am făcut un singur pas. Şi acela a fost înapoi.

Acum alergam.

De unde a mai apărut şi fata asta?! Şi… tocmai ea?! Şi dacă… Dar ne-ar fi descoperit pe toţi cinci ascunşi între arbori şi tufe şi ne-ar fi luat ca din oală!

Şi am ales. Am ales, fie vorba între noi. Nu le-am deconspirat pe cele trei fugare. Am revenit noi, spre echipa de lopătari unde ni se observase, desigur, absenţa.

…Şi dacă plecam imediat, în plină zi, cu surorile? Unde…?! Că era numai câmpie, imensa câmpie a Ucrainei în juru-ne. Şi pentru încă multe, multe ore, lumina zilei de iulie.

Am făcut un ocol. Un ocol enorm, ca pentru a apărea dinspre oraş. Drumul acesta înapoi pe care fugeam acum cu disperare a trecut pe lângă pădure… la doar câţiva metri. Apoi prin porumbul înalt.

Înnebuniţi, cu respiraţia întretăiată, nu mai puteam demult schimba vreun cuvânt între noi. Simţeam cum se sparg plămânii, inima, şi ne inundă cu sânge pieptul, gâtul, ochii. Ne împleticeam, cădeam, ne sculam în brânci şi continuam să alergăm cu spaimă, cu ură… Gropile, buruienile ne secerau fuga şi săbiile foilor de porumb ne secerau obrajii. Foşnetul lor neliniştit la trecerea noastră mi se părea o vâjâitură continuă. Am luat cu asalt nişte şanţuri antitanc, precum infanteriştii la atac, am urcat un dâmb…

Ocolisem întregul lagăr pe o distanţă incredibil de mare.

După câţiva kilometri ne-am prăbuşit. Faţa, gâtul, hainele erau negre de pământ udat cu sudoare.

Am revenit, spăşiţi cu adevărat, la lopeţile noastre, după mai bine de două ore. Ne aşteptau. Ai noştri. Şi militarii din pază.

— Unde dracu' aţi fost?!

— Johann a anunţat conducerea lagărului!

…Deci Jenia nu vorbise. „Gurii-sparte" Jenia îi pusese lacăt. Dar ne privea acum cu ochi strălucitori şi, de-am fi avut măcar un dram de putere, i-am fi întors zâmbetul. Primul pe care ni-l adresa.

Ancheta a început pe loc. Ofiţerul de serviciu din lagăr, dur, ne-a pus, prin Johann, o seamă de întrebări!…

Acesta din urmă ameninţa cu vocea, cu privirea, cu obrazul roşu, mai transpirat ca ale noastre.

Ne-am sprijinit unul de altul, Victor şi cu mine, iar Dumnezeu ne-a trimis atunci cuvinte salvatoare. Cu gâfâieli, am început, pe rând, câte unul:

— Am fost peste râu…

— …în satul din vale…

— …să furăm cireşe…

— …ne-au descoperit…

— …ne-au fugărit…

— …a trebuit să facem un ocol…

— …să ocolim tot lagărul…

— …să ne piardă urma…

Ce-a fost asta? un hohot de râs, batjocoritor, un râs plin de uşurare. Al tuturor.

— …sestrî[35], aud limpede deodată pe Johann când se adresa ofiţerului. S siostrami[36], mai desluşesc.

Am reînceput să lopătăm la minereu.

Dar se întoarseră la noi, ofiţerul şi cu Johann.

— Poidite v lageri! Seiceas![37]

Ne consemnează în lagăr. Ne duc până acolo cu escortă şi nu mai avem voie să-l părăsim până mâine în zori.

Am găsit la unul dintre saşii noştri un joc de table şi am ţăcănit zarurile, nervoşi, tot restul dimineţii. Din locul unde ne-am retras, nici două sute de paşi nu erau până la pădurea cea mică. Mergând pe lângă încercuirea ghimpată, drumul ducea drept acolo. Drumul pe care erau duşi morţii. Oare fetele, stând ascunse printre funestele moviliţe, ştiu ele ce este sub acest pământ înălţat?

Ha, eu îmi cunoşteam bine sora! Nu s-ar fi înspăimântat nici dacă şi-ar fi pus un mort deasupra ca s-o ascundă! Şi hotărârea ei de neclintit era evadarea! Iţa! Ce mândru eram de sora mea!

"… Sestrî!"

Am sărit în picioare.

— Victore! Cum spun ăştia la „soră”, „surori”? Parcă…

— Surori? Sestrî!

— Fire-ar ea năpârca de Johannn! Rusul nu ştia, da’ el a ştiut, numai el a ştiut că avem surori, că doar nu erau ceilalţi nebuni să spună! L-am auzit azi!… Şi a bănuit că am fugit la ele! N-a stat pe gânduri să ne denunţe! De-aia ne-au adus cu paza în lagăr!

Eram în picioare şi strigam de răsuna curtea. De nimica nu-mi păsa.

— Vezi…

Victor privea la mine în sus. Când vorbi era trist, calm:

— Vezi… Jenia nu ne-a denunţat. Şi pentru ea a fost limpede că fugisem!

Timpul trecea încet şi ne punea răbdarea la grea încercare. Nu ştiam pe atunci că, marchizul de Vauvenargues în ale sale „Maxime” numise răbdarea „arta de a spera”. Şi mai era încă timp să învăţ că ea nu e de prisos niciodată.

*

* *

Viaţa la mina Rudnik-Artioma continua să îşi desfăşoare, asprit şi nesigur, firul ei mereu rupt şi mereu grosolan refăcut. A trecut vara, apoi toamna şi iarna rusească ne-a dat primele ei semne.

Într-o după amiază crunt de geroasă ne-am dus, domnul Philip, Victor, Paul şi cu mine, înarmaţi cu un atât de jinduit bilet de voie, în piaţa din Krivoi Rog. Ne-am dus acolo să ne schimbăm câte o pereche de ciorapi pe ceva macuca. Venea iarna şi trebuia să ne menţinem „în formă” gingiile, după ce rosesem toată vara ce plante putusem găsi prin câmpurile din împrejurimi, fără a fi luaţi la goană.

A făcut domnul Philip ce-a făcut şi a găsit pe unul în piaţă care fotografia. Plata se făcea în şosete cârpite de noi cu fir deşirat din şnurul de la explozivi. Era mult mai gros decât ciorapul, dar astupa, de bine de rău, găurile cât pumnul. Cât timp ne-am înfoiat noi doi în faţa obiectivului[38], pe Victor şi Paulică i-am văzut cum vorbeau agitat, retraşi după colţul unei clădiri, cu două fete; ele făceau parte dintr-un grup de deţinute ce lucra la un şanţ de canalizare, lovind cu târnăcopul în pământul îngheţat bocnă. L-am lăsat pe domnul Philip să se tocmească pentru numărul şi plasamentul cârpiturilor din ciorapi contra două bucăţi foto, şi am zburat la băieţi.

Nu-mi venea să cred! Erau… „fetele noastre”, Anna Krauss şi Leopoldine!… dar, fără Iţa!…

… la 17 iulie 1945 ele ne aşteptaseră cu sufletul la gură până seara, apoi au plecat din pădurea cu moviliţe fără cruci, şi au luat drumul spre apus. Steaua Polară trebuia să le rămână mereu în dreapta. A fost singura lor hartă…

Ziua următoare s-au ascuns. Dar în a doua noapte, trecând prin satul Kazanka, un bărbat întâlnit în cale le-a ordonat, forţându-le şi chemând sătenii cu mare gălăgie, să meargă la miliţie cu el. Înţelesese că sunt deţinute evadate. Autorităţile cereau semnalarea, prinderea şi predarea oricărui suspect. Toţi erau duşmanii Uniunii Sovietice şi ai tătucului Stalin. Toţi trebuiau anihilaţi.

Dar Iţa s-a smucit din braţul lui ca menghina şi a fugit, ascunzându-se printre casele şi curţile ţăranilor.

Drumul spre România se încheiase pentru Anna şi Leopoldine la numai două nopţi depărtare de Krivoi Rog [39].

Acum lucrau într-un lagăr de femei din apropiere, lagăr format numai din prizoniere ce încercaseră să fugă din alte locuri de detenţie şi fuseseră în urmă prinse. Condiţiile de viaţă erau groaznice, incomparabil mai rele ca în colhozul unde lucraseră până în iulie şi de unde Iţa, acum aflam abia, mai încercase să dispară de încă două ori. Iar aici, munca era peste puterile unor femei, chiar dacă ar fi fost perfect sănătoase şi bine hrănite. Paza militară era crescută şi deosebit de umilitoare".

…Asta fusese povestea şi urmarea încercării lor de evadare din iulie. De Iţa se despărţiseră în noaptea aceea, la Kazanka.

În timp ce Anna Krauss vorbea grăbit, eu ascultam înfiorat şi priveam pe Leopoldine. Dar eram neliniştit la culme. Ce se întâmplase cu sora mea, Elena-Iţa Ostermann?

*

* *

…Şi într-o zi eu am primit o scrisoare.

Din România!

O scrisoare în lagăr!

Evenimentul a răscolit brigada „Expediţie", dormitorul, pe deţinuţii toţi. Plicul, deschis, plin de urme de degete ca şi foaia ce o conţinea, au fost citite şi răscitite. De alţii şi de ai noştri. Dar nimic în conţinutul ei nu ar fi dat dreptul conducerii lagărului să nu mi-o înmâneze.

Ai noştri au citit-o cu lăcomie. Nu-şi luau ochii de pe ştampila cu „Buzău" şi de la cele câteva rânduri pe care o fată le scria unui băiat, chiar dacă nu se iscălea:

„…ce plăcut e să călătoreşti numai noaptea, când cerul e senin şi e lună plină… Ce plăcut e să urmăreşti pe boltă o singură nemişcată stea, Steaua Polară, căci ea indică mereu nordul… Eu nu pot uita asta, e amintirea mea cea mai scumpă…"

Nevinovată scrisoare… de dragoste!

Cenzura, ha! ha! Cenzura!… Iţa o ocolise cu măiestria-i nedezminţită!

Precum se dovedise a-i fi şi curajul.

Cei doi Junker şi cu mine am hotărât să evadăm îndată ce timpul ne va permite să putem petrece nopţile dormind pe pământ. Şi, în deplină taină faţă de toţi cei din jurul nostru, am început să ne pregătim pentru asta. Am pus la punct fiecare detaliu, chiar şi felul în care să ne regăsim dacă ne desparte o anume situaţie; dar, bineînţeles, trebuia să ţinem seama de neprevăzutul adus de alte evenimente.

2.

După tot ce vedeam şi auzeam povestindu-se despre evadări ai căror eroi erau readuşi în genunchi, trăgeam concluzii şi luam învăţăminte. Aşa că am hotărât să pornim la început spre nord ca să ne piardă urma; trebuia să ne urcăm într-unul din mărfarele cu minereu ce treceau zi şi noapte şi al căror mers prin faţa rampei noastre de încărcare făcea uneori posibilă urcarea în mers, când viteza era mică.

Ne-am vândut, rând pe rând, ce brumă de lucruri mai aveam şi ne-am ascuns rublele cosându-le în hainele oprite pentru drum. Am fost de acord cu toţii că schimbul de noapte e cel mai potrivit pentru ca cele trei lopeţi ale noastre cu cozile înroşite de minereu, să rămână fără stăpân.

Dar săptămâna de lucru din schimbul trei a trecut la fel de repede ca şi trenurile a căror viteză nu a făcut posibilă urcarea în vreunul din ele. Deocamdată pierdusem prilejul. În necazul nostru, mărfarele îşi măreau parcă viteza!

Deci ne-am înarmat cu răbdare pentru încă două săptămâni, câtă vreme lucram în schimburile de zi. Apoi a venit iarăşi rândul turei de noapte…

Dar într-o seară îmi face Paulică, pe tăcute, semn să privesc la patul în care dormea Wilhelm Neubauer. Sudorul cel voinic şi taciturn în clipele lui bune, se pregătea şi el pentru schimbul de noapte. Se îmbrăca. Dar hainele de lucru mi se păreau şi mie a fi tare bunicele.

Ne-am uitat unul la altul, Paul şi cu mine, pe urmă iar în jos. Neubauer continua să se îmbrace. Se burduşise atâta încât, oricât de solid era trupeşte, acum părea că şi el şi îmbrăcămintea, făcuseră cură de îngrăşare.

Ce coincidenţă! Am înţeles imediat şi l-am alertat pe Georg Junker.

— Dacă eu trebuie să fiu peste tot de-a lungul frontului de lucru – zise acesta, voi să fiţi în seara asta cu ochii pe el! Şi mă anunţaţi imediat! Dacă fuge *înaintea* noastră, ştiţi ce ne aşteaptă!

Ştiam. Brigada din care se evada era spartă… şi, în subteran cu

ceilalţi membri ai ei! Rudele şi prietenii erau despărţiţi; n-am mai fi putut fugi împreună. Sau deloc.

În seara aceea nu ne-am dezlipit de Neubauer. Pe la două noaptea, nemaifiind deocamdată nimic de încărcat, ne-au pus să facem curăţenie. Noi, tot pe lângă el. Şi ia uite-l cum pleacă deodată, pleacă peste linii, spre întunericul adânc ce începea dincolo de becul puternic de la rampă. L-am anunţat repede pe Georg Junker şi acesta aleargă după Neubauer şi se pierd amândoi în beznă…

Îmi vine să plâng. Şi, numai ce-aud cântând lângă mine:

— Cu-cu-le pa-săre su-ră, cuc! Cu-cu!

Scotea falsete Junker cel mic.

— Ce tot cânţi la noi pe şur-ră… lălăi şi eu şi curg lacrimile pe obraz.

— Ce tot cânţi la noi… se-ntări Paulică iar.

— Te-a apucat cântatu'?

Meihelberg e furios. Suferă încă din iarnă de dureri mari în spate din cauza lopătatului şi al trasului la roabă, aşa că-l enervează orice. Chiar şi frumoasele versuri, cu melodia maltratată de noi.

— …pe casă, cu-cu-le! completez eu, tenor şi mereu fals.

— Faceţi pe mârtanii, de miorlăiţi noaptea?!

Trecuse o oră. Cei doi nu apăreau de nicăieri…

— Unde-i unchiu-tău, mă? veni Johann spre noi. Că trebuie să preia nişte vagoneţi.

— Chiar, unde-i şefu'?

Zikely făcea rar glume, şi mai rar le răspundea. Dar la o înţepătură ca asta adresată lui Johann, nu putea să renunţe. Georg Junker conducea practic brigada; teoretic şeful era Johann. Ba, mai răspundea şi de strigăte şi înjurături. Adică le cumula. Acum se simţi atins, se înfoie precum curcanul şi uită de cel plecat.

Eram convinşi că Zikely făcuse o gafă de care nu-şi dădea seama. Cuvântul de ordine între noi era că, dacă se va observa dispariţia unuia, nimeni să nu sesizeze. Dar până acuma, numai eu cu Victor fugisem… puţin… De fapt, din brigada „Expediţie" nu evadase încă nimeni.

— Hai, treceţi la vagoneţii ăia, zise Johann.

— Sunt în dreapta liniei a doua, lângă macaz, aud deodată pe domnul Junker.

Deşi era transpirat, crispat, prinsese din zbor vorba şi prelua echipa aşa cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

La fel de transpirat şi umflat pe sub hainele în dezordine acum, încruntat, Wilhelm Neubauer venea în urma lui. Am aflat abia mai târziu ce se întâmplase [40].

Acum eram patru. Planurile iniţiale au suferit modificări. Mai ales

că în niciuna din nopţile ce au urmat nu am putut să ne urcăm în vreun marfar. Ca un făcut, toate au trecut în viteză. Şi a trebuit să mai treacă două săptămâni, cu schimburile de zi, timp în care ne-am mărit şi ne-am ascuns proviziile de hrană pentru drum, numai bine ca o parte din ele să fie descoperite… dar, important, nu şi deţinătorii lor!…

Şi iară a început o săptămână în schimbul de noapte. Poate că împilatorii noştri ordonaseră chiar ca trenurile să nu încetinească… Practic, de o lună şi jumătate aşteptam prilejul. Dar cel puţin păstrasem bine secretul evadării.

După două nopţi, am hotărât să plecăm pe jos.

Era în 1946, pe la mijloc de iunie. Trecuse aproape un an de la evadarea Iţei.

*

* *

Am pornit spre răsărit începând chiar cu traversarea celor două scândurele aruncate între malurile, roşii de minereu, ale râuleţului din vale, şi unde ne-am umplut sticlele cu apă. Am ocolit satul şi am intrat într-un lan de grâu, nesfârşit, ca şi teama noastră. După câteva ore „am pus capul nord”, având mereu pe stânga linia ferată, minele înşirate de-a lungul ei cu lagăre – un şirag de lumini, barăci şi sârmă ghimpată ce nu se mai isprăvea.

Oare, cel obosit şi mai cu seamă speriat, vrea mereu să bea apă?! Dimineaţa, ne-o terminasem pe cea din sticle şi ne-am potolit setea într-o mlaştină prin al cărei nămol de pe mal trecuseră puzderie de vite. Pe urmă, am găsit un şanţ mare şi am coborât în el. Aici aveam să ne petrecem, bine ascunşi, ziua.

Marea spaimă, aşezată peste cea permanentă în care trăiam de douăsprezece ore, a început când s-a apropiat de ascunzătoarea noastră un grup de copii ieşiţi cu vitele la păscut. Providenţa i-a ţinut însă departe de noi… Dar i-a scăpat cu siguranţă din vedere pentru câteva minute o vacă! Urmărit de copiii care se jucau de-a războiul, patrupedul a pătruns în şanţ cu gonacii, tot după el. La doar un metru de noi, hurducându-se, vaca a părăsit axul şanţului şi a urcat malul abrupt. Am scăpat neloviţi de ea şi nedescoperiţi de copiii ce-o urmăreau. Altfel… ce s-ar fi întâmplat?!…

Continui să stau ghem într-un tufăriş şi tremur sub acoperământul subţire de frunze. Aş dori să ne ascundă cât mai bine. Şi ar trebui să dorm. Dar inima bate nebuneşte şi simt cum face tot corpul să tremure, iar capul tot zvâcneşte, parc-ar vrea să sară de pe gât şi apoi să cadă spart în bucăţi în jurul meu.

Când s-a întunecat, am părăsit şanţul. Ne continuăm drumul de-a lungul liniei ferate, iar becurile puternice şi sârma ghimpată şi-au

făcut reapariţia. Doamne! Câtă lume au dus la muncă silnică?!

Dar se cânta! Ca şi în lagărul nostru uneori, se cânta şi aici, cu toată foamea şi munca îngrozitoare şi accidentele! Mergeam greu şi spinările noastre se arcuiau deasupra grâului înalt în care eram gata să ne trântim la cel mai mic semn de pericol. Mergeam greu şi-mi curgeau lacrimile, fără de voie, auzind melodii cunoscute:

„Es war einmal ein Musikus wer spielte im Kafe, und alle hüsche Mädchen setzen sich în seiner Näh…” **[41]**

Săltăreaţă, acompaniată la acordeon, această melodie se spărgea, întretăiat, în lumina puternică a becurilor şi venea spre noi parcă în fulgi aurii. Sute şi sute de metri de sârmă ghimpată, sute de lumini… de-a lungul cărora cântecul venea să ne copleşească, atât de ciudat preluat acum de auzul nostru încordat la maximum, stingherit doar de icnelile şi scurtele noastre gâfâieli…

Priveam în mers curţile acelor lagăre ce nu se mai sfârşeau. Cei care cântau în liniştea serii erau după sârma ghimpată. La câţiva metri depărtare treceam noi, în tăcere, liberi şi plini de spaimă…

Bruma ne uda încălţămintea şi hainele, aşa că am riscat şi am urcat pe linia ferată. Tot începusem a îngâna, în surdină, ca pentru mine, ritmat, melodia auzită şi mi-era parcă mai uşor să merg pe traverse.

— Stoooi!! Stoooi!

Ne-am risipit prin beznă ca şoarecii şi bubuitura unui foc de armă ne-a copleşit auzul. Când ne-am regăsit în întuneric, eram trei. Lipsea Georg Junker.

Ce greşeală făcusem! Am dat nas în nas cu santinela care păzea podul. N-o observasem! Nici santinela, nici podul.

Am apelat la planul stabilit anterior şi pe care l-am pus în aplicare pentru astfel de cazuri: mergem înainte doi, trei kilometri şi facem zgomot doar prin ciocnirea a două pietre una de alta. Semnul apropierii. Semnul prezenţei unuia dintre noi.

Întâi am făcut un ocol, am revenit lângă pod şi am mers vreo doi kilometri, pe urmă ne-am aşezat şi am început să ciocănim pietrele. Nu ne vorbeam. Practic, nu ne vorbisem de când se întunecase. Paulică şi cu mine am fi vrut măcar şoaptele să ni le auzim, dar Neubauer mârâia imediat, ba, o dată, m-a şi smucit de umăr când începusem să îngân melodia. Se făcuse rău tare Neubauer. Mai dur de cât îl cunoşteam. Prea dur.

Poate aşa ar fi trebuit să fim şi noi în drumul acesta. Acum şi aici trebuia să trăiască „fiecare pentru el”. Dar noi doi nu ne stricasem încă spiritul cu un astfel de gând. Sprijinul reciproc ne susţinuse în lagăr atât de bine în cele aproape optsprezece luni ale căror tristeţi erau în urmă, fără a şti ce-i în faţă… chiar şi amintirea unei prietenii din trecut e totdeauna teren sigur pe care poţi călca!…

…L-am aşteptat o noapte întreagă pe domnul Junker. Pe

neaşteptate a reapărut, când se topea întunericul în lumină.

Atunci ne-am grăbit să intrăm într-un lan de grâu, pitindu-se în el ca iepurii.

…Santinela se apropiase de cel care, la somaţie şi foc de armă s-a trântit imediat la pământ. L-a dus în cabina de la capul podului şi a început interogatoriul: Cine e? De unde e? De unde vine? Unde se duce? Unde stă? De ce merge noaptea?

Georg Junker i-a spus că e basarabean şi că merge acasă. Soldatul a făcut percheziţie şi mai minuţioasă decât întrebările, i-a confiscat rublele din cusăturile hainei şi tot restul lucrurilor mărunte pe care le avea cu el. Dar i-a dat drumul… nu înainte de a-i spune că R.S.S. Moldovenească nu e în direcţia în care merge el!

Noi am tras concluzia că santinela nu era suficient de bine instruită sau nu apucase s-o înrăiască armata; ori prinsul îi amintea prea mult de taică-său. Mai mult ca sigur l-au interesat însă banii cei fără de glas decât gloria zgomotoasă că a prins un dezertor.

Am găsit noi, în şoaptă, şi acest răgaz pentru glume. Trecusem de spaima unei prime despărţiri. Şi am adormit pe pământul din ce în ce mai cald, sub soarele din ce în ce mai fierbinte. Atunci a venit la noi SETEA.

Iunie suliţa pământul cu razele-i usturător de fierbinţi şi sângele zbucnit la atingerea lor era acum belşugul de sudoare. Ne-am băut apa din sticle până când ultimele rezerve ni le-am trecut de la unul la altul, tremurând de spaimă că ţi se va bea şi picătura ta. Era mai rău decât foamea din lagăr, cea atât de chinuitoare, cea atât de cunoscută. Smulgem fire de grâu şi le sugem restul de sevă din tulpinile aproape uscate. Ziua continuă să ardă. Iar casele din apropiere ne umplu de teamă. Locul ales e, într-adevăr, bun, căci e aproape de nişte rezervoare de apă spre care privim ori de câte ori ne înălţăm capul; dar casele înseamnă *oameni* şi nouă de ei ne este cel mai frică. Atunci când un iepure ţopăi deodată pe lângă noi, ne umplu un alt val de sudoare. Dar iepuraşul nu s-a speriat de noi.

Ziua nu se mai termină. Când apusul cel roşu ne-a lucit ucigător în pleoapele obosite, ne-am sculat de pe patul de grâu fierbinte şi am plecat în căutare de apă.

Însă rezervoarele spre care cu nădejde privisem atâtea ceasuri, erau goale. Am revenit spre linia ferată. Ne clătinam. Siguranţa în mers dispăruse. Mă împiedic de buruieni, de ridicături de pământ… de tot.

Paulică mă susţine. Îmi spune că vom găsi apă în curând, că va fi mai răcoare. Că e cu mine. Că şi ceilalţi doi, nu-i văd eu, dar şi ei se împiedică la fel şi la fel cad…

— Ia lasă-l! Nu poate, să nu se ţină de noi!

Aşa îl apostrofează pe Paulică Wilhelm Neubauer, care merge

grăbit în faţă. Pe urmă îl aud înfundat, vorbind ca prin vată:

— Mototolule! Balegă! Ia uite cu cine m-am încurcat eu la drum! Lasă-te păgubaş, tontule! Dacă mă prinde din cauza ta, o să am grijă întâi să te omor!

Georg Junker nu spune nimica. Merge în spatele nostru şi duce şi hainele noastre. Cineva poate că mi-a aşezat în tot acest răstimp talpă după talpă şi mi le-a pus pe pământ.

La un canton părăsit au găsit un puţ cu roată. Găleata lipsea, dar au improvizat-o dintr-o cutie goală de conserve.

A băut întâi Neubauer. Eu vedeam în timpul ăsta nişte îngeri care îmi ofereau în castroane mari, din argint, ape văluroase din argint răcoros. Am râs şi am întins mâinile după ele. „Daţi-mi-le pe toate, am spus. Le beau pe toate".

Apoi am simţit apa aceea pe buze şi îngerii au dispărut.

Am băut câţiva litri. Apoi a venit rândul lui Paulică şi al lui Georg Junker. Pe urmă iar am băut eu… până când furnicături în picioare mi-au anunţat revenirea puterilor. Aşa am putut vedea, în zorii zilei următoare, odată cu ceilalţi, gara din Pitihatka.

*

* *

De multe ori la mina Rudnik-Artioma încărcasem vagoane cu minereu pe care erau lipite etichete cu menţiunea" Krivoi-Rog-Ismail-România". Furişaţi, am căutat acum astfel de vagoane în gara Pitihatka dar, negăsind, ne-am retras într-o pădurice de lângă staţie şi pe noi, tinerii, ne-au trimis după mâncare.

Ca să ieşim la lumină, în sat, trebuia curaj, nu glumă. Al nostru era zero. Murdari, gros îmbrăcaţi pe crăpătul acela, vorbind stricat ruseşte, am lăsat femeilor din gospodăriile sărace prin dosul cărora ne-am strecurat, impresia clară: suntem prizonieri evadaţi. Dar banii noştri, năduşiţi şi mototoliţi de cât se tăvăliseră prin căptuşeală, ne-au adus totuşi câteva ouă şi o fugă teribilă peste câmp atunci când am văzut cum încep să şuşotească femeile…

…Un beţişor a spart coaja oului şi a amestecat cu delicateţe conţinutul. Am savurat cea mai bună masă din viaţa mea: un ou crud! Ba, i-am ronţăit şi coaja.

Dar până în dimineaţa următoare nu am izbutit să urcăm în tren.

Am pornit pe jos, spre apus. Dar staţiile erau prea rare şi lucrătorii feroviari, prea deşi… Toţi aveau pentru noi un singur cuvânt: Kuda?

O nouă zi, o nouă noapte în ascunzişuri, flămânzi, de-a lungul acestei căi ferate care ducea în depărtări acasă… Într-o noapte, vârâţi unul în altul în magazia cât un coteţ a unei gări, am fost numai la o palmă de loc depărtare de un hoţ care trebăluia nestingherit în jurul

nostru.

După alte două zile am putut să urcăm într-un „pasajerski” [42] întâi pe tampoane, pe urmă sus, unde şi acoperişul era înţesat de lume. Dar trenul acesta care mergea în mare viteză, a intrat deodată într-o gară puternic luminată şi unde s-a golit de tot conţinutul său viu. Am găsit imediat un marfar şi ne-am căţărat cât am putut de repede într-un vagon închis, plin pe jumătate de cărbuni. Şi acolo i-am văzut, negri-tăciune, pe cei patru.

Ne-am speriat cumplit unii de alţii, dar limba românească ne-a dezmeticit pe toţi. Erau basarabeni fugiţi din Siberia, încercau să revină acasă. Nu aveau niciun act, niciun document personal. Nu aveau bani. În tovărăşia lor a trecut noaptea şi jumătate din ziua următoare.

Un feroviar mustăcios apăru în faţa vagonului în timpul staţionării într-o gară mică. Omul s-a uitat la noi şi a plecat fără o vorbă. Sigur, s-a dus la miliţie, să-i aducă încoace, a spus unul dintre noi. Şi, prea speriaţi, am coborât în goană terasamentul risipindu-ne. Pe urmă, istoviţi, noi patru ne-am retras într-o pădure de la marginea acelui orăşel, mereu spre ochii spre gară.

Demult nu mai aveam nimic de mâncare.

— Tibi…

— Mmânm…

Somnolam.

— Paule…

Paulică n-a zis nici „pâs” când unchiu-său ne-a îndemnat. Cu blândeţe.

— Duceţi-vă, băieţi. Încercaţi voi, băieţi…

— …tot noi?

— Aveţi mai mult curaj…

Ce calm era şi câtă blândeţe răspândea domnul Junker! Uneori poate greoi în acţiuni, dar cât de cinstit, cât de bun… Pentru un astfel de om ne-am sculat amândoi şi am plecat să căutăm mâncare. De la oul acela nu mai pusesem în gură decât apă. Trebuia să mergem. Eram mai tineri, deci mai iuţi de picior, mai ageri poate.

Ne-am dus în spatele gării, unde era piaţă.

Dacă bogăţia s-ar fi măsurat în spaime continui, noi am fi fost milionari. Pentru cei trei sute de metri de la pădurice până în piaţa mizeră dar viermuind de lume din dosul gării, şi înapoi. Nici măcar păsările gata fripte care erau de vânzare acolo nu ne-au impresionat. Ci ne-a luat ochii numărul mare de miliţieni din gară şi de pe străzi, precum şi tăbliţa indicatoare a miliţiei. Era cea mai mare, cea mai spălată. Cea mai ameninţătoare.

Observasem de altfel, din ce în ce mai alarmaţi că, pe măsură ce

mergeam spre vest şi ne apropiam de Basarabia, miliţia parcă era peste tot: pe drumuri, în pieţe, în gări, în trenuri. Era atotstăpânitoare.

3.

— Uite, panta de la ieşirea din gară, zise Neubauer. Acolo trebuie să ne urcăm în tren. Încetineşte la urcuş.

Ascunşi în pădurea de lângă linia ferată, o după-amiaza întreagă am tot urmărit mişcarea din gară şi forfota lumii. Dar ceva mai departe, în dreptul pantei, puteam încerca să ne urcăm din mers, când trenurile, cu locomotiva gâfâind, porneau la deal în imediata apropiere a gării.

Era încă lumină şi, furişându-ne, am părăsit pădurea şi ne-am strecurat într-o carcasă de oţel instalată pe un vagon. Făcuse poate cândva parte dintr-un tren de luptă. Cu mai multe intrări frontale şi ferestre prin care altădată se trăsese în inamic, acum era o ascunzătoare ideală pentru noi. Dar şi pentru omul care a intrat pe neaşteptate, a pitit într-un colţ un set de scule şterpelite probabil şi… ne-a văzut!

Am ieşit buluc afară. Am alergat înapoi, spre adăpostul pădurii; şi prin frunzişul ei am zărit grupul de copii ce-l înconjuraseră pe Neubauer, rămas ultimul la ieşirea din acea carcasă.

Ca hienele! Ca şacalii! Aşa au tras de omul voinic, spătos, copii ce nu aveau mai mult de doisprezece ani. Ţipau că-l duc la miliţie şi trăgeau şi-l împingeau până l-au trântit în şanţ.

Resemnat şi în tăcere, Wilhelm Neubauer s-a lăsat în mâinile lor. A fost dezbrăcat, descălţat, împins, trântit, scuturat, stâlcit. Banii, îmbrăcămintea mai bună, cămaşa cea nouă ascunsă la piept, mărunţişuri… micii bandiţi i-au luat totul!

Se înserase şi nouă nu ne venea să ne credem ochilor! Uimiţi şi trişti, ba chiar înspăimântaţi, am hotărât să părăsim toţi patru pădurea în timp ce copiii încă mai strigau: „Miliţia!” Nu mai puteam aştepta. Cu orice risc trebuia să luăm din mers primul tren ce va urca panta în drumul său spre vest.

Ne-a ajutat întunericul.

— Uite, că pleacă un tren, zise Paulică. Uite! Uite mărfarul! Tibi, ţine-te aproape de mine!

— Paule, hai în faţă! am apucat să-i spun, fără a mă întoarce spre el. Ştiam că-i lângă mine.

Ne-am înşirat de-a lungul liniei. A trecut locomotiva, am alergat puţin şi m-am repezit la un vagon de marfa închis, cu platformă şi cabină de frânar. N-a fost uşor, căci trenul îşi mărise viteza acum. I-am zărit încă pe ceilalţi trei cum urmăreau vagoanele ca să găsească moment şi loc de urcare.

M-am strecurat în interiorul de cărbune cu care vagonul era umplut pe jumătate. Gâfâiam şi tremuram. Unde-s ceilalţi? Sunt… singur?

După vreun ceas trenul s-a oprit… undeva. M-am prăvălit pe terasament şi-am fugit în spatele trenului. O! Georg Junker!

— Unde-s Paul şi Neubauer?!

Întrebasem amândoi deodată. Într-un glas.

În bezna acelei nopţi am fugit de-a lungul trenului să-i căutăm. I-am căutat…

…Dar drumurile noastre se despărţiseră.

Prezenţa lui Georg Junker abia mă consola, oricât îl simţeam de apropiat. Paul, fratele meu de lagăr, nu mai era cu noi. L-am plâns pe Paulică aşa cum l-am plâns şi pe Willi. Fără lacrimi. Dar o disperare uriaşă îmi răvăşea sufletul.

Cu Paulică făcusem planurile evadării şi acum Paulică nu mai era. Cu el făurisem visuri dulci şi îndurasem chinuri amare. Viteza mărită a unui tren doar, aşezase între noi o ţară colos în care ne-am fi putut căuta o viaţă, fără să ne mai găsim vreodată.

— Am apucat să urc pe capătul unei osii, pe cutia de grăsime, îmi spune domnul Junker; cu picioarele pe ea şi cu mâinile prinse de fiarele de sub podeaua vagonului. Parcă eram acrobat de circ şi Dumnezeu mi-a dat puterea să rezist până ce-a oprit trenul… M-am ţinut în mâini în timp ce spatele şi fundul atingeau bandajele roţii vagonului… Roata mă freca tot mai tare… Mereu era gata să cad!…

A trecut miezul nopţii. Stăm fiecare la alt capăt de vagon. Cu mâinile, precum iepurii cu labele, ne-am săpat gropi în cărbune şi ne-am cuibărit în ele. Vorbim numai când merge trenul. Când stă el, tăcem şi noi.

Vagonul nostru are uşa închisă numai pe jumătate, cu scânduri. Noaptea e senină, cu lună şi luna e în stânga şi în direcţia de mers, iar Steaua Polară în dreapta. Deci mergem spre vest! Ne liniştim şi adormim.

…— Bună dimineaţa!

Deschid ochii şi abia mă dumiresc unde mă aflu. Deşi ar fi trebuit să fie neliniştit, mic şi uşor, somnul îmi fusese adânc.

— Bună dimineaţa!

Dau să mă mişc din groapa săpată în cărbune, să-mi schimb poziţia şi mă zvârcolesc deodată în ea, cu spaimă. În celălalt capăt stă un om negru! Negru de tot! Păr, faţă, gât, haine, mâini, totul e vopsit parcă în pulberea grasă de cărbune. Doar albul ochilor şi dinţii se zăresc lucind şi mă sperie mai tare.

Dar e Junker! Junker Georg!

Râde.

— Eşti foarte caraghios! Eşti negru tot, Tibi!

Atunci încep să râd şi eu şi să arăt cu degetul spre el. Praful de cărbune scârţâie între dinţi.

— Da' dumnea… ha! ha!… voas… ha!… stră?!…

Hohotim acum şi în vagon e numai noaptea cărbunelui şi noi, vopsiţi precum circarii. Dar cu încetul, privirile ni se îndreaptă cu nelinişte spre lumina vie a dimineţii de afară şi spre câmpurile învelite în ea. Cred că încă mai zâmbeam unul altuia şi încă ne mai luminam ochii la frumuseţea zilei de vară pe când, cu încetul, noroiul din praf negru şi sudoare îl simţim pe noi rece de câte ori, la opriri, feroviarii, mereu mai des şi mai mulţi vin la vagonul nostru.

Tocmai la al nostru! Numai la al nostru!

Pentru că osia, chiar cea de sub mine, a început să emane miros de ulei ars. Se întâmplase ceva la cutia de grăsime, cea dinspre uşa de ieşire. La fiecare oprire auzim paşi, muncitorii din gară aşteaptă vagonul, umblă la capacul cutiei din care iese fum şi ung osia. Şi deodată simţim cum ridică vagonul cu un vinci manual. Pe urmă propun să-l scoată din eşalonul trenului, ca să nu fie necazuri mai mari cu el până la Odesa.

Până la Odesa…

Măcar aflasem unde mergem. Nu spre vest, ci spre sud. Asta se întâmplase cât dormisem noi.

Trenul avea cinzeci, poate şaizeci de vagoane. Dintre toate, necazul cu osia chiar aici fusese!

…Cine cu cine se luptase oare cu destinul nostru în cursul acelei dimineţi?! Cine adusese frica uriaşă ce ne copleşea la fiecare oprire, când muncitorii locali forfoteau, nevăzuţi, pe lângă noi? Cine stătuse în lumina zilei şi cine în ascunzişul nostru întunecat? Îngerul alb sau îngerul negru? Unde fusese locul fiecăruia? Şi, peste murdăria, foamea şi teama ca neclintirea de granit pe care le duceam în trupuri şi suflete, peste mintea noastră inundată de panică, oare cine dintre ei s-a înălţat izbânditor?

*

* *

Pe la sfârşitul celei de a doua nopţi de când ne despărţisem de Paul şi Neubauer, în timp ce, cu viteză mult redusă trenul urca pieptiş o pantă, odată numai ce sare unul în vagon la noi! Nu dormeam, aşa că am putut să ne speriem cât a fost iarăşi cu putinţă. Însă omul, înarmat cu nişte saci, a început să arunce jos cărbune şi noi am ieşit din gropile noastre ca să-l ajutăm. Ca să nu ne denunţe. Ca să auzim acel „Sposibo", omenescul „mulţumesc" adresat măcar o dată unor nimeni ca noi. Când a crezut că aruncase destul, a sărit din vagon să-şi adune prada risipită de-a lungul mai multor kilometri. Şi imediat după aceea,

mărfarul a oprit undeva, la periferia Odesei.

Eram cumplit de însetaţi şi arătam ca nişte homari, dar aspectul ne avantaja acum. Nimeni nu se putea lega de muncitori în zorii unei zile de lucru. Cu precauţii am ajuns în piaţă şi cu ultimii bani am cumpărat câte o felie de pâine acră şi o cană de lapte. Abia când ne-am depărtat de aglomeraţia străzilor, ne-am vorbit.

— Să căutăm podul, să trecem cumva Nistrul în Basarabia, zise domnul Junker.

— Nu e pod peste Nistru la Odesa, am spus. Ştiu precis.

— Cum să nu fie?!

— Nu-i, nene Georg. Ştiu, da' nu-mi amintesc de unde ştiu. E numai podul de la Tiraspol, spre nord. Trebuie s-ajungem acolo.

— Iar cu trenul… A! Tibi! Uite, mai putem mânca! Am găsit astea! Şi ţine în mână, mototolite, câteva hârtii; ruble. Uitasem de cusătura asta!

Zâmbeşte bucuros, iarăşi calm. Oricum, nu ne putem cumpăra bilet. Nu numai că nu ajung banii, dar nu putem risca să fim văzuţi pe peron de gară sau în compartiment de tren, printre oameni…

Mergem agale spre ieşirea din oraş căutând linia ferată ce duce la Tiraspol. Că am nimerit pe terenul unui aeroport unde era mare agitaţie, nu e vina noastră. Când se gândeşte mult cum să-şi scape pielea, omul poate nimeri direct în focul ce i-o arde.

Un paznic s-a luat după noi. Zbiera, apropiindu-se, că vine „Tătucu", n-om fi nebuni să umblăm pe-acolo… Era prea agitat, speriat, prea grăbit ca să ne mai legitimeze. „Tătucu" o fi venit curând după aceea, dar noi nu-l iubeam îndeajuns ca să-i mai aşteptăm sosirea, să admirăm limuzinele negre, maşinile oficiale care-l vor primi. Eram şi noi grabnic aşteptaţi undeva… şi undeva… în patrie.

O, ce aproape ne era de-acuma ţara!

Am mers pe jos toată ziua aceea pe lângă linia ferată şi abia la adăpostul nopţii, într-o staţie mică, am izbutit să urcăm pe acoperişul unui vagon dintr-un „pasajerski". Direcţia Ismail. Aşa scria pe tăbliţe: „Odesa-Ismail".

Lipit de fierul cald încă din timpul zilei, un românaş se lungise acolo şi ghemuia la piept un săculeţ cu pâine.

Vai, ce ne-am bucurat! Începeam să fim între ai noştri, cu pâine cu tot! Dar omul ne-a văzut privirea ce-o aţintisem asupra scumpei lui mici poveri. Vorbi simplu:

— E foamete, e secetă mare… E foamete mare…

În ţăcănitul roţilor se auzea mereu: se-ce-tă-foa-me-te…

— De unde vii, prietene? întrebă Georg Junker.

— Am fost la Odesa. Am dus acolo de-am vândut ultimul covor din casă… pe pâine… pe pâine… Am familie mare.

— E sărăcie în Basarabia?

— E secetă… Murim de foame…

…se-ce-tă-foa-me-te… se-ce-tă-foa-me-te…

Şi s-a încovoiat mai adânc pe săcuţul aromitor.

M-am ridicat şi am plecat spre celălalt capăt al vagonului, lăsându-l pe domnul Junker cu basarabeanul. Să nu fim trei la un loc, să nu fim văzuţi uşor. Să mă depărtez de sacul de pâine, al cărui miros mă învăluia. Ca să nu alunec de pe acoperişul bombat, m-am încolăcit în jurul unui coş de aerisire. Ca un căţel flămând.

Cred c-am dormit puţin. La trezire, încă era noapte. Ne opream adesea în staţii mici, prost luminate. Apoi trenul a intrat pe uriaşul pod dintre malurile înalte şi luna a sclipit în apele liniştite ale fluviului. Nistrul! Veneam acasă! Intram în Basarabia! Fiorii nu mă părăseau, uite Tighina! Uite ce puternic luminată e gara Tighinei şi placa lăcuită pe care i-au pus-o ocupanţii:… *BENDER*.

. . . . . .

M-a trezit din visare bocănitul tălpilor de cizmă pe vagon. Miliţia! Miliţianul! era deja sus!

A lovit cu piciorul pe basarabean:

— Davai documentî! **[43]**

Din celălalt capăt de vagon, am tresărit. Omul ordinei a dat cu piciond în Georg Junker:

— Davai documentî!

M-am ridicat ca fulgerul şi am luat-o la goană pe acoperişul vagoanelor, spre locomotivă. Miliţianul a strigat în jos, cuiva, să mă urmărească! Să mă prindă! O altă uniformă a început să alerge pe peron, odată cu mine! Eu sus, el jos. Mă apropiam de capătul trenului!… Doamne, de ce stă de atâta vreme în gară?! De ce nu pleacă odată?!

Disperat, m-am lăsat să alunec, lovindu-mă şi julindu-mă. Am fugit pe sub alte vagoane de pe linii paralele, m-am furişat zdrelindu-mă tot şi m-am trezit abia undeva, pe lângă o magazie a gării, cu sufletul părăsindu-mă cu încetul la fiecare gâfâitură, la fiecare scâncet mic ce-mi ieşea fără de voie. Ca animalul flămând, atacat, fugărit…

Eram lovit, rănit, cu hainele rupte.

Şi, mai rău, eram singur.

Nu puteam rămâne acolo. Cât era noapte, trebuia să mă mişc spre ţară. Surprins, am văzut că trenul acela cu ghinion era încă în gară şi gata de plecare spre Ismail. Am alergat la locomotivă şi am intrat sub tenderul cu cărbuni. Se lumina de ziuă şi atunci m-au văzut mecanicul şi fochistul.

M-au văzut!… Nu m-am ferit de ei. Numai locul de unde veneam l-

am tăinuit.

— De la Bălţi, am răspuns la întrebarea lor. Am o soră acolo. M-am dus s-o văd.

— Şi unde merji acu'? întrebă fochistul.

— Cum, unde? La Ismail doar. Lucrez la descărcat minereu în port.

Ce puteam altceva spune? Hainele, unde nu aveau rupturi sau negreli de la cărbune, erau roşii, de la minereul de fier. Amintiri de la Krivoi Rog. Toate bogăţiile pământului erau pe mine!

— N-ai bilet… constată, laconic, mecanicul.

— De unde să mai am şi de bilet? Ce-am avut, am lăsat soră-mii. E tare amărâtă şi-are bărbat rău…

— Nu eşti nici primu' nici ultimu'…

Deodată m-am neliniştit. Am surprins o privire schimbată între cei doi. Atunci am insistat:

— Nu merg pe degeaba. Vă dau cărbunii la lopată. Vă ajut eu.

Între mine şi cabina lor era un perete metalic; avea o deschizătură la bază de unde luau cărbuni, aruncându-i în focarul cazanului cu aburi.

S-au învoit. Afară se luminase bine, ziua se anunţa tot frumoasă, tot caldă, staţiile erau dese, dar n-aveam timp să văd prea multe. Tenderul locomotivei a mai primit şi alţi chiriaşi; amărâţi fără bilet… ca şi mine.

Gara Bolgrad. Un oraş măricel, cred. Nu am timp să văd prea mult în afară. Mi-e groaznic de foame. Demult se mistuise chiar şi amintirea nimicului de pâine îmbucată la Odesa. A, dar ce puţin mai este, suntem, cred, aproape de Ismail.

Unde o să-mi pierd urma. Unde o să intru în Dunăre cu ultimele puteri. Ba nu, nu e adevărat. Am putere destulă încă să împing la cărbuni din tender. Nici oboseala n-o mai simt. E aproape oraşul Ismail. Îl apropii şi eu, cu lopata mea. E aproape!

Mergem. Oprim. Plecăm. Mergem. Oprim. Staţie după staţie, graniţa e tot mai aproape. Mergem! Mergem!

O staţie mică. Pe tender se mai urcă cineva. Tresar din tot corpul şi dau să fug. Miliţia!!

Un miliţian cu faţa tuciurie; zâmbeşte şi… mă calmează, căci vorbeşte româneşte.

— Unde mergi?

De ce simt în gură cărbunele tot? înghit, încerc să vorbesc şi vocea mi-e slabă.

— …la Ismail…

— De unde vii?

— …de la Bălţi…

— De ce vrei să fugi? Stai cuminte, că doar nu-ţi fac nimic. Trage un ziar de la piept, îl desface şi începe să-l citească. Eu suflu din greu.

— Ce faci acolo? Nu mai dat cărbuni? strigă fochistul prin ferestruică.

Reîncep ca în vis. Mâinile nu mai sunt sigure. Ce tare hârşcâie lopata pe cărbuni… mă asurzeşte…

Oprire.

Ţeava revolverului mă împunge în ceafă.

Am fost prins!

— Coboară şi ia-o ’nainte! Cuminte, că doar nu-ţi fac nimic!

4.

Pe când eram doar un copil, în vizita noastră la Arad, am fost odată martorul unei scene care mi-a răscolit multă vreme după aceea sufletul. Cu timpul, durerea pentru ceea ce văzusem s-a estompat şi imaginea s-a depărtat însă, câteodată, ea se întoarce vie, în faţa ochilor; atunci resimt aceeaşi milă grozavă, aceeaşi neputinţă în faţa răutăţii celor mai puternici.

…Într-o groapă destul de adâncă a unei fântâni în curs de săpare căzuse, nu se ştie cum, un căţelandru. A încercat el un timp să iasă, a zgâriat pereţii de pământ cu labele, dar n-a putut. A zgâriat şi a lătrat. A tot lătrat şi a chelălăit. Pe urmă s-au auzit din fundul gropii numai chelălăiturile. Noi, vreo doi copii, am rugat pe vecini să vină să-l scoată, dar se întuneca şi nu au vrut. A trecut seara, a trecut noaptea. A doua zi, parcă din fundul pământului i se auzeau doar scâncetele.

Ne-am adunat câţiva şi ne-am uitat în jos la el. Când i-a văzut aplecaţi pe marginea gropii, căţelul a tăcut. Se uita în sus cu botul mic plin de pământ şi în ochi i se citea limpede frica. Ar fi trebuit să se bucure că-i vine scăparea, dar n-a făcut-o. Ba, când unul din cei doi oameni mai în vârsta s-a aplecat mult pe buza gropii ca să-l ia, a mârâit şi s-a lipit mai tare de pământul umed.

— Ia mai dă-l încolo şi lasă-l să crape aici, dacă nu vrea! a zis celălalt.

— Vrei să spurce locu’? Asta-i fântâna de-o face vecinu’. Ia daţi-vă-n lături, copii, să-l luăm dracu’ de-aci.

…L-au scos. L-a luat acela, cumva, de-acolo, aplecat mult peste groapă, ba chiar ţinut de picioare de celălalt. Şi, spunându-i mereu „Stai cuminte că nu-ţi fac nimica” s-a ridicat, gâfâind, ţinând căţelul de ceafa.

Acesta se zvârcolea cu puteri puţine şi scheuna încet. Am vrut să i-l luăm noi, să-l mângâiem, dar nu ne-au lăsat. Aş fi uitat întâmplarea, dacă i-ar fi dat drumul imediat. Dacă i-ar fi pus înainte o strachină cu apă sau un coltuc de pâine, aş fi uitat. Dar, fără să-l lase din mână, cel care l-a scos a ridicat piciorul şi a lovit căţelul. Pe urmă l-a trântit de-a dura şi, poate supărat că-l făcuse să piardă timpul pe-acolo, fulgerător,

al doilea l-a lovit aşa de tare, încât schelălăiturile lui mi-au săgetat creierul.

Înlemnisem. Nu înţelegeam. Eram acolo copii care am fi vrut, fiecare, să-l luăm, să-l mângâiem, să-l alinăm, să-l ducem acasă.

Căţelul negru cu pete albe, păr lucios, lung, moale şi urechi frumoase, a rămas la pământ, zvârcolindu-se. Al doilea, care lovise mai tare, a spus primului, care-l scosese destul de greu din groapă:

— Am văzut hingherii pe strada ailaltă. Cheamă-i încoa' la marfă. Luăm bani pe el, uite ce piele are!

— Nu, nene! Nu, nene! am început noi a striga, ba să şi plângem, căci nu ne lăsa deloc să ne apropiem de bietul animal.

— Marş de-aici! a strigat primul.

Nu se adresa câinelui ce se zvârcolea.

Dar niciunul dintre noi n-am avut atunci curajul să-l ridicăm de lângă bocancul omului rău, să fugim cu el. Violenţa celor doi maturi ne împietrise.

Ce-a urmat, nu mai vreau să-mi amintesc, dar îmi voi aminti până la moarte. A fost o nelegiuire fără margini. Animalul, rău lovit, nu se putea mişca. Era doar un căţel. Plânsul îi era şi el mic. Şi au venit hingherii… şi aproape l-au ştrangulat!

De ce?! De ce?? De ce l-au mai salvat, dacă l-au schingiuit cu gândul să-l şi omoare?!

Martori deznădăjduiţi, noi, copiii am simţit poate pentru prima oară o durere sufletească de nealinat. Eu, până a doua zi am fost ca bolnav. Mereu tresăream şi suspinam. Ce vină avea copilul acela, doar că era copil de câine?! Doar că era prea tânăr ca să se fi ferit de groapă, de lovituri… de oameni, oricum, mai puternici decât el?…

. . . . . .

După câteva palme răsunătoare şi pumni daţi cu pocnet în sediul miliţiei din Ismail, am recunoscut cine sunt, de unde vin şi unde vreau să ajung…

Pe o masă era înşirată îmbrăcămintea mea, aproape toată sfâşiată la cusături, precum şi obiectele care i-au făcut pe proştii aceia de anchetatori să-mi dea mai multă atenţie decât meritam: stiloul cu peniţa din aur la care s-au uitat ca la ceva nemaivăzut, agenda ce fusese cusută la subsuoară şi o bucată de cordon exploziv.

Ei, da, ei erau opt ofiţeri cu epoleţii înstelaţi ca o noapte de august, şi eu, în faţa lor, încercând să mă reechilibrez după fiecare lovitură. Eu eram *spionul*.

Ne aflăm în Ismail, oraş românesc, în Basarabia, dar mi se adresează prin translator; un subofiţer român.

Ce scrie în agendă? Citeşte aici! La pagina asta! La rândul ăsta! Cuvântul ăsta!

Mi-a făcut totuşi plăcere să le citesc. Era o amintire plăcută şi destul de… sărată, furtul din vagonul de la Rudnik-Artioma.

S-au înfoiat la translator. Inventează?!

Acum citeşte aici!

Au ascultat amănunte despre cum s-a căcat pe el domnul Schneider.

Îmi bat joc de ei? Citeşte aici!

Şterpelitul cartofilor din grădinile satului de lângă Krivoi Rog, legume adunate noaptea în grabă într-o găleată furată şi ea de la „stolovaia", i-a pus pe gânduri.

Probabil metodele mele de spionaj erau ceva nemaiauzit. Ca un clopot care bătea, oricum, de-a surda pentru ei…

Dar n-au renunţat. Rămânea cordonul exploziv, o funie subţirică, de vreo jumătate de metru. Sfoara asta o luasem dintr-o grămadă de minereu. Din lipsă totală de aţă de cusut, noi despleteam bucăţile de cordon rămase printre bulgării cei roşii. Ieşea la iveală când îl lopătam. O astfel de funie era o împletitură deasă în al cărei miez era un cordon continuu cu pulbere explozivă. Îl foloseau minerii în subteran. Deţinuţii despleteau firele şi le foloseau la cusut.

Ce voiam să fac? Ce misiune aveam, să arunc în aer un port sau altceva? Şi, unde-i dinamita?

Ofiţerul care conducea ancheta a luat stiloul, să caute dinamită în el. Ba l-a şi băgat în buzunar, ca să cerceteze în linişte, acasă, locul explozivului…

…Până nu am rupt un nasture de la haină, cusut cu un astfel de fir, nu s-au lămurit că intenţiile erau ale unui paşnic amator de rufe cârpite…

Aşa am crezut eu.

Dar, din motive de neînţeles, continuam să fiu pe plan local mai periculos ca Mata Hari. M-au dus într-o celulă în care lumina se aprindea de afară. Pe jos, pământ rece şi nişte oase mari, mari şi năpădite, înnegrite de furnici!

Am luat unul, am scuturat furnicile de pe el şi mi l-am pus drept pernă, direct pe pământ. Imediat după aceea mi-au stins lumina. După câteva zile, când furnicile albiseră bine oasele acelea şi erau pe punctul de a trece la oasele mele personale, bine păzit, m-au condus cu trenul înapoi la Bolgrad. În altă închisoare.

*

* *

Beciul murdar, nezugrăvit, întunecos, era plin de oameni care se holbau la mine. Într-un colţ, o zăbrelitură de şipci închidea o masă de trupuri umane care, dacă şi-ar fi umflat cu aer plămânii, toate odată, ar fi făcut-o să cadă cred, aşa cum învăţasem eu la religie despre

zidurile Ierihonului.

Cu uşa, mâinile şi genunchii a izbutit gardianul să mă împingă după îngrăditură, atâta era înghesuiala de mare acolo. Şi imediat a plouat cu întrebări şi dinăuntru şi din restul beciului care mi se părea acuma precum câmpul de la Mihăileşti faţă de storceala din spaţiul îngrădit.

— La te uită la el… da'… ucigaş de-acuma?!

— Şi-ai făcut, măi, copchile, de ăzi aişi? La ăi mai răi?

Eram aşa periculos? Eram între criminali? Doamne, ce se întâmpla cu mine?

În următoarele zile nu mi-am putut lua nici măcar bucata de pâine. Când ne-o aduceau şi ne-o împingeau printre zăbrele, cei din spate întindeau mâna şi ne-o luau. Urmau îmbrâncituri, lupte urâte, pentru că abia puteam ridica mâinile, chiar pe lângă trup. Cum să se mişte într-un metru pătrat doisprezece oameni? Şi mai ales… cum să doarmă?

— Afară cinci minute!

Deţinuţii se bulucesc. Pe urmă pleacă în şir indian spre o curticică izolată între ziduri înalte. Toţi îşi pot mişca picioarele, toţi pot inspira un aer mai curat. În afară de mine. Pe mine deloc nu m-au lăsat. Eram cel mai periculos…

Nimeni nu m-a anchetat în această închisoare, şi ce bine ar fi fost! Ar fi însemnat să pot merge, să pot face măcar un pas în lături… Mă înnebunea dorinţa de a sta jos, măcar o clipă. Aş fi adormit imediat. Dar nu se putea dormi decât în picioare, nu se putea dormi…

După un timp am fost scos afară şi cei din interiorul micuţei carcere au răsuflat uşuraţi: se mai tăcuse un loc.

M-a preluat un miliţian care vorbea româneşte. Nu mai puteam spune: român, rus, ucrainean… Cei doi români, mecanicul trenului şi fochistul mă trădaseră. Miliţianul pe care-l chemaseră era şi el român.

…Şi-acum acesta… îmi vorbeşte din spate:

— Dacă întorci capul, trag!

— Ia-o la dreapta!

— Ţine înainte!

Mi-am scos bocancii, i-am legat de şireturi şi i-am pus pe umăr; singurul meu bagaj. Aşa, vlăguit de nesomn şi foame, gândeam că-i mai uşor să fugi desculţ. Trebuia să fug! Acum era ocazia! Acum!

— Dacă ai gându' la fugă, trag!

— Ia-o prin mijlocu' străzii!

Ca un tâlhar. Murdar, nespălat de mai mult de două luni, nemâncat, desculţ, cu ţeava lungă de-o palmă a pistolului, în spate.

Prind frânturi de vorbă, deşi îmi ard şi-mi vâjâie urechile de ruşine…

— Aşa di tânăr şi dat la tâlhărie…

— Bine-i faci. Ie plină lumea di ei…

— O fi omorât…

— Ti pui cu rusu', măi?

— Săracu'…

Suntem pe strada principală din Bolgrad. Oamenii se feresc din calea mea, apoi se opresc la loc, să vadă mai bine.

— …fă la stânga!

Mă duce spre marginea oraşului. Să mă împuşte?…

— Intră în curtea asta!

O casă mare, ţărănească, ogradă cândva bine rostuită, coteţe, hambare… dar n-are gard. În spatele ei începe câmp, e un mic dâmb, deschis. Mă uit pe unde-aş putea fugi. Deşi, abia mă ţin picioarele, numai la asta mi-e gândul.

Santinela e un basarabean cu pălărie ţărănească cu boruri mari, vestă şi pantaloni negri vechi, desculţ şi puşcă pe umăr. Rotesc ochii. Largul câmp, libertatea, sunt iar lângă mine. Dar pe dâmb deschis nu pot alerga, aş fi o ţintă prea uşoară…

Intru cu capul plecat.

*

* *

În încăpere mai sunt doi deţinuţi. Mă ghemuiesc într-un colţ şi adorm imediat. Mă trezesc uşor zgâlţâit:

— Băiete, scoală! Dacă vin ăştia să te ia la anchetă şi te văd dormind, e vai şi-amar!

Zăpăcit de somn, aflu de la cei doi colegi de celulă şi suferinţă pe ce lume sunt, unde mă aflu.

— Aici-i o secţie a necavedeului [44] …

— …?

— Siguranţa lor, a sovieticilor, cum ar veni la noi…

— Da' di ci te-o adus aci?

Le-am spus tot. Povestea mea era cea mai simplă. Dar nu s-au lăsat nici ei:

— Pentru câţiva ştiuleţi di cucuruz di la colhoz, chitiţi în pantaloni…

— Pi mini m-a prins cu cazanu' di ţuică…

Au trecut zilele. Au trecut nopţile. Eram chemaţi continuu, fiecare, la anchetă. Ziua. Noaptea. La orice oră.

În faţa mea am avut numai haina militară, dar care îmbrăca mereu alt ins. Fiecare cu întrebările lui. Fiecare cu felul lui de a ameninţa, cu al său fel de a lovi, de a bate.

După un timp, când cei şapte anchetatori, şapte schingiuitori mă luaseră pe rând, la a patra sau a cincia serie de bătăi dublate şi de

întrebări şi întrerupte doar cât îşi scria răspunsul meu obosit, şuierat printre buzele însângerate, după un timp am învăţat şi „stilul” fiecăruia şi am încercat să mă feresc.

Multă vreme unul dintre ei mi-a chinuit visele, căci la fiecare întrebare mă pocnea în cap şi se folosea pentru asta de pistol, cum ai purta un box pe mână. Mă imobiliza, urla să-i deschid gura şi imediat mi-o deschidea cu ţeava pistolului – până când gingii, limbă, cerul gurii, obraji, totul a fost o rană.

Nu-l uit. „Ancheta” lui mi-a răpit putinţa de-a mesteca pâinea sau de-a sorbi măcar apa. Mâncarea noastră de zi cu zi. Adusă o dată pe zi.

Timpul trecea. De la o anchetă la alta, de la o bătaie la alta, de la o umilinţă la alta, creşteau în faţa celor şapte ofiţeri dosarele mele. Şapte. Şapte pachete de file, îngrijit scrise de fiecare în parte, cu cerneală violetă.

Era totul acolo despre mine, părinţi, rude şi prieteni, casă, despre calul tatei şi găinile din ogradă…

Fiecare dintre cei şapte mi-a alcătuit un dosar. Poate pentru confruntare. Le-or fi şi confruntat şi ar fi dat satisfăcuţi din cap când scroafa noastră de acasă, din Buzău din dosarul unuia fătase în 1944 acelaşi număr de purcei cu cel din celelalte dosare… Pentru anchetatori asta însemna că nu mint, deci am fond moral bun, că pot fi reeducat cu succes, aşa că… înapoi la muncă, până când vor coincide şi numărul de ouă culese de mama din cuibar de la o zi la alta… Mă întrebaseră, fiecare, până şi despre asta… Habar n-avusesem vreodată. Deci, mai aveam şi lipsuri…

Te puteau face să spui totul când ochii şi gura sunt înecate de sânge, când ficatul e umflat şi rinichii smintiţi din loc, atunci când pistolul pocneşte în dinţii sparţi şi loveşte rănile din gură. Totul… când pumnii, boxul, patul armei, cizmele grele se abat asupra ta.

Dar mai multe n-au avut ce afla de la mine. N-au aflat nici despre Willi, nici despre Iţa, nici despre prietenii cu care evadasem de la Krivoi Rog. Eram tot timpul conştient că, dacă suflu o vorbă măcar despre ei, mergem la pieire şi eu şi ei. Singurul liber poate, era Willi.

Într-o zi a venit să mă ia Kornenko, unul dintre subofiţerii pe care l-am recunoscut a fi din paza lagărului de la Krivoi Rog. Nu mi-a spus un cuvânt despre evadare, ci doar să nu încerc să fug de sub escorta lui.

*

* *

Se apropia toamna, septembrie începuse atunci când am părăsit sediul NKVD-ului din Bolgrad unde stătusem închis şi atâta mai suferisem. Când am ieşit afară, mă dureau ochii în lumina soarelui şi mi-era, ca de altfel tot timpul, foarte sete. Aş fi vrut şi ca în tren să ne

golească un compartiment şi să pot sta lungit pe bancheta din lemn, mai dulce ca cimentul rece din arestul abia părăsit.

Aş! Subofiţerul s-a urcat într-un tren de marfă, într-un vagon plin până-n acoperiş cu lăzi al căror conţinut era „tehnologie" capturată continuu, ce dacă războiul se gătase de un an…

Ne-am înghesuit între lăzile acelea. Bani, paznicul meu nu avea, şi nici de mâncare. Poate a crezut că am eu, dar s-a păcălit straşnic. Demult nu mai mâncasem şi până azi mă întreb, cum de am rezistat eu, de cele mai multe ori doar cu apă în acele îngrozitoare luni?

…Şi într-o noapte senină… iar am trecut Nistrul…

De-aş avea talent, aş scrie o povestioară: „Călător *peste* Nistru" că, uite, una-două, treceam fluviul ba cu pază, ba liber, ba iarăşi escortat… Dar de fiecare dată cu aceeaşi teamă de necunoscutul viitor.

Lui Kornenko îi era foame. Parcă numai lui? Undeva, într-o gară mică pe drumul reîntoarcerii la Krivoi Rog m-a trimis la nişte femei care stăteau pe peron şi mestecau ceva. Dar ele nu mi-au dat nimic. Odată ajunşi la destinaţie însă, Kornenko m-a dus întâi acasă la el. Şi nevastă-sa mi-a dat şi mie o cană de lapte, la fel pentru amândoi. Pe urmă, înapoi spre lagăr!

Din secunda în care mă preluase la Bolgrad mă gândeam la asta. La ruşinea revederii cu prizonierii, foştii mei colopătari… Mă gândeam la încarcerarea din mijlocul curţii. La bătaia care mă aştepta. La întâlnirea cu conducerea lagărului. La ruşinea că nu am reuşit să ajung în ţară, că fusesem prins… La tot ce mă aştepta, ştiut şi neştiut. De ce se purtase Kornenko atât de blând cu mine în tot timpul drumului? Ştia că urmează mai mult decât bătaia aceea la care fusesem odată martor?

Dar Costi Zwirner cum putuse trece prin asta? El, frumosul licean din Târgovişte, răsfăţatul părinţilor – vestiţii cofetari din oraş… Costi, unde eşti?! Şi tu, Paulică, unde eşti?! Câtă nevoie am acuma de voi…

Poate mă vor omorî. S-ar putea suporta asta, dacă durează o clipă. Dar cred că nu pot suporta privirile şi vorbele deţinuţilor din lagărul *meu*. Voi putea suporta ironiile ofiţerilor, bătăile… o-ho, ştiam acum ce-nseamnă, dar nu revederea cu cei de la „Expediţie". O mai fi aceeaşi brigadă? Şi fuga noastră, cât le-o fi cauzat? I-au trimis în subteran? I-au schingiuit ca să mărturisească dacă ştiau că vom evada patru odată?…

Cu surle şi trâmbiţe îmi este reîntoarcerea! Priviţi şi temeţi-vă! Înspăimântaţi-vă!

Nimeni nu poate evada! îl aşteaptă Siberia, moartea! Oricum, îl aşteaptă moartea. În bătaia din carceră sau în răsăritul îndepărtat, nu e scăpare! Scăpare de la ce? De la astfel de chinuri?

Profesorul de istorie ne-a spus odată că moartea e o eliberare şi că dacii se bucurau la moartea unuia dintre ei. Dar eu voiam să trăiesc!

Eu am curajul să mă las bătut, stâlcit, numai să-mi revăd ţara! Am dovedit-o. Willi, tu ai murit mai uşor?…

E aproape noapte şi ferestruica fără geam, zăbrelită, a carcerei s-a înnegrit de ochi, mâini, feţe ale foştilor camarazi de muncă.

— Să-ţi fereşti capul!

— Să-ţi fereşti faţa şi ochii!

— Tibi, unde te-au prins?

— Cum te-au prins?

— Unde sunt ceilalţi?

— Vezi că ăştia o să lovească unde-apucă!

— Să cazi repede!

— Să nu te vaieţi, că te bat până taci!

— Ce veşti ai din ţară?

— Să te prefaci că leşini, altfel te omoară!

— Prinde pâinea asta, vezi că a căzut în colţ!

— O să te bată de mai multe ori, să-ţi duci mâinile la cap!

— Ce-ai aflat pe drum, cum e-n România?

— Când ne trimit acasă?

Recunosc după glas pe unul din fraţii Wentzel, pe preotul Klein, pe Zikely… pe atâţia.

Am bâjbâit după bucăţica de pâine uscată. Jos era moloz şi pământul gol. Poate-am aţipit când, în toiul nopţii, au intrat în carceră mai mulţi din tinerii care păzeau lagărul. Am simţit pe mine şi bâtă, şi pat de puşcă, şi măturâ, şi rangă de fier. Mă apăr cu mâinile deasupra capului şi, cu faţa întoarsă, cad repede. Knock-out!

Capul a rămas nespart, faţa nu sângerează. Restul corpului mă doare înfiorător. Nu pot respira, parcă gâlgâie ceva în piept, respiraţia mi-e întretăiată şi şuierată. Mă încordez să nu leşin dar nici să vadă bătăuşii că încă mai sunt în firea mea. Îl aud, la trei-patru vorbe de înjurătură pe dulcele „Ibi vo mati”… Au plecat. Au încheiat pentru noaptea asta.

O, nu trebuie să urlu, nu trebuie să ţip, ar auzi şi s-ar întoarce să mă facă să tac, în felul lor… Nu trebuie nici măcar să gem… O, nu! Nu… Alină-mă şi ţine-mă, Iisuse, dacă nu m-ai uitat, Iisuse, ţine-mă!…

5.

— Ibi vo mati!

Obişnuitul lor „salut” de dimineaţă.

S-a deschis uşa carcerei mele în zorii friguroşi ai acestui sfârşit de septembrie şi atunci am ştiut că se terminase cu nopţile bătăilor. Se încheia o perioadă de detenţie. Ce va urma? Nu ştia poate nici ofiţerul care m-a scos din carceră. Mă trimite la „stolovaia” şi vine după mine şi nu mă lasă înăuntru. O femeie apare în uşă cu un pachet minuscul:

o bucăţică de pâine şi câţiva hamsii, peştişori săraţi. Alt bagaj nu am.

Deţinuţii au plecat la muncă. N-am de ce să privesc în urmă. Am părăsit lagărul minei Rudnik-Artioma şi ar fi trebuit să privesc în urmă, dar atunci n-am putut…

Gara din Krivoi Rog. Un tren „pasajerski”. Un compartiment cu bănci de lemn. Şi tăcerea. Totuşi, îndrăznesc:

— Unde mergem acum? Kuda?

— Dnepropetrovsk.

Am răgazul să-mi privesc paznicul. E înalt cât o prăjină şi capul pare mic faţă de lărgimea umerilor slabi. Are o privire hămesită. N-o ridică de pe amărâtul meu de pacheţel, pe hârtia căruia a ieşit unsoare şi prin ea luceşte un peştişor.

Întorc privirea spre geam, spre afară. Câmpie. Sate. Câmpie. Ucraina toată cred că n-are măcar un munte şi deodată simt atâta dor pentru înălţimile munţilor de-acasă!… Un dor năprasnic, de neînfrânt, de neoprit! Şi s-au bătut dorul şi lacrimile în sufletul şi ochii mei până când n-am mai putut zări nimica din ziua aceea de toamnă. Cu fiecare minut al ei, cu fiecare secundă a trenului mă îndepărtez de ţară şi fusesem aşa de aproape de ea!

Când, cu tot soarele ce răsărise şi în întâmpinarea căruia trenul mergea, mi-a apărut un fel de ceaţă întunecată în afara pleoapelor, am făcut un efort, un efort imens şi m-am dezmeticit. A revenit lumina dimineţii între mine şi ofiţer, dar privirea lui era mereu aţintită spre pachet.

El, n-avea. Sigur, îl aştepta o masă mai ca lumea la capătul drumului; de ce se tot uită la mâncarea mea?! Că eu, abia aşteptam să ajungem, să rămân singur undeva şi s-o lichidez. Pâine văzusem, dar carne, peşte, niciodată de la plecarea de acasă, după ce isprăvisem ultima conservă din sacul cu merinde. Şi trecuseră aproape doi ani…

Dnepropetrovsk.

Aşezat în cea mai mare parte pe malul drept al Niprului, se desfăşoară în faţa mea un oraş mare, trist, ars. O stradă foarte lungă şi largă, „Prospekt”, stradă principală a oraşului pornea din faţa gării şi se arcuia pe malul înalt, aruncându-şi până dincolo de fluviu poduri lungi.

Merg alături de ofiţer. Pare la fel de sfârşit de foame ca şi mine. La capătul puterilor.

Oamenii cu care ne încrucişăm, foarte prost îmbrăcaţi, sunt trişti precum casele în ruină ale acestui oraş trist. Un sentiment de părăsire şi de pustiu mă cuprinde, pe măsură ce drumul urcă spre centru. Case fără acoperiş, ziduri arse, coşcovite, ferestre goale, trepte şi praguri de uşi după care nu mai urmează nimic, frânturi de copaci negri, caldarâmul plin de gropi… Nu se văd prăvălii, nu se văd parcuri, nu se văd copii. Războiul a trecut pustiind izbânditor şi pe aici.

Drumul continuă să urce spre vârful dâmbului, spre mijloc de oraş. Acolo, în centru, impunătoare, la a cărei intrare străjuiau coloane de inspiraţie arhitectonică grecească, coloşi înalţi de zece metri, stăpânea o clădire mai mare decât tot ce se putea vedea împrejur. Faţada-i toată era neagră şi făr' de niciun geam. O instituţie poate, şi ea distrusă de război în mare parte. Sârma ghimpată o desparte de străzile şi lumea din jur.

Ne-am oprit. Acesta era, fără doar şi poate, noul meu lagăr.

Am cotit pe o străduţă laterală, spre poartă. Peste drum de ea, pe treptele unei case, numai ce-şi trânteşte ofiţerul mantaua şi se aşază deasupra.

— Dai edu! Scorei! [45]

De la gară până aici mersesem prin oraş aproape două ceasuri. Sunt ameţit de foame, dar cred că paznicul meu e şi mai şi. Cât s-o fi gândit el pe drum la pâinea şi hamsiile bocnă de sărate? Cât le-o fi mâncat cu nările, cât le-o fi mestecat cu ochii?… trecusem prin piaţă totuşi, dar nu-şi cumpărase nimic. Ce-or avea comandanţii de lagăre cu ofiţerii escortatori, că nu le dau în „delegaţii" nimic de mâncare? Că şi cel care m-a luat de la Bolgrad… m-a trimis pe mine, cu un „Idi, prosi ştotă…" [46] să cerşesc într-o gară.

— Scorei!

Şi-mi face, nerăbdător, semn să mă aşez alături.

Cad, frânt, pe mantaua vălurită deasupra treptelor prăfoase şi mă holbez la el. Unde s-a mai pomenit ca ocnaşul să stea frăţeşte lângă zbirul său?

— Scorei!

Încă mă uit perplex. Pâinea şi peştişorii au dispărut! Nu-s! Hârtia stă, unsă, desfăcută a neputinţă. Unde-i bucăţica mea de pâine? Unde sunt hamsiile? Nu-s!! Ofiţerul mi-a suflat mâncarea cu viteza luminii!

— Davai! [47]

Am traversat amândoi, el, mâncat, eu – nu. M-a preluat la intrare ofiţerul de serviciu; nu acte, nu documente… ca şi cum aş fi fost un simplu cartof! Fără nume, şi fără ţară… că până şi cartofii provin de undeva…

Mă duce în clădirea de lângă poartă, într-o sală mare cu paturi suprapuse. Nu e nimeni aici. Deţinuţii sunt la muncă. Îmi arată un pat gol, fără de sacul umplut cu paie sau rumeguş.

Patul e făcut din trei scândurele subţiri şi cam depărtişor aşezate una faţă de alta; slab cum sunt, tare mi-e teamă să nu cad printre ele jos, pe podea. Sau să se rupă sub mine. Şi mă urc totuşi în acest pat, cumva. Obosit, flămând, îmbrăcat, nespălat de mai bine de trei luni…

Dar m-am lungit în el cu un răsuflet de satisfacţie. Primul pat în care dorm după atâta vreme! De la Krivoi Rog nu mai… Doamne,

unde mai domnisem de atunci încoace? Prin lanuri de grâu, pe pământul gol, prin boschete, gropi, vagoane cu cărbuni şi tendere, pe acoperişuri de tren, pe podea rece de celulă cu sau fără oase negre de furnici flămânde, sub cap… dar niciodată în vara aceea, într-un pat!

Poate dormi omul oriunde, poate visa omul orice. Şi somnul m-a luat în braţele-i dulci pe patul gol şi plăpând.

*

* *

Au aşteptat să-mi fac somnul. M-or fi văzut cum arătam şi or fi spus unul altuia pe măsură ce, venind de la muncă, mă zăreau: „Şşşşt! Flăcăul ăsta arată mai trudit ca noi! Acum faceţi linişte; şi când s-o scula…"

Asaltul românilor la Mărăşeşti o fi fost nimic faţă de cel al patului meu, când m-au văzut că deschid ochii.

Mă pândeau demult. M-au lăsat culcat, nu s-au aşezat pe marginea lui de fier, subţire. Ştiau ei ce ştiau. Şi tirul a început:

— Cine eşti?
— De unde vii?
— Unde te-au prins?
— Din ce lagăr vii?
— Cum e în ţară?
— Cum ai fugit?
— Cum te-au prins?
— Ce ştii, ne dă drumu'?
— Unde te-au ţinut după evadare?
— Alţii au scăpat?
— De lagărul ăsta se ştie în ţară?
— Ai vreo veste, de undeva?…
— …că ne-ar elibera?
— Când ne dă drumu'?
— Cum te cheamă?
— Numai pe tine te-au adus?
— Ce se vorbeşte despre deportaţi?
— Ne trimite acasă?
— Ce e-n ţară?
— Din ce oraş te-au ridicat?
— Tot cu „scoro domoi" v-au înnebunit şi pe voi?

Da. Tot cu „scoro domoi". Şi cât mai departe de casă. Cât mai la răsărit, „scoro domoi"… Până înnebuneşti sau îţi cade o presă hidraulică pe picior, sau se deschide uşa liftului când urci din subteran, sau cazi din picioare slăbit, sfârşit, sfârşit.

„Nu-i da omului cât poate duce", spunea mama. O, câte din vorbele părinţilor mei înţelegeam de când eram chinuit departe de ei…

Acum aflu şi eu că lagărul se numeşte „9B”, că *este format numai din deţinuţi evadaţi din alte lagăre şi prinşi*. Bărbaţi şi femei. Prinşi în drum spre ţară. Majoritatea erau saşi, şvabi şi români; apoi polonezi, unguri… Trei brigăzi de prizonieri de război erau alcătuite numai din foşti militari nemţi, prizonieri de război.

Mi se spune că se lucrează la repararea acestui institut de învăţământ superior, din incinta lagărului; că sunt căutaţi zidari, tencuitori, instalatori, electricieni, tâmplari, tinichigii… Mă întreabă, eu ce ştiu să fac? Nimic din toate astea? Atunci, o să fii salahor, că restul asta facem, salahorie; în afară de cei care au ca meserie să ne păzească pe noi.

Şi, pe ultimele vorbe, se coboară vocea.

Mă uit mirat la ei. În dormitorul de la Rudnik-Artioma, oricât era el de mare, nu ne feream să vorbim chiar faţă de Johann, care nu ne mai vizita decât stând în uşă… de când peste tot vedea numai roabe. Unul după altul intră oameni în încăpere; mă văd şi vin repede la mine.

Se lucrează într-un singur schimb, mai aflu. Ei, e bine, apuc să-mi spun gândul cu glas tare.

Mă priveşte fiecare dintre ei, aşa, compătimitor, ori mi se pare? Lucrează ploşniţele pentru noi în schimbul de noapte, zic ei. Au brigăzi de câte douăzeci şi cinci…

Cine, ploşniţele? încerc, slab, o glumă.

Nu, ploşniţele sunt ca hoardele tătarilor. Atacă în trombă, cu miile.

Brigada are un şef. Mai sus de el sunt şefii de producţie, comandantul lagărului, administratorul cantinei, bucătarul şef… poliţiştii – deţinuţi cu toţii. Ăştia nu lucrează muncă grea şi au o supă în plus la masă. Mai este o gospodărie a lagărului pe undeva, la ţară, dar numai câţiva au fericirea să lucreze acolo…

„9B” e lagăr de pedeapsă. Să fiu convins că aici mă ia „der Teufel”, dracul adică, dar nu-i nimic, o să rezişti poate, suntem atâţia aici.

Sunt dumirit cu multe acum şi nelămurit cu şi mai multe. De pildă, cum capăt o saltea şi *când ne cheamă la masă?*

Păi, nu eşti în porţie. Ai avut mâncare pe drum. Mâine abia…

…„9B”, lagăr de pedeapsă. Faţă de acesta, cele de unde au evadat ei, de unde am fugit eu, sunt rai! Că, dac-ar fi ştiut… Dar tot ar fi încercat evadarea! Problema aici e să-ţi reziste mintea. Totul e închis, încercuit, n-ai putinţă de mişcare, n-ai orizont, decât pereţii la care lucrezi.

Nu cunosc pe nimeni aici? Nu recunosc pe nimeni de la Krivoi Rog? Au evadat şi de-acolo, destui. Au fost prinşi destui.

Pe întinsul Ucrainei numai, oare câte or fi fost locurile prefăcute în iad pentru europenii vinovaţi doar că ţările lor erau vecine cu Uniunea Sovietică? Şi ce-au avut cu elevi ca mine?

Simt o sfârşeală de neînvins, în timp ce pot încă zări un băiat blond, neînchipuit de slab care, abia intrat, se aruncă deodată spre mine şi braţele-i subţiri mă înconjoară, mă cuprind, mă strâng, mă susţin… Willi? Nu… nu mai văd…

— …de foame a leşinat!

— Apă!! Tibi!! Eu sunt!…

PARTEA A TREIA
DE ANII ACEIA VIAŢA NE DESPARTE

„…De anii-aceia, viaţa ne desparte.
Şi a rămas în noi, atât de vie
Durerea tuturor, căci nu-i departe
Cea flamură cu pânza-i sângerie…”

1.

— Apă!! Tibi!! Eu sunt!

— Costi… Zwirner!

Prietenul de la Krivoi Rog. Fratele de acum. N-a murit. Nu l-au omorât. A scăpat şi-mi susţine capul şi umerii. Un tânăr îmi duce la buze gamela plină cu apă. Are nasul coroiat şi o privire ameninţătoare. De spaimă, de slăbiciune, beau. Îmi zâmbeşte.

— El e Peter Dörling… din Cenade…

Eu îl privesc pe Costi. Dumnezeu mi l-a trimis aici, sau El m-a îndrumat aici, să nu pier cu totul.

Mi-am revenit şi mi-e ruşine.

— Eşti obosit de atâta drum, spune Peter.

— Te-au bătut, sigur, spune şi Costi.

— Nemâncat, şoptesc eu. Ai ceva?

Cei doi tac. Ştiu ei că asta-i buba. Niciunul nu aduce însă, de undeva, o coajă de pâine măcar. La Rudnik-Artioma s-ar fi găsit.

Am răgazul să-l privesc pe Costi acum. E slab, slab, dar vioi. Şi… da, bucuros că mă vede! Asta-i culmea! Să te bucuri că-ţi vezi un prieten adus aici, în condiţiile astea! Dar în sufletul meu, ce este? Durere şi spaimă, învelite amândouă în bucuria de a-l revedea pe elevul cel pedant, conştient mereu de frumuseţea lui şi, uite, nici aici nu se lasă, că mijlocul şi-l strânge cu o sfoară mizerabilă, ca să pară mai subţire şi mai elegant. Doamne, măi Costi! Şi izbutesc să-i zâmbesc.

Cei din juru-i sunt vădit uşuraţi.

— Vii cu mine în brigada lui Heydel, ca salahori. Îi spun eu.

Un tânăr îmi întinde o gamelă. O apuc lacom, o clatin; e goală. Ceilalţi râd.

— Ţine-o, să fie a ta. Ai spus că te cheamă Ostermann?

— Da.

— În satul nostru, la Cermei, sunt nume de-astea.

— Păi tata e din Cermei. Familia lui tata. Mai sunt pe-acolo,

cunoşti?…

— Destui, zise tânărul. E plin la cimitir de cruci cu „Ostermann”.

De undeva, un clopot îşi porni dangătul. Bang! Bang!

În jurul meu începu deodată o agitaţie nemaipomenită. Bang! Costi mă trage de pe pat. Pot merge? Da, pot. E apelul de seară, „proverka”, ştii…

Ştiu. Dar viteza cu care bocănesc tălpile groase de lemn ale bocancilor cu faţă de pânză, fâlfâiala trasului de mâneci a unor flenduri jerpelite, mă nelinişteşte.

Bang! Bang!

Atâta cât priveşti cu ochii, e plină curtea şi alinierea e demnă de o demonstraţie sportivă. Deţinuţii sunt aranjaţi în rânduri de câte o sută de metri şi în adâncime de până la zece oameni. Un polonez, comandantul lagărului, şopteşte Costi – începe să ne numere.

— Pleosc!

O palmă. Apoi o buşitură, undeva. Nu stai drept. Un pumn dincolo.

— Alinie-rea!

Ne numără, ne numără, ne numără…

— Încă o dată.

Ofiţerul de serviciu stă, zâmbeşte, fumează. Îmi tremură picioarele. Nu te poţi nici sprijini, nici să te mişti măcar. Nişte deţinuţi cu bastoane legate cu sfoară trec furioşi printre rânduri.

— Bagă burta înapoi!

Ghiontul prăvăleşte omul. Şi poliţistul vorbeşte limba noastră! Care burtă? Cine are aici burtă? Că, din ce-am apucat să văd…

O palmă trăsnitoare mă aduce la linie. Clipesc şi lacrimile pornesc pe obraz. Asta-i apa din gamelă… Mi-o scoate şi pe-asta.

— Lipseşte unul, fire-ar el să…

Omul adormise. Frânt, epuizat. Nu auzise dangătul clopotului. Ca o alarmă. Îl aduc poliţiştii în goană şi pumni.

Apasă tăcerea asupra acestei curţi puternic luminată de reflectoare. A trecut mai bine de o oră. Acum ne numără ofiţerul.

— E unul în plus!

Oi fi eu… sigur că sunt eu.

— Taci… nu mişca… nu vorbi, îl aud pe Costi.

Aproape două mii de deţinuţi stau în picioare în frigul serii iar lumina artificială ne pătrunde în ochi şi parcă ni-i înţeapă. Mă doare mijlocul, spre stânga. E rinichiul. Îl simt, mă deranjează, mă supără…

…după două ceasuri grupurile revin spre dormitoare.

— Azi am scăpat uşor, ne-a ţinut puţin, spune cineva. Ici, acolo, câte unul e sprijinit de braţe. Eu, cad pe patul meu, uitând cât e şi el de slab. Îl aud pe Costi cum îl roagă pe vecin să facă schimb, să poată fi alături de mine. Dar mintea mi-e în pâclă…

Dimineaţa, gâtul şi obrajii îmi ard. Mâinile sunt şi ele roşii, umflate

ca de buboaie ce dau să iasă prin piele. Mă uit nedumerit şi ţipătul meu îi trezeşte pe cei din jur. Costi ridică mirat de pe pernă o faţă plină de sânge, perna lui e şi ea roşie. Oo, ce nefericire! crezusem că e glumă aseară, dar lucraseră straşnic, mâncaseră harnic în timpul nopţii miile de ploşniţe!

*

* *

Lagărul „9B" din Dnepropetrovsk avea ca scop să repare în primul rând o şcoală de învăţământ superior, Institutul de Mine, în clădirea căruia era chiar instalat; o construcţie executată solid de italieni înainte de 1917, o construcţie mare de cărămidă cu faţada roşie ce arsese şi nu mai avea decât zidurile. În interior fuseseră depozitate materiale de război care, arzând, au distrus complet interiorul şi au făcut să se prăbuşească până şi plafonul. Grinzile lui metalice erau acum strâmbate ca nişte macaroane fierte. Cojiţi de tencuială, exfoliaţi, cu cărămida măcinată, pereţii ar fi fost mai uşor ridicaţi din temelii decât să fie acum reparaţi.

Îi privesc înciudat. Pentru o asemenea muncă titanică suntem numai buni noi, deportaţii. Îi privesc speriat. Pentru o asemenea muncă titanică suntem buni numai noi, cei din lagărul de pedeapsă, Strafflager[48].

Din care fac şi eu parte acum. Încălţat ca şi ceilalţi cu bocanci cu feţe de pânză tare, abia ţinută de nişte cuie în tălpile drepte, groase, din lemn. Mi s-a mai dat de la magazie o izmană veche şi o cămaşă, numai petece; amândouă albe, cândva.

— Te mai şi strâmbi? întreabă ameninţător parcă şi dispreţuitor, magazionerul.

— …nnu…

— Spune „Să trăiţi"!

— …?

— Mie şi bucătarului şef, lui Rudi-baci să ne spui aşa, de câte ori ne vezi. Eu te-mbrac, el îţi dă mâncarea. Aşa că să-mi spui „Să trăiţi!". Că-mi place să trăiesc. Şi cu cine-mi place!

Aruncă spre mine o bluză veche şi o pufoaică bine scărmănată.

— Ce te uiţi aşa la ele? Că doar nu eşti la maică-ta!

Îl privesc mai atent pe şeful gestiunii de efecte. Sigur nu ieşea la muncă şi sigur mânca pe săturate. Gamela mare, *dublă*, de pe colţul mesei nu se potrivea cu cele ale deţinuţilor. Costumul de deţinut – croit pe măsura lui; chiar elegant.

Îmi pune în braţe o zdreanţă de palton, manta militară decolorată şi hărtănită şi mă împinge înapoi.

— Aici nu-i loc de eleganţă!

Pe mâneca paltonului, peste un pătrăţel tăiat, e cusut un petic alb

cu literele „VP”[49]. Cu asta oricine te identifică. Nu poţi fugi. Zboară şi o caschetă peste boarfe.

Magazionerul pare doar puţin mai vârstnic decât mine.

— Te-au prins, hai?… De unde?

— …Krivoi Rog.

Despre oraşul meu nu m-a întrebat. Făcea parte dintre şefii lagărului. Trăia bine, ce rost mai avea pentru unul ca el, ţara?

Această primă zi de lucru nu mi-a plăcut! Începând cu preluarea efectelor unde unul de-ai noştri îmi vorbise astfel şi terminând cu şeful de brigadă Heydel care zbiera la noi cu orice prilej. Ca Johann. Dar aici erau mai mulţi „Johann”, de la poliţiştii care ne băteau în timpul „apelului” şi al lucrului, la bucătarul cu faţa lucindă şi până la zidarul sibian, gros cât ursul, dar şi el un leşinat de foame, căţărat pe zid şi privind în stânga, privind şi-n dreapta, cu ochii după ofiţerii ruşi… Şi, cum vedea unul, striga la noi: „Davai chirpici, bistrei, bistrei!”[50] cu iluzia unui supliment la masă. Şi ce des îi mai vedea pe ofiţeri! I se părea că-s peste tot.

Poate că erau. Costi şi cu mine, cu spinările şi braţele frânte sub tirania unei târgi mari, încărcată cu cărămidă, abia mai răsuflăm, dar să mai şi putem ridica privirea.

Era chinuitoare targa. Aproape că duceam dorul roabei de la Rudnik-Artioma, deşi abia îi puteam ridica mânerele.

Heydel, şi el zbiera la noi şi la cealaltă pereche de salahori, Anton-Anton, frizerul târgovişţean şi Fleischer, un sibian, care lucrau lângă noi şi, de câte ori îi auzeam chicotind, mă opream să mă holbez la ei până când un „Davai chirpici, bistrei!” iarăşi mă încorda pe mânerele din lemn grosolan strunjit ale târgii şi mă împiedicam în urma lui Costi, care se împiedica şi el. Eram slab, slăbit, ceva nu era în ordine cu celulele din corpul meu. Şi dacă în prima zi… Ce-o să fie în toate zilele?

— Costi! Mă, Costi!

— Hî?… suflă Costi în faţa mea.

— Altă muncă decât salahor la Heydel, nu găsim?

— Eu nu plec din brigada unde-i Anton!

Anton. Frizerul din Târgovişte. Evadat de la Krivoi Rog şi el. Prins şi el.

— Păi… luăm şi pe Anton-Anton.

— Unde?!

— Să găsim altă muncă în lagăr. Vrei să mor?

— Nu!

— De ce nu pleci fără Anton?

— Ne tunde şi ne rade gratis, fără să ne ceară mâncarea din ziua „de tuns”. Pe noi, brigada de târgovişteni! Şi pe tine… că eşti prietenul meu!

Dacă stam să mă gândesc mai bine, avantajul era foarte mare. Mâncare ca să-i plătesc, n-aş fi avut. Şi totuşi… Fire-ai să fii, Costi! Pieptul arde şi Costi se frizează!

Institutul avea două clădiri: cea mare, unde se ţineau înainte de război cursurile şi laboratoarele, cu faţada spre bulevardul principal al oraşului – clădire care era şi locul nostru de muncă şi cea din spate numită „Corpus Chim" în care dormeam şi mâncam.

Curtea institutului era un pătrat cu latura de vreo două sute de metri.

În tot acest spaţiu închis lucram în pulberea de cărămidă şi var, visam ca măcar să aţipim noaptea cu lumina aprinsă sub năvala de ploşniţe, încercam cu sânge din ce în ce mai puţin deci, să rezistăm la „apelul" chinuitor, la bătăi, jignirilor şi dispreţului unor conaţionali cu gamelă dublă, al pazei şi ofiţerilor ruşi precum şi picului de supă şi de caşa ce ne ajuta poate să ne târâm bocancii de colo-colo, în speranţa că ne vom obişnui să călcăm pe întreaga talpă groasă din lemn, altfel cădeam în nas…

Curajul să fug, să fugim, Costi şi cu mine acuma nu-l mai aveam. Ar fi trebuit să putem rezista fizic, dar nu mai era posibil. Aici, la Dnepropetrovsk eram vizibil mai slăbiţi decât la Krivoi Rog. În plus, paza era draconic organizată.

Paralele, două garduri de sârmă ghimpată înconjurau clădirile institutului şi le şi separau. Ca să treci dintr-o parte în alta a curţii ne încolonau şi ne numărau, ne numărau… între garduri zilnic săpau şi greblau paznicii, pentru că aşa s-ar fi văzut mai uşor urmele vreunui nebun ce-ar fi putut să fugă, înarmat însă obligatoriu şi cu cleştele de tăiat sârma ţesută des…

Printre cele două garduri, mai treceau fire electrice sub tensiune, pentru „plăcerea" de-a fi electrocutaţi inconştienţii care ar fi încercat să le atingă, asta dac-ar fi izbutit să treacă de câinii care alergau noaptea de-a lungul gardurilor, legaţi pe o sârmă şi a căror aversiune faţă de uniforma de deţinut nu era un secret pentru niciunul dintre noi.

Fiecare colţ era „dotat" cu câte un far puternic pentru noapte şi cu câte o santinelă cu armă automată şi clopot la îndemână.

Nefiind siguri că vreunul dintre noi n-ar putea să zboare cumva peste această clădăraie de măsuri de siguranţă, în timpul lucrului ne păzeau deţinuţii-poliţişti. Cu un baston legat c-o sfoară, loveau tare şi imediat pe cel ce se abătea câtuşi de puţin spre gard sau spre marginea zonei unde lucra. Pentru astă singură muncă a lor primeau porţie dublă de mâncare şi mai aveau şi întâietate la supliment.

Eram număraţi la apel, număraţi la intrarea în lucru, număraţi la reîntoarcerea în „Corpus Chim", seara număraţi iarăşi…

— Numărătoarea asta îmi aduce aminte de profesorul meu de franceză de la liceu, zice Costi într-o zi. „Băieţi, o limbă străină e ca o sobă: nu-i dai lemne, se răceşte!”. De-asta ne tot îndeasă ăştia cu numărătoarea lor, să nu le uităm numeralele.

Băiat frumos, cu trăsături fine, ca de fată, Costi avea mult bun simţ, dar şi aici, în mizeria şi spaima în care trăiam, rămăsese pedant. Că-l ruga pe Anton să-l bărbierească aproape zilnic atunci când omul n-avea ce, că îşi strângea mijlocul cu sfoară ca să pară mai subţire, hai, fie… Dar dacă vedea prin curte vreo deţinută, se-apleca să-şi cureţe pe furiş până şi tălpile! Când mi l-a prezentat pe Wolf Gustav, am crezut că sunt cel puţin verişori, atâta semănau de bine. Gusti a apărut în lagărul nostru pentru că fugise şi el de undeva de prin Donbas, de la minele de cărbuni.

Acest elev din Arad era la fel de frumos şi liniştit ca şi Costi, dar avea asupra noastră un ascendent enorm: fusese deportat proaspăt operat la un rinichi! Ne-am fi operat şi noi un rinichi, ziceam ca proştii, dacă asta ne-ar fi favorizat să lucrăm în altă parte, nu ca salahorii; că, de-ntors acasă, chiar fără un rinichi, nici vorbă…

— Se poate fugi? au fost primele cuvinte ale lui Gusti.

M-am uitat la Costi, mai vechi în lagăr decât mine.

— Nu se poate. Eu, unul, m-am lămurit.

— Au o pază… începui eu.

— O să încercăm, băieţi.

— Să nu vorbeşti despre asta…

— …decât cu noi!

La prima vizită medicală, femeia aceea care făcea pe doctoriţa, i-a văzut cicatricea imensă a operaţiei. L-a trimis să lucreze undeva, la instalaţii şi de la Gusti cel atât de rezervat în vorbă nici măcar n-am putut afla dacă îl bucură asta. Noi trei eram singurii elevi din lagăr. Ar fi trebuit să rămânem împreună, chiar în aceeaşi brigadă. Dacă munca lui a fost mai uşoară, nu s-a făli şi nu s-a observat, după cât de greu se vedea că-i este. Dar în ziua în care am aflat că este nevoie mare de tencuitori, m-am grăbit să-l chem pe Gusti să lucreze cu noi.

— Rămân unde sunt, îmi place mecanica, eram elev la un liceu industrial când m-au luat, a spus el.

Apoi a zâmbit.

— Oricum, ploşniţele ne sug la fel sângele, a adăugat.

Dar n-a specificat câte feluri de „ploşniţe” erau în lagăr.

Ne-am făcut tencuitori, stucatori, cum se spunea aici. Costi şi cu mine am învăţat meseria asta de la şeful noii brigăzi înfiinţate, Schiller, un sibian trecut de patruzeci şi cinci de ani.

Era greu să lucrezi la plafoane, să arunci mortarul aşa fel ca să nu-ţi cadă pe faţă ori în ochi, şi mai greu să lucrezi colţurile cu

ornamente, fără şablon.

Costi lucra mai încet. Avea mereu dureri în spate şi se văita. După ce-l stâlciseră la Krivoi Rog avea ceva la plămân, mâinile reci, îi ea frig deşi era o toamnă frumoasă, caldă, lungă, pe acele meleaguri. Coboram seara de pe schelă albiţi cu totul: pe faţă şi mâini, pe bonetă, pe haine. Începeam să obosesc de la o zi la alta căci, văzându-se că „am mână", eram pus mereu să fac lucrările cele mai grele. Îi depăşeam chiar şi pe meseriaşii localnici angajaţi aici. Dar încercam să rezist cu o astfel de muncă. Măcar era o meserie şi… mă atrăgea. Apoi prietenul meu lucra alături, mânca alături, dormea lângă mine. Noaptea ni se amesteca sângele de pe obraji în timp ce ni le plesneam în neştire, în semiconştienţă, în faţa scârboaselor atacuri în valuri ale ploşniţelor. Eram la fel de chinuiţi ca toţi deportaţii din lagăr, dar eram de nedespărţit.

Trecuse mai bine de o lună de când eram în Strafflager. În ziua aceea lucram la execuţia unei ferestre, loc de unde se vedea bine poarta lagărului. Îmi bătea soarele în ochi, aşa că la început am crezut că nu văd bine şi am încălecat pervazul, uitând la ce înălţime lucram; bastonul poliţistului mi-a ars imediat spinarea, lovindu-se cu zgomot sec de coaste şi vertebre.

Nu! Nu putea fi adevărat!

Doi oameni intraseră pe poarta lagărului. Doi prizonieri. Soseau în lagărul de pedeapsă doi noi evadaţi. Nimic neobişnuit aici. Toţi cei din „9B" purtau pe frunte, deşi nescrisă, nemodelată, stema curajului. Şi paznicii noştri, de la soldat la comandantul Lewit, ştiau asta. Ştiau că noi toţi am avut cândva tăria morală de a ne face, în felul nostru, singuri dreptate. Să plecăm acasă. Unii au avut şi tăria fizică. Unii doar…

În timp ce lumina soarelui de toamnă îmi estompa zările, mă gândeam iarăşi la Iţa. În lagăr erau şi femei, vreo douăzeci. Toate din România. Şi ele încercaseră cândva să fugă. În prea puţinele mele clipe de linişte seara, când privirea urmărea automat ploşniţele ce se aruncau pe mine de pe scândurile patului de sus, mă bucuram iar şi iar că Iţa ajunsese acasă; şi sufletul îmi era mai uşor.

În lagărul acesta paznicilor le era frică de noi. Măsurile de pază vorbeau de la sine. Epave şi muribunzi, le provocam teamă. O teamă poate şi de tot ce era german. N-aveam voie să purtăm cuţit, aşa că toată lumea îşi ascuţise coada furculiţei. Nu era voie să ai nici briceag, nici lamă… nici măcar sare. Erau permise doar îmbrăcămintea şi gamela.

Toate astea îmi treceau acum prin minte pe când cei doi fugari prinşi erau pe cale să intre în curtea interioară. M-am uitat mai bine spre ei. A! Este totuşi adevărat! Oricât de slab şi jerpelit, oricât de greu ar fi mers, unul dintre ei era inconfundabil. Georg Junker!

Am zbierat de sus, am strigat şi cei doi au întors privirea spre mine. Al doilea era un tânăr scund, foarte slab, legănându-se ca un firicel de vânt. Dar…

— Uraaaa!! Paulicăăăă!! Uraaa!!

Mare e păcatul să te bucuri de nenorocirea unui prieten. Dar eram sincer fericit atâta, încă am ţipat de pe zidul a cărui înălţime abia de mă împiedica să alerg spre ei. Şi am făcut-o, Costi şi cu mine, ca vijelia, imediat ce lucrul s-a terminat. Oh! Paulică!

Ne-am strâns în braţe cu ce puteri mai aveam. Ne-am alăturat feţele, umerii, mâinile, vorbele şi gândurile, noi, cei mai tineri dintre deportaţii dublu pedepsiţi. Ne-am adunat toţi trei sub aceeaşi boltă a durerilor, foamei şi spaimei.

Dar deznădejdea se prefăcea în nădejde. Nimic nu va clătina temelia acestei legături, nimic nu-i va coroda alierea.

2.

Din somnul lor vegheat de noi, cei doi s-au sculat abia spre seară. Mulţumiţi şi neliniştiţi, eu şi Costi ne-am fâţâit pe lângă cele două paturi prăpădite şi pe lângă proaspăt ocupanţii lor, nu care cumva să se frângă paturile sub ei, căci nu-şi cunoşteau, reciproc, şubrezenia. Am îndepărtat pe toţi curajoşii care se apropiau, am sâsâit precum gâscanii şi am pregătit gamela cu apă.

Dar n-a fost nevoie, ca pentru nevolnicul de mine, cu o lună în urmă. Domnul Junker şi Paulică au răspuns cum au putut întrebărilor a căror majoritate covârşitoare era, bineînţeles: „Când ne trimit acasă?”, dar ne-au rezervat nouă, prietenilor vechi, povestea în amănunt a drumului lor spre casă, brutal retezat.

Am spus „prieteni vechi?”. Ne cunoşteam de aproape numai doi ani… Aici e vorba de o prietenie specială, *prietenia de lagăr* ce nu seamănă cu cea din libertate.

Nu toţi deţinuţii se împrietenesc între ei. Unii se izolează, se retrag în sine, se tem de toţi ceilalţi, aşa cum era aici inginerul Hohnecker. Dar noi trei, noi eram cei mai tineri din lagăr. Ne uneau suferinţele comune de la Rudnik-Artioma, ce ni se păreau acum jocuri de grădiniţă faţă de cum trăiam şi lucram aici. Viaţa ni se va părea mereu peste puteri, dar vom rămâne împreună la muncă, la masă, dormim alături. Aşa cum se întâmplase la Krivoi Rog. Dar aici, în „9B”, viaţa consta dintr-o luptă continuă şi cu represaliile, cu duşmăniile între oameni de naţionalităţi diferite.

Costi se-amestecă şi el în vorbă. Toţi oprimatorii de-aici, zise el – fără a mai vorbi de soldaţii de pază, ofiţeri şi comandantul şef care era rus, nu ucrainean, toţi ceilalţi erau de-ai noştri: Rudi – şeful producţiei, bucătarul Rudi baci, Degrel – tatăl, cel de la efecte,

poliţiştii… Până când şi şefii de brigadă fac pe nebunii.

— Cine n-ar face-o, ca să supravieţuiască? interveni şi domnul Junker. Vă amintiţi de Neubauer? De furia lui când a crezut că vreau să-l opresc să evadeze?…

— …în noaptea aceea, la Rudnik-Artioma.

— …şi mai târziu, când mi-era sete, în câmp, adăugai eu.

— Nu m-am despărţit de Neubauer imediat, zise Paulică. Am văzut cum aţi urcat în marfar. Noi atuncea n-am putut, ci am izbutit să-l luăm pe următorul care a trecut pe acolo. Am mers toată noaptea, dar trenul nostru a luat-o spre nord, spre Kiev. Când am băgat de seamă am coborât cu gândul să revenim cu altă garnitură, să putem ajunge în Basarabia. În ziua aceea…

…în ziua aceea s-au hazardat să poposească într-o gară, printre oameni. În timp ce se îndreptau spre un marfar ce dădea semnalul de plecare, o patrulă a miliţiei i-a somat pe neaşteptate şi l-a prins pe Neubauer, căci Paulică a izbutit să se urce în trenul acela din mers. După multe nopţi apoi, mergând pe jos ori în marfare, singur sau laolaltă cu români basarabeni fugiţi şi ei din Siberia – oameni ce încercau să revină clandestin la casele lor, a izbutit Paul Junker să ajungă în staţia Ungheni, la graniţa cu ţara.

— Aici ne-a luat miliţia ca din oală. Pe toţi. Ne-au dat jos din vagoanele de marfa, ne-au adunat grămadă şi-au pus o santinelă să ne păzească.

Eram disperat. Deşi vorbeam româneşte ca toţi de pe-acolo şi eram la fel de zdrenţăros ca ei, deşi nu mă ghiciseră, nu aveam acte, nimic… În toiul nopţii am izbutit să fug unde-mi vedeau ochii pe pământul luminat doar de stele. Aşa am ajuns dimineaţa într-un sat de graniţă şi m-am furişat spre o căsuţă din marginea lui.

Gospodarul casei m-a luat cu el la câmp ca, învârtindu-mă pe acolo, să pot găsi cel mai sigur loc de trecere, căci Prutul era la doi paşi. Ca şi ţara.

Paulică tăcu şi muşcă din pâine. Era porţia mea de la prânz. Iar pe a lui Costi o ronţăia acum Georg Junker. Pentru că amândoi ştiam ce înseamnă să ajungi nemâncat aici.

— De-a lungul apei Prutului e arătură, să ştiţi. Şi armată. Şi gard de sârmă ghimpată. Nu poţi trece Prutul. Nu.

Şi oftă scurt.

— Am revenit spre interiorul ţării, la o gară mai depărtată, continuă Paulică, şi m-am pitit pe-acolo. Am văzut că zilnic vine de la Kiev un tren de persoane care merge la Iaşi. Şi într-o zi m-am dus la feroviarii de pe locomotivă.

Mecanicul se lăsa greu. I-am promis toată îmbrăcămintea şi banii ce-i mai aveam. Să mă facă ascuns în bazinul de apă.

— Ăsta trebuie să fie plin cu apă când trenul intră în România.

Banii… câţi bani ai?

— Sibir! Na Sibir! Deseati let! [51]

Fochistul venise lângă noi şi, încrucişându-şi cele zece degete ale mâinilor în formă de gratii, repeta: „Na Sibir! Deseati let!”

Nehotărârea mecanicului era justificată şi în cele din urmă nu s-au învoit. Deportarea nu era un basm. Dacă-l prindeau că tăinuieşte un fugar, Siberia îl aştepta. Cu tot ce-nsemna ea mai rău.

…Paulică s-a retras dar, în timp ce locomotiva cu aburi era alimentată cu apă, el a intrat sub tender şi s-a întins pe o grindă metalică, având depozitul de cărbune deasupra. Printr-o deschizătură minusculă putea privi afară.

…Un şuier ascuţit. Câte din acelea nu auzise în ultimul timp? Şi totuşi, ăsta îi pătrunse creierul şi inima care începu să bată puternic, parcă voia să iasă prin gât, îi pătrunse în fiecare fibră a corpului încordat nevoit să stea nemişcat, întins printre fiarele acelea care scrâşneau şi ţăcăneau şi ţăcăneau şi aduceau în urechile lui infernul!

…Ungheni! Locomotiva e dezlegată de restul garniturii şi întoarce pe un dispozitiv special, un fel de pod rotativ. Aceasta, pentru ca la plecarea trenului înapoi din Iaşi, locomotiva să fie cu faţa înainte, în direcţia de mers spre Kiev.

— Eram astfel primul din acest tren care intra în România. Şi, prin mica deschizătură, am văzut podul de la Prut!… A! Ţara, uite ţara!…

…şi trenul a oprit în faţa podului. Odată cu el, parcă şi inima adolescentului ascuns. Tropot de bocanci. Grănicerii ruşi controlau trenul. Verifică locomotiva. Răscolesc în tenderul cu cărbuni. Caută în cazanul cu apă. Controlează până şi coşul.

Un soldat intră sub locomotivă, între tender şi cazanul cald. Vede acolo ceva, alb. Sunt ciorapii fugarului. Iese, pune baioneta în vârful carabinei şi revine. Printre spiţele roţii înfige adânc baioneta în pulpă.

— Idi siuda! [52]

În faţa porţii întredeschise la intrarea în grădina de vis a României, drumul lui Paul Junker se sfârşea. Pe urmă, din anchetă în anchetă, din bătaie în bătaie, a fost purtat înapoi până când într-un lagăr s-a reîntâlnit cu unchiul Georg! Fugarilor din deportare li se pregătea o altfel de soartă. Lagărele de pedeapsă. Aşa că au fost readuşi la Krivoi Rog numai cât a durat săptămâna de bătaie. Pe urmă…

Adormiseră cu toţii, afară de noi patru. Terminasem de vorbit dar vegheam tăcerea celorlalţi şi noaptea tristă în care doar ploşniţele mişunau. Priveam pe toţi aceştia în somnul lor agitat, neliniştit, neodihnit.

Miriadele de mici vampiri ne sugeau sângele. În noapte, ne sugeau puterea. Ziua ne distrugeau ceilalţi. Şi totuşi…

Toate gândurile oamenilor, din orice vreme ar fi trăit, rămân pe Pământ. Spiritul pleacă, dar gândurile rămân. Însutite, înmiite cu

numărul celor ce-şi doresc ţara, astfel de gânduri vor sfârşi prin a le uni spiritul cu ea pentru încă un timp, indiferent unde-ar fi el, aici sau în alte spaţii.

Şi astfel de gânduri îi vor readuce acasă.

*

* *

Ca niciodată de când eram în deportare, m-am deşteptat prea devreme. Mă stăpânea bucuria şi nu mă dumiream, în semisomn, care să fie cauza. Vedeam că sunt în dormitorul de la Corpus Chim, şi nu-mi aminteam de vreun ordin de eliberare şi nici că ne-ar da supliment de supă fără să ne mai batem noi pentru el când se termină masa… înghesuiala, bătaia şi luptele între noi, fiecare cu gamela în mâna întinsă gata, când Rudi baci dădea ordinul pentru supliment…

Nu era nici bucuria că, stând culcat, nu m-ar mai durea plămânul… Şi totuşi ceva bun, ceva bine mi se întâmplase… până când o plesnitură în patul din stânga mă readuse la realitatea de la „9B”: Paulică! Păi, asta era bucuria! Paul era cu mine şi cu Costi! Cu faţa roşie de ploşniţe storcite şi împuţite. Lupta cu ele era atât de grea… erau imposibil de învins, deşi nu stăteau în hainele noastre, ci fugeau după ce-şi luau porţia de sânge. Pas de le prinde! Era deci mai uşor să omorâm păduchii de pe cămaşă, de pe haine şi restul…

În orice clipă liberă pocneam la ei; operaţie mecanizată pe bandă, în colectiv, zilnică, fără nicio ruşine. Dar de isprăvit nu puteam nicicum să-i isprăvim. Nici măcar după baia lunară, aşa cum aflasem din spusele celorlalţi.

Norocosul de Paulică a avut parte de ea a doua zi chiar de la sosirea lui aici, deci la o lună de la venirea mea. Probabil eu sosisem în „9B” imediat după „eveniment”. Însă Costi, care spunea că el fusese la „teatru” de două ori până acum, se bucură ca un copil când Schiller ne anunţă că brigăzii de tencuitori i-a venit rândul la spălat şi despăducheat.

— La ce?

— A, să vezi ce-o să fie! Ne spălăm! Ne scapă de păduchi…

— …pentru o zi, spune Fleischer adunându-şi hainele toate.

— O, ce bine! zise şi Anton-Anton. Măcar o zi dacă veniţi unul să vă tund, nu-i mai văd şi eu.

— Ce nu mai vedeţi? întreabă Paulică.

— Păduchii, tinere!

— Mie nu-mi place baia… După baie mi-e şi mai foame.

Hohnecker. Inginer. Un om prea puţin vorbăreţ de obicei.

— Parcă numai ţie?

O clipă am căzut pe gânduri. „Ţie”, „Tu”… „Tu” putea fi la „9B” şi lipsă de respect; ori apropiere mai mare. Hohnecker era un om în

toată firea. Într-o lună, de când îl cunoşteam, cu nimenea nu-l văzusem a fi prieten. Precum Costi cu mine. Sau Anton cu Fleischer. Aceştia doi îmi aminteau de povestea cu „Neaga”; aşa i-am şi poreclit noi trei, după ce le-am spus prietenilor povestea.

Cică era odată o femeie pe care-o chema cumva, dar îi ziceau „Neaga”, pentru că spunea „Nu” la tot ce era „Da”.

„Uite o raţă albă”, zicea omul ei. „Ba e neagră”. „Afară plouă” adăuga el cu năduf. „Nu plouă, e soare” îi răspundea femeia. Şi aşa mai departe. Până într-o zi când, fiind ei pe malul unui lac adânc, nevasta a poftit să se scalde. „Vezi că te îneci!” a strigat bărbatu-său. „Ba nu mă înec!” „Te îneci!” a mai strigat el. „Ba nu mă înec” a mai bolborosit ea din mijlocul lacului şi dusă a fost la fundul apei.

Anton-Anton şi Fleischer, sibianul sculptor în marmură procedau cu poliţiştii – tot deportaţi, tot cetăţeni români, cu paznicii, cu ofiţerii ruşi, cu oricine avea autoritate în lagăr, aşa cum obişnuia şi Neaga. Se opuneau la tot. Li se spunea „la dreapta”, ei o luau la stânga. Pe numele lui adevărat Anton Hirschkorn, Anton-Anton era fericit să-i păcălească pe ruşi până şi cu numele lui; aşa spusese că-l cheamă când l-au prins după ce evadase. „Anton-Anton”. Aveau poate să-l descopere după un timp, dar, vorba lui, ce-i puteau face? ce-i puteau lua? viaţa nu mai valora nimic aici.

Deşi în lagăr ea depindea de mulţi, Hirschkorn şi Fleischer nu voiau să muncească, făceau greva foamei sau diverse şicane autorităţilor; cu excepţia lui Rudi baci, bucătarul şef.

Ne-am dus la baie încolonaţi, cu hainele toate în braţe şi nu garantez că nu scăpam câte-un păduche şi pe jos în drumul spre clădirea mare. Dar baia a fost şi a rămas un chin. Ne-au încolonat pe grupe. Întâi ne-au dat puţină apă călduţă cu care neam leorcăit cum am putut în nişte vase de lemn care puteau foarte bine să fi fost cândva şi troace pentru porci. Nici vorbă de duş. Apa călâie ni s-a dat cu porţia. O troacă de om. Oh, de ce, când trecusem în vara asta de două ori Nistrul, de ce nu mi-o fi fost dat să mă scald în el? în apă multă, multă, şi încălzită ca lumea în arşiţa acelor zile atât de secetoase!

Între timp, îmbrăcămintea noastră, aşezată pe nişte suporţi ca-ntr-un dulap, se încălzea din ce în ce mai tare într-o cameră specială în care jos ardea focul. Cele două uşi metalice ale aşa zisei etuve aveau două ferestruici rotunde. N-am înţeles de ce brigada mea a grăbit spălatul, când eu m-aş fi bălăcit o zi întreagă. Dar Costi, aşa gol-goluţ şi ud cum era, m-a apucat de-o mână, a strigat şi a tras de Paulică, ne-a împins spre una din ferestruici şi s-a înghesuit şi el acolo.

— La uită-te la ei! Nu dau turcii!

— Mai încet, băieţi, să vedem şi noi!

…Să vedem, ce?

— Uitaţi-vă bine să nu rămânem goi, că, dacă ard, murim!

— Fiţi atenţi acuma, că-i temperatură mare! ne înghionti Costi.

— Atenţie la haine, să nu ia foc!

Am încremenit. Hainele au prins viaţă! Păduchii au început să iasă din cusăturile cămăşilor, pantalonilor, hainelor, izmenelor! Simţeau căldura din ce în ce mai tare, simţeau primejdia! înnebuniţi, nervoşi, foarte iuţi de nevoie! Nu mai recunoşteam vietăţile care de obicei ne dădeau răgazul să le pocnim între unghii…

Ieşiră întâi dintre cusături într-o oarecare ordine şi o luară pe haine în sus într-o mişcare ondulatorie, o linie şerpuindă, ca şi desenul de pe coastele zebrei, dar o linie vie, vie! unduind mereu mai repede, pe măsură ce undele aerului cald urcau, şi gonind înaintea lor.

Şirurile acestea înnebunite de căldură ajunseră sus, pe umerii hainelor şi făcură de nevoie cale întoarsă spre dreapta sau spre stânga, după sensul de propagare a căldurii.

Tălpile noastre goale plesneau cimentul ud, corpurile ni se uscau din strânsoarea celorlalte.

— Mai încolo, măi, să văd şi eu!

— Ce-i aici, teatru? Mai lăsaţi-mă şi pe mine! Numai voi să vedeţi?!

Era teatru, da. M-am trezit râzând împreună cu restul privitorilor. „Spectacolul de gală al păduchilor" continua. Nu realizam că, poate ceea ce vedeam, era unicat. Abia putând ridica mâna mi-am şters ochii de lacrimi şi m-am îndesat iar în ferestruică.

…Păduchii mai mari fugeau mai repede şi-i lăsau în urmă pe cei mai mici, în totală neglijenţă. Încercau să se salveze numai pe ei. Ieşeau din ce în ce mai mulţi şi se călcau, se încălecau unii pe alţii, dar şirul cel ondulat îşi păstra alinierea în cea mai mare parte a lui…

…Şi când ajungeau jos se întorceau brusc, la comandă parcă şi iar o apucau spre plafonul cuptorului, spre bolta acestuia… Şi odată ajunşi sus, iar stânga şi iar dreapta…

Am râs, am tot râs! Nu-mi venea să cred că mi-e dat să râd aici şi am înţeles bucuria lui Costi şi a altora când ne-au anunţat baia.

— Continuarea, luna viitoare!

Păi, nu scăpasem de ei de tot?!

Dansul păduchilor… Nu dansul, ci lupta păduchilor pentru supravieţuire?…

Aoleu! Parcă eram noi! Parcă era la noi! În „9B"! Cei mai mari peste cei mai mici, pe măsură ce munca era mai grea, slăbiciunea mai mare, mâncarea de neajuns…

— Şi-acum, la masă! se bucură Paulică, grăbind pasul.

Obrazul îi era mai luminos. Spălatul, râsul şi gândul la „stolovaia" pot preface chiar şi fizionomia celui mai prăpădit dintre sclavi.

— La masă, vorbi, mohorât şi Hohnecker.

M-am uitat la el. Parcă se spălase degeaba. Arăta la fel ca înainte, aşa cum îl cunoşteam de o lună. Hainele jerpelite, neglijent, obrajii prea căzuţi, privirea în pământ. De azi dimineaţă, de când ne văzuse împreună, nu se mai dezlipise de Costi, de Paulică şi de mine. De trio-ul nostru. Acuma mergea în rând cu noi în pas de marş comandat de poliţist, spre coloana ce se forma pentru masă, tot îngânând ceva despre fetele lui.

— Înapoi! auzim deodată. Încotro, porcilor?! Înapoi!

Fleischer şi Anton Hirschkorn mergeau şi ei în pas de marş… spre poartă. Poarta lagărului. Numai ei doi.

S-au oprit.

— Înapoi!!

Cei doi au făcut, calculat, amândoi o dată, foarte încet, încă un pas înainte.

Ne-a pufnit râsul. Bastonul poliţistului le-a ajuns umerii. Ofiţerul rus interveni şi el. Zbieră ceva. Hirschkorn şi Fleischer căscară gura la el, dădură amândoi o dată din cap, zâmbiră larg, nărozeşte şi… mai făcură un pas către poartă.

Am intrat în sala de mese râzând înfundat. Foarte bine dispuşi.

— Îi înţeleg atunci când fac circul ăsta la muncă, da' nu acum, să ne ţină în loc de la masă! zise Heydel din grupul de alături. N-au niciun haz.

— Ba tu n-ai haz! Dörling Peter se întoarse spre el. Faţa îi era şi mai ameninţătoare.

— Te spun comandantului! zbieră celălalt.

— Spune-mă, că tot se zvoneşte că l-ar schimba. Poate că te aşază pe tine în scaun…

— …de closet, se auzi în apropiere. Aşa ne-o face şi nouă unul mai ca lumea, nu…

În clipa aceea ajunseră şi cei doi hâtri la locurile lor. Pe obrazul lui Fleischer o pată roşie, arzândă, arăta preţul unui prânz pentru care buna dispoziţie a celorlalţi era mai mare decât conţinutul gamelei.

— …Mi-e silă, după ce-am văzut păduchii… atâţia… Şi de ce se vorbeşte la masă? Ce-ar zice fetele mele dacă ar vedea cum… ce… îl auzi pe Hohnecker. Vorbea înfundat şi parcă suspina.

Paulică şi Costi căutau să-l consoleze. Începură să vorbească în zgomotul agreabil al gamelelor trăncănite pe lemnul mesei.

…Iar eu atunci mi-am amintit de Knoblock şi i-am chemat chipul şi râsul şi vorba, însă Knoblock n-a vrut să se apropie de masa noastră cu mâncare la fel de puţină, proastă şi nesărată ca şi la Rudnik-Artioma. Dar acele zile se petrecuseră odată cu el. Aici era mohoreală şi strâmtoare şi istovire şi ploşniţe puzderie şi păduchi cu pumnul şi atâta răutate între deportaţi!… între cei ce ne pedepseau şi noi, cei

pedepsiţi între care înverzea, la rândul ei, cucuta duşmăniei.

Pentru o gamelă cu supă în plus.

3.

L-am urmărit din ochi pe Lewit, comandant suprem al lagărului, de la intrarea pe poartă până la uşa bucătăriei. Clopotul bătuse, prizonierii alergau spre platoul de apel. Era o dimineaţă rece şi căutam să-mi încălzesc până şi ochii, rotindu-i în toate părţile. Era foarte frig, sau nu mai rezistam eu?

Maiorul Lewit se eterniza, ca de obicei, în bucătărie. Între timp apelul începuse şi am luat poziţia de drepţi. Abia la a treia numărătoare a ieşit şi el din împărăţia lui Rudi baci. A stat până s-a terminat apelul, a dat câteva ordine subordonaţilor şi a plecat. Uf!

Rămân ceilalţi. Azi e program de citit ziarul „Pravda” şi nu ne mai putem odihni; se citeşte, ni se traduce, nu avem voie să vorbim şi nici să dormim. După-amiază de propagandă.

— Te simţi bine, Tibi?

Paulică mă privea parcă prea de aproape. M-am depărtat puţin. Nu, nu mă simţeam deloc bine. Ceva nu era în ordine, dar nu ştiam ce. Doar că mi-e foarte frig.

— Încolonarea pentru masă!

Am sorbit abătut ceaiul fără zahăr şi mi-a scăpat bucata de pâine pe masă.

— Mein Gott! Ce faci, băiete?!

M-am dezmeticit, dar pâinea nu mai era în faţa mea.

— Noi lingem fiece fărâmitură şi ăsta-şi lasă pâinea din mână, aud, batjocoritor, din partea cealaltă a mesei.

— Dă-i, domnule, pâinea! se burzului Costi la cel din faţa mea.

Roth Hans. Clefăie cu obrajii plini bucata mea.

— E bolnav, se vede… dacă nu poate s-o mănânce… Să-i fie de bine!

Coloana militarilor nemţi prizonieri de război intra la rândul ei la masă. La butoniera buzunarului de pe pieptul fiecăruia era prinsă lopăţica de lemn pe care o plasau sub bucata de pâine, la primirea ei la ghişeu. O invenţie a lor. Ca să nu le scape nicio fărâmitură. Învăţasem ce-nseamnă chiar şi un bob recuperat, aşa că metoda cu plăcuţa sau cu lopăţica începeau s-o folosească şi deţinuţii civili. Hamer din Cermei, cel care-mi dăruise în prima zi gamela cu inscripţii pe ea, ne făcuse, lui Costi şi mie, lopăţelele. Paulică tocmai şi-o lustruia şi ascuţea pe a lui în ziua asta în care vedeam totul ca prin ceaţă. Cum să văd ce fărâmituri au mai rămas?

— Să te duci la doctor. Du-te, Tibi, zise Dörling.

— După programul de muncă!

Deşi nu mai eram în brigada lui, deci nu trebuia să se mai amestece, Heydel vorbise autoritar. Noi trei îl credeam şi rău şi tâmpit. Dar nici poliţistul nu m-a lăsat. Costi şi Paul au făcut în ziua aceea şi munca mea. Eu am zăcut în curtea din spatele lui „Corpus Chim", încercând să mă soresc şi să mă feresc de privirea tuturor. Pe acolo zăceau de-a valma o grămadă de piese metalice informe, arse, răsucite, topite şi cântare şi aparate complet stricate, ajunse toate în starea aceea după ce arsese clădirea laboratoarelor – pe care noi acum o reparam.

Precum găinile în gunoi, aşa scormoneau deţinuţii prin grămada asta de fier vechi, în aproape toată vremea când nu lucrau. Ochiul se încânta a vedea şi altceva, în a pipăi urme ale vieţii de pace. M-am aşezat pe-un morman şi am somnolat acolo, printre rămăşiţele unei fostei tehnologii, ca într-un atelier de reparaţii mecanice, fericită staţionare în trecut. Şi alţii, probabil neputincioşi azi ca şi mine, scormoneau printre fiare, ferindu-se de a fi văzuţi sau a face zgomot…

— Scoală, băiete, îmi zise unul. Dacă te văd stând, paza te mănâncă! La foamea lor, e lucrul cel mai uşor de făcut!…

Printre gene am zărit deodată sprâncenele groase şi întregul cap, foarte aproape de mine, al comandantului Lewit. Semăna prea bine cu Stalin şi cu prietenul meu de la liceul din Mizil… Mizil… Oare, cum îl chema? Uitasem! Şi ce prieteni buni fusesem…

M-am ridicat, clătinat, în picioare. Tot în poziţie de drepţi încremeniseră şi ceilalţi deţinuţi care „leneveau" pe acolo, abia putându-se şi ei mişca. Lewit nu a spus nimic. S-a întors pe călcâie şi a plecat foarte repede. Scăpasem de bătaie!

Nu ne-a „mâncat" Lewit. Avea el ceva mai bun de ros decât oasele unui deţinut.

Auzisem eu de doctoriţa lagărului. Era nevasta ofiţerului ciung, ofiţer ce răspundea de securitatea lagărului. Dacă mergeai la ea, nu te consulta. Îţi făcea doar un semn să te apropii, se uita la tine şi te trimetea înapoi la muncă. Dacă alături era cumva şi Klein, doctorul deţinut, apoi se spunea că acela îţi dă totuşi ceva atenţie, dar că e şi foarte nervos, imprevizibil. Eu îl cunoscusem pe Klein când m-am dus la cabinet pentru durerile de rinichi. Am aşteptat până când, după un cearceaf atârnat ca paravan, Klein a consumat o „repriză de iubire" cu amanta lui, Mitzi. Mai aştepta acolo un deţinut. N-am privit unul spre altul, atâta ruşine ne-a fost.

Klein nu avea cu ce să mă trateze. „Nu-ţi dau scutire" a zis. „Ai nefrită. Dar pentru că nu ai temperatură, marş înapoi la muncă!"

Acum, oricât mi-era de rău, n-am vrut să merg la cabinet.

Era la început de noiembrie; mai precis era într-o marţi, 5 noiembrie. De câteva zile ne îndesau cu cititul ziarului „Pravda". Klein, asista, ca de obicei, ba ne ţinea şi prelegeri, lecţii de fizică.

Singurul lucru ce mă atrăgea, în afara mâncării.

Se apropia ziua de 7, marea sărbătoare sovietică. Oricât de rău mi-era, mă mai gândeam şi că, dacă mă trimite la vreun spital, pierd masa festivă din ziua de 7 noiembrie şi n-aş fi renunţat pentru nimic în lume la supa făinoasă din zi de sărbătoare!

Aşa că am preferat să stau locului picotind între Costi şi Paulică, în timp ce fiecare frază din articolele „Pravdei" era tradusă în germană şi română de o babetă ce vieţuia prin lagăr şi al cărei rol era să iscodească deţinuţii. Traducea şi-şi modela vocea ca la teatru.

— Asta face pe nebuna rău de tot! mârâi Dörling. Sau e deja.

— Sst! Vreau s-aud mai bine! Nu se-nţelege, că vorbiţi prea tare!

Glăsuise cumva Hohnecker Valentin? Asta mă trezi de-a binelea. Căpătase glas?

— …a înviat mortu'…

Ferească Dumnezeu să vorbeşti când ţi se citea ziarul.

— De ce râzi, tinere? se opri din citit propagandistul. Citim despre depăşirea planului de producţie în cinstea măreţei sărbători la uzinele… în toate uzinele!

— Citiţi, citiţi, se auziră câteva glasuri, speriate, căci, dacă se raporta că am făcut gălăgie, nu ne mai dădeau masa de seară.

— Ne interesează chiar foarte mult, zise Helmuth electricianul, un tânăr foarte mucalit. Dar celălalt nu-i simţi ironia.

Anton-Anton Hirschkorn şi Fleischer întinseseră deodată amândoi gâturile slabe, ridicându-se puţin:

— Şi ce-a mai spus tovarăşul Stalin?

— Aici eu citesc, zbieră ameninţător lectorul. „U vas niet cultura"[53]. Şi reîncepu să citească.

Pe uşă intră grăbit ofiţerul ce răspunde de securitatea lagărului, ciungul slăbănog cu păr negru şi faţa parcă dată cu var. Mâneca stângă a hainei ofiţereşti, de obicei prinsă cu un ac, acum îi flutura în mers. Ca de obicei, capul îi ţâşnea mereu spre dreapta şi nouă ni se părea cam ţicnit.

— Proverka!

Ne-au înconjurat soldaţii şi a început cel mai afurisit control corporal la care fusesem supus până atunci în „9B". Alte echipe controlau în timpul acesta paturile. Nu trebuia să avem asupra noastră decât îmbrăcămintea şi gamela. Nu exista dulap, vreo cutie sau vreo taşcă de ţinut mărunţişuri în ea. Nimic al nostru.

Ne-au numărat iarăşi în acel început de amiază, până când soldaţii au scotocit paturile, pipăind şi scuturând totul de pe ele. În afară de ploşniţe. Din nenorocire, ni ne lăsau de fiecare dată.

— Şi pe femei? întrebă Paul printre dinţi, căci luase şi el porţia de pumni în prima zi de apel aici.

— Şi.

Ajun de 7 noiembrie. Ne-au ţinut pe loc şi ne-au controlat corporal ştiinţific şi metodic, vorba unuia din rândul doi al coloanei, la apel. Marea sărbătoare sovietică ne-a mai adus ceva, căci, în ziua următoare, maiorul Lewit a mers ca de obicei direct la bucătărie şi de acolo, tot ca de obicei, a plecat din lagăr. Şoferul lui, un deţinut din Cisnădie care lucrase în fabrica de postav a lui Hans Roth, îl aştepta la poartă. Când Lewit s-a urcat în maşină, şoferul s-a întors şi ne-a transmis ordinul: toate fiarele vechi şi arse din spatele clădirii să fie aruncate peste gardul de sârmă ghimpată.

— Crede că facem vreun avion din ele? Ca să zburăm cumva?

— Aveam şi noi o plăcere, ce-aveau cu ele?

— Curăţenie, zice, de sărbătoarea lor…

— Dracu' să-i…

— Mai taci dracu'!

— Avion ieşea precis… şi l-a dus mintea.

— Nu ştia că ne puteam face rachetă V? La alegere: unu sau doi!

— Au găsit ceva la percheziţie?

— Nimic! Şi au controlat tot, tot. Pe femei zice că şi-n…

— Parcă la tine nu s-a uitat!

— Hă! Hă! Hă!

— Vezi că te-ntreabă poliţistul de ce râzi.

— Mă! Ia mai zi o dată!

— De bucurie că e mâine sărbătoare, de-asta râd!

— Ooo! De-ar şti americanii… ar interveni pentru noi!

Apucându-le, târându-le, ridicându-le, aruncându-le, vorbind între ei şi mai urât şi mai frumos, deţinuţii au curăţat curtea; plăcerea de a ne delecta cu piesele arse a zburat ca suflată de vântul rece de noiembrie al acelei zile.

— Unu, doi, trei, patru, şi tu, şi tu… până aici! Gata! La sortat cartofi! vorbi autoritar un poliţist şi ne scoase pe uşa dormitorului, afară; nu cred că era nevoie să ne spună de două ori. Am sărit ca nebunii de la locul nostru.

Adevărat. Să murim de bucurie, nu alta! Oricât am fi fost de obosiţi după orele de muncă, această fericire venită brusc ne-a aruncat, ne-a îngrămădit pe cei zece norocoşi pe grămada de cartofi. De obicei, alţii erau chemaţi. Cerusem de atâtea ori, Paul, Costi şi cu mine, să muncim suplimentar la sortat cartofii aduşi de la colhoz… să bag şi eu un cartof în gură… măcar unul!

Azi, chiar dacă-mi era foarte rău, n-aş fi scăpat ocazia. Dar oricât de înfometat ai fi, nu poţi ronţăi cartoful crud şi, mai ales, ochii poliţistului sunt pe tine. Şi la plecarea din depozit te controlează la piele.

— Io-te o sfeclă!

— Dă-o-ncoa'!

Ne-am repezit pe sfecla furajeră rătăcită printre cartofi şi-am mâncat-o pe loc. Deodată, Paulică şopti:

— Ai la tine furculiţa?

Cum să n-o am? Furculiţa cu coada ascuţită de noi, cuţitul nostru.

— Îi băgăm felii în bocanci…

Lucrând cu capul aplecat, ghemuiţi, ne-am descălţat cu furişul. A mai trecut o vreme şi, când poliţistul şi-a plimbat ochii pe pereţi, ne-am repezit să tăiem felii subţiri şi să le lipim de talpă, sub ciorapul ferfeniţă. Pe urmă, le-am luat de acolo şi le-am ascuns la brâu.

Doi dintre noi au fost prinşi la control cu cartofi în buzunare. Cartofi întregi! Proştii! Au fost bătuţi, au fost stâlciţi, nu alta.

— Altă dată nu mai pupaţi voi sortat!

Pe ultimul l-au descălţat, spre ghinionul său, de ciorapi. Paulică şi cu mine străbătusem deja curtea, când am auzit cum era bătut cel de al treilea. Noi doi, scăpasem..

— Acuma, ce mai inventăm?

— Dacă ne-or mai lua…

— Ne-au văzut „curaţi". N-am furat…

Paulică zâmbea nevinovat intrând pe uşa dormitorului. Eu făceam pe bosumflatul.

— Aţi putut lua ceva? zise unul.

— Nu-i posibil!

Am urcat pe prici îmbrăcat şi m-am descotoşmănat pe sub pătură. Costi, lângă noi, deja deschisese gura. Şi, dându-i pe furiş „treimea lui", mi-am amintit cum pătura lui Knoblock, demult, se umpluse cu varză murată. De la tot dormitorul. De ce aici nimeni nu mai era în stare de un asemenea gest?

Pregătiri de 7 noiembrie. Peste tot. Percheziţie corporală şi curăţenie prin perne, saltele şi curte. Să nu fie nimic de ascuns. Nici săpun peste porţie, nici mahorca pe care o fierbeau şi o beau pe ascuns deţinuţii ca să fie scutiţi de muncă vreo câteva zile… sau… pentru veşnicie…

Pregătiri la bucătărie cu numărul de macaroane din supă crescut de la una la două. Cu ocazia asta, Paulică şi-a lustruit prăpădita lui de gamelă. „Catilogul"[54]. Blidul în care ne luam mâncarea, o tinichea ordinară, dar la care ţinea, se înţelege, ca noi toţi, ca la ochii din cap.

Era foarte greu să-ţi procuri un astfel de blid şi bucătăria nu asigura vase, ca la Krivoi Rog. Eu avusesem noroc formidabil când sosisem – ţinând seama de cât eram de bleg – căci Hamer din Cermei mi-o dăruise pe cea a unui militar neamţ mort chiar în acea zi în lagăr. Noi ne gravam gamelele poreclite „catilog", ni le împodobeam, le înfloream, dormeam cu ele sub cap ca să nu ni le fure careva. Catilogul era, după viaţă chiar, lucrul nostru cel mai de preţ, ba,

trecea înaintea acesteia, căci fără catilog nu mâncai! Cu plăcuţa din placaj pentru adunat pâinea, prinsă la piept, şi cu catilogul la brâu, puteai înfrunta o lume! Al meu, din aluminiu ambutisat, era lustruit zilnic, dar nu-l spălam în interior niciodată, căci stratul infim de grăsime depus cu timpul, apăra catilogul de rugină.

Cei din conducerea lagărului se descurcau şi ei cum puteau. Şoferul comandantului ne povestea că domnişoara Lewit vindea în oraş, la colţ de stradă, prăjituri făcute în casă. Era de necrezut ca în lipsa îngrozitoare de alimente din Dnepropetrovsk, cineva să aibă cu ce face destule prăjituri ca să poată şi vinde?! L-am făcut pe şofer mincinos şi Hans Roth, fostul lui patron de la fabrica de postav din Cisnădie, ajuns acum pe o treaptă mai jos decât el, ne-a susţinut cu hotărâre. Şoferul avea libertate de mişcare, mânca mai bine, mergea cu maşina singur în oraş pentru aprovizionare. Fostul său patron îmi fura acum pâinea de pe masă. Cei doi nu-şi vorbeau niciodată.

Costi plănui în seara aceea să-i pună faţă în faţă: pe lunganul Roth cel cu părul roşu, cap mic şi nas vulturesc şi fostul lui şofer din ţară, om scund, îndesat, măsliniu din creştet până-n tălpi.

Deşi era un intelectual, de la un timp domnul Roth se comporta ca un copil: pentru orice serviciu îl solicitai, trebuia să îi spui de cel puţin două ori. Era stângaci, părea nepriceput şi îl interesa o singură problemă: să rămână în viaţă, contra oricărui sacrificiu.

— Mâine e sărbătoarea lor cea mai mare. Ne scot la lucru?

Cu întrebarea asta auzită în afara sau înlăuntrul meu şi cu durerea persistentă din rinichi şi plămân, am izbutit până la urmă să adorm.

În acea noapte ploioasă şi foarte rece, unul dintre ai noştri a hotărât să-şi lase trupul în pământ străin. L-am găsit dimineaţa foarte devreme şi Hirschkorn l-a ras în timp ce lacrimile-i cădeau pe pieptul celui mort. Fusese unul dintre prietenii lui. Acum, împietrit, avea gura deschisă, parc-ar fi vrut mereu să-i spună ceva lui Anton, sau parcă aştepta să i se dea mâncare. Însă omul nu aşteptase. Ci luase drept hrană un pumn de sare. Se otrăvise, voit, cu sare. La halul de slăbiciune în care eram cu toţii, sarea în cantitate mare omora. Şi nu ţinea seama de sărbătorile comuniste.

Se omorâse, dar, unde-o ascunsese? Unde-o ţinuse? în gură? I s-ar fi topit. L-a omorât deci sarea în decurs de câteva ore? La percheziţie nu i-o găsiseră. Unde-o vârâse?

— Hohnecker, tremuri mai tare ca baba aia prietenă cu ciungul, aia care ne-ntreabă şi de câte ori pe zi ne doare burta!

— …care burtă?

Într-adevăr, Hohnecker tremura vizibil, deşi mai văzuse morţi în lagăr. Nici noi nu ne simţeam deloc bine. Eram impresionaţi, eram trişti…

— Fii mai bărbat, ce-i cu tine?
— Dacă… dacă ne… Azi e… sărbă… toare…
— …Mama măsii! Sărbătoare, zici?…
Începurăm să vorbim de-a valma.
— E un mort aici, nu înjura!
— Să anunţăm…
— Las' că-l găsesc ei la „proverka".
— Îţi baţi joc de om? Să-l scoată târâş de picioare?
— Nu mai e om, e mort!
Fleischer, urmat neaşteptat de Hohnecker, porni printre paturi. În uşă se întoarse şi-l îndepărtă pe celălalt cu mâna.
— Lui nu i-a fost frică, arătă Georg Junker spre trupul inert. Dar celorlalţi… le e frică de noi. De-asta fac tot timpul percheziţie şi se poartă cu noi prea dur. Le e frică de noi.
— Puteam şi eu să anunţ, zise Valentin Hohnecker, încet.
— Ţine-ţi vorba ca să faci linişte pentru când ni se citeşte ziarul!
Am vrut să ştiu cine-l „atinsese" atât de corect pe Hohnecker, dar nu i-am recunoscut vocea. M-am reaşezat pe pat şi mi-am prins capul în mâini. Morţi mai văzusem, prieteni mai pierdusem. Dar memoria? Începeam să uit? La doi paşi de mine, voce cunoscută, să nu ştiu a cui e? Şi colegul… colegul care semăna cu Lewit şi cu Stalin… Cum îl chema oare pe colegul meu de la Mizil?

*
* *

Doctorul Klein a început să ne ţină lecţii de fizică atomică, benevol pentru el, obligatorie prezenţa pentru noi. Ne povestea despre cele două bombe atomice aruncate peste Japonia, ne vorbea despre fisiunea atomului, energia atomică şi, arătându-ne degetele, răşchirate, ne spunea că acasă, în Germania, împreună cu tatăl său farmacistul, făcuseră experienţe de fizică atomică şi uite, urmele de arsuri aici, pe palmele lui.
Ne uitam la mâinile acelea cu care doctor Klein, în cabinetul medical total neînzestrat din lagăr, tăia energic şi vesel cu foarfecă şi cuţitul, şi ne înfioram. Deşi era mare meşter în a „rezolva" buboaie şi răni, nu folosea anestezia şi, îţi demonstra şi practic în această vreme cum relaţia fizică dintre el şi asistenta sa Mitzi din Arad nu are niciun rost a se petrece pe ascuns.
La una din aceste lecţii care de obicei mă atrăgeau, oricât m-am străduit nu am înţeles nimica. Şi asta pentru că eram tare supărat. După-amiază se descărcaseră cartofi, tocmai trecusem pe acolo şi am luat şi eu trei cartofori, care se rostogoliseră departe de grămadă, ba i-a mai şi ajutat bocancul meu să se depărteze. În culmea fericirii i-am ascuns sub o grămadă de lemne mai dosită, însă m-a descoperit un

ofiţer. M-a bătut şi mi-a luat cartofii. L-am urmărit cu ochii, plin de supărare. O fi ştiut fericita de nevastă-sa cum şi cui i-a luat? Eu nu mă coborâsem chiar atât de jos ca târgovişteniii pe care i-am surprins într-o zi cum coceau coji de cartofi pe o plită în dormitor…

Am tresărit când doctor Klein, ridicând glasul ne anunţă că, la cererea lui, a fost numit comandantul deţinuţilor din lagăr, în locul polonezului cel brunet de care nu erau deloc mulţumiţi ruşii. Mâine o să ni se spună la „proverka”.

Noi parcă am îngheţat. Peste gerul pe care-l suportam în iarna aceea, ştiam că aveam să-l simţim şi pe cel duşmănos, ca şi valul de sadism pe care-l degajau ochelaristul slăbănog şi încă tânăr care era Klein. Printre altele ne-a spus că o să pună cojile de cartofi sub cheie şi o să închidă ermetic lăzile de gunoi. L-am auzit pe unul în spate înjurând încet, prelung… părea că nu mai termină cu înjurăturile.

De atunci, în faţa noului comandant au început şi mai mulţi să se ploconească. Doctorul Klein era civil, nu prizonier de război şi fugise, la rândul său şi el dintr-un alt lagăr. Nemţii prizonieri de război din „9B” îl dispreţuiau, deşi urcase pe cea mai de sus treaptă a aristocraţiei lagărului, printre cei care nu munceau şi mâncau grozav de bine: bucătarul şef Rudi baci, cei doi Degrel – tatăl şi fiul, bătrâna care era translatoare, rolul ei principal fiind însă de a iscodi totul despre deţinuţi, adică spioană în regulă! Mai aveau gamelă dublă şeful gestiunii de efecte, Rudolf, şeful producţiei, foarte bun prieten cu Klein, poliţiştii, şoferul lui Lewit…

Erau oameni în faţa cărora te opreai, te aplecai de mijloc în timp ce treceau pe lângă tine, şi-i salutai ca pe un rege sau ca pe miniştri. Nu o făceau toţi, dar era dureros a vedea asta, oricum.

Cel mai mare şi mai tare, deşi în urma lui Klein şi a administratorului cantinei, Degrel-tatăl, omul de care-ţi depindea viaţa, omul care cu o lingură în plus ţi-o prelungea iar cu una în minus ţi-o scurta, era bucătarul şef: o aschimodie de om, bolnav de astmă şi tuşind mereu, arogantul – când nu tuşea – braşovean, Rudi baci. Împreună cu Degrel-tatăl cel cu haine şi cizme frumoase şi posesor al unei voci cu timbru deosebit, ei doi erau cei ce ţineau în mâini pâinea şi deci viaţa noastră.

Discuţiile în dormitor despre noul comandant au întrerupt monotonia celor din alte seri, căci, de obicei, oricât de obosiţi eram, se vorbea numai despre mâncare. Mâncare şi mâncare, până ajungeam să am adevărate coşmaruri. De cele mai multe ori noi trei ne strângeam unul lângă altul; eram aşa de slabi acum, că nu mai era pericol să cadă patul sub noi şi, cu ochii după ploşniţe, încercam să vorbim de altele. Gusti Wolf, care dormea în altă încăpere, ni se alătura uneori. Eram speriaţi că începem să uităm. Alarma o dădusem eu, şi aşa am ajuns

odată să ne spunem chiar tabla înmulţirii. Dar nu puteai să nu ţii seama de vocile celorlalţi.

Unul dintre ei, Klaus Binder, povesti că intrase în cabinet la doctor Klein pentru că se tăiase la picior şi imediat se infectase rana. În timp ce i-o curăţa cu o vată învârtită pe un băţ luat de jos, numai ce apare pe fereastră o pisică. Era limpede că pândea ceva şi acel ceva era o vrabie în cuib.

— N-am rezistat, spuse. Când am ieşit din cabinet m-am repezit *eu* la cuib. Aşa fripturică în perspectivă nu mai văzusem de doi ani! Dar am făcut cu piciorul rănit un pas greşit şi am răsturnat cuibul.

— Ai prins-o?

— Era chiar în mâna mea! Klein a ieşit să vadă de unde vine zgomotul care-l deranjase. S-a repezit la mine…

— De-asta ieri arătai aşa rău?

— M-a bătut până mi-a luat şi sufletul…

— Să-i spunem lui Mitzi să-l mai îmblânzească.

— Crezi că are inimă în ea şi pentru noi?

— Abia profită şi ea să mănânce mai bine…

— Asta, Mitzi, o şti ea să gătească bunătăţi ca şi nevastă-mea?

— Mai ca a mea, nu cred! Păi, când ţi-o face nevastă-mea o budincă de…

În clipa aceea se auzi o pocnitură; apoi alta. Georg Junker plesnea ploşniţele cu bocancul. Dorind şi neputând să doarmă, găsise mijlocul de a nu asculta nesfârşitele discuţii despre mâncare, vorbe ce ne chinuiau pe toţi. Costi îi urmă imediat exemplul. Paulică îşi vârî capul sub perna murdară, plină de urme sângerii din bătăliile, şi ele nesfârşite şi pierdute mereu, cu gângăniile puturoase.

Eu mi-am astupat urechile. Dar budinca aceea, cred că era teribilă! Mi se preumbla prin faţa ochilor, se aşeza înaintea mea… Era făcută din pâine albă şi pufoasă şi în cocă erau bucăţele de carne, brânză, ouă fierte, legume…

Şoferul lui Lewit se ivi în prag:

— Mâine pâinea se dă mai scump, care-o vindeţi! Pe-o porţie de mahorcă. Privi spre locul unde dormea Roth, rânji cu satisfacţie şi ne închise uşa.

— Noi, cei din România, vorbim serile atâtea, se auzi un glas. Despre mâncare, despre neveste… Şi la polonezi şi la unguri se aude seara vorbă câtă vrei. Dar am intrat în baraca militarilor prizonieri de război. E tăcere ca-n biserică.

— I-aţi observat? glăsui altul încet. Parcă-s de piatră. Statui de piatră…

…foştii luptători ai unei armate care purtase pe piept decoraţii strălucitoare şi trăise pe front cu ciocolată şi unt, îşi legau acum de butoniere bucăţile de placaj şi adunau firimiturile de pâine pe ele

umezindu-şi buricul degetului…

Erau foarte ordonaţi, mergeau mereu încolonaţi şi când nu era nevoie; săreau în ajutor la cel mai mic semn de slăbiciune al altora, dar nu zâmbeau niciodată. Vorbeau strictul necesar. Îi admiram şi-mi aminteam iar şi iar de Willi. Tata îl trimisese în Germania pentru a-l învăţa, zicea el, cu un sistem de viaţă care forma oamenii adevăraţi. Aş fi vrut să ajung şi eu acolo, cândva.

La capătul opus erau deţinuţii din Polonia, gălăgioşi, certăreţi, mereu nemulţumiţi, dar foarte uniţi între ei, ca şi foştii militari din Germania.

— Polonezii tot despre mâncare vorbesc în baracă la ei, reveni în discuţie primul. Au ei o mâncare, o specialitate…

Am privit pe rând spre paturile celor din brigada mea: saşi şi şvabi – muncitori luaţi din fabrică sau din atelierul de acasă, şi ţărani: ardeleni, bănăţeni şi regăţeni. Dormeau duşi. Astfel de oameni rezistau în lagăr cel mai bine. Nu totdeauna o facultate îţi dă şi tărie morală, căci dacă era să mă uit la alţii…

Am mai pocnit câteva ploşniţe şi m-am zgârcit la rândul meu sub învelitoarea subţire. Împlinisem douăzeci şi unu de ani. În loc să mă fi gândit la fete, eu trăsneam ploşniţe. Mitzi, iubita lui Klein, de exemplu… iubitele şefilor lagărului, deţinute şi ele… un simplu decor pentru mine. Ca şi celelalte deţinute.

4.

M-am aşezat la rând la ghişeul de pâine şi, când am făcut socoteala că-mi revine colţul, coltucul, mi-a venit să joc de bucurie! Ah! Azi primesc şi eu coltuc! Paulică şi Costi avuseseră până acum parte de câte două ori. Ce-i drept, îl înjumătăţiseră cu mine contra jumătate din felia mea umflată de apă şi aţoasă de câte paie răsăreau din ea.

— Mă, ia staţi la rând!

Atent, Georg Junker văzuse cum doi vor să mă depăşească. Observaseră că se apropie la porţie un coltuc, mă credeau bleg şi acuma se băteau între ei care să-l ia. Fără nenea Georg l-aş fi pierdut.

Am luat coltucul pe lopăţică şi, mut de fericire, l-am purtat cu sfinţenie spre ghişeul cu supă. Ajutorul de bucătar a luat pentru mine cu polonicul din lichidul de la suprafaţă o zeamă străvezie. Dacă i-aş fi fost prieten, ar fi rotit cu el şi pe la fundul oalei. Pe urmă Rudi baci mi-a prefirat cu lingura aplatizată cele câteva mestecături de caşa. M-am aşezat la locul meu, ţinând apăsat mâna pe felul trei, coltucul. Noi mâncam separat pâinea, ca pe o bunătate ce era. Cele nici două sute de grame, negre şi păioase, ni se tăiau doar cu câteva minute înainte de masă, atâta de plină de apă era pâinea aşa zisă coaptă. Sigur că astfel rămânea nefolosită multă fainâ şi domnişoara Lewit putea vinde

prăjituri la colţ de stradă. Dar marginea pâinii avea coajă mai multă, deci apă mai puţină şi părea mai mare. Aşa începuse lupta pentru coltuc şi îngrămădeala când se apropia rândul de a fi dat. Unii îl ocheau de departe, făceau fel de fel de socoteli şi se lăsau să le treacă alţii înainte, ca să le revină bucata mult râvnită.

L-am mestecat încet, cu grijă, am puricat fiecare fărâmiţă de pe lopăţică, prânzul se terminase. Şi-atunci, pe celelalte două şiruri de mese, a început! Oricâte văzusem de când eram în lagăre, nu mă obişnuiam cu imaginea celor ce plecau în patru labe pe sub mese. Îşi alegeau câte un rând şi, târându-se în coate şi genunchi, cu o mişcare circulară „măturau" cimentul împuţit al sălii. Îl măturau cu buricul degetului udat cu scuipat; în speranţa că a scăpat vreun inconştient vreo fărâmitură de pe plăcuţă… Se târau în genunchi pe sub masă şi uneori, poate, poate că norocul le surâdea şi, de pe degetul plin de noroi sau praf îşi lingeau bobiţa mai mică decât gămălia de ac…

Ofiţerul de serviciu în cantină îi privea şi râdea cu dispreţ:

— U vas niet kultura!

În clipa aceea au intrat în cantină două putătoare de gamelă dublă. Iubita lui Klein, Mitzi de la infirmerie şi cea a şefului de producţie Rudi, nedespărţit prieten al lui Klein, îmbrăcate frumos, cu nasul pe sus… fetele şi-au întins catiloagele, şi-au luat şi porţiile duble de pâine. Nu m-au văzut. N-aveau să mă vadă niciodată. Nu eram şef, nu aveam acces la mai multă mâncare. Eram groaznic de slab, cu o foame cronică, permanent chinuitoare, de nedescris şi de necrezut pentru cei sătui. Eram ziua toată plin de var, jerpelit, păduchios, cu urmele roşii ale muşcăturilor de ploşniţă pe faţă, gât, mâini. Mă clătinam pe picioare în acel început de primăvară şi începusem a mă apleca în faţa şefilor lagărului când îi întâlneam. Şi ce des îi întâlneam în curtea prea mică!

Şi totuşi… eram tânăr! Tânăr? Câteodată mă priveam în geam şi-mi spuneam că nimic nu mai avea importanţă… Fusesem de atâtea ori bătut, munceam atâta de greu, mâncam aşa puţin şi prost, încât simţeam că până şi capul abia de-l mai pot ţine drept pe un gât subţire cât al unei găini. Cum să mai poţi înălţa privirea şi spre femei? Spre femeile, deţinute ca şi noi? Totuşi… femei!

Femei, toate frumoase şi pline de curaj, căci „9B" era unul dintre lagărele de pedeapsă pentru cei fugiţi din alte lagăre ale întinsei Uniuni Sovietice. Nu erau mai mult de cincisprezece – douăzeci, o mână de femei foarte tinere, chinuite de foame, deci toate la îndemâna celor ce conduceau lagărul… Rezistenţa psihică li s-a depreciat odată cu cea fizică şi au trebuit să îşi calce pe suflet… pe conştiinţă… şi să ducă o viaţă pe care altfel nu ar fi acceptat-o niciodată.

Niciunul dintre noi nu le acuza. Era o supărare a noastră în plus, dar ne era şi milă. Situaţia fără ieşire din micul pătrat, ca un „stat în

stat” ce era lagărul, le-a făcut pe tinerele ce îndrăzniseră cu un curaj nebun să-şi rişte viaţa evadând, acum să cedeze. Nu se uitau însă la noi, tinerii, de care lagărul nu ducea lipsă. Aici nu era vorba de dragoste. Pentru mâncare… căci numai aşa puteau rezista. Aşa izbuteau să nu moară de foame, de epuizare. Numai aşa. Dar asumându-şi toate riscurile.

— Măi băieţi, mă uit la fetele astea ca la un perete. Nu simt nimic, ne spuse Gusti într-o zi.

— Ce să simţi? întrebă Paul, cu nepăsare.

— Ei… ce se simte, când vezi o tipă bine, şi cu mers fâţâit.

— Bine, cum?

— Frumoasă, cu hainele aranjate pe ea, cu nişte picioare…

Am schiţat un rânjet.

— Păi, ce, au din ce să fâţâie? Că-s cu toatele slabe, deşi au gamela dublă.

— Măi, a îngheţat sângele în voi?

— Sângele nu, zise Costi încruntat. Da’ de rest… cred că-i totul mort demult. Dacă n-o fi şi definitiv…

— Dacă-ngheţa sângele, îngheţau şi ploşniţele pe noi!

Începurăm să râdem. Stăteam toţi patru pe acoperişul lui „Corpus Chim”, clădirea lagărului „9B” în care trăgeam cum puteam şi noi de viaţa zilnică. „Corpus Chim”. Aici era micul nostru refugiu. Aici, în inima oraşului Dnepropetrovsk şi deasupra lui, pe o colină la poalele căreia Niprul, după ce o ocolea, făcea un cot foarte mare.

Duminicile ne refugiam pe acoperiş de unde, privind oraşul şi fluviul, puteam încerca iluzia libertăţii. Georg Junker, Anton, Fleischer, Dörling sau Helmuth poate găseau în ei tăria să reziste şi altfel. Noi o făceam prin prietenie şi în acest loc, cel mai înalt pe atunci din oraş. Dar de data asta, „vederile din Dnepropetrovsk” ne interesaseră foarte puţin. Fiind numai între noi, ne-am strigat durerea de a vedea că nu reacţionăm în niciun fel în faţa femeilor lagărului şi-am răsucit pe toate feţele întrebarea – făr’ de răspuns – dacă vom mai putea fi vreodată apţi pentru procreare.

— Uite, măi, Costi, spusei eu prietenului ce sta încruntat şi îndurerat. Tot strângi pe tine jerpelitura asta de haină cu sfoară, doar-doar te-o place vreuna. Şi dacă ar fi aşa… ce-i faci?

— N-are de unde să-i dea de mâncare, zise, flegmatic şi practic, Gusti.

Dăduse cu băţu-n baltă…

— Nu mâncare, mă prostule! Altceva! Ei?

— Mie mi-e foarte milă de fetele astea. Ce puteau face? Şefii sunt cei sătui, au mâncare, au putere…

— Aud că Ida a rămas gravidă.

— Ai auzit numai? Ai orbit? Păi, se vede! La toamnă o trimite acasă, odată cu infirmii! Ea aşa speră.

— Până atuncea naşte pe-aci…

— Ferice de ea!

— Cea mai sănătoasă soluţie! Decât infirmă, mai bine apari la mama acasă cu un copil în braţe!

— Dar să n-o facă toţi cu ele de câte ori le vine cheful!

— Păi, nu te întreabă pe tine!

— Adică atunci când vrei să vezi şi când nu vrei să vezi…

— Şi când vezi, nu simţi nimic? Nu vrei şi tu? Că eu, uite, deloc, da' deloc. Nici Tibi, nici Gusti, preciză Paulică în numele nostru.

— Nţţ… nici eu, răspunse Costi. Ce ne facem, băieţi?! Ne-au terminat ăştia!

Deodată Paulică sări în sus:

— Cum de-am uitat?! V-am adus astea! Le-au jumulit astă-noapte şi nenea Georg era cu ei.

Şi scoase din buzunarul de la piept un pumnişor de frunze de salcâm.

Ne-am repezit le ele precum leul fioros şi flămând pe-o gazelă gingaşă. Frunzele – mici, delicate, abia răsărite din mugurii celor doi salcâmi din curtea lui „Corpus Chim". Ne-am fi mulţumit, în lipsă de spanac, dragavei sau urzici, cu orice fel de verdeaţă de pe câmpii. Chiar cu iarbă.

De doi ani nu mai mâncasem legume şi lipsa lor o resimţeam cumplit! Măcar o grădină de-acelea, de la Krivoi Rog să fi avut, deşi erau atâtea necazuri când le vizitam noaptea…

Cei doi salcâmi păreau uscaţi le venirea mea în lagărul „9B". Săracii! Erau „în stare de funcţionare", dacă lupta cu foamea n-ar fi fost aşa de îndârjită. Deţinuţii mâncau frunzele imediat ce apăreau şi, chiar dacă ofiţerii luaseră măsuri, noaptea la lumina becurilor din curte, puteai să le culegi la fel de bine. Spuneai că te duci la closet – deşi era în aceeaşi clădire – şi mai mâncai o frunzuliţă… La a doua sau la a treia te lua paza la goană.

— Dacă le-am fierbe cu puţină sare, ar fi grozave.

— De unde sare?! n-am văzut în lagăr aşa ceva… decât… la târgovişteanul care s-a sinucis în toamnă – de unde-o fi luat-o? Şi ceilalţi, care se omoară cu sare?!

— Lasă că sunt bune şi fără sare! crănţăni Gusti încă una în dinţi. Bravo, Paulică!

Şi-i strânserăm aducătorului mâna, cu un pic de voioşie chiar.

M-am uitat la palmele, la mâinile noastre. Rănite, tăiate, deformate, palide şi arse de var sub murdărie. Se uniseră aici, sus, pe „Corpus Chim". Deasupra oraşului. Deasupra fluviului şi a zărilor.

Aici sus vom fi urcat de nenumărate ori noi patru. În depărtare era

gara de unde am fi luat trenul, să mergem acasă. Vom fi urmărit vapoarele şi vaporaşele şi bărcile care treceau în aval şi amonte pe fluviu. Vom fi privit pescarii de pe maluri, dar gândul la peştele proaspăt ne făcea rău şi totuşi, pariam cât am putea prinde şi noi, dac-am arunca undiţele de aici…

Sus, în locul acesta, era libertatea. Puteai compune versuri şi cântece, puteai respira alt aer, puteai uita că jos e gardul dublu de sârmă ghimpată şi şantierele şi bătăile şi foamea şi umilinţele şi comandantul Klein cel sadic şi marşurile de pedeapsă prin zăpadă şi viscol.

Cele trei poduri peste Nipru ne îndemnau din depărtare să le trecem – şi cel pe două nivele şi celelalte improvizate pe piloni de lemn, după ce bombardamentele le-au nimicit… cum nimicită era şi dorinţa noastră de evadare.

Aici sus era speranţa şi curajul pentru supravieţuire numai. Dar era destul şi atât.

Aici ne-am făcut noi patru jurământul de frăţie, jurământ de credinţă într-o prietenie ce speram că va dăinui. Nu ne pot omorî. Suntem tineri. Suntem patru. Cu sfătosul Georg Junker alături, cinci. Şi cu Willi şi Iţa în inima mea, suntem şapte. Număr din poveşti. Deci nemuritori, ca şi ele.

— Se-ntorc fericiţii din oraş, zâmbi deodată Gusti. Ne aplecarăm toţi patru, să-i privim mai bine.

O brigadă fusese luată în dimineaţa aceea de duminică, undeva, la muncă, în afara lagărului. Acestea erau deplasări invidiate de toţi. Cei cincisprezece oameni reveneau acum vioi, graşi… îmbrăcaţi chiar! erau prea graşi!

— Hei, zisei eu vesel, ceva nu e în regulă cu ai noştri. Parcă-s clovni de circ!

Oho! Acum îi vedeam de aproape. Erau umflaţi cum trebuie!

Am început să râdem. Dac-am observat noi asta, de pe acoperiş, ofiţerului de serviciu de la poartă i-a sărit în ochi ţinuta lor şi a ordonat control corporal pe loc.

— Ibi vo mati!

Din hainele jerpelite au început să iasă frunze. Dintre haină şi cămaşă, dintre cămaşă şi piele, din buzunare, din izmene, din bocanci, de sub bonetă, din mâneci, de sub ciorapi, din pantaloni… Frunze mari, ca de spanac, verzi, *verzi! Proaspete!* Provizie de clorofilă, de vitamine, la foamea noastră, la pofta noastră, doar pentru o zi! Lipseau carnea şi laptele şi grăsimile. *Verdeaţa, indiferent ce*, odată găsită, era mană cerească.

…Acum se îmbrăcau şi hainele fâlfâiau libere în juru-le.

— Ibi vo mati!

…totuşi, frunzuliţele amărâţilor de salcâmi erau mai sigure. Ne-am gândit poate la asta toţi patru, dar n-am mai putut nici zâmbi. La poarta lagărului a rămas o movilă verde, cât să umpli un car mare cu ea. Câteva zile de viaţă în plus.

*

* *

Au fost aduşi în lagăr o fată şi un băiat. Fugiseră împreună dintr-un alt lagăr, au fost prinşi, iar „9B" i-a adăugat pe lista viitoarelor lui victime. Urmau şi ei să reziste sau să piară aici. Erau dintr-un sat de lângă Arad. Pricepuţi nevoie mare, Gusti şi Costi au început s-o laude pe fată.

— Aţi văzut-o bine? Are trăsături asiatice! Javaneză!

— E o frumuseţe clasică!

Ca să nu mai vorbim de alte calităţi pe care li se părea că i le ghicesc…

Dar şi prietenul ei se putea lăuda cu frumuseţea. Erau tineri, îndrăgostiţi unul de altul încă din copilărie. Urma să se căsătorească atunci când ianuarie '45 le-a geruit trupurile în vagoane de vite şi inelarul mâinii lor nu şi-a mai primit verigheta. Dar toate încercările prin care au trecut în aceşti doi ani de lagăr – atâta de cunoscute şi de noi, nu le-au ştirbit iubirea. Adică doi ani de lagăr plus evadarea. Şi bătăile. Şi munca. Lagărul „9B", credeau ei, nu-i va despărţi nici el. Şi nici moartea.

A doua zi după sosirea lor s-a întâmplat că a crescut preţul porţiei de pâine comercializată de deţinuţi, aşa că cei doi au rămas, ca fiecare nou venit, foarte miraţi la vederea vânzătorilor înşiraţi de-a lungul pereţilor holului îngust de la ieşirea din cantină. În cea mai deplină ordine, cu mâna întinsă, fumătorii înrăiţi îşi vindeau felia de pâine – uneori şi dumicatul de peşte – pentru raţia de mahorcă. Sau invers.

Scena aceasta era obişnuită pentru noi. „Vânzătorii" ţineau pe palma întinsă unul din cele trei produse ce se puteau schimba în lagăr. O făceau de foame, de dor de tutun, de drag de comerţ uneori. Numai prizonierii de război ai armatei germane nu participau niciodată la această „piaţă".

— Cine vrea o porţie de pâine contra patru porţii mahorcă? striga unul.

— Cine vrea o porţie de peşte pentru o porţie de pâine? ţipa cel de alături. (Peştele era de obicei coada lui numai, altceva nu vedeam din el).

— Cine vrea o porţie de mahorcă pentru o porţie de pâine? zbiera al treilea.

Cumpărătorii treceau printre ei. Paulică şi cu mine profitam adesea, căci ne schimbam raţia de mahorcă împuţită pentru pâine şi

până la urmă l-am convins şi pe Costi, fumător înrăit, să-l dea încolo de tutun!

Cei doi tineri nou veniţi, mână în mână, priveau aiuriţi scena.

— Ce-i asta? a întrebat el. Patru porţii de mahorcă pentru… o… felie de?…

— Azi a crescut preţul pâinii, răspunse cel întrebat. Ieri se dădeau numai trei porţii de tutun pentru o…

Dar cei doi, mână în mână, ieşiseră degrabă afară. Nu-i uimise variaţia „preţului", dependentă zilnic de numărul de vânzători şi cumpărători, sau de preţul pâinii în oraş… după cum ne anunţa omul din Cisnădie, şoferul lui Lewit; sau dacă în ziua aceea se putuseră mânca pe undeva niscai frunze, şi atunci preţul pâinii scădea. Nu. Ci îi marcase ceea ce putea să îi aştepte aici. O foame mai îngrozitoare ca cea cu care erau obişnuiţi.

Poate-i priviseră mai atent şi pe deţinuţi. Halul în care arătam cu toţii era o prevestire? Cine putea şti?

I-am privit din urmă pe cei doi arădeni. Se ţineau pe după umeri şi deodată, sub salcâmul lipsit de frunze, s-au sărutat. Fără stinghereală apoi şi-au reluat mersul îmbrăţişat.

— Las' că-i văd eu când or căra bolovanii sus pe zid, ce-o să se mai pupe! zise, batjocoritor cineva de lângă mine.

Mai exista în lumea asta şi dragoste? N-o mai întâlnisem de când plecasem din ţară. Am privit spre salcâmul sub care cu atâta duioşie se sărutaseră tinerii arădeni şi încă m-am putut mira că nu-l văd înflorind chiar şi aşa, fără de frunze.

*

* *

Tot cam pe atunci Paulică s-a hotărât să facă greva foamei. Mi-a mărturisit asta într-o zi din primăvara acelui an, 1947. Timpul se schimbase brusc. Revenea iarna? Viscol, frig, ploi de gheaţă… o vreme de ianuarie, nu alta! Şi tocmai acuma, când fiecare îmbucătură ne mai ajuta poate să rezistăm, Paul făcea grevă. Se alătura astfel celor ce se stingeau văzând cu ochii şi m-am îngrozit. Nu voiam să-l pierd şi pe fratele meu Paul!

— E singura posibilitate să ajung în România. Singura! Când o să vadă că nu mă mai ţin pe picioare de slab, mă trimit în ţară ca pe infirmi, adăugă el, hotărât, deşi era multă jale în acest glas. Nu spui la nimeni, Tibi! Jură! Nici lui… Costi.

— Jur! Şi… nici lui unchiu-tău?

— Mai ales lui nenea Georg, nicio vorbă! Nu m-ar lăsa!

Cei ce făceau greva foamei îşi dăruiau şi ei pâinea la ieşirea din cantină, unde se făcea schimbul amărâtelor şi puţinelor noastre alimente. Îşi dădeau pur şi simplu felia apoasă şi păioasă, fără a cere

nimic în schimb. O dădeau celor ce abia se mai ţineau pe picioare şi din ăştia erau destui, chiar şi fără grevă. Cei ce începeau greva foamei nu doreau să se omoare, dar nici să mai poată lucra. În halul de slăbiciune în care ajungeau rapid, singura lor speranţă era că toamna vor fi trimişi acasă. Era o încercare „pe muchie de cuţit", căci mulţi mureau şi în felul acesta, lungind lista, parcă fără de sfârşit a celor ce piereau la „9B" din epuizare, bătăi şi boală, accidente de muncă sau sinucidere. Dacă la „examenul medical" nu impresionau destul prin slăbiciune, intrau în iarnă fără să-şi mai poată reveni.

Paulică şi-a dat zilnic cele două feliuţe de pâine din trei, câte primea. Acum era din ce în ce mai slab. Am ţinut secretul în acea primăvară grea, mereu mai grea ca altele. Şi într-o zi maiorul Lewit a venit la locul nostru de muncă şi ne-a asistat la lucru. Dar n-am lucrat mai repede, căci nu ne ţineau puterile, nici măcar de ochii lui.

— Cum te cheamă? mi s-a adresat, după ce mă privise un timp.

— Ostermann, să trăiţi!

— Na rabotu! Scorei, Ostermann!

Şi am înţeles că era mulţumit de ceea ce lucram. La Paulică, la fel de jigărit ca şi mine, la fel de bun muncitor, nu s-a uitat, nu i s-a adresat.

*

* *

Medicamente nu erau. Nu ni s-a dat vreodată o pilulă, nu ni s-a făcut vreo injecţie. În schimb, nu duceam lipsă de doctori. Klein şi nevasta NKVD-istului ciung cică erau mai mult decât îndeajuns. Ne făceau vizita medicală cam o dată la două luni. Trebuiau depistaţi încă cei buni de muncă, trebuiau înlăturaţi distroficii. Chiar de tot. N-avea importanţă metoda. Oricum, planul de producţie nu trebuia să stea în loc.

Într-o sală mare, ne ordonau să ne dezbrăcăm complet. Pe brigăzi, aliniaţi câte unul. Aşa defilam prin faţa unei comisii care ne cerea să ridicăm ambele mâini, să controleze, a suta oară, dacă există cicatricea grupei de sânge „SS". Odată ajunşi în dreptul doctoriţei, trebuia să ne întoarcem cu spatele. Femeia pipăia în silă, cu două degete numai, cantitatea şi calitatea de carne de pe fese. Dacă nu mai avea ce pipăi, te trimitea într-o categorie de muncă „mai uşoară", numită OK. Dar dacă pielea feselor îi acoperea chiar degetele, aveai norocul să fii scutit de muncă… până la moartea din următoarele zile.

Aceştia erau distroficii. Arătau ca nişte stafii; schelete acoperite cu piele zbârcită şi decolorată, fără pic de sânge în ea. Ferească Dumnezeu să deschizi gura să spui ce te doare!

În acea primăvară iernoasă, după o vizită medicală, Paulică şi cu mine am fost clasaţi în grupa a doua de muncă, OK. Un semn prost

pentru sănătatea noastră precară. Ce crezusem, că rezistăm la infinit? Şi bietul de Paul mai făcea şi greva foamei! Noi fusesem băieţi voinici şi acum aveam cam cincizeci de kilograme. Am pierdut astfel brigada de stucatori unde ne era mai uşor şi munceam calificat şi ne-au trimis la salahorie. Aveam de cărat cărămizi mari, „bolţari" până sub acoperişul lui „Corpus Chim"! cântăreau jumătate din greutatea noastră. Cică ne trecuseră la muncă mai uşoară! De fapt… ne uşurau o cu totul altă cale…

Deşi grea, munca de stucator fusese frumoasă. Aşa ni se părea acuma, când a trebuit să părăsim brigada de tencuitori şi să redevenim salahori. Program redus şi muncă îngrozitoare.

— Voi, ăştia de la OK, ia nu mai faceţi pe bolnavii! zice poliţistul. Ştim noi, aţi făcut ochi dulci doctoriţei!

…Cu fundul nostru zbârcit?

— Dac-am fi avut ochi dulci… începu Paul

— …ni-i mâncam noi întâi, suflai şi eu, completându-l.

— Hei, acolo! Nu aduceţi bolţarii? zbieră şi zidarul de sus.

Am încercat să ridic una din acele cărămizi uriaşe pe umeri şi n-am putut. M-a ajutat, icnind, Paul şi apoi am rămas aşa, clătinându-mă pe beţele de picioare.

— Da' pe mine cine mă ajută? Mie cine mi-o pune în spinare? întrebă Paulică după ce eu apucasem să fac un pas spre scară.

— Aşteaptă să mă întorc, zisei printre dinţi. Venele de la gât stăteau să-mi plesnească.

— Urcă-i bolovanul, zise poliţistul altui prăpădit din echipă care abia coborâse, clătinat şi alb de gerul de pe acoperiş. Şi el, tot o stafie în devenire.

— Hai, daţi-i drumul! adăugă al doilea poliţist, tot cercând să-şi aprindă ţigara.

Scările erau improvizate din scânduri înclinate, cu şipci subţirele, aşezate transversal. Trebuia să urc bolţarul până la nivelul trei. Urcam spre iad. Nu mă puteam opri, n-aveam cum. Însemna moartea.

Când am ajuns sus, am aruncat cărămida enormă de pe umăr şi m-am trântit pe betonul rece.

Pe clădire sufla un vânt siberian. Nu se cunoştea că suntem la început de aprilie. Şi erau cel puţin douăzeci de grade sub zero! Era înfiorător. Am stat până a venit sus şi Paulică. Era şi el pierit de tot. Dacă asta însemna scutire de efort, lumea se întorsese cu capul în jos! Am coborât scările tremurând şi iar mi s-a încărcat un bolţar pe spinare…

De câte ori ajungeam sus, lângă zidari, trânteam cărămizile de pe umeri – sau ne doborau ele pe noi? – şi zăceam apoi fără menajamente pe jos, până simţeam că îngheţăm şi noi, ca betonul de acolo. Vlaga ni se scurgea în neant. Cine-o prelua? Cui dădeam energia cu fiecare pas

făcut spre acoperişul monumentalei clădiri? şi cu fiecare minut petrecut în frigul intens de pe înălţime? şi cu fiecare şipcă pe care o coboram, la întoarcere, doborâţi, spre o nouă povară?…

Aş fi vrut să mă pot gândi în aceste ore de lucru şi la altceva, aşa cum ne sfătuiseră prietenii, dar nu puteam. Pete verzi şi pete roşii îmi jucau înaintea ochilor. Trei etaje, cu douăzeci şi cinci de kilograme în spinare, jumătate din greutatea noastră! de sute de ori câte trei!

— Asta-i Golgota pe care-a urcat Hristos, izbutea să îngâne Paul, uneori cu ce-am greşit, Doamne?!

…Din ziua aceea de 12 ianuarie 1945 până acum, de miliarde de ori ne întrebasem. Golgota? Iisus? Da, dar El înviase până la urmă! Totuşi, eram convinşi că aveam încă un frate sau un părinte nevăzut lângă noi, care ne ocrotea. Pentru că tot din acel ianuarie, nici cu gândul nu gândeam să ne lăsăm oasele pe-aici.

5.

Cei doi Degrel erau nume respectate în lagărul „9B”, deşi erau deţinuţi ca şi noi. Tatăl Degrel izbutise a-şi plasa fiul undeva, la un colhoz, gospodărie a lagărului, unde stătea de primăvara până toamna târziu cu o brigadă de fericiţi confraţi ai noştri, căci acolo puteau astfel mânca pe săturate. O, era un rai la colhozul acela, un rai de neatins! Trebuia să te numeri printre cele zece-cincisprezece cunoştinţe sau prieteni cu Degrel-tatăl, ca să poţi fi trimis la muncă acolo. Aer liber şi legume! Adio proverka! Adio santinele multe şi morţi la fel! Acolo era un singur ofiţer responsabil cu aprovizionarea, acolo nu erau percheziţii jignitoare, nu era clopot, nu erau bătăi, nici bolovani de urcat pe umeri!

Iarna, Degrel-fiul se retrăgea în lagăr aducând cu el cei doi cai ai colhozului şi mica brigadă, sătulă şi vioaie, împreună cu alimentele necesare cantinei, cărora niciunul dintre noi nu le prea sesizam prezenţa în supă. Cum se împăca Degrel-fiul cu tatăl şi amanta acestuia, o frumoasă bine îmbrăcată şi mereu sătulă, era un mister. Deţinuţii şopteau că „domnişoara Degrel” îşi împărţea, în sezonul rece, farmecele în familie, fără a face nazuri.

Degrel-tatăl, cu cizmele lui frumoase, bonetă neagră şi birou separat, era cel ce numea pe deţinuţii lucrători la colhoz. Şi acolo se lucra din greu şi încă până seara, dar îţi reveneai uşor la greutatea corporală de unde puteai rezista.

Bucuria celor selecţionaţi să lucreze la câmp era fără margini! Toţi râvneau la o astfel de recrutare, căci regii Degrel cu un „da” sau „nu” îţi puteau şi ei lungi sau scurta viaţa. De câte ori venea în lagăr ofiţerul cu aprovizionarea şi era prezent la apelul deţinuţilor, speram că poate s-a îmbolnăvit la colhoz cineva şi-i trebuie altul în loc şi ne

rugam cu glas aproape tare să ne aleagă şi pe noi, inapţii de la categoria OK.

— Achtung! Atenţiune!

Alături de acest ofiţer sosit de cu seară, se instală translatoarea. Deci aveau să ne comunice mai multe.

— Cine ştie să repare un tractor german marca „Lanz-Buldog”?

Doamneeee!! N-am auzit eu bine?!

— Repet: care dintre voi ştie să repare tractor „Lanz-Buldog”?

Tată! Mulţumesc! Doamne! Mulţumesc Ţie că l-ai îndemnat pe tata cândva să cumpere tractor cu marca asta! Eram copil la Mihăileşti când am condus tractorul „Lanz-Buldog”, mă pricepeam să-l şi repar, avea un motor semi-Diesel, ce… ce e, nimeni nu se oferă? Nimeni nu ştie?! Sfinţi din ceruri!

— Eu! Eu!! am strigat şi, împotriva oricărei reguli, am ajuns fugind până în faţă.

Un zâmbet cât largul câmpiei ruseşti s-a instalat pe faţa ofiţerului. Cred că le ardea buza să lucreze cu tractorul acela, era stricat şi altul nu aveau. Sau îl aduseseră gata prăpădit din Europa „lor”. Sau se „avariase” pe drum, parcă nu ştiam noi ce se întâmplă cu „tehnologia” din trenuri…

„Ostermann” silabisi ofiţerul, scriindu-mi numele pe listă.

O săptămână au durat pregătirile de plecare şi în aceste zile am folosit viclenii de vulpe, şiretenii de pisică şi gudureli de câine pe lângă Degrel-tatăl, ca să-l treacă pe listă măcar şi pe Paulică, dacă nu pe toţi trei. Paul slăbise atâta că nu puteam fi liniştit pentru viaţa lui nici măcar când era lângă mine. Dar Degrel nu s-a învoit. Într-o zi s-a înfuriat chiar şi mi-a tras o pereche de palme a căror usturime am trecut-o în contul „bătăi previzibile”; prietenia mea cu Paul era cunoscută; apreciată de unii, invidiată de alţii. Toţi deţinuţii ne încurajau ori ne duşmăneau chiar pentru asta. Simţeam direct efectele acestor sentimente.

De când nu mai fuma, Costi parcă nu mai arăta aşa galben, dar de Paulică mă ustura sufletul să-l părăsesc în halul acela. I-am promis că-i aduc la toamnă legume, să aibă o iarnă întreagă. În condiţiile noastre de trai ar fi fost nespus de greu: fie că le-ar fi mâncat imediat ceilalţi, fie că nu le puteam ascunde, fie că nu le puteam eu lua. Dar viaţa mea dădea semne de prelungire şi firul ei se va fi întărit.

Era sâmbătă seara. Nu ştiu de ce sunt foarte neliniştit, nu mă simt bine, de la prânz nu-mi este nici măcar foame! Am dat porţia mea lui Paul, Costi şi Gusti. Ştiind că plec „în refacere”, nu m-au refuzat.

— Culcă-te devreme, zise Gusti. Mâine la ora patru pleci. Să ne scoli şi pe noi să ne luăm rămas bun.

Şi deodată, parcă se înecă în vorbă. Paul şi Costi nu spuneau

nimica, dar în privirea lor era vizibil regretul.

Eu, ce era să fac?! Mă bucuram de-mi venea să urlu, nu alta, dar în acelaşi timp ţineam ochii tot în jos, să nu mi se vadă şi în ei atâta fericire. Mai mare decât la auzul lui „scoro domoi”.

— Parcă-ţi lucesc ochii, observă Paul.

— De bucurie îi lucesc, zise Peter Dörling, în ultimul timp mereu alături de noi.

— Tibi! la uită-te la mine! îl auzi pe Georg Junker din micul grup ce stătea lângă patul pe care trebuia să urc.

L-am privit. Georg, nenea Georg Junker, ce drag mi-era! L-am privit deschis, aşa, să-mi vadă bucuria. Dar…

— Ce-i asta, Tibi, băiatule! Tu ai febră! Arzi tot! Şi de-asta-ţi lucesc ochii aşa!

— N-am!

— Poate de foame, că n-a mâncat.

— Nu. Ai temperatură. Hai, sus, şi încercă să adormi imediat. Îţi aduc o compresă rece.

L-am ascultat pe nenea Georg. Niciodată nu mă simţisem atâta de agitat, de înfrigurat, de neliniştit, deşi nu-mi era foame.

Pentru întâia oară în mai bine de doi ani. Nu mi-era foame niciun pic, ce minune! Acum putea să vină visul! Visul-coşmar pe care-l aveam adesea. Şi cei apropiaţi mie de aici mărturiseau că visează mâncare. Le-am povestit şi altora ce visam şi era cât pe-aci să iau bătaie. Cică să nu-i mai chinuiesc descriind ce visam că era pe masă. Bine, dar ei, când vorbeau despre ceea ce le găteau nevestele şi ce de mâncăruri o să inventeze ei la întoarcere, adică după ce o să intervină pentru noi americanii, ei, deţinuţii, nu mă chinuiau? În speranţa că americanii ne vor elibera de aici, după astfel de discuţii adormeam şi visam, visam…

…Interiorul e cu totul îmbrăcat în marmură. În vis *ştiu* deci cum arată marmura, căci în realitate, nu, n-am văzut în viaţa mea. Pardoseala, pereţii, coloanele sunt din marmură lustruită şi lucioasă, alunecoasă, catifea rece la pipăit. Candelabre mari de cristal, toate aprinse luminează sala căreia nu-i văd capătul. În mijloc, nesfârşită precum sala, o masă îmbrăcată în pânză de damasc alb strălucitor. Platouri încărcate cu fripturi aburinde: porc, pui, viţel, curcan umplut cu prune; salatiere cu legume de pe toată faţa pământului; sosiere pline cu cele mai felurit colorate sosuri; farfurii adânci încărcate, moţ, cu cartofi prăjiţi, aurii; nişte peşti mari cu carnea albă, înecaţi în maioneză; ciuperci marinate; icre; prăjituri grămezi-grămezi; sticle cu vin alb, roşu, negru, *toate pe masă*, toate aburite, căci e foarte cald în încăpere. Simt bine asta…

…Din loc în loc sunt nişte torturi piramidale, în mai multe trepte, pline de frişcă, aşa cum niciodată nu văzusem când eram treaz la

mama acasă. Pe masa foarte lungă, torturile apăreau din loc în loc, erau multe, multe, ca şi felurile de mâncare ce-i acopereau suprafaţa…

…În jurul meu, nimeni. Sunt singur în această sală ornată ca pentru recepţii imperiale şi sunt undeva, deasupra ei, căci o pot cuprinde bine cu privirea şi plutesc lent, încercând să iau toate acestea cu mine. Ştiu în vis numele tuturor legumelor, peştilor, sosurilor, vinurilor şi prăjiturilor. Şi mai ştiu că sunt singur şi că pot mânca fără grijă, masa e toată pentru mine astfel pregătită. Plutesc în văzduh deasupra mesei, întind mâna să iau de pe ea, orice, totul e nemaipomenit!… şi nu apuc nimic! Nu ajung la ele! Sunt prea departe de ele! Aş vrea să vin lângă masă, să mă aşez pe scaun, şi încep să mestec printre dinţi, în gol, poate-mi sare totuşi ceva în gură. Dar sunt sus, mă sforţez din răsputeri să mă apropii, măcar cu degetul să ating frişca. Continui să mestec în gol, pofta e de nedescris, stomacul şi pieptul mă ard, însă ceva tare şi dureros mă strânge peste piept, mă sufocă aproape şi mă leagă acum de candelabrul din tavan. Un lanţ, da, un lanţ care-mi trece prin carne şi-mi pătrunde în plămânul stâng…

…Mă miră durerea, ştiu că şi altă dată, când am fost în sala asta m-am trezit plângând de foame şi clămpănind în sec, dar acum e durerea, e ceva nou şi urât, durerea unei răni făcută cu un cuţit fierbinte. Sus, aici, e şi groaznic de cald, transpir mult, nu pot respira, puţin îmi mai pasă de mâncarea fantastică, nu mi-e foame, dar şi masa a dispărut, candelabrele s-au stins deodată… E foarte frig, luciul sălii de marmură se întunecă… Lanţul se rupe cu mine cu tot, trântindu-mă pe un pat dezgolit şi tare. Scot vaiet după vaiet, nu pot respira, am dureri şi arsuri în tot corpul…

— Mi-e foarte rău, izbutesc să îngân. Mi-e foarte rău…

Degrel-tatăl intră grăbit pe uşă şi vine imediat la patul meu. E furios.

— Se întârzie din cauza ta! Jos din pat, vită!

E patru dimineaţa. S-a dat deşteptarea pentru cei ce pleacă la colhoz, bucuroşi de parcă le-ar fi dat drumul acasă! S-au sculat şi prietenii mei, să mă petreacă. Unde? că nu pot nici în picioare să stau…

Alertat de cei doi Degreli, aleargă la mine şi ofiţerul ce trebuia să ne ducă la colhoz. M-au luat cu ei, înjurându-mă urât de tot. Pe urmă:

— U vas niet cultura!

— Face pe nebunul, că nu merge şi prietenul lui!

Merg bălăbănindu-mă, gem şi încerc să le spun ce tare mă doare spatele. Sub omoplatul stâng.

— Te fac praf în bătăi! zbiară şi Degrel-fiul.

Dacă aş fi murit, ofiţerul mi-ar fi luat sufletul aşa, chiar fără de cultură, şi l-ar fi obligat să-i repare tractorul ăla, dând cu vârful cizmei

în cele cinzeci de kilograme ale mele, cu bocanci cu tot, aşa de tare-i eram de trebuinţă. Şi tocmai eu…

Se lumina de ziuă. Între timp se dăduse deşteptarea şi pentru ceilalţi. Ofiţerul şi cei doi Degreli tăbărâseră pe mine:

— Simulează! Simulantule! Te împuşcăm!

Mi se îndoaie genunchii de durere, febră şi slăbiciune. M-au împuns din spate exact în locul dureros:

— Marş la doctor!

La dispensarul lui Klein, domnişoara Mitzi abia se sculase. Mi-au pus termometrul. Mercurul a urcat câteva linii peste cifra 39. Spre consternarea celor trei, Klein m-a declarat bolnav grav şi a cerut să fiu spitalizat de urgenţă.

…Atâta timp şi de atâtea ori transpirasem urcând bolţarii pe acoperiş şi apoi, slăbit, zăcusem de fiecare dată pe betonul rece în vânt şi frig şi ploaie îngheţată…

Mă îmbolnăvisem de congestie pulmonară.

Cu categoria OK.

…Într-o zi m-au urcat într-un camion deschis. Am aflat doar că mă duc la spital… şi m-am trezit într-o cameră la etaj, cu multe paturi şi cu bolnavi încă mai mulţi decât ele. Oameni curaţi, liniştiţi, ordonaţi, care vorbeau în şoaptă, respectând astfel chinul celui mai greu bolnav dintre ei: chinul meu. Şeful de salon, bolnav şi el, făcea curăţenie de două ori pe zi, mă ajuta să mă întorc în pat, să folosesc plosca, să mă spăl, să duc mâncarea la gură… Toate acestea le făcea ajutat de ceilalţi. Nu mai aveam putere pentru nimic. Aceşti adevăraţi fraţi ai mei din spital erau cu toţii prizonieri de război din armata germană.

*

* *

O doctoriţă grasă a venit la patul meu abia după câteva zile şi, fără vorbă, fără o întrebare măcar, mi-a făcut o injecţie în braţul stâng. Locul s-a infectat, braţul s-a umflat până la urmă cât un cap de copil. N-aveam putere nici să mai gem, dar cei din salon au fost foarte îngrijoraţi.

— Doare?

— …

Mâna era toată roşie, ardea şi mă durea cumplit.

— Aici e puroi.

— Să chemăm doctoriţa.

Au chemat-o, dar au mai trecut câteva zile până să se îndure ca să vină iar. S-a uitat, s-a strâmbat şi a revenit cu ceva instrumente pe o tăviţă metalică ruginită. Fără vată, fără spirt, fără anestezie… mi-a tăiat braţul cam zece centimetri şi a lăsat puroiul să se scurgă; peste

mine şi în jurul meu.

A revenit peste alte câteva zile, când începeam să miros a mort. A curăţat cu o cârpă rana deschisă şi dusă a fost.

Slăbeam din zi în zi mai mult. Pe rana infectată şi neînchisă de la mână a început să crească o carne vie şi vânătă.

…Şeful de salon stă pe marginea patului, după ce mi-a potrivit capul pe perna umplută cu paie. În mână ţine cana cu supă şi o lingură înnegrită:

— Încearcă, Ostermann.

— …nu… pot…

— O lingură numai, Ostermann.

Închid ochii. E modul de a refuza. Singurul ce-mi stă în putere.

— Atunci, ia puţină caşa. O lingură de caşa, măcar.

De câteva zile, orice aş mânca, vomit. Nu mai asimilez nimic. Am făcut şi dizenterie.

— Nu mă mir, spune unul dintre bolnavi şi ceilalţi îl aprobă. Mâncarea de aici e mai proastă ca cea din lagăr.

— Flăcăul se duce…

Continui să nu pot mânca ceva ce, oricum, trece rapid prin stomac şi intestine, fără să pot asimila nimic. Dizenterie şi distrofie. Şi congestie pulmonară. Şi braţul…

Într-o zi, doi oameni din salon mă aşază cu precauţie pe targă. Mă duc spre fundul întunecat al unui lung coridor, până la „Izolator”, aşa cum izbutesc a citi pe uşă. Salonul bolnavilor fără scăpare. Fiecare pat e separat de celălalt prin cearşafuri. O nesfârşire albă de bariere între viaţa pâlpâindă şi triumfătoarea moarte.

Ion D. Ion e deţinut român, fost bolnav aici, acum şeful acestui salon, unde sortează vii şi morţii. Când soarele se ridică la orizont, ridică şi el cearşafurile despărţitoare şi scoate morţii afară. Majoritatea sunt polonezi în acelaşi hal de slăbiciune ca al meu şi tot ca mine, au dizenterie. Cer întruna apă. Adică îşi cer moartea.

— Ce bine că pot vorbi şi eu româneşte! spune Ion D. Ion. Sunt din judeţul Trei Scaune, lângă Oituz. Cum te cheamă?

— Ti… bi…

Cu multă răbdare şi delicateţe m-a întrebat despre mine, părinţi, oraş…

— Aici, la „Izolator”, supravieţuitorii sunt foarte puţini. Numai dacă mă asculţi *ca pe Dumnezeu*, scapi de moarte. Dizenteria cere apă, lichide de orice fel. Dacă nu te abţii şi bei, mori.

— Voda[55] … voda… se auzi chiar atunci, ca un geamăt.

Sanitarul se sculă de pe marginea patului şi se aplecă deasupra polonezului suferind.

— …voda…

Îi puse buiota cu apă pe pântece. Potolea durerile atroce ale bolii.

— Să nu bei apă din buiotă, îi spuse în poloneză. Dacă o bei, mori. Reveni la mine.

— Să nu pui nimic în gură, să nu iei decât ce-ţi dau eu. Să nu furi apă.

Şi boala mea o cerea cu îndârjire.

Apă! Apă! Sau orice fel de lichid!

Ion D. Ion a avut personal grijă să mănânc numai felul doi şi de fiecare dată m-a făcut să înghit nişte prafuri. Cu încetul, am început să reţin mâncarea şi poate m-aş fi simţit mai bine, dacă în jurul meu polonezii n-ar fi murit pe capete. Degeaba luau prafuri, că furau apa din buiotă şi, gata cu ei! În fiecare zi, alţii le luau locul din patul în care mortul era ridicat cald încă, sau răcit peste noapte. Cei rămaşi, abia mai mergând, abia mai vorbind îşi întindeau degetele descărnate spre nimicurile rămase de la decedat: portofelul – cu câteva ruble uneori şi acte de identitate – dacă avea. Fotografiile familiei mortului circulau din mână în mână. Şi priveau nepăsători soţia, copii lui, pe el însuşi cândva în viaţă, un cu totul altul decât cel de pe patul de suferinţă.

Din rana deschisă de la braţul stâng continua să-mi curgă puroi urât mirositor, pe lângă bucata de carne vineţie ce creştea acolo. Putea să-mi putrezească mâna şi atunci…

De-a lungul săptămânilor ca au urmat, prin munca lui şi prin ceea ce mi-a povestit, Ion. D. Ion m-a învăţat câte ceva despre viaţă şi moarte. Cuvinte simple. Învăţături de neuitat care, împreună cu îngrijirile sale, mi-au dat puterea să-mi revin.

— Dacă eşti bolnav, nu te gândi; aşa îndepărtezi boala, îmi spunea, nu o dată, domnul Ion.

— Dar…

— Domnule Tibi, *aceluia care aşteaptă o nenorocire, i se şi întâmplă!* Să te rogi mult. Şi să doreşti şi să vrei să fii sănătos. Vei dobândi un corp nou… De tine depinde ca ceea ce nu se poate, să fie apoi posibil.

— Dar sunt bolnav… O să mor…

— Sănătatea e o stare firească. Boala e doar absenţa sănătăţii, asta nu înţeleg oamenii. Omul e muritor pentru că nu iubeşte îndeajuns, nu înţelege VIAŢA şi se gândeşte doar la nimicuri.

— Moartea… e un nimic? am replicat eu.

Dar Ion îşi urmă ideea:

— Omul care iubeşte cu adevărat pe Dumnezeu, iubeşte tot ce a creat El, universul şi fiecare lucru în parte, pentru că în totul a pus Dumnezeu din puterea Lui; şi universul e al Lui. De ce să te opreşti la ceva mărunt, cum e moartea?

Oare mă pregătea, în lipsă de preot, pentru ea? Mă înşelam. Într-o zi Ion mi-a spus chiar şi o poveste, foarte frumoasă, „Povestea lui Petre”, cel ce şi-a lăsat mireasa în pragul bisericii şi, la chemarea unei

păsări, a plecat să caute nemurirea. Cu toate că a colindat Pământul, cu toate întâmplările prin care a trecut, nu a găsit locul unde să poată trăi veşnic. După mii şi mii de ani, după ce a trăit o vreme chiar şi în rai, moartea, care-l căutase peste tot, l-a găsit şi i-a prefăcut trupul în pulbere.

— Dar sufletul?

— Sufletul, nemuritor cum e – doar e o părticică din Dumnezeu, sufletul îi trăieşte şi azi. Petre din poveste n-a murit. Viaţa e veşnică şi îi revezi pe cei dragi nu are importanţă unde şi când.

— Dar Petre a murit atunci!

— E necesar să mori, adică să ţi se piardă trupul. Trebuie reparate greşelile sufletului.

— Până când?

Ion D. Ion a tăcut atunci. Pe urmă, a şoptit doar:

— Până când vei fi, vom fi fiind precum Hristos…

Perfecţi.

Multe altele m-a învăţat Ion D. Ion.

Îl priveam cu ochii mari, stupefiat. Aşa ceva nu mai auzisem. Îmi spuse că sunt liber să cred sau nu în aşa ceva; principalul este să ne purtăm bine, să-i iubim pe ceilalţi, să nu refuzăm învăţătura şi s-o dăm şi altora. Dar că trebuie să încercăm a ne purta precum Iisus.

— Totuşi, l-am întrebat, spui că nimeni nu moare?

— Moartea e o schimbare doar în viaţa veşnică a spiritului. Aşa cum ţi-ai schimba haina. Sau, cum ai trece strada.

— Atunci…

— Să nu-ţi fie teamă. Spiritul merge undeva… în cer… după faptele lui. Acolo…

Ştiam şi eu asta. Învăţasem la religie, la şcoală. Dar, în rest…

— Acolo îl primeşte Iisus. Împreună cu ceilalţi mari sfinţi. Şi-l trimite să stea la un loc cu cei asemenea lui din viaţă. Nici mai buni, nici mai răi. Acolo învaţă ce a greşit…

— De unde ştiţi astea? Toate astea?

— Din bătrâni. De la unii bătrâni, se corectă. Şi am ştiut să ascult ce spun atâţia oameni care trec pe aici…

— Înseamnă că viaţa e o pedeapsă?

— Nu! Nu! E ca o şcoală! De altfel, gândeşte, adu-ţi aminte că oamenii trebuie să fie: muncitori, aşezaţi şi cuminţi, adânc credincioşi, veseli, demni, hotărâţi în lupta de apărare a ţării, iubitori şi mai ales smeriţi…

— Domnule Ion…

— Sunt numai Ion. Aşa să-mi spui. Să-ţi aminteşti de vorbele mele, băiete. Credinţa în Dumnezeu face viaţa simplă, foarte simplă şi foarte uşoară şi foarte frumoasă. O frumuseţe pe care n-o înţeleg, din păcate, cei mai mulţi.

Poate că voi muri, dar nu-mi mai este teamă de moarte, gândeam. De-a lungul acestor lungi săptămâni, corpul mi-a fost hrănit de suflet. Şi viaţa a revenit cu încetul în trupul nimicit de boală, pentru că voiam să trăiesc! Dar aste încercări trebuia să le înving prin credinţă, deci le primeam supus. Să le înving, trăind totuşi! Trebuia să trăiesc!

Ion D. Ion, lecuitorul şi învăţătorul meu. Al doilea părinte al meu, căci mi-a dăruit o viaţă în plus. Ion D. Ion. El a fost Iisus şi eu Lazăr din zilele când Hristos umbla printre oameni. Regret cumplit că nu am reţinut, încă bolnav fiind, adresa lui Ion din judeţul Trei Scaune. El m-a întors definitiv cu faţa spre Dumnezeu.

*

* *

Într-o zi de vară târzie am fost luat de subsuori şi urcat iarăşi într-un camion deschis, peste alţi bolnavi ce plecau din spital. Ne-a zdrăngănit în urechi şi ne-a zdruncinat rău maşina pe străzile încă pline de gropi neastupate ale oraşului; şi apoi a intrat pe poarta mare a lagărului, deşertându-şi pe platoul de apel încărcătura de oase învelite în piele de om, incoloră şi mototolită.

Mă aşteptau prietenii, Costi! Gusti! Paulică! Am vrut să-i strig, eu cred că i-am şi strigat, dar nu auzeau. Stau toţi trei lângă maşină şi mă caută cu privirea. Îi chem încă o dată pe nume şi Paulică întinde mâna spre mine. Deodată, începe să plângă. Lacrimi curg şi pe obrazul lui Costi. Plâng precum copiii şi mă ajută să ajung în pat. Bocancii mi-i simt grei. Nu voi putea lucra multă vreme, gândesc. Am doar câteva kilograme peste patruzeci. Mi se aduce mâncarea la pat, ca unuia care a împlinit suta anilor.

N-aş vrea să mă trimită acasă la toamnă, acuşi e toamnă, şi risc moartea pe drum. Dar nu vreau să mor, ci trebuie să trăiesc, să trăiesc în iubirea pentru alţii, să învăţ şi pe alţii ceea ce ştiu şi le face bine şi lor. Nu, nu vreau să mor. Moartea? Adică aş trece doar strada. Dar şi pe trotuarul celălalt mai am atâtea de învăţat!…

Gusti, Paul şi Costi îmi ascultă cu gura căscată ideile mele cele noi despre viaţă şi moarte. Cum adică, nu există moarte, spun ei. Nu te uiţi la tine? Alege! Eşti viu sau mort?

— Sunt veşnic! Şi voi! Nu ne vor distruge niciodată!

6.

— Fraţilor! Veniţi mai repede! Cartofi!! am găsit cartofi!

— Cartofi?!

— Unde?!

— Unde-s?!

— Sssst! Linişte! Nu mai strigaţi!

— După ce că el zbiară…

Deţinuţii dau năvală spre colţul unde Fleischer striga în gura mare.

— Închide uşa! Închide-o! Să nu intre…

— Îţi baţi joc?!

— Ia vino cu nasul aici! Hai, apleacă-te!

Ooo! „Zăcământul” de cartofi! Sub picioarele noastre chiar!

Uşile depozitului, uşi metalice, grele, erau de obicei bine zăvorâte. Dar, dacă-ţi merge mintea…

Şi le-a mers. Au spart betonul plafonului deasupra camerei cu cartofi. Au legat o piatră de o sfoară şi sfoara de alta, le-au coborât prin gaură şi aşa am aflat la ce adâncime sunt cartofii. Au făcut rost de o prăjină la fel de lungă în vârful căreia au bătut un cui şi-au introdus-o prin gaura pe care au avut grijă să fie cât mai mică, micuţă, de nebăgat în seamă… Cuiul a pătruns în cartof şi-apoi au tras prăjina. Victorie! Primul cartof capturat ieşi la lumină nevăzut de paza din lagăr!

Prăjina a trecut apoi din mână în mână; slăbit cum eram, toţi mă dădeau la o parte, aşa că mi-a revenit printre ultimii dreptul s-o mânuiesc.

— Mai repede tontule! Ne prinde paza!

A doua zi a venit altul cu ideea să montăm o bucată de scândură la capătul prăjinii, cu mai multe cuie pe ea. La o singură lansare scoteai cinci, şase cartofi! Productivitate mărită!

— Acu’, dacă voi aţi apucat, duceţi-vă de aici! se rugau ceilalţi de primii, în timp ce înghesuiala din jurul spărturii creştea văzând cu ochii. Ne vede adunaţi aici şi… O dată pe zi e destul!

Dar omul e tare lacom, chiar dacă flămânzeşte de câţiva ani… Toţi ne înghesuiam, ţipam unul la altul şi paza ne-a surprins. Roth Hans, tocmai atunci cu prăjina în mână, era să ia o bătaie soră cu moartea, dacă picioarele-i lungi nu l-ar fi scăpat cu fuga. Apoi au astupat spărtura şi au postat şi o santinelă şi acolo. Adio cartofi!

Dar într-o zi l-au luat pe Paul şi m-au ridicat şi pe mine din pat şi ne-au luat la sortat cartofi, iar prietenul mi-a arătat o răzătoare pe care i-o făcuse Gusti, pentru o astfel de fericită ocazie.

— Am şi eu una! Asta-i a ta. Şi ia-ţi „fularul”!

— …?

— E frig! O să vezi de ce, spuse, coborând vocea.

Nu mai aveam demult lucruri personale. „Fularul” era o cârpă zdrenţuită aruncată din magazia de efecte.

Intrăm în depozit şi, după un timp, la adăpostul întunecimii de acolo, radem cartofi pe răzătoare. Paulică stoarce de apă răzuiala şi întinde pasta pe o cârpă. Eu îl imit. Am întins produsul pe „fular”, l-am rulat cu cartofi în interior şi mi l-am pus la gât, iar Paul şi-a strâns mijlocul cu cârpa. În dormitor am fiert pasta şi ne-am ospătat cu

prietenii. Controlul de la uşă nu fusese aşa deştept ca noi.

Între timp a mai avut loc o vizită medicală. Mi-era teamă să nu mă trimită iar la grupa OK, dar m-au lăsat să zac mai departe.

După revenirea mea de la spital, Paulică a încetat greva foamei. Când a văzut că, în halul în care eram, se apropia toamna şi nu mă trimiteau acasă – deşi nici vorbă nu era de vreo nouă selecţionare, a reînceput să-şi mănânce pâinea. El arăta acum tare voinic faţă de mine.

— N-o să mă trimită niciodată acasă, zicea înciudat. Am spus: ori în România, ori moartea! Dar…

— E păcat să-ţi cauţi singur moartea când ăştia ne-o aduc ei la nas, îi răspundeam, amintindu-mi că Ion îmi vorbise şi despre sinucidere; că e un uriaş păcat să-ţi iei singur viaţa dăruită de Dumnezeu, că n-ai voie să treci peste voinţa Lui şi că sufletul sinucigaşului nu se eliberează, nu pleacă de pe pământ până nu trec anii pe care trebuia să-i trăiască…

Dar Costi Zwirner mi-a spus într-o zi:

— Paul e cu ochii pe tine. N-aş vrea să mor şi nici să plec într-un transport de bolnavi, mi-a zis. Nu-l pot lăsa pe Tibi în halul în care s-a întors. Măcar să-l văd pus pe picioare. Pe urmă, ori, ori… Aşa mi-a spus Paulică, să ştii.

Între timp Junker cel mic izbuti să-şi facă rost de un alt catilog. O gamelă nouă.

— Ia să vă arăt ce am, zise el cu importanţă, fâţâind ceva pe sub cuvertura subţire.

— Să vedem! suflă Costi din patul de alături.

— Un catilog nou!

Am rămas muţi de admiraţie. Era din tablă zincată, neagră de veche ce era, oval, cu capac… De unde?

— Am furat o bucăţică de tablă de la un jgheab vechi şi tinichigiul mi l-a făcut!

— Ce i-ai dat?

— Porţia de pâine pe trei zile.

— Iar, măi, Paule? Iar faci foamea?

Dar catilogul era colea, nou, modern clasa-ntâia! Ne-am vârât nasurile în el, să-l vedem şi pe dinăuntru. Din păcate, încă nu făcuse cunoştinţă cu mâncarea. Geloşi pe o asemenea avere, i-am zis lui Paul că are valoare doar când este plin!…

*

* *

Toamna se apropia de sfârşit când, într-o zi, a venit în lagăr un ofiţer de la Moscova şi deţinutul Junker Paul a fost chemat la comandant. După cinci minute numai, a revenit foarte nedumerit. Noi

am tăbărât pe el, căci, a fi chemat la Lewit fără să iei bătaie, era ceva nemaiîntâlnit până atunci!

— M-am prezentat, mi-am spus numele, s-au uitat la mine şi Lewit a zis „Na rabotu!”, deşi e seară. Ce dracu’…

Mai târziu, ciungul NKVD-ist l-a chemat pe Paul în biroul lui. Bătrâna translatoare va fi avut acum o sarcină uşoară pentru că, speriat, Paulică răspundea scurt, scurt de tot.

— Cum te cheamă?
— Junker Paul.
— Numele adevărat!
— …Paul Junker!…
— Câţi ani ai?
— Douăzeci şi doi…
— Ce şcoală ai?
— Liceul, şapte clase până când…
— Din ce ţară eşti?
— România.
— Din ce oraş ai venit aici, la reconstrucţie?
— Piteşti… Da’ n-am venit eu c-am vrut…
— Aici eu vorbesc! Ce lucrează părinţii?
— Tata… e infirm…
— Ai citit „Mein Kampf”? **[56]**
— …nu… Ce…
— De ce e infirm?
— Cine? Mein… A, tata? Accident de muncă.
— Unde s-a întâmplat?
— Pe… un şantier…
— Cum?
— I-a căzut o presă pe picior…
— Pe cine cunoşti la Moscova?
— …?
— Ai fraţi?
— Nu.
— Ai făcut armata?
— Nu.
— De ce n-ai făcut armata?
— Eu… eram elev când…
— Ce boli ai avut?
— …?
— În ce unitate ai luptat?
— Eu… ştiţi, elev…
— Unde ai învăţat englezeşte?
— …nu ştiu să…
— Ai surori?

— Nu…

— Pe cine ai avut comandant?

— La şcoală avem director şi el…

— Ai rude în America?

Aici Paulică simţi nevoia să stea jos.

— La ce armă?

— La ce armă, ce? Rudele?

— La ce armă ai fost în armată?

Paulică îşi aminti deodată de palma usturătoare pe care-o primise de la director în cabinetul acestuia pentru o năzbâtie şi, de speriat şi zăpăcit ce era, îl pufni fără să vrea, pe neaşteptate, râsul. Un râs nervos, nepotolit.

— Îţi baţi joc?! zbieră baba, translatoarea.

— În ce organizaţie de tineret ai activat?

— Întâi la grădiniţă… în niciuna!

— Ieşi afară! Ibi vo mati!

Râsul îi făcuse un pic bine şi lui Paulică îi reveni siguranţa, care-l ţinu însă până după uşă. Pe urmă-l lăsară picioarele şi ajunse la noi tremurând.

Pe mine mă durea în seara aceea foarte rău braţul stâng şi în timpul ăsta Peter Dörling mă ameninţa cu dusul la cabinet. Dar pentru mine doctor Klein era comandantul sadic, aşa că în cabinet se putea dezlănţui pe mâna mea, şi mă opera şi fără anestezie. Dar Peter, băiat de ţăran, nu era numai şi curajos, era şi tenace.

— Mâine te duc pe sus la cabinet. Ai înţeles?

Şi-l zări pe Paulică în uşă.

— Ce-i? strigă, de lângă patul meu. Şi ţie ţi-e rău?

— Mă doare burta, zise Junker cel mic. Nene Georg, ce-au ăştia cu mine? Şi ne povesti „dialogul”. Interogatoriul.

Georg Junker era mai mult decât îngrijorat dar, ca de obicei, nu voia să arate:

— N-am auzit ca în „9B” să fie cineva împuşcat nici dacă-l prinde cu cartofu-n gură, încercă el să glumească.

— Poate mă mută în alt lagăr… Tocmai acum, când toţi spun că vin americanii şi o să ne…

— Lasă prostiile! Americanii n-o să vină! niciodată… până aici… Ia uită-te la tine cum arăţi! Eşti stucator bun, te trimit să tencuieşti vreun palat de-al lui Stalin!

Izbucniră hohote. Paulică nu se potolea defel.

— Mă doare burta de frică, zise încet. Mă simt umflat şi-mi forfoteşte ceva în burtă. Eu mă duc la closet.

— Unde-ai găsit de mâncare ca să mergi acolo de două ori pe zi? se auzi un glas întrebător, sincer, nicidecum ironic.

Dar nici Paulică nu glumea şi părăsi dormitorul în grabă.

Closetul fusese amenajat în interiorul clădirii „Corpus Chim” în fostele şi viitoarele laboratoare ale institutului. Era o groapă lată şi adâncă făcută de o bombă. Deasupra ei, la distanţe egale şi cam rare erau puse nişte bârne pe care păşeai cu teama-n suflet. Când ne aşezam unul lângă altul, la vedere, ca-n plin câmp, vedeai „produsul” vecinului de la evacuare până la depozitare prin cădere cu zgomot şi stropi care te pictau pe fund şi picioare. Ba, de te-aplecai mai mult sesizai dacă vecinul a găsit pe undeva vreo frunzuliţă de mâncare, căci culoarea căpăta nuanţe verzui.

Mare a fost spaima lui Paulică, abia aşezat pe bârne, când Klein, comandantul deţinuţilor – îl pândise? îl căutase! – a intrat şi a rămas în picioare în faţa lui, cu mâinile în buzunar şi ochelarii lucindu-i în lumina becului chior.

— Ce importanţă ţi se dă, Junker! De ce? Mie, deţinut ca şi tine, ai putea să-mi spui…

Pââârrţţ!… se auzi dinspre Paulică.

— Ai fost fascist? Legionar în România? Ai fost în SS?

Pââârrţţ!… făcu iar gura lui Paulică, aceea opusă celei prin care mânca.

— Ia arată-mi subţioara stângă!

În poziţia şi starea sufletească în care se găsea, trebuia să fi fost gimnast de performanţă într-un concurs pe viaţă şi pe moarte, ca să poată executa ordinul acela de noapte. Paulică a rămas pe loc pleoştit şi scâncind impudic.

— Ai prieteni suspuşi… Mari… Şi deodată, zbieră: Ce legături ai cu Moscova?!

Paulică încremenise pe scândură.

— Cine a ştiut despre tine?! Spionule!! Informatorule! De unde se ştie în ce lagăr te afli?!

…Şi atunci, prin noaptea cu mirosuri trăsnitoare, s-a auzit, şoptit, numele lui Dumnezeu…

Pe un câine dus de lanţ, dacă are anumite necesităţi urgente îl laşi de la început până la sfârşit în pace. Klein a ieşit fără să capete vreun răspuns. Deodată, s-a întors!

— Ai scris tovarăşului Stalin?!

În următoarele zile, întrebări ca: „Pe cine cunoşti la Moscova, că s-au interesat de tine?” şi „Ai legături cu americanii?” au fost puse şi răspuse lui Paulică de către deţinuţi cunoscuţi ca spioni în lagăr. Noi am intrat în panică, neînţelegând nimic. Mai mult, ofiţerul s-a dus să-l vadă pe Paulică şi unde şi cum lucrează. Şi iar a fost întrebat de Lewit, iar de baba-spioana-translatoarea… dacă a fost soldat în armata germană, pe cine cunoaşte în NKVD sau chiar la Kremlin, adresa din Piteşti, dacă are rude sau prieteni în alte ţări…

Deodată, Lewit a mai pus o întrebare:

— Aici mai lucra un băiat. Cum îl cheamă?

— Ostermann, să trăiţi, a zbierat Paulică, bucuros că nu mai este subiectul principal şi speriat că povestea cu întrebările ar putea să mă cuprindă şi pe mine.

— Unde este Ostermann?

— Să trăiţi, e grav bolnav, distrofic, abia se poate mişca! Îi simt lipsa aici, lucra foarte bine! Nu mai are putere!

Strigătele lui Paul au fost traduse de babă cuvânt cu cuvânt. Peter Dörling, lucrând alături, i-a confirmat asta lui Paul. Peter învăţase bine înainte de detenţie ruseşte. Dar neliniştea noastră a crescut.

Klein se uită la mâna mea şi spuse lui Peter să mai cheme pe cineva să-l ajute. Acesta a revenit în cabinet împreună cu unul dintre nemţii militari prizonieri de război.

— Ţineţi-l bine, zise Klein.

Mă înşfăcară, mă imobilizară.

Comandantul-doctor luă o foarfecă din mâna lui Mitzi, şi, energic, aşa cum ai tăia un cauciuc, fluierând un cântecel, îmi tăie muntele de carne împuţită de pe braţ, carne al cărei miros mă întovărăşea de când venisem din spital. Am plâns tare. Klein a şters rana cu puţin spirt şi m-a trimis afară.

Lacrimile continuau să-mi curgă pe obrazul scofâlcit. Şi atunci am simţit palma aspră a fostului militar, a celui ce mă ţinuse, că-mi şterge obrajii şi mângâie părul meu mişunat de păduchi.

În aceeaşi seară, bătrâna translatoare l-a chemat pe Junker Paul şi i-a spus adevărul: în urma unei intervenţii superioare, necunoscute, a doua zi el va merge acasă, în România.

Stăm strânşi unul lângă altul, ciopor, Georg Junker, Costi şi Gusti, Peter, Hamer, Schiller, Anton, Fleischer şi Helmuth, piteştenii şi cu mine. Un grup de slăbănogi în zdrenţe. Nu ne putem dezlipi ochii de pe uşa lui Lewit unde Paulică a intrat cu catilogul cel nou cu tot. Ce egoist! Nu s-a îndurat de noi, mârâie în surdină Costi.

Niciunul din grup nu ne putem dezlipi unul de altul. Stăm şi tremurăm împreună zgâlţâiţi de emoţie şi plâns. Am impresia că dacă unul singur s-ar depărta cu un pas de celălalt, în următoarele clipe ar cădea jos. Bucuria şi lacrimile ne înăbuşeau de câteva ore, de când aflasem. Aşteptăm în curte, în frigul dimineţii şi încă nu putem crede că sufletul şi corpul prietenului Paul părăsesc lagărul în acelaşi timp, corpul mergând pe picioarele proprii!

Uite-l! Nu-mi iau ochii de la Paulică. Se va duce şi la părinţii mei, da. Mă îneacă suspinele. Le va spune să sunt bine, da. O, Paulică! Toţi gândim la fel: în viaţa asta ne vom mai întâlni? Gelozia şi bucuria pentru Paul se bat înlăuntrul pieptului meu scofâlcit.

Deodată, vorbe auzite de la Ion moldoveanul înţelept de lângă Oituz, se strecoară între mine şi Paul: „Viaţa e veşnică. Vei revedea pe cei dragi, nu are importanţă unde şi când…”

În cei de lângă mine e, tremurat, răsufletul respiraţiei.

Ofiţerul moscovit îşi ia rămas bun de la cel de serviciu şi se întoarce spre Paul, arătându-i coridorul gheretei de la poartă:

— Davai! Haide!

Oare-şi va aminti fratele meu de lagăr tot ce ne-am spus, ce ne-am promis, ce ne-am juruit azi-noapte? Şi acum, în ultima clipă, de ce nu ne-a lăsat catilogul? De atâtea ori ne-a dat mâncarea de la gură, de ce nu ne dă catilogul?!

Acum Paulică era în „lumea liberă”. Am alergat cum am putut, trăgându-mi bocancii prea grei după boală, prea grei… L-am urmărit de-a lungul gardului ghimpat până a ajuns pe „Prospekt” – bulevardul principal şi grupul de prieteni se agita odată cu mine, făcând semne cu mâna.

— Adio! Adio!

— Adio!

Atunci a răsunat, sfâşietor, plânsul lui Georg Junker.

M-am întors şi i-am cuprins umerii cu mâna sănătoasă. Hohotind, bărbatul pe care-l vedeam plângând întâia oară, se aruncă în braţele mele:

— …fetele… copiii mei… Paule, spu… ne-le… că…

— Deţinut Ostermann! zbieră un poliţist. La administratorul cantinei! Pas alergător!

— Unde?! În rai?!

— Eu?!

— La domnul Degrel, la cantină! Ţi-a pus Dumnezeu mâna-n cap!

Deşi mă bătuse în ziua când eram atâta de bolnav, cred că am alergat spre „Dumnezeul Degrel”…

*

* *

Costi Zwirner şi Gusti Wolf, zâmbind cu gura până la urechi, îşi zdrăngăne blidele pe tabla ghişeului în faţa mea, a celui salvat de la o moarte sigură. Eu învârtesc polonicul rapid invers, la stânga, şi-l scot plin cu zeamă groasă de pe fundul căldării. De câte ori îmi apare un prieten la ghişeu, procedez la fel. E tot ce pot face pentru ei şi e nesperat de mult. Cum nesperată vreodată, dar mereu visată a fost şi numirea mea ca ajutor de bucătar. Nu oricine ajungea aici şi nu eram singurul caz grav din lagăr. Am fost repartizat la „îngrăşat”. Cineva mi-a apreciat poate munca şi conştiinciozitatea. Am fost trimis intenţionat în rai să-l adulmec, ba să-l şi gust.

Eu l-am înfulecat. Aş fi mâncat şi cazanul conic pe al cărui fund se

lipeau şi se ardeau macaroanele şi zbierau toţi la mine că afum şi stric supa.

Nu ne pasă nici mie, nici ajutorului meu, un ungur tânăr cu care mă înţeleg la treabă minunat. Noi doi am fi mâncat singuri jumătate din caşa deţinuţilor, dacă Rudi baci nu ne-ar fi văzut.

— Ai adormit? zbiară bucătarul şef. S-a golit oala de supă!

Agitaţia din bucătărie e plăcută şi sporitoare de puteri.

Mă urc pe o scară ca să ajung la gura cazanului. În trecere, afund iarăşi o strachină în cratiţa uriaşă cu caşa pe care o ascund apoi pe hotă.

— Derbedeilor! zbiară Rudi baci. Hoţilor! Porcilor! Unde-i caşa, nemernicilor?!

Şi începe să scotocească după străchinile noastre „puse bine”.

Am azvârlit-o pe-a mea, cu totul, în cazanul de supă. Norocul „suplimentiştilor”, al celor ce n-aveau prieteni nici în cer, darmite la bucătărie!

Clipa când, la terminarea mesei, Rudi baci bate cu lingura lui aplatizată în tejghea şi zbiară „Supliment!”, e dramatică. Oamenii se bat la ghişeu, se îmbrâncesc, se luptă cu capul, corpul, coatele, unghiile şi picioarele, cu o mână… Cu cealaltă întind peste capete gamela, ca să le-o umple bucătarul.

Într-o zi a apărut lângă ghişeu frumoasa fată de lângă Arad, acea pe care atâta o admirasem noi la sosirea în lagăr şi care pe atunci nu-şi dezlipea mâna din cea a iubitului ei. Le admiraserăm dragostea, crezusem că e sentimentul acela omenesc rar în neomenia din juru-ne. La apariţia ei la ghişeu şi a catilogului său dublu, Rudi baci a zbierat „La o parte, nesimţiţilor!” şi i-au umplut gamela până la buză.

Am urmărit-o cum reintră pe uşa magaziei de efecte, deloc slabă, cu mers graţios, fără o privire pentru cei din jur. Din mândrie? Din ruşine? Ca toate femeile din „9B”, nici ea nu putuse rezista vieţii de deţinut aici, cum nu rezistase la farmecele ei nici şeful magaziei, primul dintre „regii” cu care făcusem cunoştinţă în lagăr. El era tânăr şi acum era sătul, îmbrăcat frumos, odihnit. Îi trebuia şi o femeie, dar toate celelalte din lagăr erau în „stăpânirea” cuiva dintre şefi. Şi atunci apăruse perechea aceea fermecătoare. Supusă tratamentului de înfometare şi distrugere fizică, era normal că fata nu a rezistat. Când, la venirea din spital, aflasem toate astea, m-am întrebat: ce a simţit el, băiatul, el, care nu se despărţise nicicând de iubita lui?! A putut accepta, aici nu era tocmeală. S-au înţeles în privinţa asta? S-au certat? De altfel, dacă voia să-i salveze ei viaţa, el nu avea de ales. Dragostea adevărată l-a făcut să accepte sacrificiul. Al lui şi al ei.

M-am întristat acum, urmărind-o cu privirea. În grămada ce se bătea pentru supliment era şi logodnicul ei. Cu gamela goală încă, prea departe de ghişeu ca să poată spera ceva pentru azi. Poate

mâine…

Fata făcuse gestul să-i toarne şi lui supă din gamela ei, dar tânărul şi-a întors privirea, şi-a retras mâna. Să n-o compromită? Din prea multă amărăciune? Mândrie?

Refuzase suplimentul!!

Resemnare? Iubire? Orgoliu? Ori toate la un loc? Cine putea şti?

Iar eu am hotărât ca de mâine să-l trec în rândul celor pentru care învârtesc polonicul în sens invers prin căldarea cu supă.

Ajutorul mă ţine de picioare şi eu, cu capul şi corpul vârâte în cazan, îl curăţ de pastele făinoase lipite pe fundul metalic. Au! Mi-am tăiat degetul în ceva ascuţit şi curge sânge. Din abundenţă. De unde oare o curge atâta? Mai am eu sânge? Ploşniţele spun mereu că da, însă ele-s modeste, sug şi fug. M-am legat bine cu o cârpă murdară şi-mi rotesc privirea prin bucătărie, să văd cam ce-ar mai fi de mâncat. Pe urmă arunc cârpa, e soioasă.

— Rudi, davai cliuci! [57]

Dincolo de cazanul meu e peretele din şipci subţiri al cămării. De acolo se aud clefăituri şi mestecături, zgomote de chef singular. Stau cocoţat pe cazan, îmi sug degetul rănit şi celălalt suge la doi paşi de mine alimente pe care nu le-am văzut niciodată în catilogul meu. Dar, fac şi eu mai toată vremea, ce pot. Adică mănânc supă şi caşa pe furiş, până ameţesc.

Comandantul a ieşit din cămară. Are buzunarele pline, degeaba şi-a pregătit pachete plate, tot se vede. Asta face zilnic. Păi, cum să nu vândă fiică-sa prăjituri?!

— Rudi, davai cliuci!

L-a pândit pe Lewit până a ieşit şi acum intră ciungul. Ăştia pot să n-aibă nici mâini, nici picioare, gura li-e întreagă şi dinţii toţi!

Rudi baci dă zilnic cheile de la cămară tuturor şefilor lagărului, de la cel cu cea mai mare funcţie până la cel mai mărunt slujbaş; în afară de Degrel-tatăl, care are cheile lui şi-i acolo, în cămară, mai acasă ca-n Timişoara natală. Mă uit la ei, mănânc din caşa şi şterpelesc şi eu ce pot pentru prieteni. Prin bocanci şi pe „fular” (metoda Paulică), ceva legumioare, caşa, uneori chiar paie de care s-a prins puţină pâine, deşi e raţionalizată sever, cu apă şi mizerii în ea cu tot.

Iar m-a bătut Degrel! Mi-a văzut în cantină degetul infectat. Cum de îndrăzneam să fac supă? zbiară. Sunt inconştient?!

Ba, sunt mai clarvăzător decât oricare altul. Klein m-ar fi tăiat iar fără anestezie. Klein mi-ar fi văzut făptura cu pielea lucioasă, întinsă peste carne, revenit la greutatea dinaintea arestării. Klein m-ar fi trimis la bolţari sau cine ştie unde…

Nu mă interesează dacă prin îngrăşarea mea atât de vijelioasă, sub piele s-a depus calitativ ce trebuie, dar cantitativ arăt voinic şi frumos,

pictat din belşug cu muşcături de ploşniţe. Totuşi, până la urmă, am fost la cabinetul medical.

Klein tocmai se iubea cu Mitzi. Zgomotele impudice mă enervau, mă nelinişteau… Aş fi dat cearşaful într-o parte, să-i opresc! Aş fi…

Doamne, ce-nseamnă să-ţi revină puterea şi vioiciunea!

Doctorul a ieşit de după cearşaf.

— Nu ţi se pare cam frig aici?

Îmi vorbea omeneşte! Mie! De când eram la bucătărie…

— Îmbracă-te, Mitzi dragă, e frig.

De când îmi încălzeam stomacul şi sufletul pe lângă oalele pline, uitasem că afară-i decembrie rusesc.

— Foarfecă!

Era, se pare, instrumentul preferat. Mi-o înfige în poziţia „închis" adânc în rană. O deschide şi-mi despică degetul, înfăşoară pe un băţ luat de pe jos puţină vată şi curăţă puroiul până la os.

— Afară! O zi scutire la muncă!

Am plecat clătinându-mă. În uşă, ameţit, o văd pe Mitzi care îmi zâmbeşte. De când sunt la bucătărie îmi zâmbesc, ba mi se şi ploconesc mulţi, prin toate colţurile lagărului. Mă uit la Mitzi, parcă şi ea s-a mai îngrăşat. Obrajii sunt plini şi pântecul… oho! pântecul! Bravo Klein, slăbănogule! Dar mi-e jale şi de tine, Klein! În curând o s-o pierzi de iubită pe Mitzi! În curând, o să te-ntorci, Mitzi, la Arad!

*

* *

Într-o zi, responsabila cu propaganda ne citea şi ni se traducea un articol din ziarul „Pravda", articol în care se enumerau crimele naziste, nominal şi pe unităţi militare. Doctor Klein era şi el prezent în sală şi stătea lângă cel mai bun prieten al său, Rudolf, şeful producţiei pe lângă brigăzile de prizonieri de război germani. Rudolf era singurul prieten al noului nostru comandant. În timp ce se citea despre criminalii de război, s-a dat ca exemplu şi o anumită unitate sanitară. Klein s-a întors deodată către Rudolf, prietenul său bun şi sincer, cu care-şi împărtăşise multe, multe secrete; poate prea multe…

— Am fost în unitatea asta! Deci, sunt şi eu criminal de război?!

Despre Rudolf se vorbea între noi că deţinuse în armata germană o funcţie mare şi că el, personal, la retragerea din Ucraina se ocupase de distrugerea oraşului Dnepropetrovsk… Se vorbeau multe despre ceea ce făcuseră şi el şi Klein în armata de ocupaţie, însă nimeni nu denunţase ceva conducerii lagărului sau NKVD-ului.

Dar într-o zi, curând după mărturisirea făcută lui Rudolf, Klein a fost solicitat de ciungul ofiţer NKVD-ist şi de Lewit, să spună despre fiecare deţinut, tot ceea ce ştia. Şi primul pe care l-a vândut ieftin, ieftin de tot, a fost şeful producţiei, Rudolf. Prietenul său bun şi sincer,

care-i destăinuise multe secrete din război… Apoi „maşina de descifrat” a securităţii sovietice a intrat în funcţiune şi Rudolf a fost nevoit să spună şi ce lapte a supt la maică-sa. Multe din cele pentru care a fost acuzat le ştiuse numai Klein şi omul a tras concluzia concretă, apoi i-au spus şi ruşii cine l-a vândut. Şi-a adus atunci aminte şi Rudolf de tot ce ştia despre Klein, despre unitatea lui sanitară, despre faptul că singur mărturisise că ar fi criminal de război – după criteriile sovietice…

Când toate probele au fost strânse, Klein a fost închis în arestul din „9B”. Şi el şi Rudolf au dispărut apoi din lagărul nostru de pedeapsă, au fost duşi către Siberia şi cu siguranţă lichidaţi…

7.

Către sfârşitul lunii februarie a anului următor s-a dat „lovitura” la orz şi ovăz. Ideea a fost genială! În beciul lui „Corpus Chim” era şi o încăpere în care au fost aduşi să ierneze cei doi cai care lucrau la colhoz pe timpul verii. Ne-am dus la ei să-i privim, să-i mângâiem, să-i vedem cum şi ce mănâncă… Stăteau cu traista plină de orz şi ovăz, legată de gât. Plimbările deţinuţilor „ca să vadă caii” nu se mai sfârşeau. În plus, astfel de cereale erau uşor de ascuns. Undeva, în podul clădirii, oamenii au improvizat o plită pe care au copt boabele şi apoi, zâmbitori, le-am ronţăit cu toţii zile întregi. La un astfel de tratament cu traista goală bietele patrupede n-au mai rezistat.

— Mor caii!!

— I-a otrăvit!

— Caii care lucrează vara la colhoz! Mor caii!!

Astfel a început să zbiere într-o bună zi Degrel-fiul. Urla, de se auzea, cred, şi-n fundul Niprului. A chemat imediat conducerea lagărului în subsol ca să vadă că el, care-i are în grijă şi iarna când îi aduce de la colhoz pentru odihnă, el, nu are nicio vină!

Ne-am îngrămădit şi noi, să vedem ce se întâmplă. Caii, ştiam noi bine, erau leşinaţi de foame. Nu-i mai ţineau picioarele, ca şi pe noi – de atâtea ori! Acum zăceau pe ciment. Sacii cu boabe erau aproape goi, dar Degrel-fiul a fost destul de prost ca să nu privească în ei. Altfel, nu mai alarma lagărul tot.

— Fac aprindere la plămân dacă mai stau culcaţi pe ciment, zise, flegmatic, unul dintre noi, ronţăind orz prăjit.

— Şi ce slabi sunt… susură altul. De ce nu le-o da să mănânce?

— Le dă, nu vezi? Le dă! Au mâncat! Au traistele goale!

— Ce-or fi mâncat de-s aşa leşinaţi?

Degrel-fiul întorcea priviri disperate sau furioase înspre comentatorii benevoli. Toţi ronţăiau în jurul lui, precum şobolanii.

— Nu mai staţi, ajutaţi-mă să-i ridic, să văd ce au!

Degrel-fiul era foarte speriat. A dat alarma în tot lagărul cum că cineva i-ar fi otrăvit caii. Nici nu era greu să alertezi pătrăţelul nostru cu latura nu mai mare de două sute de metri în care ne duceam, sufocându-ne, viaţa, câteva mii de oameni.

Degrel-tatăl vorbea în acest răstimp cailor, îi mângâia, îi certa, îi dădăcea… Ce să faci cu un leşinat de foame, când nu ştii ce are?

Au petrecut o pătură pe sub burta cailor şi-au legat-o de grinda de sus a beciului, ca să poată ţine dobitoacele în picioare. Degrel-fiul şi-a suflecat mâneca şi a scos la iveală un braţ voinic, plin de muşchi, roşu, sănătos, la care-am privit cu mare admiraţie, căci era un braţ nemaiîntâlnit în „9B". A introdus mâna în rectul unuia dintre cai ca să scoată otrava sau ce-o fi acolo, cum credea el.

Neumann, comandantul deţinuţilor, numit în locul lui Klein, a intrat la rândul său în beci; şi-a rotit privirea peste grupul adunat acolo. Ne-a văzut şi auzit cum trosneam în dinţi boabele prăjite în ziua aceea. Înainte de a fi fost luat prizonier pe front, Neumann fusese în armata germană căpitan de marină. Se purta corect cu noi şi desfiinţase bătaia. Pentru acte de indisciplină te trimitea doar să goleşti closetul cu polonicul mare şi numărul de polonice scoase era proporţional cu gravitatea pedepsei. Neumann suferise în lagăr, ca şi noi. Pentru el erau vinovaţi doar deţinuţii care se băteau între ei. Vocea lui răsunătoare nu ne speria, chiar când anunţa… numărul polonicelor de scos.

Dar acum, comandantul tăcea.

— Deţinut comandant Neumann, să-i pedepsiţi, că au vrut să omoare caii! Ăsta-i sabotaj! zise Degrel-tatăl în timp ce fiul scotea din cal mâna curată lună. Aţi auzit? Vă ordon să-i pedepsiţi!

Neumann a continuat să privească, fără o vorbă. Avea acum o funcţie superioară celuilalt. Şi mai mult cu siguranţă că-l dispreţuia.

Regele de la „stolovaia" a rămas cu gura căscată. Cineva nu i se supunea? Chiar şi Klein îl saluta el primul şi-i făcea toate voile, deşi îi era inferior în „grad".

— O să-i spun comandantului Lewit! O să…

Dar Neumann părăsise beciul. Noi, cu zâmbete largi pe faţă, l-am urmat la rândul nostru, lăsându-i pe Degreli şi pe ofiţeri, de data aceasta, fără temenelele de rigoare.

— Au găsit ceva în maţele bieţilor cai? întrebau deţinuţii.

— Nimic, nimic! Parcă erau după clismă!

*

* *

Am pierdut pe rând pe Paulică şi, după mai bine de două luni, am pierdut şi postul de la bucătărie. Am rămas cu Costi, cu Gusti, cu nenea Georg şi cu ceilalţi prieteni şi cu ceva carne pe mine. Trăgând

linie, am supravieţuit fizic şi moral anului 1947 şi am intrat în 1948 iarăşi ca stucator în diferite brigăzi de lucru, dar de această dată în afara lagărului! Deci, puteam să fac mişcare.

Oo, parcă înviasem din morţi! „Scoro domoi!” se auzea şi acum în gura ofiţerilor şi a pazei ruseşti, dar nu mai impresiona de multă vreme pe nimeni. „Domoi” era un vis ceţos pierdut la rândul lui în ceaţa speranţelor.

…Mărşăluiesc vesel alături de Costi şi polonezul din faţa lui se tot apleacă în drum după mucurile de ţigări sau altceva ce i se pare lui c-ar fi bun de pus în gură. Costi înjură pentru că-l împiedică la mers. Omul fuge iar un pas în faţă şi iar se apleacă după vreun gunoi oarecare. Suntem cu toţii flămânzi, flămânzi… Zice că vrea să mănânce, ăsta-i este argumentul la fiecare buşitură a lui Costi.

Oraşul se reface greu. Blocurile au rămas ruine, asfaltul e stricat. Bisericile au ziduri jupuite, crucile de pe turle au dispărut – dar pentru asta sovieticii nu aşteptaseră un război. Sunt părăsite sau folosite ca depozite; văd oameni cu saci pe umeri sau împingând lădoaie scoase târâş prin uşa bisericilor.

În zilele acelei primăveri vântoase şi reci am lucrat în multe locuri: la stadionul oraşului, la blocul NKVD, la blocul profesorilor…

Aşezat într-un golf al Niprului, stadionul avea doar trei tribune, a doua „peluză” fiind apa fluviului pe a cărui oglindă pluteau vapoare şi vaporaşe şi bărci. Noi turnam betonul băncilor distruse şi în timpul acesta mă gândeam: o să revin aici cândva şi o să le spun că noi le-am reparat stadionul. O să le spun şi nekaved-iştilor că noi le-am tencuit apartamentele, noi, Costi, eu şi un alt localnic. Acestuia îi era frică să ne şi vorbească. Mut, mereu îngândurat, rapid la lucru, dacă-i adresam cuvântul se uita în spate şi-n jur, să nu-l vadă cineva că vorbeşte cu străini…

Ne-a plăcut să lucrăm la blocul NKVD. Era cocoţat pe colină. De acolo se desfăcea o privelişte mult mai grozavă decât curticica lui „Corpus Chim”. Era la fel de sus ca şi acoperişul lui, aşa că zăream şi de aici podurile, oamenii liberi şi uneori, cu ochii minţii, zăream căsuţa de pe strada Marghiloman din Buzău, în zare, departe, departe… Abia o mai zăream…

Când ne-am mutat cu lucrul la blocul profesorilor, Schiller, Helmuth, Dörling şi două fete din lagăr ne-au completat echipa. Cum acelaşi soldat care ne ducea şi ne aducea de la lucru, făcea şi de pază şi se obişnuise cu disciplina noastră, acolo ne-am făcut de cap. Pentru că ne era foame.

Pentru că foamea ne stăpânea trupul şi mintea. Munceam greu, în aer liber. Apa nu ne sătura. Veşnica supă nesărată din care legumele dispăreau constant de atâţia ani şi casa cea apoasă îşi jucaseră foarte bine rolul impus. Acum lucram într-o înşelătoare libertate şi pomii şi

grădinile ce începeau să înverzească se făleau: „Ia priviţi numai câtă clorofilă avem noi!”

Verdeţurile! Ne lipseau cu totul, alături de carne, grăsimi şi lactate. De multă vreme bucăţica de coadă de peştişor ce apăruse pe masa noastră uneori, acum dispăruse cu totul. În drumul spre şantierul din oraş, escorta ne ferea intenţionat de pomi ori de tufe înverzite.

Mi-am adus aminte de „metoda Krivoi Rog” şi mi-am confecţionat un buzunar interior la pufoaică. Era lat şi larg, cât să cuprindă bucăţele de lemn – cât mai multe. Le vindeam prin clădirile vecine cu blocul profesorilor. Primeam în schimb resturi de pâine în bucătăria *comună* a acestor blocuri în care fiecare familie poseda o plită şi putea privi în voie în oala celuilalt. Când unul dintre noi revenea din astfel de escapade, ceilalţi îi „dirijau” de sus intrarea în blocul unde lucram, ca să nu-l vadă santinela.

Peter Dörling sau Costi, cu furişul, m-au întovărăşit de multe ori în oraş. Peter procurase odată câteva ruble, numai el ştia cum, şi ne-am dus fericiţi la o prăvălie unde se vindea pâine. Şi acolo am văzut ceva incredibil: era coadă la pâine! Un şir lung de oameni prost îmbrăcaţi şi înfometaţi, mohorâţi, furioşi, se îmbulzeau, se băteau, strigau…

Dörling se înfuria uşor şi n-a rezistat să stea la coada aceea. Noi însă nici nu puteam lipsi mult iar vederea pâinii în mâinile altora aproape că ne scotea din minţi de nerăbdarea de a mânca.

— Să vezi ce fac!

Şi Peter s-a urcat pe cornişa clădirii iar de acolo, în dreptul uşii, zbierând ceva pe ruseşte, s-a lăsat cu capul în jos, peste oameni. Ca să scape de un asemenea echilibrist care le ameninţa direct capetele, oamenii l-au lăsat să ajungă mai repede la tejghea.

Altă dată, hoinărind cu Costi prin oraş, pentru că santinela se îmbătase la locul de pază, am rămas ca trăsniţi în faţa unui laborator de cofetărie! Co-fe-tă-ri-e!! Am năvălit amândoi înăuntru cu nările noastre subţiate pe nasuri la fel, umflate de mirosul înnebunitor care ne-a învăluit, după atâţia ani, până şi sufletele! Ne-am rugat, ne-am jeluit, am ajuns până la directorul unităţii şi i-am promis că-i aducem lemne sau îi tencuim ce vrea el, dar n-a fost posibil să gustăm o prăjitură… una măcar!… Numai una! amândoi măcar una…

Schiller, şeful brigăzii, ne cam urmărea. Zicea că nu facem planul, dar când l-am întrebat care e norma noastră zilnică, a spus că nu ştie. Totuşi, ne urmărea mai mult decât voiam noi: pe Helmuth – cel ce lucrase cândva la firma Siemens la Berlin, pe Hans Papp, salahor, care cioplea din lemn păsărele şi le vindea copiilor când „scăpa” în oraş, pe noi trei… Îl urmărea chiar şi pe unul dintre profesori, unul foarte bine îmbrăcat, care stătea cu orele prin preajma noastră, pentru că tocmai lucram la apartamentul lui.

Aşa spunea el. De la o poştă se vedea că-i plăcea teribil de una din

fetele care salahoreau în brigada noastră. Atenţia lui Schiller s-a îndreptat spre idila aceea. Ne-a prins bine, căci puteam să ne facem de lucru mai des prin bucătăriile comune ale blocurilor, schimbând orice lemn ne cădea în mână pe bucăţele de pâine veche. Abia mai târziu am putut înţelege şi aprecia faptul că, prin supravegherea sa atentă, şeful nostru de brigadă ne putuse de multe ori apăra de paza rusească.

A fost o perioadă scurtă, din păcate. Când a venit vara, ne-au trimis la „Parcul de reparaţii auto".

*
* *

Capul mic şi acoperit cu păr creţ, roşu-roşu al lunganului Hans Roth s-a ivit într-o seară lângă priciul pe care mă pregăteam să-mi încep somnul.

— Domnule Tibi!

M-am speriat. Deasupra nasului vulturesc, ochii mici şi obosiţi mă priveau rugător şi parcă cu speranţă. „Domnule"! De când nu mai auzisem…

— Domnule Tibi… Mi-e teamă că n-o să-mi revăd copiii. Presimt asta.

I-am făcut loc lângă mine. Trupul slab, interminabil, a şerpuit pe pătura destrămată, apoi omul s-a aşezat în capul oaselor cu picioarele atârnându-i până pe ochii lui Georg Junker care dormea în patul de sub mine.

— E solid? Ţine? şi bătu cu palma în pat.

— Ţine. L-am întărit, ni le-am întărit cu scânduri mai late.

— Te descurci…

— Nu aveţi dreptate cu… cu copiii, îi spun, şi simt cum creşte în mine ceva între amărăciune, disperare şi foame însutită. Nu, domnule Roth.

— Ba da. Am soţie şi patru copii la Cisnădie. Şi rudele şi prietenii, chiar şi subalternii mei, nu mai vor să ştie că exist. O să te recompensez…

— …?

— Vreau să trăiesc! Vreau să supravieţuiesc! Vreau să mă întorc la mine acasă!

Parcă numai el…

— Sunt bogat, continuă Hans Roth şi storci o ploşniţă pe pătură. Îţi dau orice, numai salvează-mă! Am bani, am… am avut aur chiar la mine, ascuns în nasturi… dar m-a pârât, bestia!

Vorbea cu siguranţă despre fostul lui şofer. Îl ascultam în tăcere. Să-l salvez?! De la ce? Din lagăr? Păi, cum…

— Cum, domnule Roth?

— Dă-mi să mănânc!! Nu mă lăsa să mor de foame! Te-am urmărit

eu, uneori mesteci câte ceva, mai ales când te scoli din somn.

Până când şi visele din sala de marmură, coşmarurile cu mesele întinse ale nopţilor, şi pe acelea mi le pândea!

— …de unde faci rost? Că vreau şi eu…

Cu câte sacrificii… cu câte viclenii… cu câte sudori căpătăm uneori fărâme de pâine, pe care oricum o împărţeam cu Costi sau nenea Georg sau Peter… De unde să am atâta ca să împart acum şi cu Roth? Doar iarba din curtea şantierului de la Parcul auto, unde lucram acuma, singur mi-o luam. Asta putea s-o facă şi el.

— Domnule Roth…

— Spune-mi Hans. Dacă-mi dai de mâncare, îţi dau în ţară înzecit! Însutit! Te fac bogat! Bogat!

— Eu… o să mă rog să vă ia salahor la noi. E multă iarbă în „Parc auto”.

Dar nu-l vedeam deloc pe domnul Roth jupuind iarba din curte şi nici furând lemnuţe ca apoi, printre femeile slabe şi prost îmbrăcate din acele îngrozitoare bucătării comune, să se tocmească, să se milogească pentru orice putea intra în stomac! Practic îmi cerea să mănânce el în locul meu.

— Te urmăresc de multă vreme. După ce-ai fost ajutor de bucătar n-ai mai slăbit chiar aşa tare.

Poate… gândeam. Dar, cu câte zbateri?! Căci, de la deşteptare până-n seară, numai la asta gândeam şi planurile, împreună cu Costi, bătrânul Junker, Peter, erau mereu făcute şi înnoite.

— Ce de ploşniţe, oftă Roth. Dar văd că astea din patul tău sunt parcă mai mari, mai grase. Au de unde… Eşti împlinit la carne… mai rezistent ca mine.

M-am rugat de Schiller şi l-a luat pe Roth salahor la „Parcul auto”. S-a lăsat destul de greu şi i-am dat pentru asta porţia mea de pâine pentru o zi. L-am ocrotit pe Hans Roth pe acel şantier, cât am putut; l-am menajat, dându-i puţin de lucru. Ca să se mai odihnească şi ca să fie mai liber, să-şi găsească ceva de mâncare. Cu toate pericolele pe care noi le înfruntam. Poate aşa, speram Costi şi cu mine, se vor îngrăşa şi ploşniţele din patul său. Sau vor migra ale mele într-acolo. Oricum, l-am luat cu noi.

*

* *

Curtea atelierelor de reparat maşini, numite şi „Parc auto” era largă, largă, santinelă doar la poartă, cerul senin, aerul cald. Venise vara. Tot acolo era şi o „stolovaia” de unde ne goneau de mai multe ori pe zi, dar degeaba. Reveneam spre ea de câte ori Schiller se întorcea cu spatele. Dar, nu! Preferau să arunce resturile de mâncare, lăturile, godacilor pe care-i creşteau într-o carcasă veche de autobuz.

Da! Grăsunii fătaţi în primăvară mâncau lăturile, în loc să ni se dea şi nouă măcar ceva din ce rămânea la masa muncitorilor!

În rest… în ateliere puteam să văd cum se repară motoarele cu ardere internă şi tot acolo Gusti a dat o probă de lucru ce i-a lăsat cu gura căscată pe mecanicii localnici. Acolo puteam să şi plecăm, *peste* gardul opus celei unde era santinela. O libertate oarecare înlocuise arma automată ce ne urmărea pas cu pas când lucram la „Corpus Chim".

— O libertate falsă, ne-a spus Georg Junker. Au metode care nu-i păcălesc decât pe neştiutori, încă tineri, ca voi. Deşi numai Dumnezeu ştie cât v-o fi îmbătrânit sufletul cu atâta chin. Te lasă mai liber, pe urmă iar te strânge-n chingi, iar crezi c-o s-o duci mai bine şi „scoro domoi", pe urmă iar se poartă ca de obicei… Suntem prizonieri aici. E lagăr de pedeapsă.

— Nu mai aveţi speranţe? Noi, da!

— N-o să încetez niciodată să lupt să trăiesc, să pot reveni acasă. Dar peste tot e la fel, zise Junker. Un muncitor bătrân de-ai lor mi-a spus că într-o zi li s-a dat pâine albă! Albă! Au crezut cu toţii că înnebunesc de bucurie! Şi a doua şi a treia zi i-au forţat să lucreze normă dublă pentru pâinea asta. Ăsta-i comunismul lor.

Simţisem pe pielea noastră alternanţa între mai rău şi foarte rău. Dar curtea de la „Parc auto" ne însenina sufletele şi noi nu trăiam decât de azi pe mâine. Ce de locuri virane! Şi câte colţuri! Câte ascunzişuri! Un rai, uzina asta ale cărei ziduri le reparam noi. Iar şefii care ne dădeau de lucru se schimbau des, aşa că…

Într-o zi, hoinărind pe lângă acea cantină cu personal neomenos, care ne alunga mereu, am descoperit pe o tablă un bulgăre de sare! Fericire nevisată! SARE!!

L-am înhăţat urgent! *Să bei fiertura sărată*, fiertura din ierburi smulse cu furişul de prin paragini pustii, ce deliciu!

Dörling a început şi el, ca şi alţii, să „fabrice" săpun; şi să-l vândă. Deţinuţii luau o bucăţică de lemn şi-i dădeau formă de paralelogram, peste ea turnau la cald un strat subţire din minuscula noastră porţie de săpun ordinar. Se descurcă oamenii!

— Băieţi, am pâine!

— L-ai „plasat", Peter?

— Oho, s-au îngrămădit femeile în jurul meu… Ziceau că-i din străinătate.

— Păi tu, de unde eşti pentru ele…

Costi începu sa râdă.

— Vezi, că iar ţi-ai rupt pantalonii în locul ruşinos!

— Dacă mă agaţă mereu gardul!…

În săptămâna următoare, la percheziţie, mi-au găsit în saltea bulgăricul de sare. Îl mai linsesem, îl mai zdrobisem noi, numai era ce

fusese. Degeaba! M-au chemat la anchetă. Adică la bătaie. Întâi doctoriţa mi-a poruncit să mă dezbrac. Deşi după ce plecasem de la bucătărie începusem iar să pierd din greutate, nu eram în halul în care se târau atâţia alţii!

Aşa că, anchetat în pielea goală, s-a văzut că nu şterpelisem sarea ca să mă omor. Nu m-au bătut prea tare. O pereche de palme arzătoare mi-a colorat şi înfierbântat obrajii; dar mi-au luat sarea, pagubă foarte mare!

Singurele ploşniţele păreau că nu-şi schimbă atitudinea bătăioasă faţă de noi; lor le plăceam şi cu sare şi fără sare. Erau modeste şi tenace. Şi-ar fi jucat bine rolul de deţinuţi. Numai că ele erau în libertate, nu noi. Şi mereu sătule, nu ca noi. În zilele când ne duceam la baie şi ne bucuram, privind hora păduchilor sortiţi pieirii – pentru o zi, ploşniţele veneau la pielea noastră curată cu şi mai mare entuziasm. Şefii lagărului pedepseau în timpul zilei. Ploşniţele pedepseau noaptea. Şefii erau liberi şi sătui. Ca ploşniţele. Deşi ele nu ştiau să spună „Rudi, davai cliuci".

Cu mare grijă să nu-mi rup pantalonii unde-i făcea şi Dörling mereu praf, am sărit gardul şi m-am trezit la periferia oraşului, undeva, pe malul ce cobora la Nipru. Case mici, grădini mari, pline cu legume! Cinstit şi bine crescut cum sunt, m-am apropiat de o casă cu gândul să le cer ceva, o ceapă sau un morcov, dar nu era nimeni pe acolo. Şi-atunci am început să răscolesc printre straturi, ca să mă servesc singur.

— Ibi vo mati!

Hait! Venea spre mine un bărbat uriaş, alergând cu paşi la fel. Retragerea mea – numai pe deal în sus. Cum de pot alerga iepurii la deal?! Ce putere-i duce mai repede ca la vale? Nu mi-era de bătaie, ştiam că nu trebuie să ripostez, dar, dacă mă dă pe mâna santinelei?!

Îngrozit, am urcat gâfâind dealul, cu ochii încordaţi, încordând spinarea, şi cu picioare ca de lemn. Mi-am pierdut bocancul drept, dar nu m-am oprit! L-am aruncat dintr-o smucitură şi pe stângul. Am început să fug pe un drum ocolit, întortocheat, cu toată viteza de care mă mai simţeam în stare.

…Costi mă aşteaptă şi e neliniştit.

— Nu-i nimica, nu s-a văzut că lipseşti. Au „zasedanie"[58] şi-o să mai dureze, că abia au început. Linişteşte-te.

Zasedania lor! Multe binemeritate ore de odihnă pentru noi!

Ne-am retras spre carcasa de autobuz unde vieţuia grămada guiţătoare a porcilor tineri, crescuţi ca la carte, cu lături de trei ori pe zi. Tocmai le umpluse troaca cea lungă dar, cum erau foarte mulţi, abia aveau loc să-şi bage râtul şi, privind la ei, parcă vedeam coada aceea de la magazinul de pâine din oraş.

Deodată, amândoi am încremenit. Prin buruienile înalte din partea opusă se mişca, în patru labe, o vietate. În coate şi ge… genunchi! E om! E… e Roth! Hans Roth! Că doar n-o vrea să omoare vreun porc! Siberia îl paşte! Ce…

Târându-se astfel, Roth se îndrepta spre troacă. Şi numai ce se vâră odată între porci! Mâinile-i cată febril prin lături, să prindă o bucată mai solidă. Animalele nu se lasă nici ele şi nici pe bietul Hans nu-l plac defel. Îl împing, boturile roz, lacome, pline de zeamă îi smulg din mâini pâinea moale ce i se scurge printre degete.

„Intelectualul şi porcii" mi-am spus, într-o străfulgerare în timp ce, nemişcat, speriat, priveam scena ce se derula ca-ntr-un vis, şi pe omul din faţa noastră: cu fundul ridicat spre cer şi spinarea încovoiată, luptând laolaltă cu porcii pentru câteva linguri de lături, pe care nu izbutea deloc să le aducă în palme spre gură… Porcii erau tineri, dar viguroşi, bătăioşi. Dacă i-ar fi lovit să-şi facă loc la troacă, împotrivirea lor gălăgioasă ar fi atras personalul cantinei, la doi paşi de noi…

Porcilor nu le-a păsat de om. Lăturile erau mâncarea lor. Erau pentru deţinuţi un lux şi animalele au trântit omul flămând în iarba înaltă. Nu l-au lăsat să-şi facă loc printre ei, să fie *măcar în rând cu ei*… Erau tinere, dar erau şi ele flămânde.

Hans Roth a izbutit, sub ochii noştri, să-şi lingă de câteva ori degetele înmuiate în zeama murdară. Atât.

Lupta cu porcii! O luptă în plus… O dezamăgire în plus…

Cu capetele plecate, cu spatele, ne-am retras păşind cu mare fereală, să nu ne vadă Roth. Să nu ne simtă. Atunci ne-a cotropit ruşinea că suntem oameni, oameni învinşi de porci. Faţă de o astfel de bătălie nedemnă şi pierdută, palma pe care mi-a dat-o şeful gestiunii de efecte când i-am spus că mi-au căzut bocancii în var, a fost o nimica toată. Cel puţin mă bătea un om.

— Să-i aduci aşa, cu var în ei! Acum, ia perechea asta!

Mă aplec să-i încerc. Sunt scurţi.

— Nu mă încap…

Palma a doua m-a ajuns când încă nu mă ridicasem bine. Şi tot peste obraz mă nimereşte a doua pereche de bocanci.

De usturime şi durere îmi ţâşnesc lacrimi. Printre ele, pe un pat dublu din fundul magaziei îi zăresc prietena, arădeanca. Oare mai ştie cum trăim? Cum încercăm să trăim? Dacă fostu-i logodnic ar fi fost în locul lui Roth?

— Ăştia sunt buni?

A doua pereche mi se potriveşte.

— Ai grijă de ei! Porcule!

Cât pe-aci să-l cred. Să-l aprob în numele lui Roth şi-al altora; a celor ce nu mai credeau în viaţă; a celor ce se retrăgeau prea multă

vreme la closet; care culegeau gunoaie de pe stradă; ce râdeau atunci când erau bătuţi şi atunci când mâncau.

În ziua aceea, cu toată foamea, Costi şi cu mine am cedat prietenilor porţiile noastre de mâncare. Jumătate din caşa noi am dat-o lui Roth. A mâncat-o imediat, mulţumit. Şi noi gândeam că boabele puţine şi zeama de caşa oferite din mână de om vor spăla poate urmele de lături pe care abia-abia se înduraseră să i le lase pe degete, porcii.

*

* *

L-au căutat pe cel absent la „proverka" prin toate ungherele din „9B". Lipsea un om. Venise toamna cam de multişor şi chinul frigului se adăuga peste cel al picioarelor tremurânde, vlăguite. Nu ne trimit în dormitoare până ce nu găsesc omul. Viu sau mort. Numărul celor de pe acest al lor pământ plus numărul celor de sub pământ era o părticică din victoria sovietică împotriva fascismului, spuneau ei. Cu cât a fost mai mare totalul, cu atât… Aşa că omul trebuia să fie undeva, mort sau viu. Şi de-l găsesc viu, urma bătaia ofiţerilor, a poliţiştilor, chiar a pazei… Neumann nu o cerea, nu o aplica, dar soldaţii se întreceau să-şi încălzească pumnii.

Se lăsa întunericul. Unde-i, Doamne, dispărutul?! Trecuseră trei ore. Ne simţeam picioarele ca de lemn, amorţite bine pe tălpi tot de lemn. Spatele ne înţepa, ochii ne ardeau în vânt şi frigul ne înfăşură în mantie de durere. Georg Junker în dreapta mea, începe să murmure:

— Abia aştept, să merg la culcare… Să vină…

— …?

— Să vină visul…

Începem, ce-i ce-l auzim, să fim interesaţi. După aproape patru ani era întâia oară că-l auzeam pe nenea Georg vorbind despre visele lui.

— Se făcea… Se face mereu că sunt în pivniţa casei mele de la Piteşti…

Nicio scofală! Pivniţă, închisoare, lagăr…

— Afară, la aer, nu te visezi? interveni unul din spate.

— Aşa, pe-un drum cu verdeaţă bună de mâncat, completă Peter.

— E o pivniţă mare, pivniţa mea de-acasă, zise Junker.

— Cât lagărul ăsta? strivi Fleischer printre dinţi.

Cu tot frigul şi oboseala, ne veni să râdem. Junker era simpatizat şi ascultat. Cicăleala celorlalţi era prietenească.

Poliţiştii intrau şi ieşeau în fugă de prin toate colţurile. Nu dibuiau deloc ascunzătoarea celui lipsă.

— Şi-n pivniţa asta e o masă întinsă, cu toate bunătăţile pe ea… în vis…

Mi-am lungit urechile, căci n-aveam voie să mişc în rând, să stric

alinierea. Vasăzică, nu numai eu visez noapte după noapte mâncare aleasă.

— Mereu visez asta. Pivniţa şi masa. Eu mă apropii, dar nu pot mânca. Ceva mă ţintuieşte pe pământ.

— I-auzi! Păi noi, în fiecare noapte…

— Ibi vo mati! Ibi vo mati!

În sfârşit! L-au găsit! Îl scot în pumni, palme, picioare, trosneli de bâte şi paturi de armă şi omul cade grămadă în faţa lui Lewit şi-a ofiţerului de serviciu.

Tablou prea obişnuit. Cum ofiţerii zbierau, mai puteam şi noi vorbi în coloana asta împietrită de frig. Să vedem ce are de vânzare pivniţa lui Junker.

— La „ubornaia”[59] ! La ubornaia l-am găsit! zbiară triumfător un poliţist.

Până când şi numele closetului îl rusificau.

— Aduceţi un polonic plin, zise Lewit.

Ofiţerii zâmbesc vesel pe sub căciulă şi-şi bat palmele înmănuşate una de alta.

Un polonic mare şi plin!

— Ce făcea acolo?! zbiară Lewit.

— Să trăiţi, mânca la ubornaia!

— Ce mânca?!

— Să trăiţi, ce-i în ubornaia!

— Să-i dăm şi noi să mănânce!

— Şi ce era pe masa din pivniţă… spunea în timpul ăsta Junker, ce era acolo… Castroane mari cu ciorbă de burtă fierbinte, cârnaţi de porc, palincă şi…

— Eu visez bere şi hamburgeri, scânci Costi.

— …şi prăjituri cu cremă de ciocolată, sfârşi nenea Georg.

Un poliţist aduse, ţinut cât mai departe de el, un polonic plin cu excremente şi scurse pe faţa omului de la picioarele lui Lewit un strat strălucitor, gras, cafeniu şi trăsnitor. Pe faţa celui ce cu siguranţă căutase în „ubornaia” resturi de mâncare nedigerată. L-au sculat apoi în lovituri de bocanc şi l-au împins în faţa coloanei noastre, iar ofiţerul de serviciu ne-a spus ce-a făcut pedepsitul; un amărât ce încerca să-şi amăgească foamea.

Credeau că ne impresionează. Greşeau. Văzusem atâtea! Suferise sufletul atâtea! Şi totuşi… îmi venea să vomit.

— U vas niet cultura! încheie Lewit, teribil de satisfăcut.

— Ţi s-a împlinit visul, domnule Junker, zise Fleischer, în drumul devenit chinuitor, spre paturile noastre. Mititei, cremă de ciocolată!…

— Numai că ai greşit în vis cu palinca. Visul lui Costi e adevărat, el vede bere.

— Producţie proprie la closet, adăugă şi Hamer, urcând în pat.

Ca un făcut, în seara aceea nimeni n-a mai vorbit despre ce gătesc nevestele. În schimb s-a găsit unul să-şi laude domnitorul. Cică acasă la el tot peretele de lângă pat e placat cu oglinzi, ca să se vadă când… Şi ce imagini!

Discuţia despre perfecţiunea nevestelor se stinse repede. Aproape niciodată nu se vorbea despre viaţa sexuală, ci numai despre calităţile deosebite ale soţiilor ca mame şi gospodine. Se lăsă iar liniştea. Un geamăt interior se ridica poate din fiecare, la amintirea suferinţelor din seara asta ale deţinutului.

— Bine i-au făcut! zise deodată Heydel.

— Oo, dar-ar Dumnezeu să-ţi cadă pâinea tot acolo! izbucni un glas.

— Ori să-ţi cadă-n cap tavanul ăla în care ai pus ipsos, de tâmpit ce eşti, mârâi altul.

— Las' că vezi tu când or veni americanii, zise al treilea.

În acea noapte n-am mai zburat prin sala de marmură peste masa încărcată cu bunătăţi. Ameninţătoare, „ubomaia" era cu mult mai aproape.

După câteva zile, îngerul păzitor l-a părăsit pe Heydel. Grăbiţi de conducerea lagărului să termine de tencuit biroul rectorului institutului, oamenii l-au finisat prost, iar tavanul era chiar denivelat, vizibil. Heydel, şeful brigăzii, ordonase să se amestece ipsos în ciment, ca să întărească mai repede cârpiturile făcute. La o zi după instalarea rectorului în spaţiosul său birou, bucăţi mari din tencuiala plafonului au căzut în capul unui student venit acolo şi l-au rănit grav.

Heydel a fost bătut măr în biroul conducerii şi pedepsit să lucreze ca salahor. De-aici, de la şefia pierdută, de la munca îngrozitoare ca salahor în „9B" şi până la a căuta de mâncare în locul unde fusese altul găsit, sau până la troaca de porci, paşii pot fi puţini şi tare, tare scurţi…

*

* *

Începuse iarna a treia în „9B", iarna lui '49. Ca de obicei, în vreme de zăpadă, ger şi viscol, călăii noştri îşi ofereau un spectacol în plus. Lewit se interesa la apelul de seară cum şi cât se lucrase în ziua aceea. Dar cât trebuia să lucrăm, nu ne spuneau, nu se ştia niciodată! Dacă beneficiarul raporta că nu e mulţumit, ne pedepsea pe loc. După terminarea chinuitoarei numărători.

…după atâtea ore…

— Defila-rea!

— Înainte – marş! Raz, dva, tri!

…iarăşi?! Iarăşi?! şi ne împungeau cu ţeava automatelor şi cu bastoanele şi ne împingeau să mergem pe unde era zăpada mai mare!

Nu ne opreau până când zăpada nu era toată bătătorită sub bocancii care purtau picioarele subţiri şi tremurânde. O oră, două… Un şir de oameni epuizaţi, prost îmbrăcaţi, înnebuniţi de foame, degeraţi, un şir care trece clătinat prin faţa ofiţerilor zâmbitori şi ironici, urcaţi pe treptele clădirii ca-ntr-o tribună.

De-a lungul celor trei ierni de când eram aici, în cele mai geroase şi viforoase zile, *„marşul zăpezii”* făr' de fanfară, fără de cântec, ocrotit de îngerul morţii, îşi dobora victimele în zăpada înaltă de unde erau trase afară, să nu se împiedice în cei morţi paşii greoi, şovăitori ai victimelor următorului ocol…

În seara aceea, după mai bine de o oră de mers, un camion deschis a intrat pe poartă şi femeile au ieşit deodată din rând:

— Au venit artiştii! Avem teatru!

Tropăituri, vorbe răstite şi râsete în gerul năprasnic al serii. O trupă de artişti nemţi din alt lagăr veniseră să dea un spectacol. Era o înţelegere poate în acest sens, căci s-au strâns ofiţerii toţi în faţă, iar pe noi ne-au înconjurat soldaţii.

— E artist la operă, aud lângă mine.

— A cântat şi la Berlin…

Un bărbat frumos, călduros îmbrăcat, a început să cânte. Împins de curiozitate, ajunsesem la un metru de el. Din gura solistului a ieşit, odată cu primele note, un val gros de abur.

Am ţipat! „E nebun” mi-am zis astupându-mi urechile albe de ger.

— E nebun! am strigat şi-am dat să fug, dar zidul de oameni nu putea fi trecut uşor.

— Ţărane!

Am stat pe loc. Ce soi de muzică e şi asta? Şi… ţăran? Da, de la Cermei sau Mihăileşti… De ce credeau că e injurie?

— E aria lui Rigoletto din opera lui Verdi, zise Georg Junker, nedezlipit de mine de câte ori se pare că era nevoie. Ce-i cu tine, Tibi? N-ai mai ascultat operă niciodată?

Şi mi-a cuprins umerii.

— Să nu mai urle! Aşa e opera?!

— Ţăran! auzi încă o dată glasul acela dispreţuitor, acuzator. Hans Roth. Care-mi furase pâinea într-o zi. Care… Dar amintirea scenei din curtea „parcului auto” îmi descleştă gura.

— Ţăran, da. Nu mi-e ruşine că-s ţăran. Ţăranii nu se înjosesc să mănânce din troaca porcilor, ca directorii de la oraş!

— Vrei să te omoare? mă certă Junker şi mă scoase de lângă solist.

— Cum…

— O simplă pârâ. N-ai mai auzit? N-ai văzut consecinţele?

Auzisem. Văzusem. Cei care nu mai rezistau psihic se împărţeau în două categorii: unii mureau demn şi rămâneau în inima noastră şi a neamului lor. Alţii mureau pentru neamul lor, dar continuau să

trăiască. Oricum, numai să trăiască.

Cântăreţul îşi terminase în acest timp aria şi primea aplauze. Pe urmă a mai interpretat, mi s-a spus, ceva din „Maeştrii cântăreţi din Nürnberg”. Pe urmă tot grupul a cântat „Corul sclavilor”. Verdi, sunt informat. Oamenii se încălziseră. Cântau melodia, fără cuvinte, odată cu interpreţii. Începea să-mi placă.

„Corul sclavilor” a fost bisat. Şi-apoi, deodată, a izbucnit „Imnul bucuriei” pe care-l auzisem cândva. Şi noaptea n-a mai fost îngrozitoare.

Pentru aste cântece veniseră la noi câţiva de-ai noştri, şi ei prizonieri de război. Foşti militari ai armatei germane.

Acum plecau. Nici nu ieşiseră bine pe poartă când unul dintre ofiţeri strigă la noi cu glas înalt:

— Hitlerişti îmbuibaţi! Vă trebuie muzică?! Nemernicilor, criminalilor! S-a terminat cu piaţa din hol! De mâine pâinea o să vi se pună direct în supă!

Şi am înţeles că n-o vom mai găsi nici acolo.

Trupurile celor căzuţi în iadul marşului epuizant, spectatori tăcuţi ai acestei seri greu de imaginat, erau încă neridicate, mogâldeţe înţepenite în ger.

„9B” era lagăr de pedeapsă.

8.

În 1949 într-o zi de ianuarie, pe un ger cumplit, porţile cele mari s-au deschis şi au intrat, cu motoarele urlând, câteva camioane. Apelul de dimineaţă se terminase. Deodată, ofiţerii au început să strige apelul nominal, poliţiştii ne-au înghiontit pe fiecare spre cei ce ţineau listele între degetele înmănuşate şi neam trezit în camioanele deschise ce huruiau şi zdrăngăneau pe străzile oraşului îngheţat.

Mai mult decât neliniştiţi urmăream traseul. În afară de gamela de la brâu şi furculiţa-cuţit din buzunarul de la piept, mai duceam amintirea unei detenţii îngrozitoare şi spaima de ce va fi. Câţiva, urmărind drumul, au început să strige:

— Nu trecem încă fluviul!

— Suntem la periferie!

— Ia uitaţi-vă! Şi-aici sunt lagăre! Unul după altul!

Fostul inginer şef al minei din Căpeni, Valentin Hohnecker tot încerca să-şi ridice capul de pe podeaua camionului, unde rămăsese trântit sub alţii, atunci când ne grăbiseră urcarea.

— Ne duc poate într-un lagăr mai bun…

Mă uit în jur. Dintre toţi prietenii şi cunoscuţii, doar Costi şi Hohnecker rămăseseră cu mine.

„Avtozavod” era ultimul din funia de lagăre de pe malul Niprului

destinat numai prizonierilor germani proveniţi din SS, declaraţi criminali de război. Pe noi, cei cinci sute veniţi de la „9B” ne-au debarcat din camioane direct într-o hală mare ce semăna mai curând cu un grajd uriaş, ne-a spus că suntem „Batalionul 4” şi că aici o să dormim. N-am aflat niciodată ce s-a întâmplat cu prizonierii de război de la „9B”. Nu ştiam unde au fost duşi ceilalţi deţinuţi. Desfiinţarea acelui lagăr a durat mai puţin de un ceas.

Noi, batalionul 4, eram cei mai prăpădiţi şi ultimii la masă, o grămadă „civilă” ai câtorva ţări, nevinovaţi ca şi ele, distruşi fizic şi moral după stagiul de atâţia ani într-un lagăr de pedeapsă. Cum cei mai mulţi etnici germani proveneam din România, şi numele ţării noastre a trecut asupra întregului batalion.

Spre marele regret al meu şi al lui Costi, nicio femeie din vechiul lagăr nu ne-a urmat la „Avtozavod”, Uzina Auto, unde se spunea că se vor face automobile. Şantierul era foarte mare şi pentru că alături era în lucru un cartier de locuinţe.

La treizeci de grade sub zero ne-a dus la săpat gropile de fundaţie ai stâlpilor uriaşelor viitoare hale.

— Dacă nu te mişti, îngheţi! zbieram unul la altul. Viscolea, zăpada aruncată de vânt ne tăia răsuflarea dar, pe măsură ce adânceam groapa, ea devenea adăpost bucăţilor de carne slabă congelată în care se prefăceau deţinuţii. Ca şobolanii, dădeam zor şi apoi ne ascundeam în ea, feriţi de urgia de deasupra. Şi zăpada se aşternea grea, duşmănoasă, peste boneta subţire.

— Şto delaeş tamo? Ce faci acolo? zbiera brigadierul prin vâjâitura de afară.

Jos, în groapă, era fereală, era aproape călduţ faţă de câmpul de deasupra. Numai că nu te puteai mişca.

— Sap, ziceai tu ridicând capul şi zăpada de pe tichie, demult nemişcată, făcea moţ.

— De ce nu te mişti?!

— Acum fac şi eu ceva!

Brigadierul se îndepărta înjurând şi se oprea la altă groapă. Şi tot aşa. Parcă toţi, după ce săpau câte o gaură, odată intraţi în ea, făceau o pauză fiziologică. Şi prostul de brigadier credea. Înjura el, dar şeful neamţ al lagărului care-l întovărăşea pe frontul de lucru, nu admitea bătaia. El înţelegea prea bine de ce intram sub pământ. Şi înjurătura se pierdea pe întinsul câmpiei ucrainene. Era cuprinzătoare câmpia!

Ţarcuri de sârmă ghimpată separau sectoarele de muncă ale deţinuţilor de cele unde lucrau localnicii, care n-aveau voie să se apropie de gard, şi nicidecum să ne vorbească. NKVD-ul peste tot.

Pe noi nu ne lăsau oricum să le vorbim. Dar ei? Liberi şi urmăriţi, ce mai viaţă?! Şi totuşi, la locul de muncă se iveau multe prilejuri.

Însă când nevoile şantierului ne alăturau, când nu era paza pe-aproape, noi le vorbeam deschis, ne plângeam de viaţa noastră, îi invidiam pentru libertatea lor. Dar şi la Krivoi Rog, pe şantierele din „9B” şi aici, oamenii aceştia în primul rând, când le vorbeam, se uitau de mai multe ori în jurul lor. Noi credeam că asta e din cauză că limba noastră rusă e departe de a fi perfectă. Adevărul era altul. Dacă nici la nord, nici la sud, nici la est şi nici la vest nu se vedea vreo altă fiinţă, atunci se grăbeau şi ei să ne întrebe despre viaţa din ţara noastră de dinainte de război. Cum se trăieşte în regim burghezo-moşieresc? Rămâneam perplecşi. Ni se plângeau de lipsa de pâine, de normele mari, ne spuneau că oamenii mor de foame încă.

Să fii liber şi să mori de foame! Aşa ceva nu mai auzisem! Fiecare din ei, luat în parte, era blând, era omenos. Unii se lăudau că, fiind membri de partid au carne, pâine, haine, alţii erau leneşi, alţii vrednici din convingere sau pentru o pâine în plus… Erau oameni obişnuiţi.

După multe zile de muncă la gropi, Costi şi cu mine, reveniţi în lagăr, am făcut gălăgie. Credeam că aici se poate, nu ca în „9B”, unde nu crâcneam. Eram tencuitori, nu săpători de gropi! Să ni se dea muncă pentru noi, muncă de interior. Dar ne înşelam în privinţa „gălăgiei”. „Avtozavod” era lagăr cu administraţie germană şi funcţiona deci printr-o disciplină de fier. Disciplină militară. În aceste zile nu văzusem pe cineva bătut; nici între prizonieri nu scăpase vreunul altuia vreun pumn. Totul era sub conducere germană, de la curăţenie până la servirea mesei.

Deci, un curier ne-a dus în mod civilizat, la comandant în faţa căruia, deodată am redevenit băiatul timid. Costi a fost cel care a vorbit pentru amândoi.

La miazănoaptea oraşului se construia un cartier foarte mare de locuinţe unde urmau să se mute muncitorii de la „Avtozavod”, şi am fost îndrumaţi să zidărim acolo.

— Aici nu-i de lenevit, constatai eu amărât, în timp ce, de la jumătate în sus nu-mi mai simţeam corpul.

Puterea viscolului ne lovea cu atât mai tare cu cât se înălţa blocul din cărămizi pentru care ne trimeteau mortarul de jos încălzit, altfel ar fi îngheţat pe loc.

Costi tăcea. Nu nimerisem prea bine. Ruşii jos, noi sus. Ei făceau jos focul, încălzeau nisipul pentru mortar, se perpeleau acolo, zbierau „davai” şi „bistrei” şi nu se întrebau ce se va întâmpla cu astfel de construcţii la primăvară, când va veni căldura.

— Lucrez aici de patru ani, ne spuse într-o zi Wilhelm Schneider, inginerul prizonier, îmbrăcat încă în uniforma armatei germane. Construcţiile scad primăvara în înălţime cu aproape o jumătate de metru!

— O să vedem blocurile înmuiate ca ceara, zisei eu.

— Bistrei! Bistrei! se auzi iarăşi de jos.

Singura „tare” rămânea foamea. Foamea! Chinul nostru cel din toate zilele, cel din toţi anii… Deşi aici masa nu era mai bună decât la „9B”, nemţii luaseră măsuri de pasare a legumelor în supă, aşa ca nimeni să nu fie nemulţumit, să nu mai fie bătăi pentru un supliment. Administraţia germană făcuse tot ce depindea de ea ca să te simţi „ora” şi la masă. Foamea ne măcina zilele şi ne sfâşia nopţile totuşi, măcar aici nu aşteptai la rând în frig, iar porţiile erau mai mari.

Îl văzui pe Costi cum trage încă o dată de capetele sforii ce-i încingea pufoaica veche şi murdară. În ziua aceea ajunsesem la ultimul etaj al blocului şi, împreună cu unul dintre ruşi tocmai lucram la încheierea zidurilor; ultimele nouă rânduri de cărămizi trebuie să iasă în afara verticalei, fiecare deplasată puţin faţă de cealaltă. Aşa ni se explicase, aşa lucram.

— Davai, davai, zise omul ce zidărea cu noi, deşi vedea bine cu ce teamă puneam cărămizile mereu mai în afară, stând pe burtă de frică să nu cădem, şi cu mâinile îngheţate bocnă.

— O să cadă zidul! îi zbieră Costi.

— Bi strei!

Şi, ca să-şi arate curajul şi superioritatea lui de comunist cum spunea că e, rusul lucra în picioare, pe cornişă!…

— Ăsta nu-nţelege nimic!

Omul continua să pună cărămizile din ce în ce mai în afară. Ne pândea moartea pe toţi trei!

— O să cadă zidul! ţipai şi eu.

— Horoşo! Horo…

În secunda următoare s-a auzit o bufnitură pe care n-am s-o uit şi tot colţul la care lucram s-a prăbuşit cu zgomot mare, şi clădirea toată s-a cutremurat. În ultima clipă Costi s-a refugiat pe schela de lemn, eu m-am prins fulgerător de picioarele lui şi am izbutit să ajung lângă el. Rusul atârna de ruptura zidului îngheţat şi picioarele i se bălăbăneau în căutare de sprijin.

L-am cules de acolo cu chiu cu vai. Tremura tot şi se ruga de noi să-l coborâm pe pământ „bistrei”.

A câta oară scăpasem de moarte?

*

* *

Pe intervalul îngust dintre paturi, m-am izbit într-o seară de un jigărit.

Hohnecker! Dar în ce hal ajunsese! Fostul inginer şef al minei din Căpeni, tată a trei fete, Doamne, cum arăta! Hainele atârnau pe el jerpelite, rupte, pe picioarele desculţe pielea era însângerată; şi

îmbătrânit, prăpădit rău Hohnecker!

Ţinea în mână o cărţulie şi cred că special îmi aţinuse calea.

— Tibi! De ce nu vii cu prietenul tău, când avem program de lectură?

Lectură! După patru ani, să ai prilejul să asculţi ori să citeşti literatură! Sau o fi tot „Pravda”… mai târziu m-am lămurit că mi se adresase mie, ştiindu-mă timid. Cu prietenul meu Costi, nu-ndrăznea.

— Ce fel de lectură, domnule Hohnecker?

Aici se revenise la formula de politeţe şi datorită omeniei practicată de administraţia germană şi a disciplinei practicate între noi. Datorită curăţeniei exemplare. Barăcile prizonierilor de război germani sclipeau, priciurile erau vopsite, aleile bine trasate şi fiecare avea la cap un beculeţ de citit seara… În sala de mese a cantinei te simţeai om, prin curte mergeai cu capul sus, chiar dacă încă îl mişunau păduchii, nedezlipiţi de „Batalionul 4”. Dar dispăruse umilinţa. Fiecare dintre noi era „domn”. Faţă de ce fusese în alte lagăre…

Dar Hohnecker făcu o strâmbătură:

— Sunt şeful grupei pentru propaganda antifascistă de reconstrucţie. Cartea din care citim este scrisă de Karl Marx. În fiecare seară batalionul nostru trebuie să…

— Daţi-mi cartea! Vă rog!

Şi, la lumina slabă a becului din tavanul prea înalt al hangarului, am dus cu lăcomie cartea sub ochi. Litere, cuvinte! După mai bine de patru ani!

Hohnecker zâmbea mulţumit.

— Citeşte tu astă-seară, Tibi!

— Domnule Tibi, auzii în spatele meu pe Costi, care mă căutase prin hangar. Domnule!

Dar Hohnecker făcu din nou strâmbătura aceea. Ce-o fi avut?

Noi toţi am citit şi răscitit „Manifestul Partidului Comunist”. Seri de-a rândul. Prin ce minune apăruse la noi în lagăr o carte, nu ştiam. Nu ne mai săturam s-o cuprindem, să-i pipăim paginile, s-o mirosim… Carte! CARTE!

S-a tăvălit repede „Manifestul” lui Marx, s-a murdărit de urme de degete şi de ploşniţe, iar Hohnecker, propagandistul, a fost lăudat la comandamentul sovietic al lagărului. Când s-a împrimăvărat şi am revenit la meseria de tencuitori, l-am luat cu noi ca ajutor, să nu-l mai vedem în halul acela. Cărţulia nu-i ridicase gar nichts **[60]** condiţiile de viaţă, cum spuneau, cu ironie „cursanţii”. Ba, chiar îl prostise pentru că seara, în loc să se spele, să cârpească sau să doarmă, aduna batalionul şi ne spunea ceva din carte sau ziare, cine-l pricepea? Că era o gălăgie… Se cunoştea că nu mai era constrângerea din „9B” şi că în mâncare mai erau ceva legume.

Nimeni n-a înţeles nimica din „Manifestul” lui Karl Marx, deşi ni s-a citit cartea de multe ori. Era filosofie prea complicată pentru mine şi Costi, nişte liceeni pe cale de a uita şi tabla înmulţirii. O teorie ale cărei aplicaţii practice erau de jur-împrejurul nostru la fiecare pas, ne spunea domnul Hohnecker. Afirmaţia nu era de natură să ne entuziasmeze. Nu se compara cojocul tatei cu pufoaica rupturoasă a localnicilor. Şi tot restul…

Valentin Hohnecker a vrut să-şi extindă propaganda şi în barăcile celor din fosta armată germană. Luptătorii fostelor unităţi de elită mă intimidau prin modul reţinut şi manierat de comportare în lagăr şi şantier. Foarte multe din cunoştinţele mele „civile” din celelalte lagăre li se asemănau. Dar foştii militari care pe şantier munceau corect şi eficient purtau în plus o tristeţe ce răzbătea prin demnitatea felului lor de a fi.

Propagandistul m-a luat cu el într-o seară, ca unul care citisem atâta cartea şi credea c-am şi înţeles-o. M-a luat să-l susţin, să-l completez căci, „tovarăşe Tibi” zise el deodată, mintea lor a fost zăpăcită de Hitler. În fond, sunt oameni buni. De-ai noştri.

M-am speriat.

— Eu nu-s rus, să-mi spuneţi „tovarăşe”…

— Da, dar participi la cursurile mele politice, eşti lămurit şi luminat. Eşti „tovarăş”.

— Nu-s, zău, dom’ Valentin!

Am intrat într-o baracă. Nici vorbă să poţi începe o discuţie cu ei. Erau liniştiţi fiecare la locul său, nu ca în batalionul nostru unde nu puteai dormi de gălăgie, trosneli după ploşniţe, râsete şi comentarii ireverenţioase după ce se termina „lecţia” cu Hohnecker.

— Heute Abend wünsche ich Ihnen în Erinnerung zu bringen dass **[61]** începu acesta.

Fiecare dintre oamenii aceia, aşezaţi în pat, citea câte ceva. Fiecare dintre aceşti oameni luptase într-un război. Noi, nu. Noi, arareori, ce-i drept, tot mai speram că ni se va da drumul acasă. Ei erau stabiliţi aici poate pe viaţă. Declaraţi criminali de război. Se organizau în toate privinţele şi nu-şi pierdeau cumpătul.

— Heute Abend **[62]**… reîncepu Hohnecker.

Nimeni n-a ridicat privirea spre „tovarăşul Valentin” şi „tovarăşul Tibi”. Niciun „Herr” **[63]**.

— Ăştia n-au deloc nivel politic, zise Hohnecker cu ciudă, ieşind pe uşa barăcii. Uită-te numai la ei!

Îi priveam. Zilnic. În „9B” şi „Avtozavod” (uzina auto). Erau peste tot, din Ucraina şi până în afundul Siberiei… Era suficient să ai nume nemţesc şi uniformă militară. Prizonieri pe viaţă.

Îi vedeam totdeauna: curaţi, raşi, cu uniformele, pe cât se putea, îngrijite, cârpite, cu bocancii lustruiţi. Prizonieri ai acestui fel de viaţă.

Prizonieri ai acestei vieţi.

De pe propagandistul grupei antifasciste curgeau zdrenţele. Zicea că n-are timp să se cureţe din cauza muncii suplimentare de lămurire a oamenilor. Semăna cu localnicii liberi, tovarăşii noştri de muncă. Numai de muncă.

*

* *

Mă chinuiesc să execut pe zidul exterior un" S" culcat. Nu mă pricep la desen, dar îmi spune rusul: „Merge şi aşa", „Poidiot". Cum, aşa? Desenul prevede o anumită grosime, ruşii îmi spun s-o fac şi mai subţire, că „merge şi aşa". În fond, e treaba lor!

Vremea s-a încălzit şi-mi place acum să lucrez afară. Parcă obosesc mai puţin, deşi foamea ne chinuieşte în continuare. După-amiezile mi le petrec în sala imensă în care doarme neliniştitul nostru batalion, noi, cei vreo cinci sute: nemţi, români, polonezi, unguri. Pe marginea patului din dreapta mea stă tot un neamţ; fumează mult, joacă şah cu figurine de fabricaţie proprie şi sculptează cerbi. Ciopleşte lemnul în timp ce joacă şah. Nici nu se uită la bucata din mâna lui. O ciopleşte cu o viteză uluitoare şi apar cerbi, mulţi cerbi, ale căror coarne le montează după aceea.

L-am imitat. Adică am încercat să-l imit şi primul cerb ieşit dintre mâinile-mi stângace a primit aprobarea entuziastă a lui Costi, ceea ce-mi era de ajuns.

Credeam că-l voi egala curând pe cioplitor şi voi câştiga din vânzarea cerbilor mei ceva rublişoare. Un polonez care-mi tot admira truda în lemn, îmi arată o iconiţă a Sfântului Anton. O trecuse, mărturisea el, prin toate percheziţiile din „9B".

— Poartă noroc! Sculptează-l!

Am încercat. L-am executat cum m-am priceput, în mai multe exemplare. Poate, cu numărul de sculpturi, se-nmulţeşte şi norocul. Speranţa mi-era la cei de pe şantier, dar în Dnepropetrovsk se pare că nu auziseră de Sfântul Anton. Ba, un muncitor localnic m-a pârât şi brigadierului.

Am dăruit iconiţele prin hangarul unde locuiam. Deşi n-am căpătat un ban, am văzut bine că mi-au fost luate cu grabă, bucurie şi pioşenie. Poate şi cu speranţă.

Stâlpii pentru noile hale se ridicau pe un câmp unde se semănase anul trecut grâu şi porumb. Neculese, grânele au fost năpădite de buruieni, apoi au putrezit sub zăpadă. Peste el au fost aruncate şi părăsite, de-a valma, lăzi din lemn şi cutii cartonate ce conţineau cunoscuta deja tehnologie europeană, fabricată cândva între Elba şi Nistru.

Devastarea lor era pe cale de a fi desăvârşită. Sub zăpadă, soare sau ploaie, desfăcute, dezmembrate, îmbucătăţite, descompletate, toate aceste utilaje şi aparate capturate pe care le văzusem de-a lungul peregrinărilor mele ca deţinut sau fugar, se devalorizau văzând cu ochii. Halele abia se construiau, muncitorii lor calificaţi nu se ştie pe unde erau…

— Păcat de muncă, spuneau ai noştri.

— A cui muncă? am întrebat.

— A europenilor din est, sosi răspunsul.

— Cum cred ei că-şi vor reface o industrie din bucăţi?

— „Merge şi aşa!”.

Începurăm să râdem. Deţinuţii de lângă mine erau cu toţii la noi în ţară ingineri, tehnicieni, specialişti formaţi sau supercalificaţi în institutele germane. Îi durea sufletul, ca şi pe cei de la Krivoi Rog, dar ca şi pe orice om cu bun simţ, indiferent de meserie, când vedeau dezastrul.

Pe schelele blocului unde lucram, dacă priveam roată, vedeam cum ruginea sub soarele primăvăratec, viitorul industriei sovietice. Până în zare.

Acolo, pe o şosea ce se apropia de lagăr şi oraş, văzurăm într-o zi un nor de praf umblător. O maşină. Un automobil, neobişnuită privelişte. Costi, aflat ceva mai departe, începu să zbiere:

— Tibi! Tibi! Repede! Vino jos!

Ţipa ca din gură de şarpe.

— Vino repede să-ţi arăt o maşină!! Repede, că pleacă!

M-am aruncat aproape de pe schelă, zdrelindu-mi genunchii pe sub salopetă. Pe drum se îndepărta o maşinuţă gălbuie.

Am rămas amândoi cu gura căscată. Maşina era nou-nouţă, lucioasă, cu o formă elegantă, nemaiînchipuită! Formidabilă!

Ce realizare!

Era prima oară că vedeam o maşină rusească de un astfel de tip. „Pobeda”.

Ne străluceau ochii în praful pe care maşina, în trecere, îl ridicase în drum. Stăteam amândoi în şosea cu gurile căscate, ca proştii. Lucrul se terminase. Şi nu ştiu cum simţeam, odată cu maşina ce se ducea, că se petrecuse încă o vreme din detenţia noastră făr’ de sfârşit. Dar nu ne bucura, nu ne întrista. Din multe pricini cred că eram pe cale de a deveni automate care lucrează, mănâncă, dorm. Şi totuşi… maşinuţa acea lucioasă şi elegantă ne arăta că ţara asta imensă îşi îndrepta umerii, îşi înălţa fruntea. Într-un fel, şi prin sacrificiul nostru.

*

* *

Într-o duminică dimineaţa, curierul a intrat în dormitorul-hală şi a

strigat de pe o listă o sută de nume. Costi şi cu mine figuram pe ea.

Se auzea în curte zgomot de motor de camion. Curierul a mai citit o dată lista. Erau nume numai ale oamenilor tineri.

— Sie haben nur zehn Minuten! Mit allem! **[64]**

O sută de tineri ne-am urcat în camioane într-o dimineaţă de martie. În urma noastră, continua citirea listelor şi mereu alţii urcau în maşini. Viteza cu care s-a dezafectat acest lagăr semăna cu cea cu care ne puseseră pe goană din „9B". Au rămas la „Avtozavod" prizonierii de război din Germania. Ordinea, disciplina şi tăcerea lor.

În spatele gării din Dnepropetrovsk, în faţa unor barăci amărâte am golit camioanele, noi, cei o sută de tineri slăbănogi şi am crezut imediat că am intrat în rai. Era plin de fete!

Acesta era lagărul Kaganovici unde venisem spre bucuria celor de aici, şvabi şi saşi de pe graniţa de vest a României şi noi, cei câţiva din judeţele Munteniei. Se lucrează în construcţii şi în uzina Kaganovici unde se şi câştigă ceva, ne lămuresc cei cu care vorbim la sosire.

Costi îmi strânge fericit braţul:

— Şi bani şi fete! Tibi, ne-am pricopsit!

Deodată, printre deţinuţi, îşi face loc un bărbat şi întinde braţele încercând să ne cuprindă pe amândoi, râzând fericit.

Klein era! Klein, preotul catolic buzoian, prietenul de la Krivoi Rog!

— Ştiţi ceva, aveţi vreo veste de acasă?

— Nu! Dar dumneavoastră?

Atunci am tăcut toţi trei, în mijlocul gălăgiei din juru-ne.

În construcţii nu s-a lucrat niciodată simplu şi fetelor „noastre" nu le era uşor. Mai mult, aici nu se plătea nimic. Alţii câştigau în uzină şi dădeau bani fetelor ca să le facă mâncare în plus, căci cu bani acum se mai putea găsi un cartof sau un pic de ulei.

Slabe, mereu frumoase, înghesuite câte opt pe un prici, fetele asigurau în plus şi gospodărirea acestui lagăr în care predominau ca număr. Restul erau bărbaţi vârstnici, neimportanţi, zicea Costi, vesel. Raiul raiului, zâmbea el tot timpul. O să vezi, Tibi, ce de cuceriri o să facem!

La nişte prăpădiţi şi jigăriţi ca noi, nu se uitau ele. Cât despre mine, nici nu puteam să ridic ochii să le privesc; mi-era ruşine. Iar mâncarea era la fel de proastă şi înfiorător de puţină. Şi niciodată, în douăzeci şi patru de ani de viaţă nu fusesem într-o astfel de societate, cu fete de jur-împrejur. Aici te uitai la hainele murdare şi rupte, la nasul care, de ascuţit ce era, ţi-l vedeai de priveai cruciş… Limbajul necesar unei conversaţii cu fetele, total neperfecţionat, se ascunsese şi el pe undeva…

Cum să mă uit eu la fete?! Şi ce mă fac dacă pune vreuna ochii pe

mine? Dă Doamne să nu…

Dă Doamne!

9.

Mergem amândoi pe o stradă lungă, lungă. Nu-i vezi capătul. E după amiază şi localnicii, ca şi noi, au terminat lucrul. S-au aşezat la masă în tot oraşul. Aşa că timpul ales de noi e cel mai potrivit.

Eu şi Costi am trecut într-o zi podul peste liniile de cale ferată şi de atunci le-am trecut mereu. Paza în lagărul Kaganovici era numai la poartă, aşa că prin oraş umblăm slobozi.

Ne-am început peregrinarea printr-un cartier cu case modeste, chiar sărăcăcioase. Cartier muncitoresc.

Suntem îmbrăcaţi în ultimele zdrenţe pe care s-ar gândi un amărât să le poarte. Suntem şi machiaţi, adică mânjiţi pe faţă ici, colo, cu funingine. Dintr-o pânză de sac ne-am făcut câte o traistă încăpătoare. Să se umple bine. Măcar cu pâine.

Mergem separat, fiecare pe câte o parte a străzii, cu sacul atârnat de gât şi ne prefacem că nu ne cunoaştem.

Suntem cerşetori. La sfatul părintelui Klein care aici aşa rezistase. Cerşind prin Dnepropetrovsk.

— …Mamca!… Mamca!

De fiecare dată e la fel. Stau în poartă şi îngân sau strig „Mamca”. Dacă aude gospodina, poate se-ndură şi-mi dă ceva. Uneori iese bărbatul, furios încă din uşă:

— Zdarovâi! Ibi vo mati!

Adică sunt zdravăn şi că de ce nu mă duc la muncă. Plus înjurătura.

Mi-e frică de bărbaţi. Nici cu limbajul cerşitului nu stau prea grozav. Cerşitul în ruseşte. Pe noi nu ne-au lăsat să învăţăm rusa în lagăre şi, uite, că acuma ne trebuie. Câte-un cuvânt ici, colo… Nu merge.

— Mamca! Dai hleb!

Cum s-o descurca pe cealaltă parte a străzii Costi, nu ştiu. Mie mi se dau fărâmituri. Zău! Niciodată o felie de pâine tăiată cu cuţitul sau altceva… un ou, o bucăţică de brânză… Nimic. Nu au nici ei.

Ies dintr-o curte şi intru în alta. Fără teamă de câini, căci nu se văd în oraş. Nu e mâncare nici pentru oameni…

Uneori spun că sunt prizonier de război şi sunt luat la goană fără vorbă multă. Alteori le spun că sunt român şi atunci iese cu scandal mare. Cică armata română condusă de imperialişti a pustiit Uniunea Sovietică!…

Din când în când îl zăresc pe Costi pe cealaltă parte. Trag cu ochiul, parcă traista lui e mai plină. Cu sacul meu nu mă pot mândri

deloc. Strada e lungă, tare lungă şi noi, obosiţi… obo… siţi… Şi în fiecare zi, altă stradă lungă…

Spre capătul ei aproape ne târâm. Ne reîntâlnim acolo, ne confruntăm agoniseala şi o împărţim frăţeşte. Abia ne mai ţinem pe picioare. Costi culege de obicei mai multă milă. Sunt supărat. Eu de ce n-am succes? El şi la fete, şi la cerşit… Pentru că e mai frumos? Mai subţirel? Mai tras la faţă? Sub funingine şi zdrenţe, cine-i poate aprecia fizicul?

— Partea ta de stradă a fost mai bogată?

— Nţţ…

Înfulecăm pe loc restul de pâine uscată ce ne ajută să rezistăm doar cât să ajungem în lagăr pe picioare. Cerşitul nu-i o afacere şi domnul Klein ne povesteşte în cele din urmă cum, tot rugându-se Fecioarei Maria, a căpătat un cap de vacă jupuit, dar cu coarnele la locul lor. I l-a dat o vădană, după ce i-a lucrat în ogradă mai bine de o săptămână.

— Nu merge cerşitul, părinte…

— Acuma cred că n-am procedat bine, băieţi. N-au nici ei. Pe acolo vor fi trecut şi alţii. Posibil şi eu. Trebuie găsit altceva.

Pretutindeni era mizerie. Şi cei din lagăr şi cei din afară erau la fel de flămânzi, în patria socialismului victorios după treizeci şi doi de ani, dar şi după patru ani de război.

Atunci am luat hotărârea să căutăm de lucru ca tencuitori, după orele de program. Casele erau distruse, neîntreţinute, necesitau reparaţii din plin. Oraşul se reconstruia. Noi aveam ciocan de zidar, mistrie, hoblu, meseria în mâini şi foame cronică. Ne-am oferit serviciile, ne-au primit binevoitori şi am văzut şi noi, după aproape cinci ani, cum e să ţii în mână o rublă pentru care ai muncit, o rublă sau mai multe. Păi, e minunat!

Stabileam preţul, de obicei mititel de tot, ca să fim siguri că ne dau de lucru… şi bani. Am făcut multe lucrări de izolaţie; cred că aproape toate casele aveau igrasie. În felul acesta am izbutit să pătrundem în casele oamenilor şi, când au văzut că munca ne e de calitate, pe lângă bani ne mai dădeau şi bucăţele de pâine! În tot oraşul, magazinele alimentare erau aproape goale. Dar am putut să ne cumpărăm o jumătate litru de ulei!! Grăsimea! Corpul nostru, celulele toate ţipau după grăsime! Am turnat uleiul pe pâine. Fantastic! Un gust dumnezeiesc!

Şi a doua zi iar căutam de lucru după-amiezile, ca să mai putem cumpăra uleiul, să-l mâncăm pe pâine. Să repetăm ospăţul!

Într-o zi am descoperit în centul oraşului Dnepropetrovsk o biserică ortodoxă. O biserică în care se slujea! Avea mai multe cupole şi cruci, da, cruci! Tot ce văzusem până atunci erau biserici fără cruci, părăginite, prefăcute în magazii şi depozite pline de ce vrei şi ce nu

vrei şi în loc de oameni veniţi acolo pentru rugăciune, se adunau la încărcat şi descărcat lăzi, cutii, saci…

Încă de pe treptele mărginite de coloane mari am văzut lumânări aprinse şi am auzit că se slujea.

— …?

— …?

— Intrăm?

— Intrăm!

Am urcat scările umăr lângă umăr şi tot aşa ne-am oprit singuri-singurei în mijlocul bisericii. Lumea, puţină, care stătea numai pe margini, se holba la noi. De ce ne priveau aşa?! Credincioşii aveau cel puţin şaptezeci de ani, bătrâne gârbovite în haine cernite, câţiva moşnegi. Noi eram în hainele de lucru care nu erau defel curate, totuşi… De ce se uitau numai la noi?! Priviri mirate, uluite chiar ne înfăşurau din creştet până-n bocancii prăfuiţi de var.

N-am rezistat. Ne-am întors şi am părăsit biserica aproape în fugă. Odată ajunşi iar pe trepte, Costi şi-a amintit că n-a apucat nici măcar să se închine. Şi a făcut-o acum.

L-am imitat şi, depărtându-ne grăbiţi, n-am contenit să ne întrebăm de ce am fost priviţi ca nişte ciudăţenii?

— Astea nu sunt, Costi, haine pentru biserică…

— Tibi! Eu spun că trebuia s-aprindem lumânări. Pentru că au văzut că nu le aprindem…

— Poate s-au mirat că n-am îngenuncheat…

— Ţine ici, zice Costi şi-mi arată pumnul plin de colivă. Bătrâna de lângă uşă mi-a dat.

— Dacă ştii cum să-ntinzi mâna… Pe partea mea nu era nimeni cu colivă…

— Tot a fost bun şi cerşitul la ceva!

Dar pentru preotul Klein nu a fost enigmă nedumerirea noastră. Noi râdem povestindu-i, el rămâne îngândurat:

— Pentru că sunteţi tineri.

— Şi asta e vină?! E păcat să fii tânăr?!

— E un imperiu comunist, fără Dumnezeu, spun ei. Tinerii nu îndrăznesc, nu au ce căuta în biserică; nu au nicio noţiune religioasă, nu ştiu ce-nseamnă adevărata credinţă. Am văzut atâtea de când am plecat de acasă. Bătrânii aceia s-au mirat doar că văd tineri în biserică. Atât.

— Deci, puteam rămâne? Să ne închinăm, să ne rugăm?

— De ce n-o faceţi mai des? Oriunde, oricând, ruga omului ajunge la Sfânta Fecioară şi la Fiul Domnului. Întâi ruga sinceră pentru ceilalţi, după aceea pentru voi.

— Aşa gândesc protestanţii, sau catolicii sau ortodocşii?

— Aşa trebuie să gândească oricine.

…De când nu mă mai gândisem la părinţi măcar? Şi cred că de când eram în lagăr nu mă mai rugasem pentru ei. O făcusem însă pentru alţii. La început. Cu timpul, arareori, numai pentru mine. De când nu mă mai gândisem la ai mei, la căsuţa din Buzău sau măcar la portiţa ce ducea spre ea şi care scârţâia de fiecare dată? De când?…

Şi, cu toate că era o după-amiază caldă, însorită, m-am simţit înfrigurat şi trist.

*

* *

Majoritatea fetelor din acest lagăr, toate sub treizeci de ani, toate foarte frumoase, lucrau pe şantierul de construcţii al uzinei Kaganovici, extinsă şi dincolo de fluviu. Un grup numeros luam deci trenul în zori şi treceam Niprul pe podul de sub şosea, un foarte lung pod supraetajat. Acestea erau clipele când toate fetele ţipau că le e frică să nu se prăvălească şoseaua de deasupra peste trenul nostru cu bănci pe trei nivele. În timpul acesta noi, băieţii, doream să nu se mai sfârşească podul, pentru că le luam în braţe, să le ocrotim de vreun posibil accident. Bătrânul Ulrich Kleininger, un sibian înalt, subţire şi destul de bolnav, şeful echipei mele, ne-a reamintit povestea cu gâsca de aur; cum se lipiseră toţi unul de altul şi nu se mai puteau desface. Şi râdea, cu bunătate şi înţelegere.

Acestea erau momente unice de veselie, primele adevărate după multă, multă vreme. Sufletul grupului nostru erau Costi şi Erika Papp. Costi îmi spunea că-i place de ea, dar şi de Antzi Neiderbach, o săsoaică mai voinică decât el, şi că asta-i o problemă tare grea, căci până acuma niciuna dintre ele nu-i dădea atenţie aşa cum ar fi dorit el.

În chiar prima zi de lucru iar mi-am pierdut bocancii! Le purtam demult pică pentru că îi căpătasem teribil de uzaţi împreună cu două palme peste faţă. Între timp se lărgiseră, se scorojiseră mai mult, parcă se şi lungiseră… Mă rodeau, mergeam greu cu ei. Eram pe schelă, i-am scos ca să-mi potrivesc mai bine cârpele de pe talpă (ciorapi nu mai aveam de vreo trei ani!) şi unul după altul au căzut drept în varniţa mare! Aşa minţisem în „9B” şi Dumnezeu mă pedepsea acum.

I-am scos cu o scândură de acolo, dar nu mi s-au mai părut folositori. Şi atunci, Ulrich Kleininger s-a aşezat, s-a descălţat şi a spus:

— Încearcă-i pe ăştia!

Am rămas tăcut, nemişcat. Nu-mi venea să cred.

— Ostermann, să dea Dumnezeu să ajungi măcar tu cu ei acasă.

— Păi… dumneavoastră?

— Acum e primăvară. Şi nu muncesc, sunt şef de echipă, şi supraveghetor… Şi sunt bătrân. Nu cred c-o să mai…

Niciunul din motive nu mă convingea, dar omul a insistat.

Adevărat, bocancii lui nenea Uli erau foarte grei, cu talpă de lemn dublă şi cred că-i făceau neplăcut mersul. Atunci i-am văzut labele picioarelor pline de zdrelituri şi urme vechi de lovituri.

— Demult aşteptam prilejul să-mi fac nişte papuci! glumi Kleininger. Acum o să fac puţin şi pe cârpaciul.

Dintr-o cămaşă ruptă şeful nostru de echipă şi-a confecţionat un fel de apărători şi le-a întărit tălpile, deşi a continuat să meargă cu mare greutate.

Şi Erika şi Käthe şi Antzi şi Lotte şi toate celelalte fete ne înviorau traiul. Costi şi cu mine nu încetasem niciodată să neglijăm spălatul, nici în zilele cele mai friguroase, dar acum, curăţirea hainelor, cârpitul – chiar stângaci, despăducherea, ne ocupau serile în întregime. Ca să fim cât mai arătoşi!

Ne-au zorit cu finisarea câtorva blocuri, ca să se mute muncitorii de la Kaganovici în ele. Personal, după ce am terminat un apartament, în el s-a mutat un muncitor fruntaş, cred că avea peste cinzeci de ani. M-am oferit să-l ajut să-şi aducă lucrurile şi, împreună cu familia lui, ne-am dus undeva, la hala de prelucrări mecanice, unde ne-a spus el că le avea depozitate. Am făcut primul transport în care am cărat cu toţii nişte boccele. Eu am înţeles că mai trebuie să aducem şi ceva mobilă, dar el mi-a spus că asta e tot ce are şi că acum nu mai are nevoie de mine şi nu mi-a dat nimica de mâncare!… Şi eu doar pentru asta îl ajutasem.

*

* *

Pentru că acum trăiam ceva mai bine, fetele au început să ne preocupe din ce în ce mai mult. Ne bucurasem noi la început că sunt mai multe decât bărbaţii şi avem de unde alege, dar nu ne vedeam pe noi cât eram de prost alimentaţi şi far' de vlagă. Fetele trăiau mai bine decât noi. Nu ştiu cum procedau, de exemplu, că făceau dintr-un cartof, trei. Ele au început primele să ne dea atenţie şi în fiecare sâmbătă după amiază, în faţa magaziei în care dormeau, pe un planşeu de beton se dansa. Fetele se îmbrăcau cu ce aveau ele mai frumos. Eu, fără pic de curaj, nu mă mişcăm de pe platou însă, în timp ce prietenul meu dansa de mama focului.

Mie mi-a plăcut foarte mult de Amalia, şefa bucătăreselor, dar şi de Marika, o unguroaică de lângă oraşul Carei. Încă nu mă hotărâsem când Costi s-a împrietenit cu Antzi Neiderbach din Jimbolia şi, când a văzut că pe Marika mi-a suflat-o altul, m-a împins la dans în braţele lui Käthe Birthälmer din Sibiu pentru că, aşa bleg cum eşti, spunea el, o s-ajungi să te însoare babele.

Din seara aceea, deşi o văzusem zilnic pe şantier, Käthe a devenit pentru mine cea mai frumoasă fată din lagăr. Şi cea mai dragă. Era

scundă, subţirică, brună, cu ochii verzi. Era blândă şi veselă. Era grijulie cu mine şi mereu zâmbitoare. Käthe.

A trebuit să lucrăm după amiezile suplimentar, căci acum, cu banii câştigaţi trebuia să procurăm alimente. Antzi şi Käthe ne făceau menajul. În ziua în care Käthe mi-a spus: „Dragul meu, salopeta nu mai poate fi cârpită, se rupe sub ac", ne-am dat seama că în primul rând trebuie să ne schimbăm hainele.

Am reuşit să ne facem câte o pereche de pantaloni albaştri deschis şi câte o jachetă vernil cu platcă neagră şi fermoar, după gusturile şi proiectele lui Costi. Am reuşit!! Era formidabil! După cinci ani, să purtăm iar o haină curată, colorată, *civilă*, mai frumoasă decât a multora dintre orăşeni! O pereche de haine de schimb!! Şi ne-am făcut cu ele seara la dans! Ba, ne-am dus într-o duminică şi în lagărul Petrovsk al uzinei siderurgice, unde auzisem că sunt deţinuţi din România. Îi căutam pe Georg Junker şi pe Gusti Wolf şi voiam să ne vadă în hainele cele noi. Aici erau mai multe fete ca la noi şi, în afară de Käthe, mai frumoase ca la Kaganovici! Toate din zona Braşovului şi toate ne-au admirat îmbrăcămintea!

Nu ne-am găsit prietenii. În schimb, l-am întâlnit pe Valentin Hohnecker, om de peste cinzeci de ani cu soţie şi trei fete la Codlea, în mare tandreţe cu Herta, o veche cunoştinţă de acasă…

La Petrovsk era seară de dans. Mare amator, Costi s-a antrenat, a uitat de mine şi a trebuit să-l iau de acolo cu forţa, ca să nu ne pedepsească la întoarcere pentru întârziere.

Muncind după program şi făcând economii sângeroase, cu mari eforturi am reuşit să ne cumpărăm şi câte un ceas. *Ceas!* încă din timpul invaziei ruseşti în România noi ştiam că ruşii nu fabricau ceasuri dar că se prăpădeau după acest obiect! „Davai ceas" era leitmotivul întâlnirilor întâmplătoare cu ei, iar mâinile, până la cot, le erau pline de ceasuri confiscate. Dacă nu-l dădeai imediat, riscai să te împuşte. Ba, când nu le mai cuprindeau antebraţele, şi le prindeau şi pe gambe.

Într-o zi am descoperit un magazin mare, mare de tot. „Magazin universal" i se spunea. Nu semăna cu nimic din ce văzusem la Mihăileşti, Mizil ori Buzău. Acolo erau doar prăvălii mici. Bine îmbrăcaţi, am îndrăznit să intrăm şi am înmărmurit.

Magazin cu parter şi etaj. Sălile erau foarte mari. Fel de fel de obiecte. Şi… o motocicletă! Tip K. În holul de la intrare, o motocicletă strălucitoare, căreia am început imediat să-i cercetăm fiecare milimetru pătrat, s-o pipăim, să încercăm s-o călărim, dar nu ne-au lăsat vânzătorii! Nu ne săturam, nu ne înduram să plecăm de lângă ea. I-am rugat pe vânzători să ne lase s-o demontăm puţin; acesta a fost momentul când ne-au gonit de lângă ea. Aşa am ajuns la etaj unde am descoperit sub vitrina tejghelei ceasuri de mână „Pobeda"!

Ne-am uitat la preţ, am făcut ce-am tăcut şi am contractat o lucrare foarte mare pentru posibilităţile noastre, la cumnatul ofiţerului ce conducea lagărul Kaganovici. Am lucrat într-un ritm infernal şi am cerut banii în fiecare seară, ca să nu ne înşele la plată. După trei zile numai, ceasurile au fost ale noastre!!

Un schimb de haine, un ceas, o prietenă. Libertatea de a te plimba prin oraş. Libertatea de a câştiga în plus. Dans în fiecare sâmbătă. Faţă de restul anilor petrecuţi în detenţie, cum să nu te simţi mulţumit?! înţelegeam că ne mai trebuiau multe, dar nu disperam. Când, ca tencuitori, am găsit de lucru la o cooperativă după orele de program şi nu ne-au plătit, am scos cu furişul pe poartă mici obiecte casnice extrem de necesare în minuscula „gospodărie" a prietenelor noastre. Iar lovitura am dat-o când am izbutit să le aducem câte un lighean! Scoase pe poartă pe sub palton. Da, ligheane! Luxul luxului! Tot lagărul ne-a invidiat pentru ele.

Îmbrăcaţi la fel, muncind împreună, de nedespărţit, eram numiţi în lagăr „fraţii tencuitori". De nedespărţit… până seara, când fiecare dintre noi ne plimbam sau stăteam lângă iubită. Aici experienţa lui Costi nu mă mai putea scoate din încurcătură. Când vremea era urâtă petreceam ore întregi în dormitorul fetelor, până târziu, noaptea. Numai dacă nu era prea beat, ofiţerul de serviciu ne gonea de acolo mai devreme.

Deşi beţivii erau imprevizibili şi în atâţia ani de chin în detenţie învăţasem că trebuie să-ţi fie teamă de ei, de data asta doream din suflet ca omul să se îmbete cât mai profund când plouă…

Aşa a trecut vara. Făceam planuri de viitor. Îndrăzneam asta. Ne vom căsători cu iubitele noastre. Vom avea poate fiecare câte o cameră a noastră. Vom avea de lucru în Dnepropetrovsk ani mulţi încă. Vom câştiga bani mai mulţi. Vom…

Calmă, caldă, a venit şi toamna anului 1949. Lucram încă la casa cumnatului comandantului nostru. După amiezile. Şi într-o zi însorită de octombrie am auzit şi cele mai de necrezut cuvinte, din gura viitorului proprietar:

— Tovarăşi, când inaugurez casa, vă invit la masă!

„Tovarăşi" şi „Masă".

Începeau să ne considere a fi de-ai lor!…

CARTEA A TREIA
VEŞNIC PRIZONIER

PARTEA ÎNTÂIA
ZĂRESC DIN NOU POTECA

„…Zăresc din nou poteca prin gene umezite,
Anin gândul de ramuri mai plin înmugurite,
Privirea nu se-ndură să părăsească o zare!
În lanţuri de-ntuneric părea că viaţa strânge.
Va mai veni urgia de lacrimi, chin şi sânge?
Dar, cât de mare-i preţul pentru eliberare?!…”

1.

— Mâine e ziua mea, zise Erika Papp în acea seară, venind în grupul nostru. Käthe, Antzi, Tibi, Costi, sunteţi invitaţii mei.

— Invitaţi?!

— Vă pregătesc o surpriză…

— Sur… Spune! Hai, spune!

— …ssst! Cartofi… PRĂJIŢI! anunţă Erika triumfătoare.

Avea pe faţă expresia lui Paulică atunci când găsise sfecla furajeră în magazie. Cartofi prăjiţi?! Pentru cinci oameni! Cartofi! Şi încă prăjiţi! Uleiul preţios, uleiul cel iubit cu car…

Costi s-a repezit s-o sărute pe Erika, în contul zilei de mâine, zise el, nu te supăra, Antzi! Numai eu ştiam că pândea prilejul demult. Iar în mine se luptau bucuria pentru promisul deliciu cu întrebarea: când ne invită? La prânz? Seara? Când îi mâncăm?

— Avem de lucru mult? Mâine?

Costi ridică din umeri:

— O mai lungim şi noi. Pentru ai lor ar fi plătit de zece ori mai mult…

— Erika, să ne spui câţi ani…

— Nu se spune! Nu se spune! izbucniră, vesel, fetele. Nu fiţi nepoliticoşi!

Ofiţerul NKVD-ist apăru în uşa barăcii. Cam devreme şi posomorât. Ca de obicei, oarecum beat.

— A… afară! Stingerrea!

M-am strecurat cu Costi în dormitorul nostru.

— Măi Costi, ce zi e mâine?

De pe priciul prietenului nu se auzi nimica multă vreme.

— E miercuri! spuse cineva clar, dovadă că nu toţi dormeau. Şi mai potoliţi-vă! Toată noaptea, ca motanii, după fete! La lucru dormiţi în picioare!

— …cine poate, oase roade! se auzi alt glas, batjocoritor. „Miercuri”…

— Costi! Costi! Ai adormit?

— …nnnu…

— Ce zi e, adică, ce dată e mâine? Octombrie, da’ cât?

— …stai să fac socoteala, se întoarse Zwirner spre mine. Păi… e doi’şpe. Doi’şpe octombrie.

12 octombrie! Ziua în care o să-mi umplu gura cu cartofi prăjiţi! Cu Käthe alături! Oho, viaţa nu mai era îngrozitoare. Aveam unde să dorm, aveam un schimb de haine, aveam *ceas!* Munceam două schimburi numai şi căpătăm şi un ban, iar mâine, după caşa, cartofi prăjiţi! Da! Merita să mă bucur!

Oamenii s-au aliniat pentru apel. Costi şi cu mine am rămas în spatele ultimului rând ca să ne facem planul cum şi cât lucrăm după amiază. Să terminăm repede şi să venim la festin. Doar în fiecare zi cumnatul comandantului, stând pe capul nostru, era mereu mulţumit.

Acesta stătea acum în faţa rândurilor de apel cu o hârtie în mână. „proverka” se terminase, restul nu ne interesa. Ofiţerii în fiecare zi ţineau câte o hârtie în mână, mereu era câte o ordonanţă, câte o decizie… Măi, măi, ce somn îmi e…

— „…În numele Comisarului Uniunii Republicilor Socialiste Sovi…”

Toate ordinele începeau la fel, aşa că m-am întors un pic şi am căscat cu toată puterea. Picuram de somn. Tare mai eram obosit. Opt ore pe şantier, încă cinci-şase în apartamentul cumnatului… şi seara, întâlnirea cu Käthe a mea… Of, ce somn îmi este…

Deodată, un strigăt slab îmi întrerupe al doilea căscat. Rândul întâi, cel din faţa ofiţerului se strânge, se agită…

— Mai citiţi o dată!

Se întâmplase ceva! Deruta din rândul deţinuţilor era evidentă. Îl văd pe Klein, preotul catolic, că îngenunchează şi mişcă buzele. Apoi se închină. Niciodată, în atâţia ani de lagăr nu se petrecuse un fapt ca acesta: când se fac anunţuri să se vorbească! Să se îngenuncheze! Să se mişte, oamenii!…

Şi ofiţerii nu reacţionează. Par plictisiţi. Feţele celor din jur parcă s-au alungit.

— Ce e? zice Costi nepăsător. Ce-i cu agitaţia asta?

Întreb şi eu pe unul. Pare nedumerit şi răspunde la fel:

— S-a citit ordinul pentru eliberarea din lagăr…

— A cui?!

— A noastră…

Se ţicnise omul? Dar agitaţia continua. Nimeni nu ne chema să ne încolonăm pentru plecat la muncă, şi…

Ne-am făcut loc în faţă. Ofiţerul ţinea încă peticuţul de hârtie între degete. Am îndrăznit să-i apărem în faţă, pentru că-i lucram casa cumnatului. De-asta.

— Vă rugăm să…

— Da! zice el cu dezinvoltură. Veţi pleca acasă. Nu imediat! întâi terminaţi ce aveţi de lucru în oraş, la ai mei.

— Mai citiţi o dată!

Oamenii se strângeau în jurul nostru, se grupau, vorbeau… Pe unul îl văd cu ochii înecaţi în lacrimi. Şi le şterge, iar izbucnesc, iar şi le şterge, iar izvorăsc…

— Mai citiţi o dată!!

„În numele Comisarului Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice, prin dispoziţia Comisariatului Poporului Pentru Afaceri Interne, se dispune liberarea din unităţile de construcţii…”

Mă cuprinde o ameţeală neplăcută.

„… a cetăţenilor străini aflaţi la muncă de reconstrucţie pe teritoriul Republicii Socialiste Sovietice Ucrainene. Semnează Comisarul Poporului”.

…Adică, „SCORO DOMOI” se-mplineşte? E o minciună! Aşa ceva nu se poate!

Deodată, Ulrich Kleininger, şeful de echipă ce-mi dăruise într-o zi de primăvară bocancii lui, spunându-mi: „Ostermann, să dea Dumnezeu să ajungi măcar tu cu ei acasă”, Kleininger se lasă lângă mine în genunchi:

— Vater unser, der Du bist im Himmel! Geheiliget werde Dein Name! [65]

— Dein Reich komme [66] … îngână un al doilea, vârstnic şi el, plecându-se alături.

— Facă-se voia Ta…

— Dein Wille geschehe [67] … îl urmară alţii şi alţii.

— Precum în ceruri…

— Aşa şi pre pământ… se auzea în jurul meu.

Câţiva sunt în genunchi, alţii în picioare şi în două limbi se aude „Tatăl Nostru”. Dar cei mai mulţi se învârtesc încă în jurul ofiţerului, ca şi cum le-ar fi teamă să se depărteze, să plece „domoi”! Ici, acolo, oamenii se îmbrăţişează. Nu-l văd pe Costi. Îl găsesc totuşi în apele lui, adică între fete. Sărută pe capete şi se lasă îmbrăţişat.

— Pâinea noastră cea de toate zilele…

— Unser tägliches Brot [68] …

Dumnezeule! M-am răsucit pe loc la auzul acestor vorbe. Cartofii prăjiţi de astăzi! Cartofii prăjiţi! O să ni-i mai servească Erika?

*

* *

Zile şi nopţi de-a rândul n-am crezut niciunul dintre noi adevărul, deşi acesta era evident. Nu mai mergeam la muncă pe şantierul uzinei. Acasă? Ce departe era „ACASĂ”. Cu trei ani în urmă, ajunşi la marginea astei ţări fără de sfârşit, evadaţii putuseră spune: „Voi ajunge acasă”. Dar între vremea aceea, când amintirea patriei şi a celor dragi stăruia în orice gând sau imagine şi până în „Kaganovici”, lagărul „9B” îşi înfipsese în trupul şi mintea noastră ghearele-i arzătoare. Faţă de Krivoi Rog, chiar şi faţă de „Avtozavod”, la „Kaganovici” se trăia la limită, dar totuşi se putea trăi.

Aici parcă ne găsisem locul. După atâta suferinţă, aveam fiecare, cu toată munca grea, ceva bănuţi şi câte o prietenă care-ţi cârpea hainele şi scotea o „gustare” din nimica, pregătită într-un lighean nou-nouţ pentru care stârneam atâtea invidii… Şi uleiul pe pâine ni se părea o răsplată bine meritată.

Aici aveam un rost. Fiecare îşi înjghebase câte ceva. Cunoşteam oraşul. Lucrând peste program, fiecare îşi făcuse cunoştinţe printre oamenii simpli care, dacă le lucram atât de ieftin, nu te mai dădeau pe poartă afară.

Noi nu ceream mai mult, de multă vreme. Când ni se ordonase să mai construim o baracă, cerusem s-o împărţim „pe familii” şi conducerea uzinei nu spusese „Nu”. Era fără de margini detenţia noastră, dar în centrul ei învăţasem cum să trăim. Basarabenii întâlniţi la Krivoi Rog aveau dreptate.

Cu ce ne-am fi deosebit oare de muncitorul căruia-i cărasem boccelele în casa nouă? De câteva haine şi saltele, cu timpul, făceam şi noi rost. Nu-mi dăduse de mâncare. Atunci mă supărasem, dar, dacă ne-ar fi ajutat şi pe noi cineva, am fi avut de unde să-i dăm?

Şi Costi şi alţii gândeau la fel ca mine. Ce însemna revenirea în ţară? Împlinisem douăzeci şi patru de ani şi nu aveam nicio rostuire. Nu ştiam ce găsim în România şi cum ne vor privi acolo noile autorităţi, vecinii, cunoştinţele…

De când nu mă mai gândisem la ai mei? Feţele mamei şi tatei se ştergeau repede din memorie de câte ori încercam să mi-i amintesc. Când singurul gând, ani de-a rândul era îndreptat spre supravieţuirea fizică, spre mâncare, când ai fost supus presiunilor morale de neimaginat, locuitorii căsuţei din Buzău se pierdeau undeva, pe poteca ce ne adusese până aici.

„Domoi” putea fi oriunde eşti lăsat de Dumnezeu să trăieşti.

„Domoi”.

— Ne uităm limba de tot! îl auzi pe Costi din patul vecin.

Probabil rostisem cuvântul cu glas tare.

— Şi eu, zise altul, mă trezesc mereu cu „sposibo” pe limbă de câte ori mă miluieşte cineva prin oraş.

— Sau „horoşo”…

Dormea vreunul oare?

— Sau „devocika [69] …

— „Mädchen” [70] nu-ţi miroase bine? Oo, de m-aş vedea odată ajuns! interveni Kleininger.

A-ha! Acum o să ajungă şi el acasă! m-am gândit, bucuros. Dar e toamnă! m-a străfulgerat. Mi-a dat bocancii lui şi de atunci merge greu, cu labele picioarelor înfăşurate în cârpe. Ia să vedem, să mă descurc mâine cu banii… nişte bocanci, cum aş putea găsi? Chiar şi foarte rupţi. Îi repar eu.

În beznă, m-am aplecat spre lădiţa de lemn făcută special să adăpostească jacheta şi pantalonii cei noi. Acolo, între două jerpelituri de ziare ţineam comoara, câteva ruble. Le-am pipăit, le-am foşnit… îmi ajungeau de-o pereche veche. Veche de tot. Poate… numai veche, dacă lucram mai mult. De când se dăduse ordinul acela fantastic, ţineam o mică rezervă pentru pâine, trebuincioasă la drum aşa lung. Pentru Käthe şi pentru mine. Şi Costi, cu gândul la Antzi, proceda la fel.

M-am sculat încetişor, am luat bocancii şi, în vârful picioarelor, i-am dus lângă patul unde sforăia nenea Uli. Ca să ajungă şi el, bătrânul Kleininger, la Sibiu. Eu puteam merge şi desculţ. Eu eram tânăr!

Şi deodată, m-a inundat un val de emoţie, un val cald şi copleşitor care aproape m-a doborât pe patul barăcii cu pereţii subţiri. Un val sufocant prin spumele căruia n-am vrut să mai răzbat. Era adevărat! Plecam acasă! Mă întorceam în România! Voi rămâne împreună cu Käthe, ne vom… Ne vom căsători!

Şi totuşi, peste emoţia astor clipe, neliniştea şi frica stăruie. Ăştia ne pot împuşca oricând. Văzusem destule. La urcarea în camioane, la urcarea în tren, la graniţă… Să nu fie martori. Chiar şi aici, în baracă, o mitralieră ne-ar scurta viaţa imediat şi mama şi tata şi Iţa degeaba m-ar aştepta…

Prostii! mă supărai pe mine însumi. Prostii! Ordinul era clar! Şi se vorbeşte de vizita medicală, să vadă poate ce-a mai rămas din noi. Poate ne dă şi medicamente… Ce le-aş mai mânca! Orice, numai să mănânc. Ooo, şi ce drum lung ne aşteaptă!

— Tibi… şopti Costi, deodată.

Ce-i asta? Încă nu doarme? Şi m-a lăsat să mă frământ atâta!

— Tibi… Vreau să-ţi spun ceva… Un secret.

M-am aşezat, agitat, pe patul lui.

— Tibi, să nu spui la nimeni… Nu te supăra… Să nu mă judeci, că

nu înţeleg nici eu… Tibi, nu ştiu de ce, eliberarea nu mă bucură. Adică, nu mă bucură atâta cât ar trebui, se grăbi să adauge. Şi am văzut şi pe alţii… Parcă-s năuci. Nu mai sunt siguri pe ei, parcă…

Mie-mi spune asta?!

Eliberarea! După ce omori cu miile oameni nevinovaţi şi chinuieşti pe cei rămaşi, îi rupi de tot ce-i leagă şi, pe urmă, în vagoane, „scorei”! Ce-i aşteaptă în ţara unde-s tot comuniştii stăpâni? Că aşa auzisem! Aşa ni se citise în „Pravda”. În România e acum „Republică Populară”. Un pui al comunismului de aici, al vieţii de aici: liber şi flămând. Cu flămânzeala nu ne spuneau ei nimic nou. Dar liberi… Să n-ai voie să vorbeşti cu străinii… Să n-ai voie să călătoreşti în altă ţară… Să n-ai voie să zici nimic rău despre guvern… Să-ţi stea NKVD-ul românesc în spate… În atâţia ani, aflasem şi noi de la ruşi destule despre libertatea lor.

Şi totuşi… în România!

Măcar closetele de acasă vor fi mai civilizate. Măcar să fie. Şi noi vom fi liberi, liberi!… să stăm ca lumea, singuri, într-un closet curat, cu apă curentă…

Am zâmbit, calm, în aşternutul cocoloşit rău de atâta frământare. Vom fi în curând liberi! Doar n-o să rămânem veşnic prizonieri ai haznalelor comune de aici… Ale noastre vor avea pereţi, să nu te vadă nimeni… cât eşti de liber…

*

* *

Ne-au dezbrăcat, ne-au încolonat şi a început vizita medicală. Ne-au ordonat numai să ridicăm braţul stâng. Nicio noutate! Căutau semnul SS-ist. În fiecare lagăr se procedase de nenumărate ori la fel. Dacă puneau cumva şi mâna pe un beţişor, să se uite la subţioară mai bine, mă gâdilam teribil. Am trecut cu uşurinţă de examen, dar la Costi medicii NKVD au zărit o cicatrice. Urma unui furuncul demult vindecat.

Deţinutul Costi Zwirner a rămas deţinut. Suspect de a fi făcut parte din SS.

Cu o seară înainte, cumnatul comandantului nostru NKVD-ist, locatar al apartamentului pe care abia-l terminasem, ne-a chemat la o masă bogată, festivă. Aşa a vrut să ne mulţumească încă o dată, zicea el. Cu un păhărel de votcă, cu puţină fasole cu ceapă şi macaroane fierte. Noi ne-am terminat foarte repede partea noastră şi am aşteptat friptura, carnea. În cinci ani nu mâncasem niciodată. Gospodina a revenit cu o farfurie cu cinci mere. Ne-am făcut excelent datoria, amândoi, faţă de mărul nostru. Dar mai rămăsese unul şi l-am tot văzut în faţa ochilor la înapoiere când, sătui, mârâiam unul către altul:

— Putea să ne dea şi carne… (eu)

— N-o fi avut… (Costi)

— Putea să facă rost… (eu)

— De la cumnatu-său, comandantul… (Costi)

— Da' am mâncat bine… (eu)

— Am mâncat ca pentru liberare… (Costi)

„Am mâncat ca 'naintea morţii" a sunat clopotul amintirii; clopotul de alarmă. Vorbe ce nu le uitasem, căci precedaseră moartea cuiva… A cui? Cine spusese şi unde, în ce lagăr? Aşa de uituc devenisem? Atâta mă prostisem? Mă întorc mai nărod acasă?

Costi Zwirner a rămas în lagăr cu încă şase deţinuţi ce nu putuseră dovedi, după câte un semn la subţioară, că n-au fost în SS. Îl pierdusem pe Paulică, dar speram să fi ajuns acasă nevătămat. Acum îl lăsam în fundul Ucrainei şi pe Costi, în timp ce ne urcau în camioane cu direcţia „Gară".

Nu ştiu dacă prietenul, fratele meu Costi a rămas în curtea lagărului privind şi ultimul camion sau a reintrat atâta de abătut în baracă… În gară, Antzi Neiderbach suspina la braţul lui Käthe. Ne-au împins într-unul din vagoanele de vite. Iarăşi separat bărbaţii de femei. Am intrat în vagon şi am plâns.

Pentru că pierdusem pe Costi, alături de mine în toţi aceşti ani de prizonierat. Se împliniseră cinci, fără trei luni.

Ani pierduţi pentru viaţa de acum.

Ani câştigaţi pentru moarte.

*

* *

…Trenul nu avea mers continuu, şi câteodată rămânea în gări sau în plin câmp ore lungi, lungi pentru nerăbdarea ce creştea în noi; ore scurte pentru întâlnirea cu fetele.

Într-o zi a oprit în mijlocul unei păduri şi am coborât mai mulţi, fete şi băieţi. Frumuseţea şi liniştea acestei toamne ucrainene, te fermecau.

— Hai, Käthe! Să ne plimbăm! Haide…

— Dacă pleacă trenul?

O, vai, cum ar putea să plece? Mie mi-era dor s-o sărut, s-o ţin în braţe acuma, când eram în drum spre libertate, cu toată paza militară rusească la fiecare vagon! Mă atrăgea mereu Käthe, din zi în zi parcă mai luminoasă, pe măsură ce trenul se apropia de România şi noi ne depărtam acum spre adâncul pădurii…

…Un fluierat! Undeva, departe, locomotiva dă semnalul de plecare! Mi s-a făcut părul măciucă! Doamne! Ce imprudenţă!

Am alergat ca nişte nebuni, epuizaţi, cu sufletul la gură, am prins mâna oamenilor din ultimul vagon, şi ne-au săltat! Să rămâi aici! Fără acte! În Uniunea Sovietică, fără identitate!

După întâmplarea asta mi-a trecut foamea. Terminasem şi pâinea, şi pofta de mâncare şi cea de mângâiat.

…Au trecut zilele, au trecut nopţile şi, într-o dimineaţă, o gară mare şi necunoscută ne-a dumirit asupra drumului de întoarcere acasă: eram la Cernăuţi, în Bucovina noastră! în Bucovina lor…

De aici, din fosta Românie, am trecut prin fosta Polonie, apoi prin fosta Cehoslovacie. Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice peste tot. Se schimbase atmosfera în vagon. Ne îndreptam spre Sighetul Marmaţiei, spuneau ardelenii, ce redeveniseră calmi şi morocănoşi. Şi într-o noapte, în câmp, escorta ne-a dat jos din vagoane, cu bagaje cu tot, să n-avem niciun fel de hârtie asupra noastră, spuneau; iar vagoanele au fost scotocite la milimetru.

Ne-au ţinut cu spatele la tren pe malul unei ape curgătoare. Tisa? Tisa! Pe malul ei… ne împuşcă? Au ales momentul… Au ordin… Dacă ne împuşcă aici? Cu toţii eram înfriguraţi, speriaţi, transpiraţi. Doamne, dă Doamne să nu ne împuşte!

Aşa mă rugasem şi la plecare şi de atâtea ori în anii aceştia, oo, asta nu uitasem! Doamne, du-mă acasă, măcar să apuc să calc în Sighet!

Ne urcăm. Iar porneşte trenul. Iar oprim. O gară mică din cărămidă roşie. Se piteşte în dosul unor meri desfrunziţi, dar cu fructele coapte, neculese încă.

— Sighet!!

— Sighet!!

— Suntem acasă!!

— Fraţilor! România!!

— Suntem la Sighet!!

Barierele vagoanelor cad. Lumină!

O masă de oameni, val huruind, cenuşiu în cenuşiul zorilor se prăvăleşte din vagoane spre peronul pustiu. Şi merii gării sunt imediat dezgoliţi de fructele târzii.

Îngenunchez automat, ca mulţi alţii. Vreau să sărut pământul. Nu-l văd de atâtea lacrimi. Nu simt nimic. Ştiu doar că plâng. În mână am un măr, dar nici nu mai ştiu cum…

Peste tot strigăte. Plânsete. Urlete. Râsete. Chemări.

…poate e mărul pe care nu l-am mâncat cu Costi. Ce rău ne păruse de el atunci, că a rămas pe farfurie…

Deodată, un şir lung de morţi şi dispăruţi mi se perindă prin cristalul lacrimilor. Îi văd limpede pe toţi şi le-aş dărui mărul căci eu am ajuns acasă şi nu mai am nevoie de el. Îi recunosc pe toţi. Cine poate spune că am uitat ceva? Că-i voi uita?

Şi ei continuă să treacă prin strălucirea lacrimilor ce picură pe pământul maramureşean. Şi se pierd în el. Cunoscuţi şi necunoscuţi, prin suferinţă fraţii lui Willi şi ai mei. Willi! M-am întors! Eu mă întorc

lângă părinţi, Willi. Am avut noroc…

Părintele Klein se opreşte deodată în faţa mea:

— Fiule… Tibi…

— Eu am fost norocosul, hohotesc. El n-a apucat, fratele meu mort pe front. De ce Dumnezeu nu a…

— Numai Dumnezeu e acela care cunoaşte şi alege ce-i mai bine pentru fiecare dintre noi.

M-am ridicat. Klein întinde o mână aspră şi caldă şi-mi mângâie obrazul. Repetă:

— Nur Gott weiss was für jeden besser ist.

(Numai Dumnezeu ştie ce este mai bine pentru fiecare).

2.

Într-o cazarmă din Baia Mare ne-au despărţit de fete şi comisia de repatriere ne-a dat o foicică pe care ne scriau numele şi localitatea unde vrem să mergem; act de identitate, bilet de tren şi trimitere la „Forţele de muncă” la un loc. Käthe plecase cu alt tren. Mereu alte garnituri ne scoteau din oraş. Ca să ajungem la Oradea a trebuit să intrăm întâi în fosta Cehoslovacie pe la Halmeu; uşile vagoanelor au fost blocate şi pe fiecare scară a stat câte un grănicer român până am intrat în România, undeva, la nord de Carei.

Trenul – de persoane de data asta, a pornit spre Oradea, spre sud. Era seara târziu. În fiecare staţie, în fiecare haltă, oamenii se îngrămădeau la uşile şi ferestrele noastre. Sunt mulţimi, zeci, sute, peroanele gărilor mici sunt negre de oameni în negrul nopţii… Şi în fiecare staţie, în fiecare haltă, mai coboară câţiva foşti deportaţi. Ici, colo, strigăte, plânsete, îmbrăţişări. Ici, colo. Dar cei mai mulţi dintre cei veniţi să-şi întâmpine rudele asaltează vagoanele şi ne întreabă de nume, nume, nume… Nu-i cunoaştem, n-am auzit, mai aşteptaţi, mai vin trenuri, nu îi eliberează pe toţi odată, acesta-i începutul, mai vin trenuri…

Şi acestea trec unul după altul. Dar de ce, de ce rămân atâţia oameni, de ce nu pleacă din gara la care au venit cu speranţa că-l revăd pe cel drag? Unde sunt cei pe care-i aşteaptă să vină din lagăr? Din atâtea garnituri de tren, să nu coboare cel aşteptat? Din zeci de mii de civili etnici germani îmbrânciţi în vagoane de vite acum cinci ani, unde sunt ai lor?! Unde sunt soţii, fraţii, băieţii, fetele noastre?!

Nici nu mai ştim ce să răspundem, mă îngrozesc la gândul că aş putea auzi un nume cunoscut, ce să spui?! Şi de la o gară la alta, din ce în ce mai mulţi dintre cei veniţi să-i întâmpine, rămân plângând în staţii… Nu mai suport, oare cât mai este până la Arad?!

Pentru că la Arad, la rude, hotărâsem eu să cobor. Nu mâncasem de două zile. Simţeam că nu mai rezist până la Buzău.

Erji neni, sora mamei şi Szabo Kalman, soţul ei, locuiau în cartierul Gai iar în copilărie, împreună cu părinţii, le fusesem oaspeţi. Oarecum ştiam direcţia, parcă spre fabrica de textile, ştiam că pot ajunge şi cu tramvaiul. Dar era noapte şi eu nu aveam niciun ban. Am apucat strâns mânerul lădiţei ce cuprindea urme din lenjeria mea jerpelită şi am pornit la drum. Pantalonii albastru deschis şi jacheta vernil cu platcă neagră tăceau din mine un drumeţ noptatic onorabil. Ţineam încă minte că, după „Textile" o iau la dreapta pe lângă cimitir…

Era beznă, beznă, şi am nimerit în curtea cam fără gard a unei fabrici. Undeva, un beculeţ aprins îi indica poarta. Am bâjbâit prin întuneric spre lumina aceea. Şi deodată:

— Stai că trag!!

Am încremenit. Ce era aici? Alt lagăr? Doar mă eliberaseră! Am mai făcut un pas. Totuşi, eram în ţara mea!…

— Stai că trag!!

Un bărbat agitat, păşind iute peste denivelările din curtea întunecată, a venit spre mine cu repeziciune şi pe neaşteptate o ţeavă de puşcă mi-a împuns pieptul. Am tresărit violent.

— Legitimaţia!

— Domnule, vă rog…

— Tovarăşe! To-va-ră-şe! Domnii s-au dus dracului!

— Vă rog… M-am rătăcit…

— Legitimaţia!!

Am scos hârtiuţa cu funcţii multiple. S-a dus la poartă, s-o citească sub bec. L-am urmat. A trecut o vreme până a silabisit-o în întregime. Mi-a aruncat o privire plină de neîncredere. Şi iar a ridicat spre mine puşca, ochindu-mă.

— Las-o domnule, ăăă, tovară… se, las-o jos, îi spun. Vreau să ajung la rude şi m-am rătăcit.

Omul înalţă iar hârtia spre ochi şi o mai silabiseşte o dată. Cu glas tare. Pocind rău numele oraşului de pe Nipru.

— Te duci la Buzău! Ce cauţi *aici*, în fabrica poporului?

Ferească Dumnezeu să râzi de necunoscuţi. Dacă-s mai înţelepţi ca tine, faci un păcat. Dar dacă-s mai proşti ca tine, te pot face ei să ispăşeşti mai devreme păcatele viitoare! În lagăr învăţasem bine asta.

Mi-era foame şi eram foarte obosit. M-am aşezat pe banca de la poartă. A venit lângă mine.

— Am apă. Vrei?

— Vreau. Eşti portarul din schimbul de noapte?

— Sunt tovarăşul director al *fabricii oamenilor muncii de cărămizi!*

Directori sau comandanţi cu puşcă… nimic nou pentru mine. Noi eram numai „oameni de cărămizi".

— O păzesc de sabotori, continuă. Zi şi noapte. N-am voie să dorm. Aşa-mi cere partidul, să veghez.

Şi se-ntoarse stânga-dreapta cu armă cu tot spre sabotorii nevăzuţi de dincolo de lumina becului chior.

— Ar trebui mai multă lumină pe-aici, spusei, cu gândul la curtea pe care o confundasem în întuneric cu strada.

— Noi am învins pe reacţionari, da' ei ne fură becurile.

— Aşa… ce meserie aveţi în afară de director?

— Sunt membru de partid.

— A-ha!

Mein Gott! Ce găseam în ţară? Unde sunteţi voi, directori de fabrici prizonieri la Krivoi Rog şi „9B" şi „Avtozavod"? Să vă vedeţi urmaşii?!

— Eu sunt de fel din Ialomiţa, activist. Revoluţionar. Mi-a dat partidul muncă de răspundere.

Îmi venea să râd, cu toată oboseala. Eram şi nerăbdător să ajung mai repede la Erji neni.

— Te rog să-mi găseşti pe cineva care ştie drumul spre cartierul Gai. Nu pot sta aici până dimineaţa.

— Cum o cheamă pe ruda ta?

— Szabo Kalman.

— Stai pe loc. Să nu fugi, că trag!

Plecă de lângă mine, dar în clipa aceea lătră în apropiere un câine. Înhăţă puşca şi fugi iarăşi în întuneric strigând: „Stai că trag!"

Nu cred că locuitorii căsuţelor din preajmă aveau nopţi liniştite. Sau le aveau tocmai pentru că-l ştiau acolo?

Partidul îi încredinţase fabrica şi el o apăra orbeşte, nedormind nici nopţile. Dar… care partid? Care din ele? Eram la sfârşitul anului 1949. Ce situaţie găseam?

— Tovarăşe, spunea directorul cărămizilor unui lucrător cu care veni la mine. Îl conduci în cartierul Gai. Îi arăţi tova…

Tăcu brusc şi mă privi pe sub sprâncene:

— Aici scrie că ai muncit la… la… *Denpoperisc*…

Denpope?…

— A, da, normal, la reconstrucţie.

— Unde vine ăsta?

— Dnepropetrovsk? în Ucraina. Văzând că nu auzise încă de numele ăsta, completai: În Uniunea Sovietică.

— Tovarăşe!! Vii de la *Dinpopatrosk?!* De la tovarăşii sovietici?! De ce n-ai spus de la-nceput?! Puteai să bei toată apa din cană! Când o să te-ntorci acolo – şi te-ajut *eu* să te-ntorci mai repede, să le spui că noi, aici, le suntem alături cu toată…

Cei mai lungi paşi din viaţa mea cred că atunci i-am făcut, la auzul acelor vorbe.

— E cam nebun, zisei omului ce mergea cu mine.

— Noi ne-am obişnuit, murmură celălalt. Nu-i om rău. Aici stă Kalman baci. Vii din lagăr, se vede. Şi în vocea lui era milă.

— Zici că v-aţi obişnuit… cu directorul ăsta?

— Cu toată mizeria, răspunse. Da' spune lumea că or veni americanii şi-om scăpa de ruşi. Nu-i de şagă. Mintenaş, trăbă să vină americanii!

…În acei ani, între Nipru şi Mureş, până la Dunăre, pământul se va fi aşternut la picioarele yankeilor ce nici nu gândiseră măcar a ne elibera vreodată; ei nu ne vor fi stăpânit decât sufletul, pentru încă o veşnicie.

La Erji neni şi Kalman baci, în căsuţa lor ce avea doar o cămăruţă şi bucătărie mică, am rămas până a doua zi. Bucuroşi că mă văd viu, speriaţi de a mă găzdui mai mult, mi-au spus că părinţii mei, după ce-au stat şi la ei scurtă vreme în 1947, s-au mutat la Braşov. Într-o scrisoare primită la Arad era noua lor adresă: „Strada Baiulescu numărul 9". Cu plicul acesta în mână am coborât în gara mică şi urâtă a Braşovului, într-o zi a lunii noiembrie, însorită şi foarte rece.

*

* *

Destule trăsuri aşteptau în gară, dar eu nu aveam nici măcar un ban în buzunar. Un birjar mi-a indicat vag direcţia spre care să mă îndrept. Dincolo de centrul oraşului, undeva, sub dealul Tâmpa, era strada despre care am început să întreb ades trecătorii. Ştiam că memoria îmi juca feste.

Am intrat într-un târziu pe „Baiulescu". O stradă scurtă. O încadrează vile frumoase. Pe stânga, cum mergi spre Tâmpa, numărul 9. Doar un etaj. „Baciu" scrie pe o tăbliţă la parter. Deci la etaj.

Urc o scară interioară. Sus, un glazvand şi o fereastră deschisă ce dă spre hol. Se aud zgomote. Stau în faţa geamului. Aştept. Poate iese cineva.

O femeie deschide undeva o uşă şi traversează holul. Din mers mă întreabă pe cine caut. Palmele mi-au năduşit strângând pervazul ferestrei. Indiferentă şi obosită, privirea femeii se ridică spre mine…

…Şi atunci! Deodată! S-au rupt în amândoi stăvilarele ce zăgăzuiau ţipătul şi drumul sângelui spre inimă şi-al lacrimilor amestecate prin brazdele obrajilor noştri supţi!

…Lacrimile îmbrăţişării cu mama!…

PARTEA A DOUA
„ACASĂ”

„…Mă lasă
Aici, o Doamne-al meu,
Acum!
De ani atâţia sunt pe drum
Şi-s iar acasă!…”

În ianuarie 1945 părinţii mei, Johann şi Juliana Ostermann puteau spune: „Am avut o fată şi doi băieţi. Am avut şi am crescut trei copii. Nu mai avem niciunul”. Wilhelm murise pe front la 6 aprilie 1944. Elena-Iţa şi Tibor fuseseră deportaţi în URSS la 11 ianuarie 1945.

Noi nu mai dorim nimănui zile şi nopţi ca acelea prin care atunci au trecut ei ca părinţi. „Ce-o să fie cu ei?! Apără-i, Sfântă Fecioară! Vai, Tibi! Vai, Iţa!” erau gânduri ce veneau în fiecare clipă a acelor zile, săptămâni şi luni, veneau odată cu lacrimile mamei.

. . . . . .

Povesteşte Elena-Iţa Ostermann:

…când a scăpat din satul Kazanka, după ce prietenele ei fuseseră prinse, a plecat singură mai departe. După două nopţi de mers, moartă de foame şi sete, a rugat pe nişte femei s-o ajute. Acestea au prins-o şi au chemat miliţia care a dus-o la sovietul sătesc. Într-o cameră întunecoasă, la o masă învelită cu pânză roşie erau doi tineri şi un bătrân cu armă care au păzit-o noaptea. Spre dimineaţă, Iţa a cerut santinelei să-i permită să iasă puţin afară… Cei doi băieţi dormeau, iar bătrânul a ieşit cu ea. Iţa s-a depărtat puţin şi apoi a luat-o la fugă printre grădini. A auzit în urmă foc de armă, s-a ascuns puţin, apoi a dispărut în întunericul unui tufiş mare de la marginea satului. Acolo a stat întreaga zi ce a urmat, prefăcându-şi fusta în pantaloni, ca să-i fie mai uşor la mers, căci noaptea avea de înfruntat atâtea obstacole nevăzute!…

Iţa şi-a continuat drumul spre apus. După câteva zile este iarăşi prinsă şi închisă timp de două săptămâni. Nu ştie unde este, dar o interesează prea puţin. Ştie doar că e cu ceva mai aproape de ţară decât înainte. Celulele închisorii sunt pline cu cei evadaţi din lagăre şi apoi prinşi, toţi etnici germani din România şi Iugoslavia.

În închisoarea din acel orăşel ucrainean nu se dă mâncare şi, cu multă zgârcenie li se aduce apă, cu totul insuficientă pentru băut.

Setea arde mai tare decât foamea. Civilii germani prizonieri sunt porniţi pe jos, spre sud. Zeci şi zeci de kilometri. Unii dintre cei slăbiţi, epuizaţi, aşa cum este şi Elena Ostermann, sunt urcaţi în căruţe. Dar foarte mulţi rămân simple cadavre presărate pe drumul spre Marea Neagră.

În oraşul Nikolaev îi preia NKVD-ul. Asta nu înseamnă că Iţa nu gândeşte în continuare să fugă, să fugă spre ţară. Gândeşte numai. Timpul nu o mai ajută. A visat cu câteva luni înainte de deportarea din Buzău că în viaţa ei va interveni un eveniment de mari proporţii, cu suferinţe şi necazuri mari, dar că va ieşi învingătoare. Îşi aminteşte doar că trebuie să scape, aşa i-a prezis visul. Şi iată că râul Bug, foarte lat spre vărsarea în mare, e trecut sub paza NKVD pe podul rutier. Pe malul drept e ţinta: un colhoz unde vor lucra.

În jurul ei, ceilalţi deportaţi din Banatul ambelor ţări dezertau la orice ocazie li se ivea. Ei erau sănătoşi. Erau în putere. Iţa Ostermann nu-şi revenea.

Fuga ei începuse la 17 iulie. Acum era spre sfârşitul lunii august când, la colhoz, a avut loc o serbare… Toată paza s-a îmbătat ori a plecat. Sau şi una şi alta. O femeie îi dă Iţei o gogoaşă. Şi fata îşi ia puterile în dinţi şi fuge iar. Singură.

Din nou merge numai noaptea şi nu mai cere ajutorul nimănui. Merge cum poate. După o săptămână se apropie de Tiraspol. După ce întâlnise atâta răutate şi trădare, Iţa are parte şi de bunătate. Un ucrainean o îndrumă cum şi de unde să ia trenul spre Chişinău, aşa ca să nu fie prinsă. Sunt oameni şi oameni…

A călătorit pe acoperişul vagoanelor până în Chişinău unde ajunge la 3 septembrie. Era în România! în fosta Românie… Aici putea însă vorbi româneşte.

Oraşul era în sărbătoare. Capitulase Japonia, se spunea, cu o zi în urmă. Dar fata nu vrea să se piardă în mulţimea de pe străzi. Ea trebuie să ajungă acasă! Până în apropierea graniţei merge cu trenul. Mâncare nu a mai găsit. Doar apă. Se apropie de graniţă pe jos şi doar Dumnezeu îi ocroteşte trecerea înot a Prutului.

Până la Iaşi a mers pe jos, laolaltă cu sute de refugiaţi. Iar în capitala Moldovei nişte prieteni ai tatei îi plătesc drumul cu trenul până la Buzău.

Iţa era slabă, slabă, nespălată, plină de păduchi, la limita epuizării. O femeie ce reuşise evadarea dintr-un lagăr. Cu singurul gând: „Acasă”! unde ajunge după aproape două luni de eforturi extenuante, foame, lipsuri şi nesomn, speranţe. Toate de dragul libertăţii.

Într-o seară de septembrie, portiţa casei cu numărul 121 de pe strada Marghiloman din Buzău a scârţâit prelung, deschizându-se şovăitor. Auzind zgomotul ce-i anunţa un oaspe târziu, Juliana Ostermann a ieşit din bucătărie şi a privit în curte. Acolo, în umbra

serii se mişca un fel de arătare ce aducea totuşi a om. Parcă o femeie. Da, femeie. Necunoscută. Păşea clătinat pe poteca ce ducea la uşa bucătăriei de vară.

După cinci ani, mama îmi povestea cum s-a apropiat atunci, curioasă şi un pic speriată de cerşetoarea în zdrenţe cu pielea neagră şi groaznic, groaznic de slabă.

— Ce cauţi, ce vrei la ora asta? Cine eşti?

— …Iţa… a suflat cealaltă. Mă recu… noşti… mă… mă?

Juliana a prins-o în braţe la timp. Fiica ei curajoasă îşi încheiase drumul la care gândise fără odihnă din chiar ora deportării noastre.

La strigătele mamei au alergat vecinele, curtea s-a umplut de femei care plângeau şi-o sprijineau pe fugara ce leşinase. Când şi-a revenit, i s-a dat să mănânce tot ce aveau mai bun pregătit; au zis femeile că o porţie de sarmale o vor pune pe picioare pe Iţa. Ea a mâncat…

Imediat a intrat în comă.

Şi-a revenit după două săptămâni! A fost apoi dusă de tata cu căruţa la o stână de lângă Nehoiu, acolo unde trăiau părinţii lui Victor şi Ana. Abia acolo, îngrijită de ciobani, hrănită cu încetul cu lapte şi smântână şi caş, în liniştea muntelui şi înconjurată de familia prietenilor din lagăr, ascunsă de ochii autorităţilor, sora mea şi-a putut reveni.

I-a fost dat Iţei să trăiască. Reîntoarsă la Buzău, a scris la Krivoi Rog scrisoarea aceea care ne-a răscolit pe toţi, pentru că era prima veste din România pentru noi, iar pentru mine a fost catalizatorul încrederii cu care m-am gândit la libertate şi am putut evada un an mai târziu, şi m-a întărit în lagărul „9B”. S-a căsătorit în 1946 cu Mihail Novac şi s-a mutat la Braşov.

Şi ar mai fi ceva de spus despre Elena Ostermann. Când şi-a revenit din comă, epuizarea provocată de suferinţele din cursul detenţiei şi evadării şi-a arătat roadele: vederea o părăsise în mare parte, limbajul nu mai era coerent, memoria era grav afectată. Ceea ce o ţinuse în picioare fusese dorinţa de a reveni. Dorinţa de libertate… altfel ar fi pierit demult pe drumuri străine. Dorinţa de a reveni în ţară. Ceva ce a depăşit puterea ei fizică. Ceea ce e cu adevărat puternic, dar nu în noi toţi: spiritul.

*

* *

La revenirea Iţei acasă, tata îşi găsise de lucru din nou ca administrator al unui teren de vreo cincizeci de hectare cultivat cu viţă de vie. Moşia aparţinea unui medic din Braşov. Părinţii mei s-au mutat deci după căsătoria Iţei la Merei, pe drumul ce duce de la Buzău la Mizil. Spre ghinionul lor, s-au mutat cu tot ceea ce aveau, pentru a locui în casa administratorului. Şi-au adus nu numai tot mobilierul şi

lucrurile, dar şi calul, căruţa şi şareta.

La 5 iunie 1947, reforma agrară din 1945 este declarată prin lege „Act de guvernământ”. La 15 iulie în acelaşi an, se adoptă noi legi cu caracter economic, printre care şi cea privind regimul circulaţiei produselor agricole, adică instituirea predării către stat a unei cote obligatorii din ceea ce ţăranii produceau.

În acea vară, la Merei, a sosit un grup de comunişti din Buzău care au preluat via doctorului braşovean. Erau conduşi de o farmacistă, în relaţii foarte bune cu părinţii mei până atunci.

Juliana şi Johann Ostermann au fost izgoniţi din casă.

N-au avut dreptul să-şi ia cu ei nici măcar o haină sau o cană pentru apă. În câteva minute au rămas fără agoniseala de o viaţă. Cu toate încercările şi cererile pe care le-au făcut la autorităţile comuniste locale, nu au obţinut nimic din bunuri înapoi, deşi nu au obosit demonstrând că acestea erau lucrurile lor personale şi nu aveau nimic în comun cu averea confiscată a doctorului.

Au plecat la sora mamei mele la Arad. Dar Erji neni avea o căsuţă cât o cutie de chibrituri şi nu i-a putut adăposti multă vreme. Aşa că au fost nevoiţi să vină la Braşov şi să locuiască în singura cameră pe care o ocupau Iţa cu soţul ei laolaltă cu primul lor născut, un băieţel pe atunci de aproape un an, Dudi.

…Am intrat în cameră plângând împreună cu mama, care încă mă ţinea îmbrăţişat. Şi într-unul din cele două paturi am zărit o grămăjoară de haine dintre care mă privea cineva. Nu-l cunoşteam. Slab, cu pielea galben-neagră, cu gingiile lipsite de dinţi. Tata! Fără voce, dar cu lacrimi încă pentru mine. Tata. În ultima fază a unui cancer. Tata, omul voinic şi vesel, doborât de atâtea necazuri. Tata, pe moarte, ţinut încă în viaţă de speranţa de a mă revedea.

M-am aşezat lângă el, i-am mângâiat pielea întinsă peste oasele mâinii şi obrazul de nerecunoscut. Şi mă gândeam speriat că sunt al şaselea în camera aceea mică şi că tata are nevoie de aer şi de medicamente. Şi de odihnă…

Johann Ostermann a mai avut nevoie doar de împlinirea bucuriei de părinte, să-şi revadă al doilea băiat în viaţă. Dispariţia lui timpurie la cincizeci şi şapte de ani l-a înrolat şi pe el în armada paşnică a populaţiei României lovită mortal de regimul comunist.

Soţia i-a supravieţuit treizeci de ani. Până la sfârşitul vieţii ei a sperat că e falsă vestea morţii lui Willi. Şi l-a aşteptat cu o încredere nestrămutată într-o revedere neaşteptată, miraculoasă poate. Doar şi despre alţii se auzise că au revenit după zeci de ani, deşi le fusese anunţat oficial decesul.

*

* *

Am rămas la Braşov, deşi formele de repartiţie de la Baia Mare aveau destinaţia Buzău. Dar atât părinţii cât şi ceilalţi prieteni ai lor m-au sfătuit să nu mă mai întorc acolo, căci comuniştii fac ravagii şi s-ar putea ca cei cinci ani de lagăr să-i prelungesc în ţară. Deci, am rămas la Braşov…

Nicio perspectivă. Liceul neterminat, clasele a şaptea şi a opta (stil vechi) adică a unsprezecea şi a douăsprezecea (stil nou) neterminate, bacalaureatul neluat. Încotro s-o apuc?

Învăţasem o meserie. Zidar. Fără muncă nu puteam trăi nicio zi, fiindcă singurul salariat al camerei noastre supraaglomerate era cumnatul meu, Mişu. De multe ori, în bucătăria comună (sic!) a celor trei familii ce ocupau trei camere ale etajului, mama fierbea doar ceai.

Cu ajutorul soţului Iţei m-am angajat muncitor la Dâmbul Morii, unde începuse execuţia unui baraj pentru captarea apei industriale necesară Braşovului. Şi atunci, în chiar acel sfârşit de toamnă, aproape în fiecare clipă petrecută cu ea, Iţa mi-a cerut, imperativ, să termin liceul. M-am înscris la cursurile de fără frecvenţă ale liceului „Şaguna” şi mi s-a permis să audiez cursurile serale, pentru pregătire.

Dimineaţa lucram. Plecam din Braşov cu trenul de Săcele cu care mergeam până la Dârste şi de acolo pe jos la Dâmbul Morii. După opt ore de muncă reveneam pe acelaşi drum şi mergeam la şcoală. Am închiriat o cămăruţă la Dâmbul, ca să o descongestionez pe cea din strada Baiulescu. Am rezistat, dar cel mai greu mi-a fost să reiau învăţătura.

Uitasem aproape totul. Nu vedeam în faţa mea decât mâncarea. Uitasem chiar tabla înmulţirii, în special cea cu 7 şi 9. A trebuit să iau totul de la capăt şi încă în mare viteză. Iţa a început să facă lecţiile cu mine. Aveam ambiţie, voinţă, putere de muncă. Dar cât eram de obosit…

Câtă vreme am locuit la ea, Iţa a învăţat cu mine seară de seară şi noapte de noapte. La lumina unei veioze şi în şoaptă, ca să nu deranjăm somnul copilului. Capul îmi cădea pe carte, creionul scăpa dintre degetele bătucite… „Scoală-te, Tibi! Trebuie, Tibi! încearcă, Tibi! Trebuie!” Sora mea, numai voinţă, numai energie. Fără ea, poate că niciodată n-aş fi dus la bun sfârşit învăţătura.

Dacă în copilărie studiasem după bunul meu plac, nici mai bine dar nici mai rău decât alţii, acum „aram” tenace prin manuale şi puterea de muncă, exagerată pe atunci, mi-a adus o mare satisfacţie: în două trimestre şcolare am reuşit la examenele pentru ultimele două clase de liceu iar la începutul toamnei am luat şi bacalaureatul. Şi atunci Iţa mi-a impus iarăşi să mă înscriu la o facultate.

Nici nu visam! Nu trecuse niciun an de când venisem din lagăr. Acum eram liber, munceam liber! Dar Iţa îmi propusese încă din

ianuarie 1950 să mă angajez într-o fabrică pentru „origine muncitorească sănătoasă”, că aşa se răzbeşte mai uşor spre facultăţi. Am ascultat-o. M-am angajat la uzina pe atunci numită „Astra”, apoi „Steagul roşu”.

Puterea de muncă nu m-a părăsit căci ajunsesem să execut lucrări cât pentru patru-cinci oameni. Între timp, frumosul nostru oraş a fost rebotezat „Oraşul Stalin” la un miting în care ne-au adus „de bunăvoie” cu listă de prezenţă şi la care ni s-a spus că noi, muncitorii, am cerut schimbarea numelui. Dac-ar fi ştiut Stalin de câte ori a fost înjurat atunci, ar fi renunţat la năşie.

M-am înscris în toamna anului 1950 la Institutul de Siderurgie din Timişoara. Apoi facultatea s-a transferat la Bucureşti. Acolo am cunoscut-o pe Leontina Georgescu, studentă la facultatea de chimie industrială. Ne-am căsătorit şi am avut o fetiţă, pe Anda. Am revenit ca inginer la IMMR Braşov, loc de muncă pe care nu l-am mai schimbat până astăzi.

Într-o zi de început de an, în spital, am pornit să-mi scriu amintirile. Cu mare fereală. Mereu cu spaima de a nu-mi fi găsite, citite!… Printre ele s-au strecurat notiţe zilnice. Un jurnal. Atâta timp cât m-a mai ajutat vederea. Mă apropii de şaizeci de ani. E o cifră totuşi. Dintre luminile şi umbrele tinereţii apar chipuri, aud glasuri. În amintirea tuturor celor care-au suferit în lagărele de muncă din URSS, îmi înfrânez teama. Caietele sunt foarte bine ascunse în casă.

Sunt director comercial al IMMR Braşov. Dar dacă la revenirea din lagăr, sora mea Iţa n-ar fi fost alături de mine, n-aş fi putut merge singur pe calea ce m-a adus până aici… Deşi viaţa noastră e tracasată şi tracasantă. Dar e o viaţă obişnuită. A oricărui cetăţean român, a oricărui locuitor din România – *republică socialistă*.

2.

9 februarie 1985. Sunt încă în concediu de boală. Am spălat bucătăria începând cu plafonul. O muncă titanică. Pe urmă pereţii şi restul. În balcon am făcut o colivie din folie de nailon, după demolarea geamurilor conform ordinului lui Ceauşescu.

11 februarie 1985. Azi am montat două geamuri la balcon după ce furtuna de ieri mi-a demolat colivia din folie de nailon. Ina primeşte numai 75% din salariu, dar practic se dă 50% din cât s-a făcut planul pe ianuarie. Suntem în criză de bani.

13 februarie 1985. Ina nu mai merge la serviciu pentru că au luat numai 75% din salariu deşi au lucrat 48 de ore pe săptămână. Deci toţi îşi iau liber pe zilele neplătite.

15 februarie 1985. Suferim de frig în casă, nu e nici apă caldă, de

o lună nu s-a mai dat. Nu e nici lumină, se întrerupe curentul în fiecare zi.

19 februarie 1985. Ger năprasnic, multă zăpadă, în case 12–13 grade, la alţii numai 10˚C. Oamenii dorm îmbrăcaţi şi în saci de dormit. Gazul metan, slab sau deloc, se introduce aer comprimat ca să împingă metanul, iar contorul înregistrează tot. Încălzirea n-a scăzut sub 6–800 lei. Apa stă pe „terminat" în loc de „acumulat" la Săcele… De o lună nu e apă caldă în case. Am montat două geamuri la balcon şi o perdea de nylon.

21 februarie 1985. Gerul năprasnic de două luni continuă. Am montat saltele din burete la noi şi la Anda. Unele familii şi-au părăsit apartamentele şi s-au mutat la alţii, de exemplu familia Tudose s-a mutat la familia Popovici. Ieri am fost la Sf. Gheorghe la IMASA care nu lucra din cauza lipsei de curent. Frig în secţie la forjă –6˚C. Copiii nou născuţi au murit în incubatoare din cauza întreruperii curentului. Unii dorm în bucătărie, toată familia.

3 martie 1985. Un rus rămas acum, la 54 de ani, în SUA, mare politician la ONU ţine conferinţe şi încasează 12.000 dolari pe oră.

4 martie 1985. Uzina Tractorul a făcut planul în februarie numai 63%. Noi nu avem fontă nouă. Uzina din Călan ne-a livrat doar 17% din primul trimestru.

7 martie 1985. Primăriţa a anunţat la laboratorul uzinei Tractorul că de „Ziua femeii", mâine, 8 martie, se va da *apă caldă la blocuri*. URA! URA! Femeile nu vor nicio distracţie, ci să li se dea drumul acasă ca să se gospodărească, să se spele mai întâi. După două luni şi jumătate de ger a început să se încălzească, dar zăpada persistă. Toată ţara a suferit extrem de mult. Când afară erau până la –35˚C, asociaţiile de locatari de la blocuri au afişat: *„Acoperiţi caloriferele din apartamente cu pături ca să nu îngheţe"!!* Culmea culmilor! Mulţi bolnavi şi morţi, bătrâni şi copii. Apă caldă deloc de luni de zile. Se vorbeşte de tifos, păduchi şi râie în şcoli… întuneric, foame…

8 martie 1985 ZIUA FEMEII. Zi tristă pentru femei. Primăriţa oraşului Braşov a lansat ieri vorba că de Ziua Femeii se va da apă caldă la blocuri, dar a fost o farsă. Nici azi! Femeilor li s-a dat voie să plece mai devreme acasă, ca să se spele. Petreceri foarte puţine, deoarece banii nu mai ajung. Totul s-a scumpit de 2–5 ori în ultimii ani. La fabrică nu avem asigurată materia primă: fontă, cocs, lumină electrică. Apa se cară cu găleţile de la distanţe mari. Copiii învaţă la lumânări. Untul nu se mai găseşte aproape deloc, lapte mai puţin. Alergăm zilnic după o pâine proaspătă. Pâinea albă a dispărut demult. La Bucureşti nu se mai găseşte mai nimic faţă de înainte, când ne alimentam din capitală. Carne nu există, puii se găsesc foarte greu.

9 martie 1985, sâmbătă. În SRL (săptămână redusă de lucru). Ina e la muncă, dar degeaba, că nu-şi fac planul de producţie şi-n ianuarie

şi februarie a pierdut mai mult de 1.000 lei la salariu, după ce anul trecut pierduse numai 350 lei la salariu.

10 martie 1985, duminică. Teroare stalinistă! În zi de odihnă ministrul nostru B.V. ne convoacă prin telespeaker, la uzină, ca să ne spună baliverne: să facem planul cu economii şi mai mari la energia electrică şi combustibili, etc., etc. Transporturile auto, CFR, navale şi aeriene au mers foarte prost în această iarnă.

Câtă impoliteţe, să deranjezi sute de conducători în duminica lor liberă ca să le spui baliverne! Că să nu se mai ceară motorină, directorii să nu se mai transforme în „bocitoare" şi să se treacă pe cărbuni în loc de gaze şi petrol. Numai lignit! Ministrul MTTC-ului ne-a acuzat de cel puţin zece ori cu cuvântul „Jaf, jaf" în ce priveşte consumul de energie şi combustibili. Şi asta în timp ce mulţi au murit de ger!

11 martie 1985, luni. E încă foarte frig, dimineaţa până la –8°C. Astăzi ni s-a întrerupt curentul de la orele 17 la 20 şi am botrocăit pe întuneric precum omul din Neanderthal prin peşteri. Alte cartiere au zilnic asta de 2–3 luni.

Cică noul primar a fost în vizită la Valea Răcădăului ca să stea de vorbă cu alegătorii care-l vor alege pe 17 martie. Oamenii muncii l-au huiduit şi au aruncat cu pietre după maşina care a fugit repede! În cartierul Răcădău se aduce apa cu sacaua, sau se cară de la Iepure, izvorul din susul văii. Cine nu are apă de 2–3 luni la bloc îşi face treaba mare în pădure sau „la pachet" şi-l duce afară la gunoi… Suferim pe întuneric, lipsă de apă, căldură şi alimente. Laptele s-a redus, greu de prins şi se dau numai 2 litri de om care stă la coadă. S-au raţionalizat zahărul, uleiul, faina, mălaiul, orezul. Carne, ioc! Puii, greu de găsit, nu-s mai mari de 0,7 Kg. bucata.

A decedat la Moscova primul secretar Cernenko.

16 martie 1985, sâmbătă. Cică nu se mai dă voie să se plece în excursii în străinătate decât unul singur din familie.

11 mai 1985. Reagan, preşedintele SUA a vizitat în Germania de Vest un cimitir unde sunt îngropaţi 2.000 soldaţi germani din al doilea război mondial, şi a fost criticat pentru că aici sunt îngropaţi şi 44 soldaţi din SS! Asta înseamnă că cei morţi pe pământ german au morminte, cruci, la care pot veni rudele. Dar, s-a gândit vreodată cineva la miile de deportaţi morţi în lagărele sovietice şi care n-au luptat împotriva nimănui, dacă au mormânt sau o cruce la cap? Doamne! Câţi şi-au lăsat oasele pe pământul URSS şi despre care nu este voie să se vorbească nimic?!

12 mai 1985. Când se spune că în ultimul război au murit cincizeci de milioane de oameni, ce contează câteva mii de persoane în plus? Dintre cei persecutaţi şi omorâţi, care n-au făcut niciun rău nimănui…

11 şi 12 iunie 1985. În delegaţie cu autoturismul întreprinderii la Hunedoara, Călan, Reşiţa, Timişoara, pentru carne de porc.

15 iulie 1985. Seara târziu am dus Dacia la benzinăria „Noua” ca să stau la rând la benzină; treizeci de litri pe iulie, dar nici nu se găseşte. Unii dorm în maşină. Vrem să mergem la mare.

13 august 1985. Astăzi împlinesc şaizeci de ani. Ne-am dus la Poiana Braşov – Ina, Anda, prietenul ei Rudy Mayer şi cu mine. Am luat masa la „Alpin”, singurul restaurant care ne-a oferit friptură de vită şi de porc.

23 august 1985. Teoretic, nu se lucrează, dar practic se lucrează pentru realizarea planului. E primul an când nu se defilează. Am fost la fabrică azi şi merg şi mâine, zi liberă.

9 septembrie 1985, luni. Subalternii mei sunt mobilizaţi la recoltarea cartofilor. Cred că voi fi pensionat în curând şi trebuie să-mi termin lucrările propuse: mărirea numărului de elemenţi la calorifer, reînchiderea balconului pe jumătate; ne e frică de iarnă, să nu se repete suferinţele din ’84–’85. Eu am fost patru luni în concediu de boală şi de două ori internat în spital.

15 septembrie 1985, duminică. Azi m-am supărat foarte tare când în piaţă n-am găsit nimic, şi ieri m-am bătut, jos, la alimentara noastră pentru doi pui mici. M-am hotărât să emigrez ca german etnic, fiindcă pot pleca în patria mamă. La serviciu, foarte greu, de mâine nu mai avem cocs şi nu mai putem porni cubilourile.

16 octombrie 1985. Bombă! Fiul Iţei şi nepotul meu, Dudi, a fost în delegaţie în Germania, trebuia să înceapă serviciul, dar nu s-a întors. A rămas acolo! Mariana, soţia lui, e disperată, crede că o vor da afară din serviciu. S-ar putea să am şi eu tracasări şi neplăceri. Dar, bravo lui!

18 octombrie 1985. Emoţiile şi transpiraţiile cu Dudi n-au trecut. Azi, pentru prima dată pâinea s-a dat pe buletin la noi în cartier şi numai două bucăţi. Parizerul a devenit o problemă. Ieri a fost instituit regim militar în Ministerul energiei electrice şi ministrul Avram a fost destituit.

31 octombrie 1985. Veşti de la Dudi. A telefonat Iţei şi-i cere actele. Trebuie să-l ajutăm. De asemenea pe Mariana şi mica lor Cristina.

3 noiembrie 1985. După ce duminica trecută a avut loc „Ziua Recoltei”, s-a organizat, la iniţiativa noului prim secretar Radu, „Târgul de toamnă Braşov ’85”. Am fost şi eu după ouă, păsări, carne, struguri, dar nici urmă de aşa ceva. Pompă mare, restaurant cu lăutari şi o oaie belită friptă pe o piramidă, lume multă şi coadă de ore la mici, multe mere, cartofi, morcovi, în rest, nimic! Eu cu Mişu am cumpărat morcovi de calitate proastă. Frigiderele ne sunt goale, nu mai găsim nimic de băgat în ele. Eu, care trebuie să ţin regim, practic

nu mai am ce mânca. Ouă, carne de vită, pui, parizer, şuncă, astea se dau cu coadă enormă!!

4 noiembrie 1985. Am fost în delegaţie la Sibiu. În primul rând am alergat după alimente. În oraş coadă la brânză topită. Am stat două ore după care am trecut la ouă…

Între timp l-am căutat la magazinul de seminţe pe Schiller, fostul meu şef de brigadă din „9B”, şi mi s-a spus că a plecat definitiv în RFG. La şaptezeci şi şase de ani! Culmea! Să pleci la această vârstă! De necrezut!

8 noiembrie 1985. Mariana este sub presiune şi în fiecare marţi securistul o sfătuieşte să divorţeze de Dudi şi să-i scrie o scrisoare compusă de el…

12 noiembrie 1985. A venit o scrisoare de la Dudi în care-şi cere iertare pentru pasul tăcut şi-i este dor de familie. Securistul studiază şi anchetează în continuare şi a cerut dosarul de la cadre.

Ina a luat lichidare 0,50 lei într-un plic gol. Penalizarea personalului TESA cu 28% pe octombrie şi 15% pe noiembrie.

23 noiembrie 1985, sâmbătă. Am fugit de la serviciu la Sf. Gheorghe cu maşina întreprinderii (a mea n-are benzină), după carne. Măcelarul era beat, ne-a ţinut în frig 4 ore şi mi-a dat numai 2 Kg. de carne de porc. Păcat de timp, dar în Braşov nu este de niciun fel. Dudi a telefonat azi-noapte şi a întrebat de fetiţa lui, Cristina. E bolnavă din cauză că a mâncat un salam infect.

2 decembrie 1985. Alimentara din blocul nostru a ciuntit din grădina mea şase pomi tuia, gardul viu, brazi, trandafiri, fără să mă anunţe. Cică din dispoziţia secretarului M. şi a arhitectului şef O. Abuz de putere! Vandalism!

Uzina „Tractorul” trebuia să-şi reducă efectivul cu patru mii cinci sute de angajaţi. Ina în pericol!

Laptele se reduce, pâinea se întăreşte, iar carnea s-a mâncat pe anul 1985 (65 Kg/om), iar noi am consumat 6 × 3,5 Kg. până în prezent.

14 decembrie 1985. Raţia de benzină în decembrie e de 20 de litri!

15 decembrie 1985. Duminică. A trebuit să mă duc la Bucureşti pentru aprovizionare cu alimente: pui, unt, ouă, salam, brânză, margarină. Pe toate le-am luat la suprapreţ. Am cheltuit o mie de lei. Salariile nu ne ajung, ducem mare lipsă de bani.

Mişu a venit acasă cu capsa pusă de la o coadă la pâine. Eu am greutăţi cu vederea. Ieri am chiulit de la serviciu după 31 ani de muncă. Logodna lui Anda cu Rudy Mayer, în 2 ianuarie. Problema cea mai grea legată de logodnă este aprovizionarea, mâncarea. Din cauza asta sunt foarte agitat şi nervos. Am dureri de stomac şi mi se strâmbă scrisul.

25 decembrie 1985. Crăciunul, în calendare notat cu negru, adică zi de lucru obişnuită, deşi practic oamenii îl respectă… după ce revin de la muncă…

Mariana şi Cristina Novac la noi în vizită. E foarte greu să facem pronosticuri despre ce se va întâmpla cu ele după plecarea lui Dudi. Ştim că totul se va schimba, dar nu ştim cum. Noi le dorim numai fericire.

. . . . . .

La 16 ianuarie 1986 am fost operat de urgenţă de ulcer.

*
* *

14 februarie 1986. Am necazuri cu plămânul stâng. Doctorul Rogoz mă întreabă la ce mină am lucrat în URSS şi-mi spune că s-ar putea să am silicoză de la minele de fier de acolo sau de la lucrul în turnătorie. Stomacul operat merge bine. Vederea îmi slăbeşte în continuare. Nu ştiu de ce, îmi vine să plâng la orice veste auzită, căci sunt numai veşti proaste.

16 februarie, duminică. Mâine mă internez în sanatoriu pentru lung timp. A venit fratele Inei de la Titu cu ceva alimente.

17 februarie 1986, luni. M-am internat în Sanatoriul TBC de la Stejăriş.

24 februarie 1986, luni. Sunt de o săptămână la Stejăriş. Prima zi a fost groaznic de lungă, infinită. Am crezut că mor, pentru că am auzit că aici se stă cu lunile. Am… plâns. Operat de ulcer şi peste o lună, tratament pulmonar?

25 februarie 1986, marţi. Tratament: 10 hidrazide, 6 sinordal, 6 pirazin, total 22 pilule şi o injecţie. Afară ninge mult. Mişu a luat pentru mine benzina pe luna asta, 16 l. Iată că viaţa mea e o succesiune de prizonierate… Krivoi Rog, „9B", Avtozavod, Kaganovici, spitalele… Dar marele prizonierat e toată viaţa asta sub tiranul şi nevastă-sa, chimista.

26 februarie 1986, miercuri. Vederea mi-a slăbit mult şi nu ştiu dacă voi izbuti să scriu tot ce-mi propun. Şi am timp, ar trece mai uşor; lupta cu timpul e o suferinţă îngrozitoare.

3 martie 1986. Aseară spuneau la radio că România a convenit cu URSS să contribuie cu utilaje, bani şi oameni la extragerea minereului de fier de la Krivoi Rog! Ce surpriză! Acolo unde noi am fost sclavi acum patruzeci de ani, să vină români să lucreze de bună voie! Trebuie să ascund caietele astea. Ferească Dumnezeu să mi le citească cineva prin spital!…

9 martie 1986. M-am dus acasă pentru două zile, deşi n-am avut aprobare de ieşire. Mi se spune să-mi fac dosarul de pensionare. Când

am revenit la spital muriseră doi vecini de cameră.

16 martie 1986. Continui să fiu „sechestrat” la Stejăriş. Mâine am o lună de la internare. M-am obişnuit cu scurgerea lentă a timpului. Totuşi, parc-aş fi în lagăr, despărţit de familie, ca şi atunci.

24 martie 1986. Vineri am venit acasă cu troleibuzul. Maşina nu porneşte din lipsă totală de benzină.

29 aprilie 1986. Ieri am primit o veste proastă, care m-a supărat foarte mult, un proces-verbal de demolare a balconului, cu trei mii lei amendă. Ce să fac? Ce să fac? Am început să stau mai mult pe acasă; doar marţi şi vineri, când am tratament, înapoi, la spital! După ce iau pastilele pentru plămâni, mi-e rău.

5 mai 1986. A trecut timpul şi spitalizarea de la Stejăriş se apropie de sfârşit. Merg des acasă. Între timp, au apărut două evenimente mari: de Paştele ortodox Ina a pregătit o masă pentru douăsprezece persoane!! ciorbă şi friptură de miel pe care l-am cumpărat cu încă trei familii. Al doilea eveniment – catastrofa nucleară de la Cernobâl de lângă Kiev.

Suntem amendaţi cu 3000 de lei pentru că nu demolăm balconul. Ce nenorocire, scăpasem doi ani şi acuma, gata, jos cu el!

3 iunie 1986. România a fost contaminată cu radiaţiile de la Cernobâl în urma exploziei din 26 aprilie. A sosit analiza sputei – negativ. Externat de la Stejăriş la 28 mai. Tratament ambulatoriu la dispensar. Nouăzeci de zile încă în concediu medical. Prietenii din Craiova, Nica şi Didi Kajetanowicz mă aşteaptă să vin la ei, dar nu este cu putinţă din cauza sărăciei, banii! Ina e penalizată la uzina „Tractorul” unde lucrează, lunar, la salariu cu 50% şi chiar peste.

Ne-a încolţit ideea emigrării în Germania Federală, singura noastră şansă şi în special a copiilor, Anda şi Rudi. Scăpăm astfel şi de presiunea psihologică, de lipsa libertăţii ideilor. Laptele şi brânzeturile au dispărut în totalitate din cauza radioactivităţii. În loc de unt mâncăm cu greu margarină românească cu gust greţos, infect. Şi aşa mai departe…

18 iunie 1986. Catastrofa de la Cernobâl îmi provoacă mari greutăţi. Pe lângă faptul că zilnic inhalăm atmosferă radioactivă, pe piaţă nu se mai vând lapte, brânzeturi şi unele legume, respinse după ce li se măsoară radioactivitatea. Merg marţea şi vinerea la dispensar pentru tratament şi după asta mi se face rău. Într-o zi am „picat” într-o alimentară la coadă la mezeluri, căci oricum, carne nu-i deloc. Cel puţin stomacul nu mă mai supără.

Am constatat că suntem săraci. Doi ingineri în casă, cu un singur copil şi să nu le ajungă banii?! Cum e posibil?! După o viaţă de muncă, în pragul pensionării, nu pot vieţui liniştit şi mulţumit… Ar trebui să câştigăm în total 10.020 lei, dar NU ne intră atâta în casă. „Găurile” prin care curg banii mi le înşiră Ina: rata la apartament, salariul nu-l

luăm niciodată întreg pentru că uzina nu-şi face planul şi e penalizată, şi rata la CAR a amândurora. De ce-am făcut împrumut la CAR şi acuma ne supără? Păi fiindcă am crezut că ne vom îmbogăţi şi noi o dată. Am zis că făcând împrumut la CAR şi depunând banii la CEC ne forţăm să avem şi noi la bătrâneţe un ban pentru zile negre…

Stop! Din balconul în care scriu aud că se descarcă ceva, poate bun, la alimentara şi dau fuga jos. Continui după aceea…

…Jos, la alimentara, două cozi: o coadă de „porc" şi una de „vacă". Ambele mă interesau. La coada de „porc" vreau să „prind" un salam de 64, dar s-a terminat repede. La „vacă" am „prins" iaurt şi sana. Ce efort a trebuit să fac, să ţin de coada celor două animale şi este prima dată când îngroş obrazul şi-mi ţin rând la două cozi. După asta am stat la coadă la pâine, unde se dau numai două bucăţi pe cartelă, ca să nu cumpere şi cei de la ţară sau ăia care cresc porci… Apoi m-am dus la Alimentara cealaltă din bulevardul Griviţa Roşie, ioc, nimic… Apoi la „Electrice" după un bec, nu aveau becuri de niciun fel. Vânzătorii au fost chiar şocaţi de întrebarea mea, de parc-aş fi cerut pulpă de porc! Apoi la lentile + 2,25 pentru Ina, dar vânzătoarea era în concediu, aşa scria pe bileţelul lipit pe geam pe partea cealaltă, ca să nu-l pot fura.

Şi uite, aşa trece vremea cu prezentul de toate zilele…

19 iunie 1986. Ideea emigrării mă preocupă în prezent 24 ore din 24 uneori. Nu e glumă! Când îmi intră ceva în cap iese foarte greu sau deloc. Mă gândesc acuma, după ce m-am îmbolnăvit şi nepotul meu a rămas acolo… Doamne! Câte planuri şi socoteli am făcut, zeci şi sute de variante posibile şi imposibile! Aş vrea să scot caietele astea din ţară, să afle şi alţii prin ce-au trecut germanii din România şi prin ce trecem toţi în aceşti ani. Dar, cum să le scot?

Cât am suferit în tinereţe pentru că mă numeam Ostermann! Până acum nu m-am gândit să emigrez, dar mi-am făcut atâtea calcule, şi… aici nu pot redeveni sănătos! Nu sunt medicamente! Acolo pot să mă operez la ochi, să-mi revină vederea. Ina e de acord cu mine. Dacă emigrăm, putem rezolva problema locuinţei şi pentru copii, vor moşteni apartamentul nostru pe care-l termin de plătit abia la anul. Ei ne spun că speră să le trimitem pachete de acolo cu cafea, căci aici nu se găseşte decât „la negru" şi foarte greu.

De zeci de ani am fost un simplu spectator la emigrarea saşilor şi şvabilor în Germania Federală şi mi-am văzut de treaba mea, zbătându-mă să mă realizez, dar în zadar. Şi cultural, ţara e la pământ. Nimic nu mai pătrunde din „afară".

20 iunie 1986. La trei dimineaţa am fost în picioare. Fuga la lapte! La ora şapte ni se spune că nu vine, pentru că e iradiat. M-am dus la dispensar pentru tratament pe jos, din economie de benzină. Am luat cele 22 de pilule şi am revenit acasă, căci mi-e rău, ca de obicei: tensiunea creşte, capul îmi fierbe, buzele vibrează, corpul parcă nu

mai e al meu.

29 iunie 1986, duminică.

Azi se joacă în Mexic finala campionatului mondial de fotbal: RFG – Argentina. În România nu se transmite meciul, nici la radio nici la TV şi oamenii caută soluţii. Unii pleacă în delegaţie la marginea ţării ca să prindă TV bulgară, iugoslavă, ungară, sovietică. Alţii se caţără pe munţi, pe blocuri, cu antene speciale, improvizate, alţii au descoperit anumite zone unde undele TV din Bulgaria ajung până în judeţul Braşov. Una din aceste zone este şi satul Doboli, la 20 de Km de noi spre Sf. Gheorghe. Braşovenii microbişti au fost la Doboli la toate meciurile din campionatul mondial; noi ne-am dus acolo doar la finală. Ne-am dus cu două ore mai devreme ca să apucăm loc într-o curte a unor ţărani, localnici.

Un spectacol de nedescris! Maşini multe, şi mulţime de oameni care-şi instalează televizoarele pe capotele maşinilor. Unii au dormit acolo, ca să-şi menţină locul pe undele TV bulgare. Parcă ai fi la Marea Neagră într-un camping. Noi am vizionat meciul într-o curte ţărănească cu televizorul instalat în geamul casei, iar noi în curte pe scaune pliante, taburele, scânduri, cei mai mulţi în picioare. S-a aşteptat cu sufletul la gură venirea unui domn cu televizor color, după ce începuse deja meciul. Am stat ca nişte sardele. Plecarea spre casă a fost şi mai grea din cauza aglomeraţiei de maşini. Până la Braşov s-a mers în şir, cu luminile aprinse.

Din păcate, Argentina – RFG, 3–2. S-a circulat foarte greu din cauza bicicliştilor care au ajuns în Braşov după miezul nopţii.

10 iulie 1986. Azi iar am o zi proastă, nu-mi găsesc echilibrul. De o săptămână caut o bucată de parizer şi nu pot „prinde”. De când s-a învechit problema cu Cernobâlul nu se mai găseşte nimic sau se aduce foarte puţin. A fost doar o mică perioadă când s-au găsit alimente şi chiar mezeluri din abundenţă. Aşa că azi, mi-a revenit gândul la emigrare, aşa cum altă dată, în prima parte a detenţiei, gândeam la evadarea din lagăr. Toată ziua am alergat pe la diferite alimentare, fără niciun rezultat. Nu-mi vine să citesc – aşa cum pot – nimic, a intervenit „animalizarea”, ca în lagăr. În aceste situaţii vin acasă cu o poftă de mâncare nebună şi mă cuprinde frica de foame, de parcă aş fi iarăşi în „9B”. De foarte multe ori visez că sunt prins şi dus înapoi în lagăr. Numai că acum nu visez mese bogate, ci miliţieni care vor să mă prindă şi să mă ducă acolo. Dar… n-o să mai fie mult şi o să fie chiar ca în lagăr, din lipsă de mâncare. Azi am mâncat două piersici cu pâine. Aşa combinaţie n-am făcut de când sunt! Trebuie să emigrez, n-am ce face, vreau să redevin sănătos!

Banii nu ajung. Zilele trecute am scos de la CEC 5000 lei ca să putem plăti impozitul anual pentru casă şi maşină, deşi era termen în martie. Nici revizia tehnică n-am făcut-o de trei ani, circul cu

„Dovada”… Cui să mă plâng? Şi, chiar dacă ai bani, nu ai ce cumpăra.

De ce să mai scriu despre viaţa mea din lagăr, când cea prezentă este şi mai interesantă, dacă ţin cont de ceea ce suntem şi ce pretindem că suntem. Făcând raportul, prăpastia e mai mare în prezent decât atunci când gradul de dezumanizare era mai avansat şi deci şi pretenţiile erau cu mult mai mici, faţă de cerinţele vieţii de azi. Trebuie să emigrez, dar aceasta aduce zile negre familiei rămase aici.

Viaţa constă numai din „pile” şi „relaţii”, fără de care nu se poate trăi ca lumea. Parcă în lagăr, cum era?

Astfel, acum îmi trebuie relaţii ca să pot cumpăra un salam de vară pentru concediul de odihnă… Şi mai trebuie neapărat să fii umil, dar umilinţa este soră cu cerşeala, să ceri, să joci teatru, să te schimbi la faţă, să gesticulezi, să te vaieţi că n-ai şi ce fericit ai fi dacă ţi-ai procura ce-ţi trebuie!… Acum sunt iar un fel de cerşetor, ca şi la Dnepropetrovsk, dar cu mici îmbunătăţiri, adică şiretlicurile acum sunt mai mari. Toţi suntem puşi în situaţia umilitoare de a ne închina în faţa unei vânzătoare…

Mă consolez cu gândul că amintirile din lagăr sunt mai rele. Nu ştiu de ce vreau să scriu despre o viaţă trecută, acum patruzeci de ani, şi de care cei de azi nu vor să mai audă şi nici să înţeleagă! Ar fi mai bine să scriu zilnic ce fac, ce simt, ca să fiu pe înţelesul tuturor. Diferă numai scara dimensiunilor, căci şi în prezent mă găsesc într-un fel de lagăr, mai mare – cât ţara! şi mă lupt parcă cu aceleaşi greutăţi, în special cu mâncarea, care-mi ia nouă zecimi din viaţa utilă.

Azi am trecut prin mai multe magazine alimentare… nimic! Mi-e foarte foame şi o aştept pe Ina care, deşi n-a fost în lagăr, improvizează ceva din nimic, după care eu zic URA! şi BRAVO! că a mai trecut o zi şi ne-am descurcat. Doar trăim tot într-un lagăr… SOCIALIST!

11 iulie 1986. Au trecut mai mult de două luni de la explozia nucleară de la Cernobâl şi ceea ce e sigur e că mâncăm zilnic „Becqerelli”. Azi mi-a spus un pensionar că o rudă de-a lui din Bucureşti a mâncat caise, sau piersici, şi că sunt iradiate rău, că ruda vomită în continuu. La radio, posturile străine interzic consumarea fructelor în Grecia, Anglia, Italia, Franţa… Noi, ce să mai zicem? Ce nenorocire planează asupra sănătăţii noastre, căci nu suntem cu nimic informaţi şi nu se iau măsuri. Nimic oficial! Nu ni se spune nimic! Vai de noi şi mai ales vai de copiii noştri! Laptele nu a reapărut şi nu ni se spune de ce. Alte lactate, *nichts!* Am zis într-o zi „Trăiască Cernobâlul!” căci am putut mânca şi noi mezeluri cu carne iradiată, refuzată la export.

Mă tot gândesc, ce-o să mâncăm în concediu? Şi benzina… N-am benzină s-o duc pe Ina zilnic la „Tractorul”, ce fac în concediu dacă nu primim pe drum, în tranzit?!

Mi-a venit lichidarea pe luna iunie de la serviciu, cu amenda pentru balcon. Am luat… nimic. Acum iar ni se cere să-l demolăm, dar apartamentul e proprietatea noastră, ce-au cu noi?! Îmi vine să înnebunesc şi să emigrez imediat din ţara asta în care m-am născut şi am trăit. Sunt un om bolnav, operat de ulcer, cu tratament la TBC, cu vederea spre orbire, mereu flămând… E suficient sau mai trebuie?!

12 iulie 1986. Azi, de ziua fiicei noastre Anda, am colindat toate magazinele „Alimentara" şi am reuşit să cumpăr, prin intermediul unui pensionar, o jumătate de kilogram de salam şi sunt foarte fericit că avem ce le da copiilor pe drum, căci pleacă la Băile „Felix".

Totuşi, nu am dreptul să mă vaiet atâta cât o fac! De câte ori în lagăr şi în spital am trecut pe lângă moarte?! Trebuie să-i mulţumesc lui Dumnezeu că m-a scăpat şi că atunci când e vorba de copii, îmi dă şansa de a-i putea ajuta! Să mă bucur doar că trăiesc şi că pot povesti – pe ascuns – toate astea.

14 iulie 1986. Cozile la alimente se fac la 5 dimineaţa. Mă aşez la coadă şi mă înţeleg cu pensionarul Enache să-mi ţină şi mie rând la „mezeluri" la „Alimentara" de lângă blocul lui. Eu, la „Alimentara" mea am fost al cincilea. Am stat pe rând până la ora unsprezece când au sosit mezeluri, dar n-am avut noroc, căci nu au avut nici parizer (pentru stomacul meu operat) şi nici salam de vară de 64 lei pentru concediul nostru. Ca să nu zic că am pierdut timpul, am luat 2 Kg. de oase şi nişte cârnat proaspăt care la prăjit rămâne un sfert în tigaie.

Astăzi Ina a fost mai norocoasă, căci s-a dus să doneze sânge cu colegele ei de laborator, după care li s-a dat o masă copioasă în care a intrat şi un grătar de porc! Ce minune! Un grătar de porc!! Ina zicea că dacă nu era grătarul nu s-ar fi dus niciuna dintre ele, dar aşa ceva nu se scapă din mână. De ce mă plâng? În lagăre n-am văzut grătar de porc, ci doar grătar pentru zăvorârea uşilor, ferestrelor… şi a carcerelor.

19 iulie 1986, sâmbătă. Azi am stat toată ziua la cozi cu pensionarul Enache. O adevărată „mafie" alimentară, dar m-am specializat. Am învăţat că nu trebuie să fii cinstit şi să nu faci o singură coadă, ci să fii mişcător. Astfel, azi am ţinut rând în mai multe locuri deodată: la mezeluri, la măruntaie, la pâine şi la cafea „Ness", care s-a procurat cel mai greu. Ness-ul se dă pe din dos, nu în magazin. Trebuie să te mişti veşnic, să-ţi dai importanţă, ca să fii văzut de cei ce stau la coadă. Nu se ştie nimic, se presupune, dar coada pentru cafea se face automat între 15–17 ale fiecărei luni. Ce luptă a fost la cafea şi câţi pumni am primit în cap şi câte ghionturi în şale, câte înjurături!…

Peste tot am avut noroc cu Enache care are mare experienţă şi tupeu. El este primul la toate şi ştie cum să-i pună la punct în mod teatral pe toţi ca să-şi menţină locurile peste tot. Ne-am descurcat

grozav! Dacă stau la coadă la locul meu, nu am şanse. Trebuie să ai gură mare, să ştii cum să vorbeşti, ce să vorbeşti şi cum să vorbeşti. Altfel, mori de foame. La mezeluri coada se face la 5 dimineaţa şi ele vin la prânz, din care cauză trebuie să fii mişcător, în mai multe locuri deodată, căci niciodată nu vei cumpăra ce ţi-ai propus când ai plecat de acasă.

Nici acum n-am scăpat de spectrul foamei, mi-e veşnic frică să nu flămânzim eu şi familia mea, care nu ştie ce greu se procură alimentele.

21 iulie 1986. Şmecheriile descrise mai sus n-au fost de niciun folos, căci am stat degeaba la coadă până la ora trei după-amiaza. Am stat în picioare pe o căldură caniculară, zece ore pentru… nimic. Cernobâlul a trecut şi alimentele nu se mai găsesc aşa ca imediat după catastrofă.

*

* *

31 august 1986. La începutul nopţii, mare cutremur de pământ în zona Vrancea. O catastrofă ce vine foarte repede după cea de la Cernobâl. Blocul s-a luptat cu forţele naturii, camera părea că îşi schimbă forma din cub într-un soi de romboedru, părea că totul se prăbuşeşte, iar ţipetele Andei nu le voi uita niciodată! Blocul nostru a trecut prin două mari cutremure. Şi în alte ţări europene nu-s deloc! Cât de mult îmi iubesc ţara, de ce-i dai, Doamne, atâtea nenorociri?! Nu mai vreau să mai stau în zonă seismică, sunt bătrân şi cu nervii la pământ. Un motiv în plus să emigrez, să am linişte măcar cât mai am de trăit. E destul loc în lume unde să stau fără cutremure. Sunt speriat pe viaţă, până-n măduva oaselor, nopţile vor fi nedormite de frică… uite, că acum iară poate să înceapă!… Apartamentul nostru are fisuri pe verticală şi orizontală. Ni s-a spart cam tot ce era de spart, toată noaptea am aruncat cioburi şi moloz la gunoi.

23 septembrie 1986, marţi. Astă-seară am hotărât să încerc o evadare în 1987, cu o excursie în Spania şi stabilirea definitivă în RFG. Sper să-mi dea voie să plec împreună cu Ina în excursie şi mai sper să uite că am un nepot stabilit în RFG, pe a cărui soţie nici acum n-o lasă în pace securistul uzinei.

24 septembrie 1986, miercuri. Mare eveniment! Ina nu mai vrea să stea în România, s-a săturat şi ea, ca şi mine. Din delegaţia de ieri la Bucureşti a rămas decepţionată de mizeria pe care a văzut-o: străzi desfundate, murdărie, cozi enorme, magazinele alimentare goale… Singura scăpare, evadarea!

Sunt foarte trist şi abătut, de multe ori parcă mă simt ca epava unei corăbii într-un orizont cenuşiu, nu-mi găsesc locul nici acasă, nici la serviciu unde m-au rechemat, că au nevoie de mine, au spus,

pensionarea, mai încolo! Deci nouă luni de zile am fost în concediu medical. Sau pensionat nici pe un an…

28 septembrie 1986. După şase ore de stat la coadă la benzină, ni se anunţă că astăzi nu mai vine nimic.

11 octombrie 1986. Astăzi, fiica noastră Anda Ostermann se căsătoreşte cu Rudolf Mayer!

1 noiembrie 1986. De azi, în Braşov pâinea se dă pe cartelă şi anume trei sute de grame pe cap de om sub emblema „Microcasa de comenzi”.

Să ne întrebăm, totuşi, oare câţi dintre germanii din România *nu* au vrut să plece, deşi au avut această posibilitate?

Ce înseamnă „a evada”? Şi, unde? Unde nu mai ai grija mesei zilnice? Unde ţi-e liber spiritul? În tine însuţi? Unde-şi poate găsi liniştea? Unde e adevărata libertate? Şi unde eşti veşnic prizonier? Zeci de etnici germani mi-au spus, înainte de plecare, că nu şi-ar fi părăsit niciodată ţara, dacă…

Uriaşul lagăr care se numeşte „România”, fi-va el vreodată eliberat?

3 mai 1987. Reîntâlnire cu Costi Zwirner la Bucureşti. Emoţii. Emoţii mari. Cu această ocazie am retrăit amândoi, povestind, o parte din evenimentele care ne leagă pe viaţă de traiul nostru în cele patru lagăre în care am fost nedespărţiţi. Şi am spus fiecare ceea ce ştim despre ceilalţi deţinuţi, dacă mai trăiesc, unde sunt acuma şi ce au ajuns?

. . . . . .

EPILOG

Administratorul moşiei din Garofidi. Tânărul Ostermann l-a ajutat în lagăr de câte ori a putut acolo, căci era bun prieten cu tatăl său, Johann Ostermann. Era foarte suferind de ulcer. A reuşit în cele din urmă să fie trimis în România, dar pe drum, în Basarabia, a primit de la un localnic o bucată de slănină. După ce, fiind atâta de flămând, a consumat-o, a murit în chinuri cumplite în vagon, de unde i-a fost aruncat corpul.

Medicul veterinar de la Mihăileşti – pe care Tibi îl numea simplu „Arzt" (medic). La întoarcere s-a căsătorit cu mama lui Lelu, fetiţa de care fusese îndrăgostit Tibi în copilărie. A murit la Avrig, în satul său natal.

Birthälmer Käthe a trăit la Sibiu.

Degrel-tatăl era de meserie coşar şi după întoarcerea de la Dnepropetrovsk şi-a continuat meseria la Timişoara, unde Tibor Ostermann, acum student, l-a reîntâlnit. „Dumnezeul" lagărului „9B" în faţa căruia se înclinau atâţia şi atâţia oameni în speranţa că vor căpăta o supă în plus, umbla acum din casă în casă cu colacul de sârmă pe umăr, murdar până în albul ochilor, şi căutând de lucru, aşa cum Tibi căuta cândva pâine la Dnepropetrovsk cu traista atârnată de gât. Se spune că „Dumnezeu (cel adevărat) nu bate cu băţul". Fiul, Degrel cel tânăr, a trăit tot la Timişoara.

Dörling Peter a revenit din detenţie în comuna lui natală, Cenade lângă Alba Iulia. Apoi a lucrat ca şofer la fabrica de geamuri din Mediaş.

Heydel, originar din Avrig, era un om nesociabil, urât de către deţinuţii cu care a lucrat. Mulţi dintre cei al căror şef de brigadă a fost i-au promis bătaie, chiar moartea, la revenirea în ţară, ca şi lui Johann de la Krivoi Rog. Dar, ca şi acestuia, şi lui Heydel i s-a pierdut urma…

Hohnecker Valentin s-a stabilit de multă vreme în Germania, la Rotweil, în apropiere de Freiburg. Pe a doua sa soţie, Herta, cunoscută din ţară, a reîntâlnit-o în lagărul Petrovsk, unde a ajuns după dezafectarea lagărului „Avtozavod". La revenirea în România a divorţat de prima soţie, părăsindu-şi trei copii. A plecat în RFG ca pensionar. Când Tibor Ostermann şi Gustav Wolf au avut nevoie, ca

studenţi, de o anumită adeverinţă, le-a confirmat în scris că au lucrat în URSS în grupa antifascistă de reconstrucţie, al cărei şef cu propaganda fusese.

Junker Georg a emigrat în Germania Federală. A locuit la München, unde a şi decedat.

Junker Paul a lucrat la fabrica de textile din Piteşti. A fost şeful serviciului aprovizionare. A încercat să se stabilească în Germania, dar acolo nu s-a adaptat şi a revenit acasă. Are doi copii, o fată stabilită în Germania şi un băiat inginer la Piteşti, unde a locuit până la deces. Miraculoasa lui eliberare de la Dnepropetrovsk s-a datorat intervenţiei ambasadei americane din România. Mama lui Paul a cunoscut o doamnă care salvase în timpul războiului viaţa unor aviatori americani. Aceştia i-au promis sprijinul ambasadei lor pentru cazuri extreme. Pentru că soţul doamnei Junker era infirm şi fiul în lagăr, salvatoarea militarilor americani a apelat la ambasada SUA. Intervenţia la Moscova a ambasadei americane de la Bucureşti a dus la eliberarea lui Junker Paul din lagărul „9B". A fost ţinut pentru refacere fizică întâi timp de o lună într-o staţiune din Crimeea, apoi trimis în ţară. A decedat la 26 iulie 2000.

Knoblock mort la Krivoi Rog. Tibor Ostermann i-a căutat la întoarcerea în ţară, familia, dar nu a fost de regăsit nici până azi. Şi totuşi… La poarta cimitirului catolic din Craiova, era cu ani în urmă afişată o listă cu cei care nu au achitat de foarte mulţi ani taxele pentru locuri. Exista printre ei şi numele *Knoblock*. Poate că familia i s-a refugiat pe vremuri la Craiova? E doar o coincidenţă de nume? Cine poate şti?

Hirschkorn Anton după revenirea în ţară a lucrat ca frizer în clădirea unde este şi cinematograful „Patria" din Bucureşti.

Neiderbach Antzi originară din Jimbolia, a devenit învăţătoare la Satchinez, nu departe de Timişoara.

Neubauer Wilhelm, cel mai vârstnic bărbat din brigada a patra de la Krivoi Rog. Avea 47 ani când a fost deportat. Lucra pe atunci ca maistru sudor la Moreni. De la despărţirea de Paul Junker într-o gară în drum spre Basarabia şi de la arestarea lui de atunci, după ce evadaseră în vara anului 1946, nu s-a mai aflat nimic despre el, niciodată. Nici despre familia lui din Moreni nu s-a mai ştiut ceva.

Novac-Ostermann Elena (Iţa) (azi decedată), a emigrat în

Germania după 1989 cu soţul ei şi a locuit în casa fiului său Dudi împreună cu familia acestuia, Mariana – soţie şi Cristina – fiică.

Roth Hans a rezistat şi el încercărilor din lagăr. S-a stabilit în Braşov unde era inginer pe vremea când Tibor Ostermann s-a angajat ca muncitor acolo, imediat după eliberare, la actuala întreprindere de autocamioane, secţia 540, unde se fabricau maşini-unelte. Roth Hans era inginer la fabrica de rulmenţi din cadrul aceleiaşi întreprinderi. Au şi locuit în acelaşi cartier (Steagul Roşu), Roth – pe strada Uranus, într-o numeroasă familie. El s-a ferit şi mai apoi vizibil şi sistematic să stea de vorbă cu Tibi, martorul degradării lui morale la care ajunsese la Dnepropetrovsk.

Rudi baci s-a stabilit după eliberare în Braşov şi a lucrat la laboratorul central de cofetărie într-un subsol de pe „Corso". A locuit pe strada „Castelului". Revenit în ţară, a povestit multe despre furturile de alimente ale ofiţerilor lagărului „9B" şi despre afacerile pe care le-a făcut cu ei.

Schiller, fost şef de brigadă la „9B" a lucrat la un magazin de seminţe din Sibiu. A emigrat în octombrie 1985 în Germania Federală, la vârsta de 76 de ani.

Wentzel, fraţi, unul muncitor, altul inginer, ambii din Ploieşti. Wentzel inginerul a lucrat după 1950 la „întreprinderea de produse refractare" din comuna Pleaşa de lângă Ploieşti.

Şeful gestiunii de efecte din „9B" a devenit la întoarcerea în ţară funcţionar la Banca de Stat din Timişoara.

Wolf Gustav şi-a terminat liceul la revenirea din lagăr şi s-a înscris la facultatea de mecanică a Institutului Politehnic Timişoara în 1950. După absolvire a lucrat ca inginer la Fabrica de zahăr din Arad, unde în ultimul timp fusese inginerul şef al fabricii. A emigrat şi el în Germania. Azi nu mai este în viaţă.

Zikely originar din Avrig, a locuit după 1950 în Braşov, înainte de 1945 lucrase pentru o firmă germană de tractoare.

Zwirner Costi a locuit după eliberare la Sinaia şi apoi la Bucureşti unde Tibor Ostermann l-a întâlnit după aproape treizeci de ani. În 1993 locuia împreună cu familia în Langenargen pe malul lacului Constanz în sudul Germaniei, la graniţa cu Elveţia, unde emigrase în luna martie 1990. În România a lucrat în construcţii; în ultimii zece

ani, la Sinaia a fost şeful şantierului care a construit hotelurile moderne de acolo. Pe faţada hotelului „Sinaia” din Sinaia este o placă pe care stă scris şi numele lui.

Fie-ne iertată sărăcia documentării în a găsi şi chiar a căuta în plus date şi ştiri despre mulţi dintre supravieţuitorii lagărelor prin care şi-a purtat trupul slăbit Tibor Ostermann. Majoritatea au emigrat în ţara mamă, mulţi au murit. Supravieţuiesc astăzi [71], dintre cei deportaţi, doar aceia care erau foarte tineri în 1945. Au supravieţuit prin tinereţe şi printr-o strânsă legătură de prietenie. Aproape frăţie. Destinul tuturor deportaţilor se aseamănă. Au revenit în România, unii au fost rearestaţi; au muncit, şi-au amintit de cei morţi acolo, au încercat să reziste aici. Au avut încă tărie morală pentru asta.

Pe lista de nume ce ar fi trebuit a fi mai lungă, adaug pe cei doi tineri logodiţi pe care condiţiile dramatice de viaţă din lagărul „9B” i-au despărţit. Aceasta a fost însă temporar. Dragostea lor mai puternică, adevărată, deci iertătoare, i-a reunit după eliberare, într-o unică familie.

*

* *

Leonberg este un oraş mic în sud-vestul Germanici, la numai 15 Km de Stuttgart, capitala landului Baden-Würtemberg. Seara îl îmbăiază o mare de lumini multicolore, iar ziua se răsfaţă strălucitor de curat şi plin de verdeaţă în valea înconjurată de dealuri împădurite. Pomii ce-i străjuiesc străzile rămân verzi chiar şi iarna, iar clădirile centrului vechi şi blocurile celui nou sunt mereu spălate, zugrăvite, vopsite.

Pe poarta uneia din vilele cu apartamente spaţioase şi moderne iese un bărbat înalt, slab, cu părul alb şi ochi albaştri. Merge apoi pe stradă cu paşi mărunţi. Pentru că alături de el zburdă un băieţel.

— Sei ruhig, Andreas! [72]

— Komm her! Komm zurück! [73] spune bunicul. Şi trebuie să repete asta. Băieţeii, oricât de mici ar fi, după ce învaţă a umbla, nu-i mai opreşti locului o clipă. Trebuie să fii atent. Şi sprinten, când îţi plimbi nepotul.

Strada e plină de flori. O stradă ca oricare alta din Leonberg.

— Otata, was ist das? [74] răsună vocea de clopoţel a lui Andreas, plimbându-şi mânuţele pe geamul unei vitrine.

Şi iarăşi: „Sei ruhig, Andreas!”

— Warum? [75]

E perioada lui „De ce?”. Şi bunicul are la toate întrebările copilului un răspuns.

Cândva, Andreas, fiul Alexandrei şi al lui Rudolf Mayer va pune

bunicului său întrebarea ce nu se leagă de cunoaşterea imediată: „Otata, ai suferit atâta… îi urăşti?”

Andreas Mayer va creşte într-o ţară îmbelşugată şi într-o casă asemenea, dar va munci mult la rândul său pentru asta. Îşi va însuşi cunoştinţe din orice domeniu va dori. Spiritul său va fi liber să se cultive. Şi bunicul său, Tibor Ostermann, îi va răspunde:

— „Nu îi urăsc. Şi nici tu nu trebuie să urăşti. Altfel spus, înţelege, iartă, iubeşte. Aceasta e legea iubirii pentru semenii noştri. Să te gândeşti mereu la celălalt, şi apoi la tine. Să nu fii egoist. Să-ţi cultivi spiritul şi să înveţi şi pe alţii ceea ce ştii. Aceasta e legea cunoaşterii. Binele celorlalţi să fie totdeauna mai presus decât al tău. Şi, oricât ai suferi, să nu-ţi pierzi credinţa în Dumnezeu. Acestea sunt legi care trebuie să guverneze viaţa ta pe Pământ.”

Bunăstarea materială e trecătoare. Bogăţia spirituală e veşnică. Suntem veşnici pentru că purtăm în noi o fărâmă din dumnezeire. Nu, să nu urâm. Pentru că suntem egali, doar gradul de purificare spirituală e diferit şi numai noi suntem vinovaţi pentru asta.

De la o etapă la alta, fiecare dintre noi trebuie să învăţăm din greşelile trecute. Oricum, ele se plătesc. Prin suferinţă. Nu trebuie să urâm. Nimeni nu ne dă acest drept.

Smeriţi trebuie să ne primim soarta pământeană, întâmplările vieţii actuale, soartă pe care numai noi ne-o pregătim, conform faptelor noastre; ori soarta pe care ne-o alegem în timpul cât vieţuim, ca spirite libere, în alte planuri astrale; totul, pentru ca, prin suferinţă, să ne purificăm spiritul. Smeriţi deci să mulţumim lui Dumnezeu pentru fiecare durere prin care trecem. Moartea e doar a corpului carnal. Spiritul e veşnic.

La rândul lor, cei care ne-au oprimat vor învăţa. Aşa funcţionează mecanismul de răsplătire a faptelor pământene, lege a consecinţelor, cauză-efect, lege universală. Vor învăţa că trebuie să ispăşească. Binele şi răul se plătesc, pentru faptele rele, pentru faptele bune făcute conform doar firii omului. Răsplata vine implacabil.

Această şcoală fără de sfârşit nu-i numai pe planetă noastră. Dar oriunde aici suntem prizonierii faptelor noastre, căci pământul este şcoală de corecţie a spiritelor şi aici trebuie să aplicăm cele învăţate. De noi depinde aceasta, pentru a ne apropia de Tatăl, de Dumnezeu – Cel care este iubire nesfârşită.

Dar aici, pe pământ, suntem prizonieri. Pentru ispăşire, sau pentru împlinirea a ceea ce ţi-ai propus ca spirit, în astral, cândva. Răspunsul la ceea ce ai înfăptuit îl afli abia din nou în alte dimensiuni, acolo unde spiritul, învăţând din greşeli, e cu adevărat apoi liber.

E liber să coboare iar în lumea de aici dacă dorinţele materiale sunt prea puternice, dacă nu a îndeplinit până la capăt faptele-i bune,

dacă trebuie din nou să sufere pentru cele rele, dacă a acumulat suficientă energie benefică pentru a reveni, de astă dată, superior celui ce fusese.

Dar spiritul e liber şi să urce mai presus de cei ce i-au fost cândva semeni *dacă*, sălăşluind în noi ca prizonier, ne-a condus numai pe drumul către cunoaştere. Şi către iubire. IUBIREA – singura lege de care trebuie să ascultăm. Ea le cuprinde pe toate celelalte. E DRUMUL CĂTRE ADEVĂRATA ELIBERARE.

CALEA SPRE DUMNEZEU.

SFÂRŞIT

Ianuarie 1993 – Martie 1994
Craiova.

Tibor Ostermann a decedat la 28 februarie 2001, în urma unui atac de cord. Este îngropat la Leonberg, în Germania, acolo unde, după 1990, a plecat cu întreaga sa familie.

«În lagărul Avtozavod-Dnepropetrovsk»
De la stanga la dreapta:
(sus) Schiller şi Costi Zwirner
(jos) Peter Dörling si Tibor Ostermann

Piteşti 1942 «Familia G. Junker»
Anna, Georg şi fiicele lor: Anna (stânga), Emma (mijloc) şi Hellen (dreapta)

Piteşti, decembrie 1949
Georg Junker la revenirea din lagăr

În sfârşit, acasă în Germania 1981
Georg Junker, Anna Junker şi Mathilde, sora Annei

Cei trei eroi ai cărţii:
Costi Zwirner, Tibor Ostermann, Paul Juncker în 1987
Supravieţuitor în 2009 Costi Zwirner

—— *Sfârşit* ——

---

[1] Oana Manolescu şi Tibor Ostermann.

[2] Scrisă între anii 1993–1994, cartea este publicată în anul 2008 şi revizuită în 2009.

[3] Versurile care deschid fiecare parte a cărţii aparţin scriitoarei Oana Manolescu.

[4] Este vorba de primul război mondial.

[5] Această familie nu a vrut să mai înapoieze nimic, niciodată, lui Johann Ostermann. Pretextul că soldaţi ai armatei sovietice au devastat lăzile s-a dovedit a fi fals (mărturisirea lui Tibor Ostermann).

[6] Horoşo (pron Haraşo). Bine (rus).

[7] Unde e Berlinul (rus).

[8] … pe mă-ta.

[9] Decret care interzicea introducerea băuturilor alcoolice la locul de muncă.

[10] (Pron. Scarei) Mai repede (rus).

[11] (Pron. Spasibo) Mulţumesc (rus).

[12] Puştoaică, fetiţă (germ).

[13] În 1985, când a fost scrisă o parte a amintirilor, Germania încă nu era unificată.

[14] Cornul strâmb (rus).

[15] Înapoi (rus).

[16] La muncă (rus).

[17] Cantină (rus).

[18] Un pud = 16 kg.

[19] Linişte (germ).

[20] Dă pantalonii (rus).

[21] Acum (rus).

[22] Mai repede (rus).

[23] Brigada a patra, la muncă! Mai repede! (rus).

[24] Şef (rus).

[25] (Pron. „damoi") Repede acasă (rus).

[26] Wehrmacht (pron. „vermaht") – forţă armată. Denumirea oficială a armatei germane fasciste, dată în perioada dictaturii hitleriste în locul denumirii anterioare a armatei germane, „Reichswehr". Armata creată după al doilea război mondial în R.F.G. se numea „Bundeswehr".

[27] Du-te în mă-ta (rus).

[28] (Pron. Adin) Unu, doi, trei (rus).

[29] Sculaţi-vă, drepţi (rus).

[30] Cămaşa (rus).

[31] Măicuţă! Dă-ne să mâncăm! Dă-ne pâine! (rus).

[32] Încotro, unde? (rus).

[33] Ce faceţi aici? Unde mergeţi? (rus).

[34] Mă duc în lagăr să vă denunţ (rus).

[35] Surori (rus).

[36] Cu surorile (rus).

[37] Mergeţi în lagăr! Acum! (rus).

[38] Este singura fotografie a lui Tibor Ostermann din timpul detenţiei în Uniunea Sovietică, rămasă, nesperat, asupra lui.

[39] Victor, Anna şi Leopoldine au izbutit, în 1946, să evadeze de la Krivoi Rog şi să ajungă în cele din urmă cu bine în România.

[40] După ce l-a zărit pe Neubauer ieşind dintr-o groapă şi purtând o şapcă rusească în locul pălăriei româneşti de care nu se despărţea niciodată, Junker a mers după el, alergând aproape, ca să-l ajungă. Neubauer se simţea urmărit. Când s-a întors, în mână îi sclipea lama cuţitului. „Ce ai de gând? Să fugi?" l-a întrebat Junker. „Da, şi doar n-o să mă opreşti tu! Dacă te opui, te omor!" S-au schimbat cuvinte grele, s-au luat chiar şi la bătaie. Atunci Junker i-a arătat cum poartă şi el, noapte de noapte, cele mai bune lucruri pe sub hainele uzate; că e a doua săptămână „de noapte" de când aşteaptă… Că ei trei (noi) vor lua trenul cinzeci de kilometri spre nord ca să-şi piardă urma… Că nu-l reţine forţat, dar că fuga lui acum periclitează pe cea a altor trei şi că planurile trebuie puse de acord. Trecuse o oră. Dar, înţelegând în cele din urmă, Neubauer a acceptat să revină la lucru, amânându-şi deocamdată fuga solitară şi asociindu-ni-se. (Relatarea lui Tibor Ostermann).

[41] Era odată un muzicant ce cânta-n cafenea; şi toate fetele drăguţe se aşezau în jurul său…" (germ).

[42] Tren de pasageri (rus).

[43] Dă documentele (rus).

[44] Narodnîi Komisariat Vnutrenîh Del = Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne, echivalentul Securităţii din România.

[45] Dă mâncarea! Mai repede! (rus).

[46] Du-te, cere ceva! (rus).

[47] Haide (rus).

[48] Lagăr de pedeapsă (germ).

[49] V-voina, război. P-plenii, prizonier. Prizonier de război (rus).

[50] Adu cărămidă mai repede (rus).

[51] Siberia! În Siberia! Zece ani! (rus).

[52] Vino aici! (rus).

[53] Nu aveţi cultură (rus).
[54] Corect ruseşte: Katelok = gamelă (rus).
[55] Apă (rus., pol.).
[56] „Lupta mea”, carte scrisă de Adolf Hitler în 1923 în închisoare, după eşecul puciului de la München.
[57] Rudi, dă cheile (rus).
[58] Şedinţă (rus).
[59] Closet (rus).
[60] Deloc, în niciun fel (germ).
[61] Astă-seară aş vrea să vă amintesc că… (germ).
[62] Astă-seară (germ).
[63] Domn (germ).
[64] Aveţi numai zece minute! Cu totul! (germ).
[65] Tatăl nostru care eşti în ceruri, sfinţească-se numele Tău (germ).
[66] Vie împărăţia Ta (germ).
[67] Facă-se voia Ta (germ).
[68] Pâinea noastră cea de toate zilele (germ.).
[69] Fetiţă (rus).
[70] Fetiţă (germ).
[71] Text scris în 1993.
[72] Stai liniştit, Andreas! (germ).
[73] Vino aici! Vino înapoi! (germ).
[74] Ce este asta? Otata este apelativ familiar pentru bunic (germ).
[75] De ce? (germ).